SADRŽAJ

Posebne teme zatvorskih poslanica

Glavne skraćenice:
SZ – Stari zavet
NZ – Novi zavet
LXX – Septuaginta
IVP - Inter Varsity Press
NJB - New Jerusalem Bible
KJV - King James Version
SSP – Savremeni srpski prevod
NSP – Novi srpski prevod

Reč autora:

U čemu ovo tumačenje može da vam pomogne?

Tumačenje Svetog pisma je umno i duhovno nastojanje da se shvati nadahnuti pisac Pisma, tako da nam njegova poruka bude jasna i svakodnevno delotvorna.

Duhovni proces je veoma važan ali ga nije lako objasniti. On zahteva naše predanje i našu otvorenost prema Bogu. Moramo da budemo gladni bogopoznanja (1), znanja o njegovom delu (2), voljni da mu služimo (3). A to podrazumeva molitvu, ispovedanje i voljnost za životnim promenama. Sveti Duh je najbitniji u čitavom toku tumačenja. Pa opet, biće nam tajna doveka zašto iskreni i bogobojažljivi hrišćani tako različito shvataju Pismo.

Umni – racionalni proces je već lakše opisati. Prema tekstu Pisma moramo da budemo dosledno pošteni, kako ne bismo u njega učitali naše lične i denominacijske sklonosti. Svi smo mi vremenski i istorijski uslovljeni. Niko od nas nije objektivni i neutralni tumač. Ovaj komentar, verujem, vam nudi nepristrasni umni pristup Reči. On sadrži tri pravila tumačenja koja su sačinjena tako da odolimo sopstvenim sklonostima.

Prvo pravilo

Prepoznajmo istorijsku pozadinu u kojoj je dotična biblijska knjiga napisana. Uočimo istorijske posebnosti njenog autorstva. Svaki je pisac imao svoje razloge i poruku koju je hteo da prenese. Zato nadahnuti tekst ne može da nam danas kazuje nešto što izvorni, nadahnuti autor nije hteo da poruči. Dakle, nisu naši porivi bitni - istorijski, kulturni, lični, osećajni, denominacijski – već njegovi. Istina, primena je važan deo tumačenja, ali pre bilo kakve primene mora da usledi ispravno tumačenje. Svaki biblijski tekst ima samo jedno jedino značenje – ovo moramo sebi stalno ponavaljati. I to značenje je ujedno i ono što nam Duh i danas poručuje kroz taj i takav tekst. Naravno, to značenje svakako ima raznovrsnu primenu na različite kulture i njihove okolnosti. A sve te primene uvek moraju biti podređene izvornom piščevom naumu. U tom

smislu i ovaj priručnik ima prigodan uvod u svaku svetopisamsku knjigu.

Drugo pravilo

Prepoznajmo književnu jedinstvenost. Svaka knjiga Svetog pisma je na svoj način posebna. Nijedan tumač nema pravo da izdvoji jednu istinu, ili njen deo, na račun drugih koje zapostavlja. Zato u prvom redu treba težiti razumevanju poruke čitave knjige, pre nego li se upustimo u tumačenje njenih posebnosti. Dakle, poglavlja i stihovi ne mogu da znače nešto što cela knjiga ne kazuje. Tumačenje treba da pređe sa deduktivnog na induktivni pristup, sa ukupne misli na pojedinačnu. Ovaj komentar je osmišljen tako da pomogne studentu u proučavanju pojedinih knjiga kroz odeljke. Uostalom, nadahnutost biblijskog teksta nije u njegovoj podeli na poglavlja i stihove. Ali, takva podela je osmišljena kako bi nam pomogla da razumemo glavnu poruku.

Tumačenje odeljka – ne pojedinih rečenica, fraza, reči – je ključ u razumevanju prvobitnog autorevog nauma. Jer, odeljak sačinjavaju objedinjene misli uobličene u temu. U tom smislu svaka reč, svaki izraz i rečenica nekog odeljka vode ka određenoj temi. U njoj je njihov smisao, značaj, tema ih objašnjava. Na isti način, prateći piščev naum od odeljka do odeljka, dolazimo i do ukupne poruke određene biblijske knjige.

Treće pravilo

Čitajmo Sveto pismo u svim dostupnim prevodima. Tako ćemo dobiti širi i potpuniji uvid u semantičko značenje određenih reči i izraza. Vrlo često se dotična izvorna reč starogrčkog može iskazati na više načina. Više različitih prevoda upravo to ističu i u njima uviđamo raznolikosti izvornih grčkih rukopisa – manuskripta. Ovo ne utiče nužno na doktrinu, ali nas vraća na izvorni tekst koji je proizašao iz pera drevnog pisca.

Ovaj komentar pruža studentima mogućnost brzog proveravanja njihovih sopstvenih tumačenja. Ovo štivo nije konačni autoritet. Cilj mu je da izazove na rad i obavesti tumača. Ima i drugih komentara koji nam pomažu da ne budemo uskogrudi, dogmatični i navijački okrenuti svom

"timu", svojoj denominaciji. Svaki tumač treba da ima uvid u više tumačenja kako bi uvideo višeznačnost biblijskog teksta. Jer, rekli smo, zapanjujuće je primetiti koliko malo slaganja ima među tumačima koji tvrde da im je Pismo jedini izvor istine.

Iskreno, meni su ova tri pravila pomogla da savladam svoja ograničenja spram starih tekstova. Nadam se da će na isti način i vama pomoći.

Bob Utley
East Texas Baptist University
27. jun 1996. god.

Vodič dobrog biblijskog čitanja:
Lično traganje za pouzdanom istinom

Možemo li da znamo šta je istina? Gde da je nađemo? Da li možemo da je shvatimo ligikom? Postoji li neki konačni autoritet? Postoji li nešto što može da u potpunosti vodi naš život, naš svet? Ima li naš život smisao? Zašto smo ovde? A kuda to idemo? Ovakva i slična pitanja postavlja samo čovek – razumno biće – od samih svojih početaka (Pro 1:13-18; 3:9-11). Dobro se sećam svoje potrage za ključnim osloncem života. Bio sam mlad kada sam poverovao u Hrista, uglavnom na osnovu jakih primera nekih iz moje porodice. Ali, kako sam rastao, rasla su i moja pitanja. Kulturni i verski klišei mi nisu donosili odgovore. Bilo je to vreme zbunjenosti, vreme traganja i htenja, vreme kada sam živo osećao beznađe sveta u kojem sam živeo.

Mnogi su tvrdili da imaju odgovore na moja pitanja. Ali, brzo sam uviđao da se oni zasnivaju na (1) ličnom stavu, (2) drevnim mitovima, (3) ličnim iskustvima ili (4) psihološkim projekcijama. A meni je trebao dokaz, više činjenica i oslonca za pogled na svet, nepokolebljivi centar i smisao života.

I sve to sam pronašao proučavajući Sveto pismo. U njemu sam tragao za pouzdanim dokazima. I pronašao sam ih. Pronašao sam (1) da arheologija dokazuje istorijsku pouzdanost Pisma; (2) pouzdanost proroštava Starog zaveta; (3) jedinstvo biblijske poruke usprkos 16 vekova nastajanja teskta; (4) lična svedočenja ljudi koji su tvrdili da su im životi suštinski promenjeni Biblijom. Zato je hrišćanstvo – kao jedinstven sistem verovanja i delovanja – kadro da se bori sa složenim pitanjima ljudskog života. I tu nije reč samo o racionalnom okviru, već i o praktičnoj dokazljivosti biblijske vere, upotrebljivosti koja mi je donela unutrašnju radost i životnu ravnotežu.

U Hristu sam našao taj preko potrebni epicentar života. I to u onom Hristu koga objavljuje Pismo. Bio je to snažan i emotivan doživljaj. Pa opet, živo se sećam šoka, kada sam shvatio kako se na jednu te istu reč može gledati različito, čak i u krugu istih crkava i tumača. Tako je dokaz

da je Biblija tačna i pouzdanja vredna postao ne cilj i kraj mog traganja, već jedan veliki početak. Pa, kako razaznajem šta je šta, u areni sukobljenih tumača i tumačenja?

Ovo pitanje je postalo moja životna strast i poziv. U prvom redu sam znao da mi je vera u Hrista (1) donela mir i radost. Jer, moj um je vapio za čvrstim tlom istine u živom blatu močvare post-modernističke kulture. (2) Dobio sam vođstvo kroz dogmatsku sigurnost sukobljenih svetskih religijskih sistema. (3) Dobio sam lek protiv denominacijske bahatosti. Kada sam se upustio u potragu za sigurnim razumevanjem drevnih biblijskih tekstova, zapanjio sam se nad sopstvenom kulturnom, crkvenom, ličnom i istorijskom ostrašćenošću. Do tada sam čitao Bibliju tek toliko da utvrdim svoja ubeđenja. Božja Reč mi je služila da napadnem neistomišljenike i da tako utvrdim sve slabosti i manjkavosti. O, bilo je bolno suočiti se sa svim tim!

Iako sam znao da ne mogu postati sasvim objektivan, postao sam mnogo bolji čitalac Svetog pisma. Počeo sam da uočavam svoje sklonosti i da ih proučavam. Još nisam sasvim ovladao njima, nisam se oslobodio svoje pristrasnosti. Stvarno, tumači Biblije su njeni najgori čitaoci!

Evo nekoliko načela koja će, verujem, biti i vama vredna u ovom priručniku o tumačenju Božje reči.

I.Načela

A. Verujem da je Sveto pismo u celosti nadahnuto Božje samootkrivenje. Zato svako njegovo tumačenje treba da bude u skladu sa prvobitnim namerama njegovog božanskog autora – Duha – i čoveka pisca, u njegovim istorijskim posebnostima.

B. Verujem da je Pismo pisano za obične ljude i za svakog čoveka ponaosob! Bog se prilagodio čoveku i progovorio mu jasno i glasno u određenim istorijskim i kulturnim okolnostima. Bog nam nije sakrio istinu, štaviše, on nam ju je objavio i želi da je razumemo. Zato te istine treba tumačiti u svetlu ondašnjih zbivanja, a ne spram naših aršina. Biblija ne sme da kazuje nama danas nešto što nikada ranije nije, a posebno ne ono što njeni izvorni primaoci nisu čuli. Njena poruka je

shvatljiva i prihvatljiva i najprosečnijoj osobi jer je pisana razumljivim jezikom svakodnevice.

C. Verujem da Pismo ima jedinstvenu poruku i svrhu. Biblija ne protivureči sebi, iako ima teške izjave i naizgled paradoksalne odeljke. No, upravo zato je Biblija sama sebi najbolji tumač.

D. Verujem da svaki svetopisamski odeljak izvorno (uključujući i proroštva) ima samo jedno značenje, onako kako je to autor zamislio. I premda nikada ne možemo sasvim da budemo sigurni u piščeve namere, postoje sigurne vodilje u tom smeru:

1. žanr, literalna vrsta kojom je tekst napisan
2. istorijske okolnosti i/ili neke posebnosti koje su dovele do pisanja nekog teksta
3. književni kontekst cele biblijske knjige, kao i određenog odeljka te knjige
4. tekstualna skica neke celine, nekog odeljka u odnosu na celu knjigu
5. gramatičke posebnosti kojima se prenosi neka poruka
6. posebno izabrane reči i pojmovi koji prenose poruku
7. uporedni/paralelni odeljci

Ovih sedam pristupa čine tumačenje određenog teksta. Ali, pre nego li ih detaljnije objasnim – kao praktične korake dobrog čitanja Pisma – dozvolite mi da vas podsetim na loše metode koje svakako treba izbeći. Zbog njih nastaju zabune i sukobi u različitom tumačenju.

II.Pogrešni metodi tumačenja

A. Ne uzimanje u obzir književnog konteksta biblijskih knjiga. Kod ovog pristupa se svaka reč i izjava Pisma koriste kao samostojeći apsoluti, bez obzira na to šta je pisac hteo njima stvarno da kaže. U teologiji se ovako nakaradno tumačenje zove “proof-texting” – kada svoj stav podupireš Pismom.

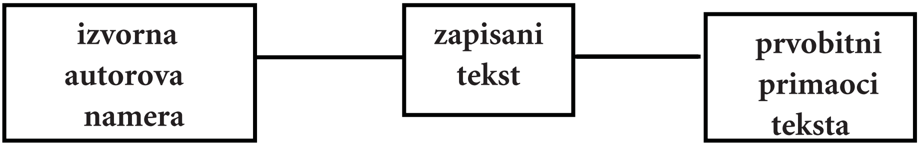
B. Ne uzimanje u obzir istorijske okolnosti teksta i oslanjanje na nerealne, manjkave podatke i izvore koji nemaju ništa sa tekstom.

C. Ne uzimanje u obzir istorijske okolnosti teksta i baratanje istim kao da je reč o jutrošnjim novinama napisanim isključivo za nas danas.

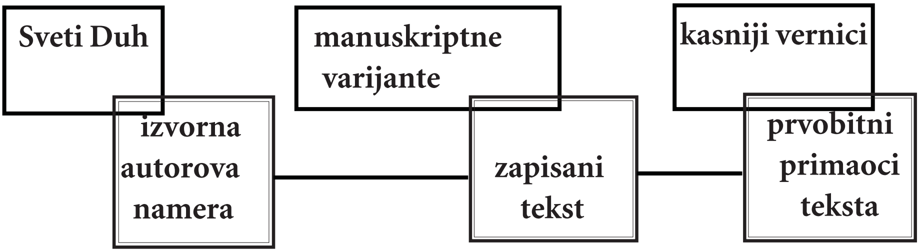
D. Ne uzimanje u obzir istorijske okolnosti teksta nametanjem simbolizma. Tada tekst dobija filozofsko-teološka značenja potpuno drugačija od onih koja su čuli njegovi prvi čitaoci i slušaoci.

E. Ne uzimanje u obzir izvorno značenje teksta kroz brutalno nametanje krutih doktrina, omiljenih dogmi ili savremenih trendova koji nemaju veze sa izvornim piščevim motivima. To se najčešće dešava kod nametanja pristupa čitanja – Šta ovaj tekst znači za mene? Tako čitalac postaje isključiva mera tumačenja.

U pisanoj ljudskoj komunikaciji srećemo barem tri stvari:

Do skora su se svi načini čitanja usredsređivali oko ova tri elementa. Ali, kada je reč o Bibliji i njenoj jednistvenoj nadahnutosti, treba dodati sledeće:

Tok tumačenja traži sve ove elemente. Moj pristup u ovom priručniku daje naglasak na autora i izvorni teskt. Činim to svesno, upravo zbog gore navedenih zloupotreba: (1) produhovljavanja teksta i (2) "Šta-ovaj-tekst-znači-za-mene" čerečenja teksta. Zloupotrebe se mogu pojaviti na svim nivoima tumačenja. Zato uvek treba proveravati svoje motive, predubeđenja, uhodane pristupe tekstu, izraženu potrebu za primenom. Ali, kako biti oprezan ako nema granica, nema pravila u

tumačenju? Samo autorstvo nekog teksta i njegova struktura nam pružaju sigurne vodilje pouzdanog tumačenja.
Dakle, kako u svetlu navedenih loših pristupa možemo pouzdano i dosledno tačno čitati i tumačiti Pismo?

III.Neki od načina dobrog čitanja Pisma

Ovde ne želim da govorim o posebnim načinima tumačenja pojedinih žanrova, tj. književnih vrsta. Reč je o opštim hermeneutičkim principima – principima tumačenja koji važe za sve nadahnute tekstove. U ovom domenu preporučujem odlično štivo Gordona Fija, “How to read The Bible For All Its Worth”, u izdanju kuće Zondervan.
Pravila koja ću ovde isticati su upravo ona po kojima čitalac kao tumač dozvoljava da mu sam Duh rasvetli tekst. Dakle, i Duh i tekst i čitalac čine jedno. Stalo mi je do toga da pomognem tumačima da ne zavise isključivo od drugih, velikih i poznatih tumača. Možda znate izreku – “Biblija baca mnogo svetla na komentare”! Ne želim ovim da omalovažim veliki doprinos mnogih komentara, već da im odredim primereno mesto i upotrebu.
Moramo biti sigurni da naše tumačenje stvarno proizilazi iz teksta. Evo šta nam daje putokaz u tom smeru:

1. pisac teksta
   a) istorijske okolnosti
   b) književni kontekst
2. piščev izbor:
   a) gramatičke strukture teksta – sintakse
   b) savremena upotreba pojedinih reči
   c) žanr/književna vrsta
3. naše razumevanje
   a) odgovarajućih uporednih tekstova

U svakoj fazi tumačenja moramo se ravnati po ovim pravilima. Jer, Sveto pismo je naše jedino merilo verovanja i delovanja. Nažalost – rekoh već ranije – hrišćani se ne slažu oko učenja Božje reči. I to je poražavajuće: tvrdimo da je u celini nadahnuto Bogom, a onda se delimo oko toga šta nam i kako kazuje!

Vodič dobrog biblijskog čitanja:

Postoje četiri faze, četiri koraka čitanja Pisma:

A. Prva faza

1. Određenu biblijsku knjigu čitajte iz više prevoda, posebno onih koji potiču iz različitih prevodilačkih škola.
   - a) doslovni, tj. od-reči-do-reči prevodi
   - b) dinamični prevodi
   - c) slobodni – parafrazirani prevodi
2. Uočite glavni razlog pisanja, definišite temu.
3. Prepoznajte (ukoliko se to može) literalno jedinstvo teksta. Naime, koje rečenice i poglavlja iskazuju centralnu misao, temu.
4. Prepoznajte preovlađujući žanr
   - a) u Starom zavetu:
     - (1) (jevrejsku naraciju, priču)
     - (2) (jevrejsku poeziju (Psalmi, mudrosni spisi)
     - (3) (jevrejska proroštva (proza i poezija)
     - (4) (zakon)
   - b) u Novom zavetu:
     - (1) (naracija, priča (Evanđelja, Dela)
     - (2) (poređenja Evanđelja)
     - (3) (pisma, tj. poslanice)
     - (4) (apokaliptični spisi)

B. Druga faza

1. Pročitajte iznova celu knjigu, ponovo izdvojite glavne teme i likove
2. Skicirajte glavne teme i iskažite ih kratkim i sadržajnim rečenicama
3. Uporedite to do čega ste došli sa svrhom čitavog svog tumačenja.

C. Treća faza

1. Još jednom pročitajte celu knjigu, ali ovoga puta jasno uočite istorijski kontekst i posebnosti koje su dovele do pisanja.
2. Nabrojte sve istorijske činjenice iz teksta:
   - a) pisac

b) vreme pisanja
c) primaoci
d) razlozi pisanja
e) kulturne posebnosti i njihov odnos spram svrhe pisanja
f) podaci o tada poznatim istorijskim ličnostima i događajima

3. Skicirajte odeljak koji proučavate. Uvek pazite da se iz njega jasno vidi literalno jedinstvo odeljka. Samo tako moći ćete da pratite izvorni piščev naum i tok misli teksta.
4. Proverite istorijske odrednice pomoću odgovarajućih priručnika.

D. Četvrta faza

1. Čitajte odeljak u različitim prevodima:
   a) doslovni, tj. od-reči-do-reči prevodi
   b) dinamični prevodi
   c) slobodni – parafrazirani prevodi
2. Istražite jezičku, tj. gramatičku strukturu:
   a) Da li tekst ima izraze koji se ponavljaju (Ef 1:6, 12, 13)
   b) ponavljaju li se gramatički oblici (Rim 8:31)
   c) Da li ima u tekstu misaonih kontrasta
3. Uočite sledeće pojmove:
   a) posebne termine
   b) neuobičajene pojmove
   c) važne gramatičke oblike
   d) posebno teške reči, pojmove, rečenice
4. Potražite odgovarajuće uporedne odeljke
   a) prepoznajte koji tekst najjasnije govori o temi koju proučavate
      (1) konsultujte knjige sistematske teologije
      (2) upotrebite prevode Pisma sa uporednim stihovima
      (3) upotrebite konkordance
   b) Istražite da li postoji tekst, odeljak, stih koji možda stoji u potpunoj suprotnosti sa temom vašeg tumačenja. Mnoge biblijske istine imaju svoju tzv. paradoksalnu stranu. I zato

mnoge denominacije imaju silne probleme kada se podupiru polovičnim stihovima. Pošto je čitavo Pismo Bogo-nadahnuto valja težiti ravnoteži u tumačenju.

c) Potražite slične izjave u samoj knjizi ili odeljku koji proučavate, u tekstovima istog autora istog žanra. Biblija je sama sebi najbolji tumač jer ju je nadahnuo sam Bog.

5. Upotrebite pomoćnu literaturu kod provere istorijskih odrednica ili nekih drugih vremenskih posebnosti:

a) studijske Biblije

b) biblijske enciklopedije, rečnike, priručnike

c) uvode u biblijske knjige

d) biblijske komentare (u ovom koraku premeravamo svoja otkrića spram proverenih dostignuća na polju tumačenja).

IV.Primena tumačenja Svetog pisma

Kada uradimo sve što je potrebno da bismo razumeli biblijski tekst u njegovom izvornom značenju, tek tada treba da ga primenimo u svom životu, u našoj kulturi. Zato vidim biblijski autoritet kao ispravno shvatanje šta je nadahnuti pisac rekao tada, u svoje vreme, i šta ta poruka znači sada, u naše vreme.

Primena uvek mora da sledi pravilno tumačenje. Nemoguće je pravilno primeniti svetopisamska učenja danas ako ne znamo šta su značila tada. Božja reč ne sme da govori nama danas ono što nikome nikada nije govorila.

U tome nas vodi pravilno skicirani odeljak (faza 3). Primena treba da sledi upravo odatle, a ne sa nivoa analize reči. Jer, pojedine reči imaju svoje značenje samo u celini, u kontekstu. Isto važi i za rečenice. Samo je autor teksta onaj koji je božanski nadahnut. Mi ga sledimo jedino po prosvetljenju tog istog Duha. A to je iluminacija a ne inspiracija. Zato na izraze poput – “Tako kaže Gospod” – imaju pravo samo biblijski pisci.

Dakle, primena se tiče sveobuhvatne poruke tumačenog teksta, s obzirom na njegovo – rekli smo – literalno jedinstvo i razvoj ukupne misli nekog odeljka.

V.Duhovna strana tumačenja

Sve do sada sam govorio o logičkom i tekstualnom procesu koji spada u tumačenje i primenu. Ali, u duhovnom smislu sledeće stvari su mi bile dragocene:

A. Moli se za pomoć Svetog Duha (1. Kor 1:26 do 2:16)

B. Moli se za oproštenje i očišćenje od greha kojih si svestan (1 Jn 1:9)

C. Moli se za veću želju za bogopoznanjem (Ps 19:7-14; 42:1)

D. Primeni odmah sve što si otkrio u svom proučavanju

E. Ostani ponizan i voljan da učiš

Nije nimalo lako održati ravnotežu između logičkog procesa tumačenja i duhovnog vođstva Svetog Duha. Meni su sledeće reči pomogle u ovome:

A. "Izvrtanje Pisma", od autora Džemsa Sajera: "Prosvetljenje je nešto što pripada svakoj osobi Božjeg naroda, a ne samo nekakvoj duhovnoj eliti. Crkva ne poznaje povlaštenu višu kastu, nema tzv. "iluminate", genijalce kojima pripada sve znanje. Duh je taj koji suvereno deli darove mudrosti, znanja i duhovnog razlikovanja. On ne daje grupici nadarenih ekskluzivno pravo da tumače njegovu Reč. Svaki vernik može i treba da se poučava, da prosuđuje i razlikuje biblijska učenja koja stoje i iznad onih koji su posebno nadareni za službu tumačenja. Sažeto rečeno, kroz celu ovu knjigu sam želeo da istaknem – Biblija je Božje istinito otkrivenje celom čovečanstvu. Ona je krajnji autoritet u svemu o čemu govorimo, ali nije neka misterija koju ne bi mogli da razumeju ljudi svih kultura". (str. 17-18)

B. U delu "Protestantsko tumačenje Pisma", na str. 75, Bernard Ram ovako citira čuvenog Kjerkegora: "Prema Kjerkegoru važno je leksički, gramatički i istorijski tumačiti Pismo. Ali, to nije prevashodno najvažniji oblik njegovog čitanja. Čitati Pismo kao Božju reč znači čitati ga sa ustreptalošću i iščekivanjem, živo razgovarajući sa Bogom. Čitati ga stručno i naučno, egzegetski i akademski još ne mora da znači da ga čitamo kao poruku od Boga. Ko ga čita kao ljubavno Božje pismo, taj će u njemu stvarno pronaći Božju reč."

C. Autor Rouli u delu "Značaj Biblije", na str. 19 piše: "Nijedno intelektualno razumevanje Biblije, ma kako potpuno ne iscrpljuje njeno

bogastvo. Svaki uvid doprinosi potpunijem razumevanju. Ali, najvažnije je kretati se ka duhovnim vrednostima. Samo duhovno blago čini ovu knjigu razumljivom. Često nam baš to duhovno razumevanje treba više od umnog. Duhovna stvarnost se prepoznaje na duhovan način. Zato svakom učeniku Reči i svakom tumaču treba duhovna prijemljivost, žar traganja za Bogom i bogatstvima njegove Knjige, ukoliko više ponire u učeno studiranje."

VI.Metodi tumačenja

Ovaj priručnik je osmišljen da vam pomogne u sledećem:

A. Svaka biblijska knjiga ima prigodan uvod, skicu. Setite se ovoga kada budete radili "fazu 3".

B. Kontekstualni uvid vam se nudi na početku svakog poglavlja. To će vam pomoći da vidite strukturu literalnog jedinstva teksta.

C. Setite se da podele na poglavlja i stihove nisu deo izvornog nadahnutog teksta. One se utvrđuju iz konteksta. Ali, kada upoređujemo više savremenih prevoda (koji, rekosmo, pripadaju različitim prevodilačkim školama), lakše prodiremo u izvorne namere biblijskog autora. Svako poglavlje obrađuje jednu istinu. Zovemo je "središnjom/centralnom idejom teksta" ili "temom". Tako uobličena misao je ključ pravilnog istorijskog i gramatičkog tumačenja. Najbolje je da niko nikada ne tumači, ne poučava i ne Propoveda iz teksta koji je manji od jednog poglavlja! Ne zaboravimo, takođe, da je svaki odeljak živo vezan za prethodni i naredni odeljak. Zato je važna skica poglavlja cele biblijske knjige. Ona nam omogućava da pratimo prirodni i logični sled izvornih misli biblijskog pisca.

D. Moj pristup je stih-po-stih timačenje. Tu nema druge nego da sledimo autoreve misli. A to znači da pred sobom imamo:

1. literalni kontekst
2. istorijski i kulturni uvid
3. gramatičku analizu
4. analizu pojedinih reči
5. odgovarajuće uporedne odeljke/citate

Uvod u poslanicu Kološanima

Osnovne napomene

A. Bogu hvala za krivoverce u crkvi u Kolosima! Zbog njih je apostol Pavle napisao ovo moćno pismo. Zato, da bismo ga razumeli, moraju nam biti jasne tadašnje istorijske okolnosti. Pismo spada u tzv. "prigodna štiva", jer razmatra specifičan lokalni problem kroz prizmu večnih evanđeoskih istina. Naime, kološka jeres je neobična mešavina gnosticizma (grčke filozofije) i judaizma.

B. Glavna tema pisma je sveopšte – kosmička Božanstvenost Isusa Hrista (1:15-17). Uostalom, hristologija ove poslanice je veličanstvena. njena struktura je okosnica i poslanice Efescima. Apostol Pavle zna da se krivoverje širi Malom Azijom. Zato u ovom pismu napada ta lažna učenja, dok u pismu crkvi u Efesu on priprema tamošnje vernike za dolazak tog istog krivoverja. Dakle, naglasak u Kološanima je hristologija, a u Efescima jedinstvo svega stvorenog u Hristu, koji je Gospod svega.

C. Apostol pobija legalizam – i judejski i grčki – vrlo moćnim pojmovima (2:6-23)

Grad

A. Kolosi su nastali kao deo provincije Pergam u Frigiji. Od 133. god pre Hrista pripadaju rimskom Senatu.

B. Kolosi su u ona vremena i za ondašnje prilike, bili veliki trgovački centar (o tome pišu Herodot i Ksenofon Anabasis)

1. Kološka mediteranska dolina bila je poznata po proizvodnji vune, posebno crne vune, po purpuru i skerletu. Vulkansko zemljište je bilo odlično za pastirski zanat, a voda iz krečnjačkih stena je bila odlična za farbanje vune.
2. Vulkanske aktivnosti su nekoliko puta razarale grad (Stabo 12:8:6). Poslednji put se to desilo 60. god. po Hristu (Tacit), ili 64. god (Jevsevije).

C. Grad je ležao na obalama reke Likus, pritoci veće reke Meander, koja 100 km nizvodno protiče kroz Efes. Na potesu ove doline je Epafras

osnovao nekoliko manjih zajednica: Jerapolj (12- ak km. nizvodno), Laodikeju (1:2; 2:1; 4:13 i 15-16) i same Kolose.

D. Nakon što su Rimljani izgradili poznati Via Ignatia, istok - zapad put – koji je prolazio pored grada i zaobilazio ga – Kolosi su zamrli (Strabo). Slično se desilo sa gradom Petrom u transjordanskoj oblasti Palestine.

E. Grad su naseljavali pretežno paganski narodi (Frigijci i mnogi grčki doseljenici), ali i priličan broj Jevreja. Josif istoričar svedoči da je Antioh III u ovaj grad (223-187 pre Hrista) preselio 2000 Jevreja iz Vavilona. A podaci iz 76. god. posle Hrista kazuju da je oko 11000 Jevreja živelo u kološkoj oblasti.

Pisac

A. Pismo otpočinju Pavle i Timotej (1:1). Apostol je suštinski autor, dok je Timotej prisutan u pozdravima i, najverovatnije, kao pisar (*amanuensus*).

B. Najstariji tekstovi su jedinstveni u tvrdnji da je apostol Pavle pisac poslanice. O tome scedoče:

1. Markion (došao u Rim 140. god. po Hristu), jeretik koji se borio protiv starozavetnih tekstova u Pavlovim spisima.
2. Muratoriev kanon koji nabraja Pavlova pisma (koristio se u Rimu oko 200. god. po Hristu).
3. Nekoliko crkvenih otaca prepoznaje Pavlovo autorstvo:
    a) Irinej (pisao 177-190. god. po Hristu)
    b) Klement Aleksandrijski (živeo 160-216. god. po Hristu).

1. Literalni odnos poslanice Kološanima i poslanice Efescima

A. Skica ove dve zatvorske poslanice pokazuje njihov odnos.

1. Epafras (Kol 1:7; 4:12; Flm 23) se obratio tokom Pavlovog rada u Efesu (Dl 19).
    a) Epafras je kao novi vernik odneo Evanđelje u svoj rodni kraj doline reke Likus (4:12).
    b) Epafras je započeo tri zajednice: Jerapolj, Laodikeju i Kolose.

c) Epafras je tražio apostolov savet oko problema mešanja hrišćanstva, judaizma i grčke misli, što su krivoverci činili. To je bilo u vreme Pavlovog rimskog zatočeništva (4:3,18), u ranim 60. god. po Hristu.

2. Lažni učitelji su zastupali učenje grčke metafizike

a) duh i materija su večni

b) duh (Bog) je dobar

c) materija (tvorevina) je zla

d) postoji serija eona (anđeoskih nivoa) – posebno prema spisima Valentina – koji deluju između dobrog nebeskog Boga i nižeg boga, tvorca materije.

e) spasenje se sastoji u saznanju tajne šifre, lozinke kojom se čovek uzdiže kroz mnoge eone do dobrog nebeskog Boga.

B. Literalni odnos između ova dva Pavlova pisma

1. Apostol je čuo o problemu jeresi u ovim zajednicama od Epafrasa, iako lično nikada nije bio tamo (1:7-8).

2. Poslanicom preovlađuje teška tema, rečenice su pune jakih emocija upućenih krivovercima. Glavna tema pisma Kološanima je sveopšta Hristova božanstvenost.

3. Nedugo nakon ovog pisma, očigledno raspolažući sa mnogo vremena, Pavle tu istu temu razlaže u poslanici Efescima. Znao je koliki je rizik prilagođavanja hrišćanske poruke grčkoj kulturi. Video je da se spajanje evanđeoske vesti i grčke kulture širi novoosnovanim crkvama Male Azije. Zato pismo Efescima obiluje dugim rečenicama i složenim teološkim idejama (Ef 1:3-14; 14:23; 2:1-10, 14-18, 19-22; 3:1-12, 14-19; 4:11-16; 6:13-20). Kao da mu je pismo Kološanima poslužilo za skicu ovih velikih misaonih koncepata. Dakle, centralna tema je jedinstvo Stvoritelja i stvorenja – Hrista i svega stvorenog – što je sasvim suprotno od gnostičke priče o eonima.

C. Literalni i teološki odnos poslanica

1. Osnovna struktura

a) oba pisma imaju sličan uvod

b) doktrinarni deo se temelji na Hristovoj božanstvenosti.

c) oba pisma u praktičnom delu naglašavaju hristoliki način življenja, koristeći iste kategorije, fraze i izraze. Završni izrazi su skoro jednaki. U izvornom grčkom autor se dosledno služi sa 29 izraza, osim što u Kološanima srećemo dva posebna ("dragi brat, verni služitelj"). Uporediti Ef 6:21-22 i Kol 4:7-9.

2. Određene reči i kraći izrazi

Ef 1:1 i Kol 1:2a "vernima"
Ef 1:4 i Kol 1:22 "svete i neporočne"
Ef 1:7 i Kol 1:14 "izbavljenje … oproštenje"
Ef 1:10 i Kol 1:20 "sve … na zemlji i što je na nebesima"
Ef 1:15 i Kol 1:3-4 "čuli … za ljubav koju imate za sve svete"
Ef 1:18 i Kol 1:27 "bogatstvo slave"
Ef 1:27 i Kol 1:18 "glava tela, Crkve"
Ef 2:1 i Kol 1:13 "bili ste mrtvi"
Ef 2:16 i Kol 1:20 "sve izmiri … na krstu"
Ef 3:2 i Kol 1:25 "služitelj"
Ef 3:3 i Kol 1:26-27 "tajna"
Ef 4:3 i Kol 3:14 "jedinstvo"
Ef 4:15 i Kol 2:19 "glava … raste"
Ef 4:24 i Kol 3:10, 12, 14 "obukli"
Ef 4:31 i Kol 3:8 "gnev, zloba, jarost, huljenje"
Ef 5:3 i Kol 3:5 "blud, nečistota, strast"
Ef 5:5 i Kol 3:5 "idolopoklonstvo"
Ef 5:6 i Kol 3:6 "gnev Božiji"
Ef 5:16 i Kol 4:5 "iskorišćavajte svoje vreme"

3. Određene fraze ili rečenice

Ef 1:1 i Kol 1:1a
Ef 1:1b i Kol 1:2a
Ef 1:2 a i Kol 1:2b
Ef 1:13 i Kol 1:5
Ef 2:1 i Kol 2:13
Ef 2:5b i Kol 2:13c
Ef 4:1b i Kol 1:10a

Ef 6:21-22 i Kol 4:7-9 (29 dosledih izraza Ef 1:13 i Kol 1:5, osim fraze "*kao sindoulos*" u Kološanima).

4. Slične rečenice ili izrazi

Ef 1:21 i Kol 1:16
Ef 2:1 i Kol 1:13
Ef 2:16 i Kol 1:20
Ef 3:7a i Kol 1:23d, 25a
Ef 3:8 i Kol 1:27
Ef 4:2 i Kol 3:12
Ef 4:29 i Kol 3:8 i 4:6
Ef 5:15 i Kol 4:5
Ef 5:19-20 i Kol 3:16

5. Teološki slični koncepti

Ef 1:3 i Kol 1:3 molitva zahvalnosti
Ef 2:1, 12 i Kol 1:21 otuđivanje od Boga
Ef 2:15 i Kol 2:14 optužba Zakona
Ef 4:1 i Kol 1:10 dosledan život
Ef 4:15 i Kol 2:19 telo Crkve raste u zrelosti jedino iz Glave
Ef 4:19 i Kol 3:5 seksualna raskalašnost
Ef 4:22,31 i Kol 3:8 odlaganje greha
Ef 4:23 i Kol 3:12-13 hrišćanska međusobna blagost
Ef 5:4 i Kol 3:8 hrišćanski govor
Ef 5:18 i Kol 3:16 punina Duha = Hristova reč
Ef 5:20 i Kol 3:17 zahvalnost Bogu za sve
Ef 5:22 i Kol 3:18 pokornost žena muževima
Ef 5:25 i Kol 3:19 ljubav muževa prema ženama
Ef 6:1 i Kol 3:20 poslušnost dece roditeljima
Ef 6:4 i Kol 3:21 očevi neka ne ogorčuju decu
Ef 6:5 i Kol 3:22 poslušnost robova gospodarima
Ef 6:9 i Kol 4:1 gospodari i robovi
Ef 6:18 i Kol 4:2-4 Pavlove molitvene potrebe

6. Pojmovi i izrazi koji se koriste u Kološanima i Efescima a ne srećemo ih u drugim Pavlovim pismima

a) “punina” (pojam koji su gnostici koristili u opisivanju anđeoskih nivoa) Ef 1:23 “… punina Onoga koji sve ispunjava u svemu”; Ef 3:19 “da budete ispunjeni do sve punine Božije”; Ef 4:13 “… do pune mere Hristovog rasta”; Kol 1:19 “… da se u njemu nastani sva punina”; Kol 2:9 “Jer u njemu prebiva sva punina Božanstva”

b) Hrist je “glava” svoje crkve: Ef 4:15; 5:23 i Kol 1:18; 2:19

c) “otuđen” Ef 2:12, 4:18 i Kol 1:21

d) “iskupljujte vreme” Ef 5:16 i Kol 4:5

e) “useli” Ef 3:17 i Kol 1:5

f) “reč istine Evanđelja” Ef 1:13 i Kol 1:5

g) “krotkost” Ef 4:2 i Kol 3:13

h) neobični pojmovi (“ujedno sjedinjeno” i “potpomognuto”) Ef 4:16 i Kol 2:19

D. Sažetak

1. Više od trećine reči poslanice Kološanima srećemo u poslanici Efescima. To znači da je 75 stihova, od 155 u Efescima slično stihovima u Kološanima a ovo jasno dokazuje da je oba pisma pisao Pavle i u zatvoru.
2. Oba pisma su dostavljena preko Tihika, apostolovog prijatelja.
3. Oba pisma su poslata u područje Male Azije.
4. U obe poslanice se sreću hristološke teme.
5. Oba pisma naglašavaju da je Hrist glava svoje crkve.
6. U oba pisma uočavamo ohrabrenje za hrišćansko življenje.

E. Najuočljivija neslaganja

1. Dok je u Kološanima crkva uvek lokalna, dotle je u Efescima uvek univerzalna.
2. Dok se kroz celo pismo Kološanima srećemo sa problemom krivoverja, dotle toga uošte nema u Efescima. Ipak, kroz oba pisma provejavaju gnostički pojmovi: mudrost, znanje, punina, tajna, poglavarstva i sile, upravljanje.

3. U Kološanima je Hristov povratak neposredan a u Efescima odložen. Crkva je pozvana da služi palom svetu (2:7; 3:21; 4:13).
4. Nekoliko tipičnih Pavlovih pojmova se koristi na različite načine. Recimo, pojam "tajna". U Kološanima je to Hrist (1:26-27; 2:2; 4:3), ali u Efescima (1:9; 5:32) je to od vekova čuvana, pa tek sad otkrivena misterija o jedinstvu Jevreja i pagana u jednom spasenju.
5. U Efescima srećemo nekoliko SZ aluzija (1:22—Ps 8; 2:17—Isa 57:19) (2:20—Ps 118:22) (4:8—Ps 68:18) (4:26—Ps 4:4) (5:15—Isa 26:19, 51:17, 52:1, 60:1) (5:3— 3:24) (6:2- 3; 2. Mojs 20:12) (6:14—Isa 11:5, 59:17) (6:15—Isa 52:7). Ali, tek su dve SZ napomene u Kološanima: 2:3—Isa 11:2 i verovatno 2:22— Isa 29:13.

F. I pored pomenutih sličnosti poslanica u izboru reči, izraza i strukture, oba pisma poseduju originalne koncepte:

1. Trinitarni blagoslov, Ef 1:3-14
2. Odeljke o milosti, Ef 2:1-10
3. Spajanje Jevreja i pagana u jedno novo telo, Ef 2:11-3:13
4. Jedinstvo i duhovna nadarenost Hristovog tela, Ef 4:1-16
5. "Hrist i crkva" kao model za "muža i ženu", Ef 5:22-23
6. Odeljak o duhovnom ratovanju, Ef 6:10-18
7. Hristološki odeljak, Kol 1:13-18
8. Rituali i pravila, Kol 2:16-23
9. Tema kosmičke Hristove božanstvenosti u Kološanima nasuprot teme njegovog jedinstva sa svom tvorevinom u Efescima.

G. Na kraju, najboljim se čini uveravanje A.T. Robertsona i F.F. Brusa da je Pavle pisac oba pisma, tako što su se misli iz pisma Kološanima, u pismu Efescima razvile u jake doktrine.

Datum

A. Vreme pisanja poslanice vezuje se za vreme apostolovog utamničenja (Efes, Filipi, Kesarija, ili Rim). Istina, prema Delima, najverovatnije je reč o Rimu.

B. Ako je u pitanju Rim, kada se to desilo? Prema Delima reč je o ranim 60-im. Na kratko je bio pušten i piše Pastoralne poslanice (1. i 2. Timoteju i Titu), onda je po drugom hapšenju ubijen pre 9. juna 68. (dan Neronovog samoubistva), verovatno 67. god. po Hristu.

C. Najpribližnija vremenska odrednica pisanja poslanice Kološanima (kao i Efescima i Filemonu) bi, dakle, bilo vreme prvog utamničenja s početka 60-ih. Poslanica Filipljanima je poslednje zatvorsko pismo pisano sredinom 60-ih.

D. Najverovatnije su Tihik i Onisim u Malu Aziju doneli nekoliko Pavlovih poslanica – Kološanima, Efescima, Filemonu. Takođe je verovatno da je – posle nekoliko godina bolovanja – ozdravljeni Epafrodit poneo pismo Filipljanima u svoju matičnu crkvu.

E. Prema F.F. Brusu i Mariju Harisu ovako bi izgledao vremenski tok apostolovog pisanja:

Knjiga	Vreme	Mesto(prema podacima iz Dela)	
1. Galatima	48.god	Antiohija	Dl 14:28; 15:2
2. 1. Solunjanima	50. god	Korint	Dl 18:5
3. 2. Solunjanima	50. god	Korint	Dl 18:5
4. 1. Korinćanima	55. god	Efes	Dl 19:20
5. 2. Korinćanima	56. god.	Makedonija	Dl 20:2
6. Rimljanima	57. god.	Korint	Dl 20:3
7-10. Zatvorska pisma			
- Kološanima	60-ih	Rim	Dl 28:30-31
- Efescima	60-ih	Rim	Dl 28:30-31
- Filemonu	60-ih	Rim	Dl 28:30-31
- Filipljanima	62-63. god	Rim	Dl 28:30-31
11-13. četvrta misija			
- 1. Timoteju	63. god	Makedonija	
- Tit	63. god	pre Efesa (?)	
- 2. Timoteju	64-68. god.	Rim	

Primaoci pisma i okolnosti

A. Zajednicu je najverovatnije započeo Epafras (1:7,8; 2:1; 4:12-13), koji se obratio na Pavlovu propoved u Efesu (uporedi Kol 1:7-8 i 2:1). Vernici su bili mahom paganskog porekla (1:21; 3:7). Epafras je obišao apostola u zatvoru zbog problema sa lažnim učenjem – gnosticizmom – mešavinom hrišćanstva i grčke filozofije (2:8). Ali, problem je bio i judejski legalizam (2:11,16-17; 3:11), tj. jevrejski religiozni elementi, obožavanje anđela i asketizam. U gradu je živela veća zajednica Jevreja pod snažnim uticajem jelinizacije. Svi problemi su se vrteli oko Hristovog dela i njegovog učenja. Gnostici su poricali da je Isus potpuni čovek, a pod uticajem dualističkog antagonizma verovali su da je božanstvo, da je potpuno odeljen od materije. Obožavali su ga kao Boga a poricali kao čoveka. Poricali su njegovo večno prapostojanje. Za njih su postojali mnogi anđeoski nivoi između nebeskog Boga i čovečanstva. A Hrist je bio tek jedan od nižih bogova. Gnostici su sebe smatrali duhovnom elitom (3:11, 14, 16, 17) koja je naglašavala posebnu i tajnu spoznaju (2:15, 18, 19). Ta spoznaja je put ka Bogu, a ne Hristova slavna žrtva, baš kao ni čovekovo pokajanje i vera, kao odgovor na tu žrtvu.

B. Zbog takvih filozofskih i teoloških sklonosti poslanica Kološanima naglašava:

1. Jedinstvenost Hristove osobe i dovršeno delo njegovog spasenja.
2. njegovu kosmičku božanstvenost, spasiteljsku žrtvu i sveopštu vladavinu. A to se sve vidi u njegovom rođenju, njegovom životu, smrti, vaskrsenju i vaznesenju. On je jedini Gospod!

Svrha poslanice

Apostol želi da dokrajči kološku jeres. Zato mu je stalo da pokaže Hrista kao “sliku nevidljivog Boga” (1:15); kao onog u kome “je sve stvoreno”, kao prapočetak svega (1:17); onoga u kome “sve ima svoje postojanje”; kao glavu Crkve (1:18); prvorođenog iz mrtvih (1:18); onoga koji u telu naseljava svu Božju puninu (1:19; 2:9); pomiritelja Boga i ljudi (1:20-22). Dakle, Hrist je u potpunosti dovoljan, “a vi ste

puni u njemu" (2:10). Kološko krivoverje je u teološkom smislu sve drugo samo ne put spasenja. Ono je šuplja filozofija (2:8) i "naizgled mudrost samovoljne pobožnosti" (2:23).

Ključni naglasak pisma je isticanje Hristove dovoljnosti spram impotentnih ljudskih filozofija. To je jasno iz Hristove sveopšte božanstvenosti. On je stvoritelj i kreator svega, suvereni pokretač svih prirodnih tokova, vidljivih i nevidljivih (1:15-18).

Skica poslanice

A. Prepoznatljiv Pavlov početak

1. predstavljanje pošiljaoca 1:1
2. poistovećivanje sa primaocima 1:2a
3. pozdrav 1:2b

B. Hristova nadmoć

1. vera u Hrista, 1:3-8
2. Hristovo prapostojanje, 1:9-18
3. pomirenje u Hristu 1:19-23
4. požrtvovana služba radi Hrista, 1:24-29
5. ne filozofija, već Hrist, 2:1-10
6. ne legalizam, već Hrist, 2:11-23
7. ne raskalašnost, već Hrist, 3:1-11
8. obući se u Hrista, 3:2-17
9. Hrist kao vođa doma, 3:19-4:1
10. Hrist kao vođa svakodnevice, 4:2-6

C. Pavlovi glasnici, 4:7-9

D. Pavlovi prijatelji šalju pozdrave, 4:10-14

E. Pavlovi lični pozdravi, 4:15-17

F. Pavlov svojeručni završetak pisma, 4:18

Gnosticizam

A. Najviše uvida u ovo učenje dobijamo od samih gnostičkih pisaca drugog veka nove ere. Ali, ove ideje su bile veoma uticajne i u prvom veku (svici sa Mrtvog mora).

B. Kološki problem je bio misaoni hibrid sačinjen od gnostičke misli i judaističkog legalizma.

C. Doktrine Valentinijana i Kerinta iz drugog veka:

1. Materija i duh su u večnom sukobu (ontološki dualizam). materija je zla, a duh je dobar. Bog je duh i ne može suštinski imati ništa sa zlom materijom.
2. Postoji emanacija (eoni, tj. anđeoski nivoi) između Boga i materije. Poslednji i najniži u nivoima je bog JHVH – Jahve - Bog Starog zaveta koji je stvorio kosmos.
3. Isus je jedan od emanacija – pojava vrhovnog Boga, kao što je to i Jahve. Samo, on je viši po nivou i bliži jedinom pravom Bogu. U svakom slučaju on nije utelovljeno božanstvo, što se tvrdi u Jn 1:14. Jer, materija je zla i nemoguće je da bi Isus imao stvarno ljudsko telo, a pri tome ostao Bog. On se samo prividno pokazivao kao čovek, ali je u svojoj biti uvek bio i ostao duh (1. Jn 1:1-3; 4:1-6).
4. Spasenje se zadobija verom u Isusa i posebnim znanjem, a ostvaruje ga posebna grupa ljudi. To znanje (lozinka) nam pomaže u kretanju kroz nebeske nivoe. Slično traganje za Bogom zahteva i judejski legalizam.

D. Zabludive gnostičke vođe su zastupale dva suprostavljena moralna sistema:

1. Po jednima, način života nije imao nikakve veze sa spasenjem. Ono je strogo duhovno i sadrži se u tajnom znanju radi putovanja kroz eone.
2. Po drugima, upravo je određeni način života donosio spasenje. U Kološanima se pominju oni koji su to videli u asketizmu, kao u najelitnijem obliku duhovnosti (2:16-23).

E. Nešto od dobre literature:

"Gnostička religija", od Hansa Džonasa, izdanje Beacon Press

"Gnostički spisi", od Bentlija Lajtona, dodak Anchor Bible

"Rečnik NZ pozadine", odeljak "Gnosticizam", IVP, str. 414-417

Prvi krug čitanja

Ovo je tek vodič u tumačenju. Dakle, sami ste odgovorni za sopstveno tumačenje Pisma. Činite to u svetlu objave koju imate. Vi, Sveto pismo i Duh Sveti – vi ste najvažniji u tumačenju. Ne morate sve da prepustite drugome.

Zato, pročitajte željeni tekst odjednom. Odredite mu glavnu temu i iskažite je svojim rečima.

1. Tema čitavog odeljka ili biblijske knjige
2. Vrsta literature – žanr

Drugi krug čitanja

Rekli smo da je ovaj udžbenik tek vaš vodič. Niko ne sme odlučiti umesto vas. Ne prepustite drugima ono što vi i Duh već imate u Pismu.

Zato, još jednom pročitajte željeni odeljak. Skicirajte glavne pojmove i iskažite ih u jednoj rečenici.

1. tema prve literalne celine
2. tema druge literalne celine
3. tema treće literalne celine
4. tema četvrte literalne celine

Kološanima 1

Podela poglavlja prema prevodu dr. Emilijan M. Čarnić[1]

Pozdrav
1:1-2
Pavlova zahvalnost za Kološane
1:3-8
Hristov lik i delo
1:9-20
Pavlova služba crkvi
1: 21-29

Treći krug čitanja – *sleđenje izvorne piščeve misli na nivou odeljka.*
I za ovaj krug sve važi ono što smo kazali za prva dva – ono o našoj odgovornosti i vođstvu Duha. Kada ste sami skicirali teme, onda, uporedite ih sa gornjom podelom prevoda E.Čarnića. Dakle, svaki odeljak ima jednu temu.

1
Iako sve podele, pa i ove nisu deo izvornog nadahnuća biblijskog teksta, odeljci su ključni za razumevanje izvorne piščeve namere. To se posebno vidi kod najmodernijih prevoda. Svaki odeljak ima glavnu temu, istinu, poruku. Ona se uočava u svim prevodima. Koristite se svim raspoloživim prevodima na vašem jeziku. Bilo bi dobro uočiti koji od njih najviše odgovara vašoj podeli. Kako god, glavno je da ovo prvo uradite sami, a onda uporedite sa raspoloživim rešenjima. Tek kada razumete šta je pisac prvobitno želeo, tek tada možete reći da razumete Pismo. Od ovoga ne treba odustajati nikada jer će u protivnom cela poruka biti izvitoperena. Naravno, kada nešto od čitanog i tumačenog razumemo, to isto treba da primenimo i svakodnevno živimo.

1. prvi odeljak
2. drugi odeljak

Kološanima 1:1-29
Tumačenje reči i izraza

"Pavle, apostol Hrista Isusa voljom Božijom i brat Timotej – svetima i vernoj braći u Hristu u Kolosi: blagodat vam i mir od Boga Oca našega." ***(Kol 1:1-2)***

1:1 "Pavle" Savle iz Tarsa je ovako oslovljen prvi put u Dl 13:9. Najverovatnije su svi Jevreji dijaspore imali i jevrejsko i grčko ime. Ako je tako, zašto se ovo drugo ime odjednom pominje tek u Dl 13? Verovatno su ga (1) ostali počeli tako zvati, (2) ili je on sam sebe nazivao "malim", "poslednjim". Naime, nekoliko je teorija u vezi korena grčkog imena Pavle: (1) Prema predanju iz drugog veka, apostol je bio izrazito nizak čovek, ugojen i ćelav, kosmatih obrva, gegao se pri hodu. Neki tvrde da je ime dobio zbog izrazito iskolačenih očiju. Ovo su podaci nekanonskih pisama Solunjanima. (2) Na nekim mestima apostol sam sebe naziva "najmanjim od svih svetih", jer je bio progonitelj crkve, prema Dl 9:1-2 (Vidi: 1. Kor 15:9; Ef 3:8; 1.Tim 1:15). Kažu, to "poslednji", tj. "najmanji" je samoizabrano ime. Ipak, na drugim mestima u poslanicama Pavle naglašava svoje izvorno apostolstvo i poslaničku jednakost sa Dvanaestoricom (2. Kor 11:5; 12:11; 15:10).

"apostol" Grčka reč i znači "poslan" *(apostello)*. Upravo radi poslanja je Isus odabrao Dvanaestoricu i nazvao ih poslanicima – apostolima (Lk 6:13). Isti se pojam koristi kod opisa Isusovog poslanja od strane Oca (Mt 10:40; 15:24; Mk 9:37; Lk 9:48; Jn 4:34; 5:24, 30, 36, 37, 38; 6:29,38,39,40,57; 7:29; 8:42; 10:36; 11:42; 17:3, 8,18,21,23,25; 20:21). Za Jevreje poslanik je bio nečiji ovlašteni, ozvaničeni predstavnik – ambasador.

"Hrist" Ova titula, ime je paralela jevrejskom imenu Mesija – *messijah* - pomazanik. Značenje je: "Onaj koji je pozvan i osposobljen za poseban zadatak". Stari zavet poznaje tri grupe vođa;

sveštenike, kraljeve i proroke i samo su oni bili pomazivani. Isus je u sebi spojio sve ovo, celokupno pomazanje (Jev 1:2-3).

"Isus" Jevrejsko ime koje znači "Jahve spasava"; "Jahve je spasenje"; "Jahve donosi spasenje". Ima isto značenje kao i starozavetno ime Jošua. Ime Isus ima koren u jevrejskoj reči spasenje – "*osija*" – pridodato zavetnom Božijem imenu "Jahve". Ime Isus Bog je objavio posebnom prilikom kroz anđela glasnika (Mt 1:21)

"voljom Božijom" Isti izraz imamo u uvodu 1. Kor 1:1; 2. Kor 1:1; Ef 1:1 i 2. Tim 1:1. Bez sumnje, Pavle je bio uveren u to da ga je Bog izabrao za apostola. A sve je počelo njegovim obraćenjem na putu za Damask (Dl 9:1-22; 23:3-16; 26:9-18). Na ovim mestima vidimo još više pojmova koji otkrivaju Pavlovo čvrsto uverenje u Bogom mu dati autoritet.

"i brat Timotej" Timotej znači "počastvovan od Boga". Majka mu je bila Jevrejka (Dl 16:1; 2. Tim 1:5) a otac Grk (Dl 16:1). Obratio se na apostolovom prvom misijskom putu u Devru i Listru (Dl 16:1). Na drugom putu ga je Pavle pozvao da mu se pridruži kao saradnik, možda kao zamena za Jovan-Marka (Dl 15:36-41). Morao je i da se obreže, kako bi olakšao svoju službu među Jevrejima (Dl 16:3). Bio je Pavlov verni učenik, saradnik i saborac u svim teškoćama (Dl 16:1-17:14; 18:5-19:22; 20:4; Rim. 16:21; 1. Kor 4:17; 16:10; 2. Kor 1:1, 19; Fil 1:2; 2:19; Gal 1:1; Fil st. 4; i 1. i 2. Timoteju). Pominje se u više Pavlovih pisama (2. Kor 1:1; Fil 1:1; 1. Sol 1:1; 2. Sol 1:1 i Filimonu). To nužno ne znači da je bio koautor pisama, već da je bio tu, prisutan i uključen u sve. Možda je bio apostolov pisar, baš kao Sila ili Tihik.

1:2 "svetima" Pojam "Sveci" *(hagioi)* odgovara istom starozavetnom konceptu *(kados),* a znači "odvojen za Božiju službu" (1. Kor 1:2; 2. Kor 1:1; Rim 1:1; Ef 1:1; Fil 1:1). U celom NZ ova je imenica u množini, osim u Fil 4:21. No, i tu se koristi u kolektivnom smislu – biti spasen, biti svet, znači pripadati Božjoj porodici vernika. Sav Božiji narod je svet jer je svakom pojedincu darovana Hristova svetost (Rim 4; 2. Kor 5:21). Bog zato hoće da svi živimo sveto (1:22 ; 3:12; Ef 1:4; 2:10; 4:1; 5:27; 1. Pet 1:16). Dakle, proglašeni smo svetima (poziciona – darovana svetost) i pozvani smo na svetost (progresivna – zadata svetost).

Posebna tema: sveci

Rekli smo, “hagios” je grčka paralela jevrejskom “kadešu” za nekoga ili nešto što se izdvaja za ekskluzivnu Jahvinu namenu. To je smisao posvećenosti. Znamo da je Bog svojom prirodom i karakterom odvojen od sve tvorevine. On je savršeni večni nestvoreni duh. Po njemu se sve što postoji ravna i meri. On je transcedentni – onostrani, bitno Drugi i drugačiji, Sveti. Takav Bog je stvorio čoveka radi zajedništva. Ali, pad u greh (1. Mojs 3) je načinio racionalnu i moralnu razvalinu između tako svetog Boga i grešnog čovečanstva. Ipak, Bog je odlučio da obnovi sve stvoreno. Zato opet poziva k sebi ljude da budu sveti (3. Mojs 11:44; 19:2;20:7,26; 21:8). U veri obnavljamo zavetni odnos sa Bogom i odazivamo se pozivu da živimo sveto (Mt 5:48). To je moguće jer smo potpuno prihvaćeni kroz Hrista. Oprošteno nam je zbog onoga što je on živeo i radio, zbog onoga što je Sveti Duh činio u našem umu i srcu. Paradoksalno ali istinito:

1. sveti smo jer nam je Hrist darovao svoju svetost
2. pozvani smo da živimo sveto zbog prisutnosti Duha

Dakle, vernici su “sveti” *(hagioi)* zbog (1) Očeve volje da tako bude; (2) zbog Hristovog dela; (3) prisutnosti Svetog Duha. Setimo se: u celom NZ ova imenica je u množini (čak i Fil 4:12, gde se jedino koristi u jednini, misli se na zajedništvo sa drugim vernicima). Biti spasen znači biti deo duhovne porodice, tela, žive građevine. Biblijska vera započinje ličnim odazivom, ali odmah dovodi do zajedništva drugih vernika. Svi smo duhovno obdareni (1. Kor 12:11) da zdravo rastemo u Telu Hristovom – Crkvi (1Kor 12:7). Spaseni smo da služimo. A svetost nam je familijarna odlika.

“vernoj braći” U pismu koje je nastalo zbog jeretičke grupe lažnih vernika, ovakav uvod i oslovljavanje moćno zvuči. Pavle veruje da je kološka crkva ostala verna Hristovom evanđelju. To je evanđelje koje je Bog dao Pavlu, on Epafrasu, a on Kološanima. Reči “verni”, “istiniti”, “pouzdani” imaju isti grčki imenični koren *(pistis)* i glagolski *(pisteuo)*. Suštinski pojam upućuje na Božju pouzdanost a ne na sigurnost ljudskog odaziva. Pa opet, čovek je taj koji treba da

se odazove i da odgovori na Božji večni karakter i obećanja. Naglasak je na veri uopšte a ne na njenoj snazi (Mt 17:20; Lk 17:6). Zato je hrišćanstvo odgovor na poziv, vera pokajanja koja se utelovljuje životnim stilom - vernošću. U biblijskom smislu vera je niz čovekovih reakcija na Božiju akciju – pokajanje, poslušnost, istrajnost. Naša vernost je plod Božije vernosti. Po njoj se u bliskom zajedništvu Stvoritelja i stvorenja obnovlja Božji lik (1. Mojs 1:26-27).

"u Hristu" Imenica se nalazi u lokativu (mesto), a to je apostolov omiljeni koncept, prepoznatljiv način opisivanja hrišćanske stvarnosti. Svi smo mi u njemu, "jesmo i mičemo se" (Dl 17:28). On je izvor svakog duhovnog blagoslova. Čak 64 puta Pavle koristi ovaj izraz! "U Hristu", "u njemu", "u voljenome" (vidi komentar Ef 1:4).

"blagodat vam i mir" Uobičajeno grčko oslovljavanje na početku pisama je reč *(harein)* "pozdrav" (Dl 15:23; 23:36; Jak 1:1). Pavle unosi novinu, izrazitu promenu koja ipak slično zvuči. To je pojam blagodati, milosti – "*haris*". Po nekima je on ovde spojio i grčki i jevrejski pozdrav *(shalom).* Atraktivna teorija, ali ipak pretpostavlja mnogo za tipičan Pavlov pozdrav (Rim 1:7; 1. Kor 1:3; 2. Kor 1:2; Fil 1:2; Flm 3).

"Blagodat" je posebna reč koja opisuje Božiji karakter ljubavi i milosti. Zbog blagodati smo u miru s Bogom, zbog onoga što on jeste, a ne mi. Blagodat – milost je odlika Božjeg srca koje prašta, voli, ne gnevi se, koje je prepuno samilosti. To je jedina prilika za čovečanstvo posrnulo u greh (2. Mojs 34:6-7; Nem 9:17; Ps 103:8-14; Joel 2:13; Mihej 6:18-20)! Hrišćanstvo je usidreno u Božijoj nepromenljivoj prirodi (Mal 3:6; Jak 1:17), u dovršenom Hristovom delu (Mk 10:45; 2.Kor 5:21) i službi Duha Svetoga (Jn 14:25-26; 16:7-15).

"Mir" je posledica prihvatanja takvog Boga i svih njegovih obećanja (Jn 14:27; 16:33). To je mir večne i nepomućene radosti, sigurnosti uprkos bilo kakvih okolnosti, učenja lažnih vernika ili progonstva (Fil 4:7; Kol 3:15)

"od Boga Oca našega" Ovaj izraz srećemo u unicijalnim (velikoslovnim) grčkim rukopisima, tzv. B, D, K, kao i u prevodima, Vulgate, Pešite i koptskom prevodu. S druge strane, rukopisi A, C, D imaju dodatak (kod nas Vuk, Bakotić, op. prev.) Izraz srećemo i u

narednom, 3. stihu, što je uobičajeni Pavlov početak molitava (vidi Rim 1:7; 1. Kor 1:3; 2. Kor 1:2; Gal 1:3; Ef 1:2; Fil 1:2; 2. Sol 1:2; 1. Tim 1:2; 2. Tim 1:2; Tit 1:4)

"Otac" se ne tiče nikakve geneologije ili hronologije, već je slika bliskog porodičnog zajedništva. Bog je sam izabrao pojam porodice da bi nam se objavio u njemu (Osija 2 do 3, gde Bog sam sebe oslikava kao muža koji voli, a u gl. 11 čak i kao brižnu majku). Bog koji se otkrio nije nikakav "Prvi Pokretač" filozofije, već brižni otac Isusa Hrista. Zato ni Pismo nije ljudska umotvorina već božansko otkrivenje koje se ne može shvatiti pukim ljudskim tumačenjem.

"Zahvaljujemo Bogu i Ocu Gospoda našeg Isusa Hrista moleći se svagda za vas. Pošto smo čuli za vašu veru u Hrista Isusa i ljubav koju imate prema svim svetima, zbog nade koja vam je spremljena na nebesima, za koju ste već pre čuli u istinitoj reči evanđelja, koja je kod vas – kao što je po svem svetu plodonosno i raste kao i kod vas – od onog dana kako ste ga čuli i poznali blagodat Božiju u istini; kao što ste i naučili od Epafrasa, našeg dragog saslužitelja, koji je verni Hristov služitelj za vas, koji nam je i javio o vašoj ljubavi u Duhu" ***(Kol 1:3-8)***

1:3-8 Svi ovi stihovi čine jednu misao, jednu rečenicu molitve zahvalnosti.

1:3 "Zahvaljujemo" Zahvalnost je periodična tema ovog pisma (1:12; 2:7; 3:15; 4:2), kao što je slučaj sa radosti u Filipljanima. Ne zaboravimo da je apostol u rimskom zatvoru i da kološka crkva prolazi težak period (vidi posebnu temu: Zahvalnost, u tumačenju 4:2).

"Gospod" "*Kurios*" se koristi kao titula i u uopštenom i u posebnom teološkom smislu. Može da znači "gospodin", "uvaženi" (Jn 4:11,15,19,49; 5:7; 12:21; 20:15), "gospodar", "vlasnik", "suprug" ili "potpuni Bogočovek" (4:1; 6:34,68; 11:2,3,12,21,27,34,39). Dobar primer za korišćenje pojma u oba smisla nalazimo u kontekstu Jn 9:36 i 9:38. U SZ se pojam "*adon*" sreće u neradom rabinskom oslovljavanju zaveta sa Bogom, sa Jahvom, i to u uzročnom obliku glagola "biti" (2. Mojs 3:14). Naime, bojali su se da će korišćenjem imena JHVH – Jahve - prekršiti zapovest: "Ne uzimaj uzalud ime Božije" (2. Mojs 20:7; 5. Mojs 5:11). Pa, mislili su, ako uopšte ne izgovaraju Božije ime, tako neće ni pogrešiti. Zato su zamenom

"Adonaj", grčkom reči sličnog značenja, rešili problem. NZ ovu titulu pripisuje Hristu kao opis njegovog božanstva. Izraz "Isus je Gospod" je bio javno priznanje, ispovest krštenika Rane crkve (Rim 10:9-13; 1. Kor 12:3; Fil 2:11).

"moleći se svagda" Odrednica "svagda" se gramatički može odnositi i na "zahvaljujemo" i na "molimo". Uostalom, i jedno i drugo su neraskidivi u Pavlovom učenju i delovanju. On se molio za vernike (1:9; Ef 1:16), i pozivao njih da se mole za njega (4:3; Ef 6:18; 1. Sol 5:25). Vidi posebnu temu: Zastupnička molitva, u tumačenju 4:3.

1:4 "pošto smo čuli" Zamenica u množini upućuje na apostola i njegov misijski tim (1:7). Čuli su od Epafrasa i o njihovoj veri i o delovanju krivovernih učitelja (1:7-8).

1:4-5 "veru… ljubav… nadu" Još jedna omiljena apostolova teološka trijada (Rim 5:2-5; 1. Kor 13:13; Gal 5:5-6; Ef 4:2-5; 1. Sol 1:3; 5:8). Pavle je uveren da Kološani imaju vrednosti za sada (vera) i za sutra (nada). A i jedno i drugo treba da žive u ljubavi.

1:4 "vašu veru" Pojam "*pistis*" ima tri različita značenja. U SZ srećemo smisao "vernosti", "pouzdanosti" za pobožnu svakodnevicu pojedinaca. Pojam se koristi kao opis vernikovog prihvatanja Božijeg besplatnog dara spasenja u Hristu. Treće, koristi se u opisivanju ukupnog hrišćanskog učenja o samom Hristu ("vera", prema Dl 6:7 i Juda 3 i 20). U nekim stihovima je teško odrediti koje je značenje u pitanju.

"u Hrista Isusa" "u" *(eis)* je predlog koji Pavle najčešće koristi kod pojma vere. To ističe Hrista kao predmet same vere, doslovno biti "u njemu", u smislu mesta prebivanja (1:2; Dl 17:28).

"i ljubav koju imate prema svima svetima" ljubav prema Bogu se iskazuje u ljubavi prema ljudima, posebno prema onima koji "pripadaju našoj verskoj porodici" (Gal 6:10). Isticanje kroz izraz "svima" je posebno dragoceno u pomutnji nastaloj zbog bahatih samozvanih učitelja. Za pojam "sveci", vidi posebnu temu u 1:2

1:5 "zbog nade" Pavle koristi ovaj pojam u nekoliko međuzavisnih značenja. Najčešće se tiče ispunjenja svrhe hrišćaninove vere – slava, večni život, konačno spasenje, Drugi dolazak. Ovde je jasan prizvuk dostignuća u budućnosti, ali je vremenski neodređen. Nada se takođe

vezuje za veru i ljubav (Rim 5:2-5; 1. Kor 13:13; Gal 5:5-6; Ef 4:2-5; 1. Sol 1:3; 5:8).

Posebna tema: Nada

Pavle koristi ovaj pojam u nekoliko međuzavisnih značenja. Najčešće se tiče ispunjenja svrhe hrišćaninove vere – slava, večni život, konačno spasenje, Drugi dolazak. Ovde je jasan prizvuk dostignuća u budućnosti, ali je vremenski neodređen.

1. Drugi Hristov dolazak (Gal 5:5; Ef 1:18; 4:4; Tit 2:13)
2. Isus naša nada (1. Tim 1:1)
3. Vernici izvedeni pred Boga (Kol 1:22-23; 1. Sol 2:19)
4. Nada na nebesima (Kol 1:5)
5. Konačno spasenje (1. Sol 4:13)
6. Slava Božija (Rim 5:2; 2. Kor 3:7-12; Kol 1:27)
7. Spasenje pagana u Hristu (Kol 1:27)
8. Sigurnost spasenja (1. Sol 5:8-9)
9. Večni život (Tit 1:2; 3:7)
10. Iskupljenje sve tvorevine (Rim 8:20-22)
11. Konačno proslavljenje (Rim 8:23-25)
12. Nada je Božija titula (Rim 15:13)
13. Starozavetna uteha za novozavetne vernike (Rim 15:4)

“spremljena na nebesima” Predivna metafora sigurne i zaštićene nade vernika (2. Tim 4:8; 1. Pet 1:4). Lažni učitelji ne mogu baš ništa ovakvoj našoj nadi.

“za koju ste već pre čuli” Vrlo složen gramatički oblik – aorist aktiv indikativ – sa glagolom “čuti” i predlogom “pre”. Misli se na Epafrasovo prеđašnje Propovedanje evanđelja i na odaziv Kološana u veri. Upravo je to sled stvari – čuti, odgovoriti, poslušati i zadržati.

“u istinitoj reči evanđelja” Misao se može razumeti trojako: (1) Evanđelje je instrument, oruđe istine koju su čuli; (2) vremenski naglasak na tome da su ranije čuli evanđelje; (3) Evanđelje = istina (apozicija). Ono je samo po sebi ta istina. Vidi posebnu temu: Istina u Pavlovim spisima, u Ef 1:13.

1:6 “po svemu svetu” Misli se na grčko - rimski svet i tipična je novozavetna hiperbola (preterivanje). Grči pojam “*kosmos*” ima više značenja: (1) planeta zemlja; (2) čovečanstvo; (3) filozofija, vladajući

sistem, obrazovne i religiozne institucije ogrehovljenog čovečanstva koje postoje i deluju nezavisno od Boga.

Posebna tema: Pavlova upotreba pojma "*kosmos*"

Apostol koristi reč u nekoliko značenja:

1. Za poredak u stvaranju (Rim 1:20; Ef 1:4; 1. Kor 3:22; 8:4,5)
2. Planeta zemlja (2. Kor 1:17; Ef 1:10; Kol 1:20; 1. Tim 1:15; 3:16; 6:7)
3. Čovečanstvo (1:27-28; 4:9,13; Rim 3:6,19; 11:15; 2. Kor 5:19; Kol 1:6)
4. Ljudske organizacije koje deluju nezavisno od Boga (1:20-21; 2:12; 3:19; 11:32; Gal 4:3; Ef 2:2,12; Fil 2:15; Kol 2:8,20-24). Sličnu upotrebu srećemo i kod apostola Jovana (1. Jn 2:15-17)
5. Postojeće svetske strukture (7:29-31; Gal 6:14; slično je i u Fil 3:4-9 gde apostol govori o jevrejskim strukturama).

Naravno, uočljiva su preklapanja i teško je izvršiti strogu podelu. Zato se pojam mora pažljivo odrediti u neposrednom kontekstu, nipošto po već određenim rečničkim definicijama. Pavlova terminologija je fluidna (Džejms Stjuart "*A Man in Christ*"). On ne piše udžbenik sistematske teologije već objavljuje Hrista. A to već menja sve!

"plodonosno i raste kao i kod vas" Ovde imamo dva prezent participa. Prvi je u medijumu a drugi u pasivu (autor se drži engleskog prevoda i engleske gramatike, op. prev.), ali to ne utiče na teološki smisao. "Plodonosnost" je znak preporoda (Mt 13:1-23; Jn 15:16; Gal 5:22-23; Jak 2:14-26).

"poznali" "Spoznali" (D. Stefanović; Savremeni srpski prevod). Glagol je u aorist aktiv indikativu i sačinjen je od grčke reči "*epignosko*" – "potpuno i eksperimentalno saznanje". Evanđelje koje su Kološani primili je spoj ličnosti i istine (kombinovano značenje glagola "znati" i u starogrčkom i u starojevrejskom). Ovakvo poznanje je Pavlov odgovor na naduvano i lažno ljudsko znanje krivovernih učitelja (1: 9-10).

"blagodat Božiju u istini" To je srž Hristovog evanđelja – potpuni i konačni izraz Božijeg karaktera prema ljudskoj rasi. "*Haris*" - milost

je pojam "koine" grčkog jezika koji se govorio aktivno od 200. god. pre Hrista do oko 200, god. po Hristu. Na njemu je pisana Septuaginta (250-100 pre Hrista) i u njoj se milost koristi višeznačno: draž, lepota, milosrđe, prihvatanje, dobrota, dobročinstvo. U NZ se koristi za opis nezaslužene i bezuslovne Božije ljubavi. Bog je po njoj obnovio zajedništvo sa grešnim čovečanstvom (Ef 4:4-7). Milost uvek upućuje na vrednost davaoca (Boga) a ne primaoca (čoveka). Ona je znak da nam je obezbeđeno sve što nam je potrebno! Sve što je na meni i tebi jeste da odgovorimo na tu i takvu milost (Ef 2:8-9).

1:7 "Epafras" (4: 12-13; Flm 23) Osnovao je tri zajednice - Kolose, Jerapolj i Laodikeju – u dolini reke Likus. Bio je Pavlov učenik i poslanik, obraćen najverovatnije na apostolovom drugom misijskom putu (Dl 19:10). Puno ime mu je najverovatnije Epafroditus, što je izvedenica od imena poznate boginje Afrodite. Osoba istog imena pojavljuje se u Fil 2:25 i 4:18, ali na sasvim drugoj geografskoj lokaciji.

"naš… verni Hristov služitelj za vas" U najstarijim grčkim rukopisima ima razlika u ovoj frazi. Neki imaju "naš" a neki "vaš". Prvo rešenje zvuči tekstualno bolje jer se nalazi u čuvenom papirusu P46, kao i u A, B, D, F, G. Opet neka Biblijska društva smatraju da je rešenje "vaš" izvornije, jer je prihvaćeno od ranih crkvenih otaca, i od najstarijih latinskih, aramejskih i koptskih prevoda (čuveni Brus/Mecger "A Textual Commentary on the Greek New Testament").

1:8 "o vašoj ljubavi u Duhu" Zanimljivo da je ovo jedini direktni pomen Svetog Duha u celoj poslanici. Kažem, direktni, jer se verovatno misli na Duha u 1:9 i 3:16. Dakle, objekt ove ljubavi mogu biti: (1) drugi vernici; (2) Pavle i njegovi saradnici; (3) Epafras; (4) svi pomenuti zajedno sa svim ljudima.

"Stoga i mi od onoga dana kada smo čuli ne prestajemo da se molimo Bogu za vas i da molimo da se i vi ispunite spoznanjem njegove volje u svakoj duhovnoj mudrosti i razumevanju, da živite dostojno pred Gospodom i da mu u svemu budete ugodni, plodonosni u svakom dobrom delu i rastući u bogopoznanju, jačajući se svakom snagom shodno moći njegove slave – za svako strpljenje i istrajnost, da s radošću zahvaljujete Ocu koji nas je osposobio da učestvujemo u

nasledstvu svetih u svetlosti. On nas je izbavio iz vlasti tame i premestio u carstvo svog ljubljenog Sina u kome imamo izbavljenje, oproštaj grehova" ***(Kol 1:9-14)***

1:9-20 Ceo odeljak je jedna jedina rečenica na izvornom grčkom! Deo stihova 9-12 je Pavlova molitva za vernike, a 15-18 je najverovatnije citat rane hrišćanske himne ili doktrinarnog ispovedanja (Fil 2:6-11, 1. Tim 3:16, 2. Tim 2:11-12). Zaista, ovo je jedan od najdubljih hristoloških odeljaka svih Pavlovih spisa.

1:9 "kako smo to čuli" Pavle nije lično započeo ovu zajednicu niti je poznavao njene vernike. Čuo je o njihovoj veri i ljubavi od Epafrasa, osnivača kološke crkve (1:7-8).

"ne prestajemo da se molimo Bogu za vas" Vidi posebnu temu: Zastupnička molitva, u 4:3

"da se vi ispunite" Ovde je reč o aorist pasiv konjuktivu. Vernici ne mogu da ispune sami sebe. Moraju dozvoliti da to Duh uradi za njih (Ef 5:18). "Ispuniti" je glavni glagol u odeljku 9-12 i prvi je od dve molbe koje apostol ima pred Bogom za Kološane. Druga je da žive, "da hodaju dostojno pred Gospodom" (st. 10). Primetimo povezanost pobožnog života i bogopoznanja (Ef 4:1,17; 5:2,15). "Vera bez dela je mrtva" (Jak 2:14-26).

"poznanje njegove volje" Sadržaj ovog poznanja *(apignosko)* je evanđelje. A evanđelje se uvek tiče punine istine u koju treba da se veruje i osobe koja treba da je prihvati. A "njegova volja" je da svaki čovek prihvati Hrista koji je jedini i konačni cilj svake "duhovne mudrosti i razumevanja". Ovde se udara u laži krivovernih učitelja. Pavle koristi termin "punina" *(pleroma)* – omiljeni gnostički koncept – i poziva se na "duhovnu mudrost". Za Pavla je sve to u Hristu. On je "Božija mudrost" "*sofia*" (1:28; 2:3,23; 3:16; 4:5; Ef 1:8,17; 3:10). U njemu je dosegnuta "sva istina" (*sunesis*, 2:2).

1:10 "da živite dostojno" Glagol je u aorist aktiv infinitivu a određuju ga čak četiri prezent participa u delu 10-12. Ti participi objašnjavaju šta znači "živeti dostojno" (2:6; 3:7; 4:5; Ef 2:10; 4:1,17; 5:2,15; 1. Sol 2:12; 4:1). Bog hoće da ga njegova deca svakodnevno odražavaju.

"plodonosni u svakom dobrom delu" Ovo je prvi od prezent participa (10-12) koji opisuje pobožni, plodonosni život. Bog želi takav život. Moralni preobražaj vernika je dokaz unutrašnjeg božanskog preobražaja. Takvo svedočanstvo je najbolji most evangelizacije. "Plodonosnost" je znak čitave duhovne porodice i dokazuje da je naš otac Bog sam. Spasenje je besplatno, dar je, i mora se pokazati u drugačijem načinu života (Mt 12; Ef 2:8-10)

"rastući u bogopoznanju" Ovo je drugi prezent particip. Reč ima u korenu glagol "znati" *(epignosko* 9,10; 3:10; Ef 1:17; 4:13). Oslikava poziv vernicima da žive u stvarnosti evanđelja.

1:11 "jačajući se svakom snagom". Treći prezent particip. I spasenje i sav hrišćanski život počiva na čudu dara milosti, daru koji je potpuno nezavisan od bilo kakvog ljudskog uticaja (Gal 3:1-3). Vernici treba da se predaju Duhu za plodonosan život pobožnosti (Ef 5:18). Izraz je uvek povezan sa natprirodnom snagom (Ef 1:19; Fil 4:13).

"shodno moći njegove slave" Ovaj nam izraz objašnjava kako u stvari "jačamo svakom snagom". Samo u Duhu imamo svu njegovu moć i slavu!

"za svako strpljenje i istrajnost" Na prvi pogled reč je o sinonimima. Ipak, postoji mala razlika. "Strpljenje" *(hupomone)* oslikava izdržljivost i upornost, a "istrajnost" *(makrothumia)* trpljenje pod nepravednim stradanjem. Pavle koristi oba izraza (2. Kor 6:4,6; 2. Tim 3:10). Obe vrline su nam dosežne jedino u Božijoj snazi. Inače se izrazi još koriste kada se opisuje Božje ophođenje spram ogrehovljenog čovečanstva (Rim 2:4; 9:22; 1. Kor 6:6). Ali, i kod opisa kako ljudi treba da međusobno postupaju (Gal 5:22-23; Ef 4:2; Kol 3:12).

"s radošću" Ovaj pridev gramatički odgovara misli iz 11. stiha.

1:12 "zahvaljujete" Poslednji prezent particip u odeljku st. 10-12 koji opisuje hrišćanski životni hod kao neprestanu zahvalnost (3:17; Ef 5:20; 1. Sol 5:18). Zahvalnost je odlika Duhom vođenog života.

"Ocu" Hrišćani treba stalno da imaju na umu da novozavetni fokus na Hristovoj službi ni malo ne uzima od Očeve slave. Upravo je Otac taj koji isijava slavom iz svega Hristovog. On je poslao i podržavao svog Sina (Ef 1:3-14 i 15-23). Nekoliko je verzija ovog izraza u grčkim rukopisima. Ovakvo čitanje podržavaju P61, A, C, D, K i P

papirus, baš kao i Vulgata. Pomenute varijacije ne utiču ni na pouzdanost, ni na smisao teksta.

“koji … je osposobio” Osim ovog stiha izraz se koristi još jedino u 2Kor 2:16 i 2Tim 2:2. Bog nas je osposobio (1) proglasivši nas pravednim u Hristu (opravdanje i poziciono – darovano posvećenje); (2) čini nas hristolikijim (progresivno posvećenje).

“nas” Najstariji grčki tekstovi su tačno podeljeni rečima “nas” i “vi”. Verovatno je prepisivač baš radi ove simetrije u st. 13 dodao “vi”.

“da učestvujemo u nasledstvu” Doslovno značenje “nasledstva” je “izobilje”. To je Božije obećanje Avramu, njegovom posedu i njegovim potomcima (1. Mojs 12:12). SZ se više fokusirao na zemaljske a NZ na duhovne blagoslove. Jakovljeva plemena su bila blagoslovena. Jedino Levitsko pleme nije dobilo zemlju jer je služilo Bogu (4. Mojs 4:45). Bog im je sam rekao da je on njihovo nasleđe (4 Mojs 18:24). Ipak, u duhovnom smislu ceo je starozavetni narod bio u svešteničkoj službi (2. Mojs 19:4-6). Bili su “kraljevsko sveštenstvo” za ceo svet. Na isti način NZ govori o nama (1.Pet 2:5,9; Otk 1:6). I mi, poput Levita, imamo samog Boga u večnom nasleđu.

“svetih” Vidi posebnu temu u st. 2

“u svetlosti” Dvojak je prizvuk ovog izraza: (1) etički (Jn 3:19); (2) suprotnost hristolikosti u vernicima naspram demonskog u svetu (Ef 6:12; Dl 26:18).

1:13-14 Ovi odeljci čine prelaz ka predivnom hristološkom odeljku koji sledi (15-20)

1:13 “On nas je izbavio” Glagol je u aorist medijum indikativu i oslikava akciju spasavanja.

“od vlasti tame” Doslovno od “ropstva”, od “autoriteta” (1:12; Lk 22:53). Svetlo i tama su najčešće slike dve suprotne duhovne stvarnosti dobra i zla (Jn 3:19-21). Apostol ih koristi više puta u ovoj poslanici (1:13, 16; 2:10, 15).

“premestio” Doslovno “izmestio”. I ovaj glagol je u aoristu. Dakle, reč je o nečemu što je Bog već uradio – jednom i za svagda – za svoj narod.

“u carstvo” Isus je govorio o nebeskom carstvu kao stvarnosti bliske sutrašnjice. Ali, ovaj kontekst upućuje na to da je reč o nečemu što vernici već imaju u Hristu (Ef 2:5-6)! Istina, Pavle nikada ne govori

kao Isus „carstvo Božije”, verovatno zato što vernici iz nejevrejskih krugova ne razumeju taj starozavetni koncept.

“svog ljubljenog Sina” Bog Otac je ovako oslovio Sina na krštenju i na gori preobraženja (Mt 3:17; 17:5). Isus je jedinorođeni sin *(monogenes* Jn 1:18, 3:16, 18; 1Jn 4:9). Hrišćani su posinjeni u njemu.

1:14 “u kome imamo” Glagol je u prezent aktiv indikativu. U Hristu imamo trajni blagoslov Božje duhovne porodice.

“izbavljenje” Pojam je aluzija starozavetnog “*paduh*” – “oslobođen”, “otkupljen” – kao i “*ga’al*” – oslobođen posredstvom nekog bliskog (“*go’el*”*)*. Isus nas je oslobodio ropstva (Isa 53:11-12; Mk 10:45; Ef 1:7). “Izbavljenje” je i sadašnji (Ef 1:7) i budući doživljaj (Ef 4:30).

posebna tema: Otkupljenje – izbavljenje

I.Stari zavet

A. Dva su istoznačna starozavetna pojma

1. *Gaal* sa osnovnim smislom “osloboditi”, u smislu plaćene cene. Glagolski oblik *go’el* ima prizvuk ličnog posredovanja, najčešće člana porodice (skrbnik, osvetnik, otkupitelj). Reč je o običajnom pravu otkupa u jevrejskoj kulturi, povratka zemljišta, kuća, životinja (3. Mojs 25 i 27), pa i rođaka (Ruta 4:15; Isa 29:22). U teološkom smislu reč je o sećanju na izbavljenje Izraela iz egipatskog ropstva (2. Mojs 6:6; 15:13; Ps 74:2; 77;15; Jer 31:11). Rođak postaje “otkupitelj” (Jov 19:25; Ps 19:14; 78:35; Izr 23:1; Is 41:14; 43:14; 44:6,24; 47:4; 48:17; 49:7,26; 54:5,8; 59:20; 60:16; 63:16; Jer 50:34).

2. *Padah,* sa osnovnim značenjem “izbaviti”, “osloboditi”.

a) Otkupljenje prvorođenca, prema 2. Mojs 13:13-14 i 4. Mojs 18:15-17

b) Fizičko izbavljenje upoređeno sa duhovnim, Ps 49:7-8,15

c) Jahve će otkupiti Izrael od njegovih grehova i pobuna, Ps 130:7-8

B. Trojako je značenje ovog teološkog koncepta

1. Postoji hitna potreba, porobljenost, vezanost

a) fizička
b) socijalna
c) duhovna (Ps 130:8)

2. Za oslobođenje treba platiti cenu, kao i za obnovu
a) nacije Izrael (5. Mojs 7:8)
b) pojedinca (Jov 19:25-27; 33:28)

3. Neko treba da deluje kao posrednik. U *gaal* konceptu to je najčešće neko blizak, član porodice *(go'el).*

4. Jahve sebe često predstavlja u slikama članova porodice
a) otac
b) muž
c) rođak

Otkupljenje je sigurno zbog Jahvinog ličnog zalaganja. On plaća cenu i potpuno otkupljuje svoje.

II.Novi zavet

A. Nekoliko je teoloških pojmova

1. *Agorazo* (1. Kor 6:20; 7:23; 2. Pet 2:1; Otk 5:9; 14:34) je trgovački izraz, glagol koji kazuje da je nešto plaćeno. Mi smo narod koji je plaćen Hristovom krvlju i pripadamo samo njemu.

2. *Eksagorazo* (Gal 3:13; 4:5; Ef 5:16; Kol 4:5) je takođe trgovački pojam i opisuje Isusovu zastupničku smrt za nas. On je poneo naše prokletstvo pred Zakonom (5. Mojs 21:23). On umesto svih nas! U njemu su se Očeva ljubav i pravednost spojili u potpuno oproštenje i prihvatanje.

3. *Luo* – "osloboditi"

a) *Lutron,* "isplaćena cena" (Mt 20:28; Mk 10:45). Ovo su predivne reči koje je sam Isus izrekao o smislu svog dolaska, o svom otkupu naših grehova (Jn 1:29).

b) *Lutroo,* "osloboditi"
1) osloboditi Izrael, Lk 24:21
2) dati sebe za oslobođenje i očišćenje naroda, Tit 2:14
3) biti bezgrešna zamena, 1. Pet 1:18-19

c) *Lutrosis,* "otkupljenje, oslobađanje, otpuštanje"

1) Zaharijino proroštvo o Isusu, Lk 1:68
2) Anina zahvalnost Bogu za Isusa, Lk 2:38
3) Isus je bolja, jednom zauvek prineta žrtva, Jev 9:12

4. *Apolitrosis,*
   a) Otkupljenje i Drugi dolazak (Dl 3:19-21)
      1) Lk 21:28
      2) Rim 8:23
      3) Ef 1:14; 4:30
      4) Jev 9:15
   b) Otkupljenje u Hristovoj smrti
      1) Rim 3:24
      2) 1. Kor 1:30
      3) Ef 1:7
      4) Kol 1:14

5. *Antitutron,* (1. Tim 2:6). Ovo je ključni tekst, baš kao i Tit 2:14, koji Isusovo oslobođenje smeštaju u njegovu krsnu smrt. On je jedna, jedina i dovoljna žrtva, onaj koji je umro za sve (Jn 1:29; 3:16-17; 4:42; 1. Tim 2:4; 4:10; Tit 2:11; 2. Pet 3:9; 1. Jn 2:2; 4:14).

B. Primena ovih novozavetnih koncepata

1. Čovečanstvo je porobljeno grehom (Jn 8:34; Rim 3:10-18; 6:23).
2. Ova porobljenost se otkriva po starozavetnom Zakonu (Gal 3), kao i u Isusovoj besedi na gori (Mt 5 do 7). Celo čovečenstvo je pod smrtnom presudom (Kol 2:14).
3. Isus je, kao bezgrešno Božije jagnje, umro umesto svih nas (Jn 1:29; 2. Kor 5:21). U njemu smo oslobođeni od grehova, za službu Bogu (Rim 6).
4. Isus je i naš “oslobodilac”. I on i Jahve se predstavljaju kao “otac, muž, sin, brat, bliski rođak”.
5. Bog nije Sotoni platio naše oslobođenje (srednjevekovna teologija). U Hristu je došlo do savršenog izmirenja Božje reči, Božje pravednosti i ljubavi. Krst je obnovio mir sa Bogom i

buntovništvo čovečanstva je oprošteno. Božji lik je kroz Hrista trajno i delotvorno obnovljen.

6. Ipak, postoji i budući aspekt otkupljenja (Rim 8:23; Ef 1:14; 4:30). On obuhavta vaskrsenje tela i blisko zajedništvo sa trojedinim Bogom.

"oproštaj grehova" Nekoliko je starogrčkih reči za "oproštenje". Ova, ovde upotrebljena *(aphesis)* znači "otpustiti", što je aluzija starozavetnog Dana očišćenja (3. Mojs 16). Žrtveni jarac, oteran u pustinju, je simbolično nosio grehe naroda. Iz spisa Irineja Jeretika – 1:21:2 – vidimo da su neki gnostici razlikovali otkupljenje i oproštenje. Navodno, oni su se dešavali u različita vremena. Pavle je prozvao ovo krivoverje.

Neki prevodi ovde dodaju izraz: "… kroz njegovu krv". To je prepisivački dodatak kasnijeg doba, na osnovu paralelnog teksta iz Ef 1:7.

"On je slika nevidljivog Boga, prvorođeni sveg stvorenja, jer je u njemu stvoreno sve što je na nebesima i na zemlji, sve vidljivo i nevidljivo, bili to prestoli, ili gospodstva, ili poglavarstva, ili vlasti; sve je njegovim posredstvom stvoreno – i za njega. On je pre svega i sve u njemu ima svoje postojanje. On je i glava tela, Crkve; on je početak, prvorođeni iz mrtvih, da u svemu on bude prvi. Jer je Bog blagoizvoleo da se u njemu nastani sva punina i da njegovim posredstvom sve izmiri sa sobom, stvorivši mir njegovom krvlju na krstu, te da njegovim posredstvom izbavi sve što je na zemlji i što je na nebesima."

(Kol 1:15-20)

1:15-20 Ovaj predivni tekst je verovatno u Ranoj crkvi pevan kao himna ili kao veroispovest. On slavi sveopšte, kosmičku Hristovu božanstvenost. U njemu je nekoliko omiljenih gnostičkih ideja: prvorođeni; punina, anđeoski nivoi (st. 16); Isusovo pravo čoveštvo i stvarna smrt (st. 20)

Pojam "sve" se koristi čak sedam puta (st. 15,16; dva puta u 17 i 18,20). Isusova služba se podrazumeva, jer sve je od njega i za njega. Više puta se koristi zamenica "on" u nekoliko oblika: u njemu; kroz njega; po njemu (Ef 1:3-14).

1:15 "On je slika nevidljivog Boga" Ista se reč *(oikon)* koristi za Isusa u 3:10 i 2. Kor 4:4. Slična teološka ideja je u Jn 1:18; 14:9; Fil 2:6; Jev 1:3. I baš ovaj tekst – Jev 1:3 – koristi snažan grčki izraz "*karakter*" (verna predstava 1. Mojs 1:26-27; 5:1; 9:6; 1. Kor 11:7; Jak 3:9). Ko je video Isusa video je Boga! Bog je postao čovek *(Jn 14:9)*.

Isusova služba je bila da obnovi Božji lik u čoveku. U jednu ruku, Eden se vratio po njemu, po "drugom Adamu" (Rim 5:12-21; Fil 2:6). Moguće je da će i samo Nebo biti obnovljeni Eden: (1) Biblija započinje s Bogom, ljudima i životinjama (1. Mojs 1-2), ali tako i završava (Otk 21-22; i životinje su tu, samo nekako po strani). (2) Prema proroštvu Isa 11:6-9, životinje i deca se zajedno igraju u novoj eri koja dolazi na zemlju (2. Pet 3:10-13; Otk 21:2).

"prvorođeni sveg stvorenja" Ovo je metafora SZ za Isusov neuporedivi položaj: (1) Po rabinima to je preuzvišenost (2. Mojs 4:22); (2) SZ ovu sliku koristi i za nastarijeg sina u porodici, glavnog naslednika; (3) U Ps 89:27 se koristi u mesijanskom smislu; (4) U Izr 8:22 oslikava poosobljenu Mudrost – prvog ovlaštenog nosioca Božijeg stvaranja. Ipak, (1) i (2) čine se najboljim mogućnostima.

Ali, kada je reč o Isusu, ne možemo reći da izraz govori da je on prvo stvoreno biće (4). Upravo je to argument gnostika: Isus je najuzvišeniji anđeo, prvi do Boga. Ne, izraz se mora tumačiti u svetlu jevrejskog starozavetnog učenja. Isus je jedini Božiji Sin (Jn 1:18; 3:16,18; 1. Jn 4:9) jer je oduvek i bio Bog (1:17; Jn 1:1; 5:18; 10:30; 14:9; 20:28). U određenom času je u Vitlejemu postao čovek, da bi u greh posrnulo čovečanstvo moglo da razume Boga (Jn 1:14, 18).

1:16 "jer je u njemu stvoreno sve" Isus je Božji posrednik u stvaranju svih svetova – vidljivog i nevidljivog; nebeskog i zemaljskog (Jn 1:3, 10; Rim 11:36; 1. Kor 8:6; Jev 1:2; 2:10). Ovo pobija gnostički dualizam – podvojenost na svet duha (Bog) i svet materije (tvorevina). Isus je bio taj po kome je Bog stvaralački progovorio i sve je nastalo (1. Mojs 1). On je stvorio čoveka i udahnuo mu život (1. Mojs 2). Glagol "stvoriti" je dva puta upotrebeljen u st. 16: Prvi put je u aorist pasiv indikativu; drugi put je u perfekt pasiv indikativu. Dakle, Otac je taj koji je stvarao kroz/po Isusu. Sve je stvoreno u *(ev)* njemu, kroz *(dia)* njega i za *(eis)* njega!

"bili to prestoli, ili gospodstva, ili poglavarstva, ili vlasti" Pojmovi mogu da označavaju zemaljske autoritete (Rim 13), ali prema celini teksta reč je o anđeoskim sferama/nivoima, što je lažno učenje (Rim 8:38; 1. Kor 15:24; Ef 1:21; 3:10; 6:12; Kol 1:16; 2:10, 15; 1. Pet 3:22). Drevni svet je uzročno - posledične veze video ne samo u fizičkoj već i u duhovnoj stvarnosti. Nemoguće je razmišljati biblijski i poricati duhovnost. Vidi posebnu temu: Anđeli u Pavlovim spisima, u Ef 6:12.

"i za njega" Isus nije tek Očev instrument u stvaranju, već i cilj sveg stvaranja (Rim 11:36; Jev 2:10).

1:17 "i on je pre svega" Nikada nije bilo vremena da Isus nije postojao! On je Bog od večnosti (Jn 1:1-2; 8:58; 17:5, 24; 2. Kor 8:9; Fil 2:6-7; Kol 1:17; Jev 10:5-7). Zamenica "on" *(autos)* je naglašena u st. 17 i 18. "On… u njemu … on je početak".

"u njemu sve ima svoje postojanje" Glagol je u perfekt aktiv indikativu, snažnom obliku: prepozicija *sun* i doslovno "držati nešto" *(sunistemi)* – "u njemu se sve drži na okupu" (Savremeni srpski prevod). Ovo je doktrina o Hristu održavatelju svega (Jev 1:3) i fokusirana je na osobu. "… sve ima" se odnosi na ukupnu tvorevinu – duhovni i materijalni svet. Isus je i stvoritelj i održavatelj svega. SZ ove osobine pripisuje Elohimu (Bogu)

1:18 "On je i glava tela, Crkve" Isus je iznad sve tvorevine ali i iznad svoje Crkve. Ovde se misli na sveopštu Crkvu (Ef 1:22-23; 4:15; 5:23; Kol 1:18; 2:9). Mi smo kao vernici vredni i pojedinačno (1Kor 6:19) i u zajedništvu (1. Kor 12:12-27). Samo se u poslanici Kološanima i Efescima Isus ističe kao "glava" svoga tela. On je vrhovni autoritet svih autoriteta (Ef 1:22)

"on je početak" Na prvi pogled ovo je još jedna aluzija na stvaranje (1. Mojs 1:1), ali misaona celina upućuje na Crkvu. U duhu grčke misli ovaj se početak odnosi na izvorište. Isus je izvor, vrelo života svoga tela, sva snaga novosjedinjenog Božijeg naroda – i Jevreja i Grka; i robova i slobodnih; i muškaraca i žena (3:11; Gal 3:28). On je novi Adam (Rim 5:12-21), rodonačelnik novog čovečanstva – hrišćana (Ef 2:11-3:13).

"prvorođeni iz mrtvih" Krunski novozavetni odeljak o Hristovom vaskrsenju je onaj u 1. Kor 15. On je neuporodivo nadmoćan,

"prvorođenac" i u stvaranju i u vaskrsenju (1:15; Rim 1:4; Otk 1:5). Njegovo vaskrsenje je obećanje i osiguranje da će svi vernici vaskrsnuti. U 1. Kor 15:20 i 23 Isus se naziva "prvim rodom", što je očigledna starozavetna metafora. Bez sumnje, Isus je prototip u svemu. I prvorođenac, i prvi plod (Otk 1:5).

"da u svemu on bude prvi" Izraz sličan onome u Ef 1:22-23. Otac je uzvisio Sina iznad svega i svakoga (1. Kor 15:27-28).

1:19 Stih počinje sa "jer je" *(hoti).* Ona uvodi objašnjenje Očeve namere sa Mesijom: (1) u njemu je punina božanstva; (2) u njemu je pomirenje za sve.

"u njemu … sva punina božanstva" Ovde se apostol poigrava pojmom "punina" *(pleroma)* kojom su gnostici opisivali anđeoske nivoe između dobrog boga i zle materije (2:9; Ef 1:23; 3:19; 4:13). Ovo je najjače svedočanstvo o nekome ko je kao običan stolar osuđen zbog izdaje. Ne – Ko vidi Isusa vidi Boga!

1:20 "i da njegovim posredstvom sve izmiri" Doslovno – okrenuti neprijateljstvo dve osobe u prijateljstvo. Greh je odvojio stvorenje od Stvoritelja. Bog je u Hristu odlučio da taj odnos obnovi. Ovde su dve reči spojene u jednu moćnu *(apokatallasso)*, da bi se dobio teološki naglasak (st. 22). Istu reč apostol koristi u Ef 2:16, i isti koren reči je u 2. Kor 5:18-20.

"sve" Ponovo, naglašeno je da je reč o vidiljivim i nevidljivim stvarima (Rim 8:18; 1. Kor 15:27-28; Ef 1:22-23).

"sa sobom" Teološki, reč može da bude i o Ocu i o Sinu, i jedino nam misaona celina daje preciznost. Čini se da se više misli na Oca.

"stvorivši mir njegovom krvlju na krstu" Hristova krsna smrt je u žiži (Rim 5:9; Ef 1:7; 2:13,16). Nema izmirenja bez velike cene! Ovde je naglasak više na njegovoj ljudskosti, jer se pominje krv, na zastupničkom ispaštanju (Isa 53; 2.Kor 5:21). Lažni učitelji su veličali njegovo božanstvo, ali su odbacivali njegovo čoveštvo i krsnu smrt.

Posebna tema: Hrišćani i mir

I.Uvod

A. Biblija – naš osnovni izvor verovanja i delovanja – nema definicije mira u sebi. Šta više, postoji dosta napetosti u njenim izjavama. Recimo,

SZ ima više vojnog, političkog prizvuka mira u sebi. NZ naglašava duhovni sukob svetla i tame.

B. Biblijska vera, baš kao i druge svetske religije, i nekada i sada, očekuje zlatno doba – istorijsku eru napretka i blagostanja bez nemira i ratova.

1. Isa 2:2-4; 11:6-9; 32:15-18; 51:3; Os 2:18; Mih 4:3
2. Sveto pismo ovu stvarnost vezuje za ličnost Mesije, Isa 9:6-7

C. Ipak se postavlja pitanje: Kako živimo u svetu nemira? Tri su hrišćanska odgovora data kroz istoriju od vremena smrti apostola do Srednjeg veka.

1. <u>Pacifizam.</u> Premda redak u antičko doba, ipak je bio najizvorniji odgovor prvih hrišćana na vojničko rimsko društvo.
2. <u>Pravedan rat</u>. Nakon Konstantinovog preobraćenja (313 god. po Hristu), crkva je počela da racionalizuje vojni aparat kao potrebu "hrišćanske države". Posebno kada se trebalo braniti od varavarskih osvajača. Ovaj stav je najbliži klasičnoj grčkoj misli. Ambrozije je prvi razvio ovu misao a kasnije je Avgustin unapredio.
3. <u>Krstaški rat</u>. Koncept sličan starozavetnoj ideji "svetog rata". Razvio se u Srednjem veku, kao odgovor muslimanskim osvajanjima tzv. "svete zemlje". Bile su to hrišćanske teritorije severne Afrike, Male Azije i istoka Rimskog carstva. Ovi ratovi su se vodili pod blagoslovom i pokroviteljstvom crkve.
4. Sva ova tri koncepta, zajedno s nekoliko svojih varijanti, su nastali kao hrišćanski odgovor na pali sistem sveta. Svaki od njih se poziva na određene svetopisamske tekstove dok zenemaruje neke druge. Pacifizam teži odvojenju od sveta. Sveti rat je pokušaj da se svetsko zlo stavi u zakonske okvire (Martin Luter). Krstaštvo je želja da se svet napadne, osvoji i nadzire.
5. Roland Bainton, u svom delu "Hrišćanski stavovi o ratu i miru" ("Alfa i Omega", Beograd, 1995. god), piše na str. 15: "Reformacija ubrzava verski rat i sve tri doktrine su u igri: Pravedan rat između Luterana i Anglikanaca; Krstaški rat

Reformovane crkve; Pacifizam Anabaptista i kasnije Kvekera. Tek 18. vek i doba Renesanse u celosti vaskrsava i u teoriji i u praksi humanističku ideju mira. U 19. veku se uporedo radilo kako na miru tako na antiratnoj agitaciji. I ponovo se sve tri doktrine javljaju. Američke crkve delimično zastupaju krstaške stavove spram Prvog svetskog rata; pacifizam im je bio blizak u međuratnom periodu a pravedni rat tokom Drugog svetskog".

D. Promene u shvatanju mira

1. Za Grke je mir društvo reda i povezanosti.
2. Za Rimljane mir je odsustvo oružanih sukoba i pobuna kroz jak državni aparat.
3. Za Jevreje je mir plod čovekovog odgovora na mir kao Jahvin dar. Najčešće se oslikavao u seoskim, zemljoradničkim slikama (5. Mojs 27 do 28). Ali, mir je više od blagostanja, on je Božija zaštita i sigurnost.

II.Biblijski podaci

A. Stari zavet

1. Sveti rat je prevashodno starozavetna ideja. Zapovest "ne ubij" (2. Mojs 20:13; 5. Mojs 5:7) se odnosi na ubistvo sa predumišljajem, a ne na žar neizbežnih ratnih okršaja. Jahve je često oslikavan kao moćni ratnik na strani svog naroda (knjige Isusa Navina i Sudije imaju aluzije u Ef 6:14).
2. Bog ratom kažnjava neposlušnost svog naroda. Recimo, progonstvo Izraelaca pod Asircima (722. pre Hrista). Tu je i vavilonsko ropstvo Jude (586. pre Hrista).
3. Novi zavet ne pruža polemike i detaljne odgovore o socijalnom zlu, posebno ne u terminima političke teorije. Ali, govori snažno o duhovnom izbavljenju. Naglasak nije na ratnom okršaju – ustanku ili pobuni – već na duhovnom sukobu svetla i tame, dobra i zla, ljubavi i mržnje, Boga i Sotone (Ef 6:10-17).

4. Mir je stanje srca u središtu problema ovog sveta. On je zasnovan na našem odnosu sa Hristom (Rim 5:1; Jn 14:27), a ne na delotvornosti države. Mirotvorci iz Mt 5:9 nisu politički agitatori već Propovednici Evanđelja! Zajedništvo a ne podela – to je osobina Crkve koja je potrebna posvađanom svetu.

“na krstu” 5. Mojs 21:23 jasno kaže da je prokletstvo na svakom ko je obešen na drvo (Fil 2:8). Izvorno, to znači da pogubljeniku sledi javno sramoćenje bičevanjem do smrti, bez dostojanstvenog pogreba. Ipak, verski učitelji su zahtevali da se Isus razapne, jer su u tome videli njegovo odbacivanje. A Isus je tako uzeo sve grehe sveta i prokletstvo čovečanstva (Gal 3:13; Fil 2:8).

“sve što je na zemlji i što je na nebesima” Ova antiteza je direktan udarac gnostičkoj podvojenosti na “duh” (nebo) i “materiju” (zemlja).

“Pa i vas koji ste nekada bili otuđeni i neprijateljski nastrojeni svojim smeranjem u zlim delima, sada je izmirio smrću njegovog ljudskog tela, da nas svete, neporočne i besprekorne stavi preda se, ako samo ostanete u veri utemeljeni i čvrsti, ne odvraćajući se od nade evanđelja koje ste čuli, koje je Propovedano svakom stvorenju pod nebom, čiji sam služitelj, ja, Pavle, postao” (Kol 1:21-23)

1:21 “vas” Jasno oslovljavanje vernika grčke pozadine.

“koji ste nekad bili otuđeni” Još jedan perfekt pasiv particip. Redak spoj dve reči: stranac i došljak, pojmova koji opisuju stanje nejevreja prema Bogu. Teološko objašnjenje ove otuđenosti imamo u Ef 2:1,3, 11-22, a etičko u Ef 4:18-19. Izraz se, najverovatnije, koristio i kod prebacivanja vlasništva robova sa jedne na drugu osobu. Tako bi izjava u 1:13 bila odlična pozadina ove tvrdnje.

“svojim smeranjima ” Sva stremljena ogrehovljenog sveta teže ka potpunoj nezavisnosti (Rim 1:28; 5:8,10; 8:7; Jak 4:4; 1. Jn 2:15-16). Tako svet postaje mera samom sebi (ateistički humanizam).

“u zlim delima” Rabini su naglašavali da čovek postaje ono što vremenom misli. Zle misli dovode do zlih dela spram Boga i čoveka (Gal 5:19-21; 2. Tim 3:2-5; Tit 3:3).

1:22 “sada (vas) je izmirio” “Izmiriti” je glavni glagol u ovom odeljku. On je dokaz za bitne promene u Božijem ophođenju kroz Hrista

naspram sveta (st. 20). Ispunilo se Božije davnašnje obećanje (1. Mojs 3:15). Bog je sam ispunio svoju datu reč (bezuslovni zavet 1. Mojs 15:12-21). Palo čovečanstvo ne bi nikada moglo da se vrati svom Stvoritelju (Isa 53:6 citiran u 1. Pet 2:25; Rim 3:9-18 je serija SZ citata). Takvu je ljubav Bog iskazivao buntovnom čovečanstvu kroz sva vremena, a onda je sve kulminiralo u Isusovoj smrti za naše grehe.

"smrću njegovog ljudskog tela" Ovo je posebno naglašeno zbog prezira lažnih učitelja spram Isusove ljudskosti (st. 20). Isus je potpuni Bog i potpuni čovek (1. Jn 4:1-6). Njegovo telo je bilo pravo ljudsko telo (2:11). Bio je jedan od nas.

"da nas… postavi preda se" Može se misliti na: (1) Drugi dolazak (st. 28; Ef 5:27); (2) vreme vernikove smrti.

"svete, neporočne i besprekorne" Pridevi su sinonimni i opisuju čistoću vernika u Hristu. Nama nije samo oprošteno, već smo sasvim promenjeni! Slična misao je u Ef 1:4; 4:1; 5:27. Cilj posvećenja nije savršenstvo iza smrti, u nebu, već svetost danas i tu (3. Mojs 19:2; Mt 5:48). Posvećenje je živa stvarnost svih vernika i najveći Hristov dar (Dl 26:18; 1. Kor 1:2,30; 6:11; Jev 10:10,14). Ono je progresivan hristoliki život (Ef 1:4 ; 2:10; 2. Tim 2:12; Jak 1:4; 2. Pet 3:14), ali i eshatološki cilj (2. Kor 11:2; Ef 5:27; 1. Sol 3:13; 5:23; 1. Jn 3:2). Vidi posebnu temu, Ef 1:4

Posebna tema: neporočnost, besprekornost, nevinost

A. Uvodne napomene

1. Ovi pojmovi opisuju prvobitno stanje čovečanstva, odmah po stvaranju (Edenski vrt, 1. Mojs 1).
2. Greh i bunt su prekinuli stanje nepomućenog zajedništva (1. Mojs 3).
3. Čovek (muškarac i žena) žude za obnovom tog zajedništva, jer su stvoreni po Božijem obličju (1. Mojs 1:26-27).
4. Bog se na više načina ophodio sa posrnulim čovekom:
    a) pobožne vođe (Avram, Mojsije, Isaija, …)
    b) žrtveni sistem (3. Mojs 1 do 7)
    c) primeri vere (Noa, Jov)
5. Bog je poslao Mesiju

a) on je puno otkrivenje Božije
b) on je savršena žrtva za grehe

6. Hrišćani su potpuno opravdani
a) legalno, kroz Hristovu darovanu pravednost
b) progresivno, kroz delo Duha
c) posvećenje, tj. hristolikost im je krajnji cilj (Rim 8:28-29; Ef 1:4), povratak davno izgubljene bogolikosti Adama i Eve

7. Nebo je stvarnost obnove edenskog savršenog zajedništva. Ono je "novi Jerusalim", mesto Božijeg prebivališta (Otk 21:2) na obnovljenoj zemlji (2. Pet 3:10). Tako Pismo započinje i završava istom temom:
a) intimnim zajedništvom s Bogom
b) u okruženju vrta (1. Mojs 1 do 2 i Otk 21 do 22)
c) ispunjenjem proroštva, zajedništvom sa životinjama (Is 11:6-9).

B. Stari Zavet

1. Mnogo je SZ reči koje opisuju pojmove bezgrešnosti, savršenstva, nevinosti itd. Teško bismo ih ovde sve predstavili.

2. Ipak, evo nekoliko takvih pojmova, prema delu "Sinonimi Starog zaveta", Robert Girdleston:
a) šalom
b) tamam
c) kalah

3. Septuaginta (Biblija Rane crkve) prevodi mnoge od tih reči na koine grčki, jezik Novog Zaveta.

4. Ključni koncept se tiče žrtvenog sistema:
a) *amomos* (2. Mojs 29:1; 3. Mojs 1:3,10; 3:1,6,9; 4. Mojs 6:14; Ps 26:1,11)
b) *amiantos* i *aspilus* takođe imaju kultski prizvuk

C. Novi zavet

1. Zakonski koncept
a) jevrejski kultski koncept, *amomos* (Ef 5:27; Fil 2:15; 1. Pet 1:19)
b) grčki zakonski koncept (1. Kor 1:8; Kol 1:22)

2. Hrist je *amomos* - bezgrešan, neporočan i nevin (Jev 9:14; 1. Pet 1:19)
3. Hristovi sledbenici su pozvani da ga oponašaju (*amomos)* (Ef 1:4; 5:27; Fil 2:15; Kol 1:22; 2. Pet 3:14; Juda 24; Otk 14:5).
4. Koncept koji se koristi za crkvene vođe:
   a) *anegkletos,* "besprekorni" (1. Tim 3:10; Tit 1:6-7)
   b) *anepileptos*, "neporočan, bez zamerke", kao i "bez mane" (1. Tim 3:2; 5:7; 6:14; Tit 2:8).
5. Pojam *amomos* – neporočan se koristi još za:
   a) Hrista (Jev 7:26)
   b) hrišćansko nasleđe (1. Pet 1:4)
6. Pojam "celovitosti" – *holokleria* (Dl 3:16; 1. Sol 5:23; Jak 1:4)
7. Pojam "bez mane", kao nevinost koja dolazi po *amemptos* (Lk 1:6; Fil 2:15; 3:6; 1. Sol 2:10; 3:13; 5:23).
8. Pojam "bez povoda za ukor", takođe osiguran po *amemptos* (1. Pet 3:14)

Pojam "neukaljan", "neoskvrnjen", takođe se koristi u odeljcima koji imaju neki od napred navedenih izraza (1. Tim 6:14; Jak 1:27; 1. Pet 1:19; 2. Pet 3:14).

D. Zavidan broj i jevrejskih i grčkih reči za ovaj pojam nesumnjivo pokazuje njegovu važnost. Bog se pobrinuo za našu nasušnu duhovnu potrebu kroz Hrista i poziva nas da budemo poput njega. Mi smo proglašeni "opravdanim", "neokaljanim" kroz Hristovo delo. U njemu smo na svemu njegovom. "… hodimo u svetlosti, kao što je on sam u svetlosti" (1. Jn 1:7). "Živite dostojno svoga pozvanja" (Ef 4:1,17; 5:2,15). Isus je obnovio Božiji lik u nama. Zajedništvo sa njim je sada moguće, ali ne zaboravimo da Bog želi sebi narod koji će odražavati njegov karakter, kao što je činio i Hrist. Nismo pozvani ninašta manje od svetosti (Mt 5:20,48; Ef 1:4; 1. Pet 1:13-16). Jer, Božija svetost nije stvar sudske debate već svakodnevice!

1:23 "ako samo ostanete u veri" Ovo je klasična kondiciona – uslovljena rečenica i čini težište piščevog stava i svrhu čitave poslanice. Naime, Pavle sumnja u njihovu stalnost, u ishod svega, što se kosi sa njihovim iskrenim obraćenjem (1. Jn 2:19; Otk 2:7,11,17,26; 3:5,12,21).

Dativni oblik imenice "vera" može se ticati: (1) ličnog pouzdanja u Hrista; (2) vernosti Hristu; (3) doktrine (Dl 6:7; 13:8; 14:22; Gal 1:23; 6:10; Juda 3 i 20, kao i Pastoralna pisma). Hrišćanska zrelost podrazumeva: (1) ličnu veru; (2) pobožan život; (3) doktrinarnu čistoću. U kontekstu lažnih učitelja sve opcije su moguće!

"utemeljeni i čvrsti" Perfekt pasiv particip, što znači u slobodnom prevodu: "Bili su čvrsti i nastavljaju tako, jer ih je Bog učinio takvim". Ova metafora se redovno koristila kao slika za jaki temelj (2:7; Mt 7:25; Ef 3:17). Možda apostol misli i na geografski položaj Kolosa i tamošnje česte zemljotrese.

"ne odvraćajući se" Ovo je jedino mesto u celom NZ gde se ovaj izraz koristi. Reč je o negativnoj formi malopređašne pozitivne izjave. U nekim prevodima reč je o pasivu, što znači da nas Bog drži. Ili, u nekima je medij, što znači da moramo uložiti trud.

"od nade evanđelja" Pavle ovaj izraz koristi na nekoliko različitih, ali ipak povezanih mesta. Najčešće se koristi u govoru o dovršenju, ispunjenju naše vere, što se izražava pojmovima "slava", "večni život", "konačno spasenje", "Drugi dolazak" i sličnima. Ispunjenje je neminovno, ali mu se ne zna vreme. Za detaljniji govor o ovome vidi beleške za 1:5.

"koje je Propovedano svakom stvorenju pod nebom" "Svako stvorenje" je hiperbola kojom se obuhvata čitavo Rimsko carstvo (Kol 1:6). Gramatički, reč je o aorist pasiv participu, koji ne odgovara kontekstu. Najbolje se razume u prezent aktiv participu. Naime, vredi se setiti da su gramatički oblici podložni literalnom kontekstu, baš kao i leksičko-rečničke definicije. Kontekst je presudan. Njemu treba dati prioritet. U koine grčkom pasivno stanje se menja medijom.

"služitelj" Opšti pojam za "slugu" i "službu" (*diakonos* Kol 1:7, 23, 25; 4:7; Ef 3:7; 6:21). Isus sebe ovako ooslovljava u Mk 10:45. Kasnije, ovo postaje naziv crkvenih službenika – đakona – Fil 1:1

"Sada se radujem u svojim stradanjima za vas i na svom telu nadopunjavam ono što nedostaje Hristovim stradanjima – za njegovo telo, koje je Crkva, čiji sam služitelj ja postao po božanskoj uredbi koja mi je dana za vas – da ispunim reč Božiju, tajnu koja je bila sakrivena od vremena i naraštaja, a sada je objavljena njegovim svetima, kojima

je Bog hteo da obznani kako je bogata slava ove tajne među mnogobošcima; Hristos u vama, nada na slavu. Njega mi objavljujemo stavljajući u srce svakom čoveku i učeći svakog čoveka u svoj mudrosti, da svakog čoveka postavimo savršenog u Hristu. Za to se i trudim boreći se shodno njegovoj delotvornoj sili koja u meni silno deluje. Hoću, naime, da znate koliku borbu imam za vas, i za one u Laodikiji, i za vas koji niste videli moga telesnoga lica, da se njihova srca uteše i da sjedinjeni u ljubavi dođu do sveg bogatstva punog razumevanja, do poznanja tajne Božije, Hrista, u kom je sakriveno svo blago mudrosti i znanja. A ovo govorim da vas niko ne prevari nagovorljivim rečima. Jer, iako sam telom daleko, duhom sam sa vama i radujem se gledajući vaš red i čvrstinu vaše vere u Hrista". ***Kol 1:24 – 2:5***

1:24 "Sada se radujem u svojim stradanjima za vas" Pavle u svom utamničenju vidi opšte dobro za crkvu (Fil 2:17; 2. Kor 1:5; 12:15). On vidi sav svoj život kao žrtvu za dobrobit Hristovog Tela. Ovo je deo Dobre vesti koji manje volimo (Mt 5:10-12; Rim 5:3; 8:17; 2. Kor 4:7-11; 6:3-10; Fil 1:29, 2:17; 2. Tim 3:12; Jev 5:8; 1. Pet 1:7-8; 4:12-16). Ako je Isus stradao za svoje, tako moraju i njegovi slebenici jedni za druge (2. Kor 5:14-15; Gal 2:20; 1. Jn 3:16). Samo Duh može da preokrene stradanja u radost"!

"nadopunjavam ono što nedostaje Hristovim stradanjima" Izrazit je oblik dvostrukog glagola *(anti, ana, plero)* jedino u ovim stihovima u celom NZ. Jak je i oblik predloga "ono što", u smislu "za nešto, nekog", te čini celu misao teško prevodivom. Zato i postoji više mišljenja o značenju rečenog: (1) Hristovo stradanje nije samo po sebi dovoljno za otkupljenje bez stradanja crkve, u čemu Riokatolička crkva vidi uporište za delovanje svetaca; (2) vernici, kao i čitava crkva dele Hristova stradanja (ne pobednički), ali onako kako to Otac hoće u ovom palom svetu (Mt 5:10-12; Mk 10:39; Jn 16:1; 2. Kor 4:10; Gal 2:20; Fil 3:10); (3) Hrist strada sa vernicima (Dl 9:4-5; 2. Kor 1:5; Isa 63:9); (4) stradanja su neophodna za mučeništvo (Jev 5:8); (5) moramo da prođemo porođajne muke za "novo doba" koje dolazi (Mk 13:8); (6) Pavle obara gnostičku frazu. Jer, ovaj pojam "stradanja" nikad nije upotrebljen u NZ za Hristovu smrt na krstu. Dakle, kontekst odeljka 13-18 potpuno odbacuje

mogućnost (1)! Čini mi se da je (5) najbolje! Moguće je da je apostol upotrebio izraz "stradanja" *(thlipis)* koji će se često koristiti u Otkrivenju za opis muka progona vernika poslednjih vremena.

"crkva" "*Ekklesia*" je sačinjena od dve reči: "iz, izvan" i "pozvani". U koine grčkom se koristila za opis bilo koje grupe ljudi, recimo za gradske skupove (Dl 19:32). Crkva je koristila izraz jer se nalazi u Septuaginti (grčkom prevodu Petoknjižja, nastalom ranih 250-ih za aleksandrijsku biblioteku). Pojam je nastao prevodom jevrejskog *gahal*, koji se odnosio na "zajednicu Izraela" (4. Mojs 20:4). Crkva je za NZ pisce zajednica koju je sam Bog pozvao van, oni koji će biti Božji narod svoga doba. Za njih nije bilo radikalne podele između SZ i NZ eklesije, između sebe i SZ Božjeg naroda. Vernici je trebalo da znaju da su oni, a ne sledbenici rabinskog judaizma naslednici starozavetnog obećanja. U pismu Efescima pojam crkve se uvek odnosi na sveopštu zajednicu vernika, dok se u Kološanima najčešće tiče gradske zajednice. Znači, crkva je i zajednica svih vernika sveta, ali i lokalni skup vernika bilo gde na svetu. U ovom kontekstu Pavle svakako misli na sveopšti karakter eklesije.

1:25 "Čiji sam ja služitelj" Pavle ovde ističe svoj apostolski poziv da Propoveda Evanđelje paganskim narodima. (Dl 9:15 ; 22 :21; 26:17; Rim 1:5; 11:13; 15:16; Gal 1:16; 2:7; Ef 3:1-2, 8; 1. Tim 2:7; 2. Tim 4:17). Ipak, za njega je to poziv da bude sluga, upravitelj, rob! U Bibliji je svako vođstvo služenje po svojoj prirodi (Ef 5:22-33).

"služitelj … po Božijoj uredbi koja mi je dana" Svi vernici su upravitelji duhovnog dobra, u smislu da im je svima povereno evanđelje (1. Kor 4:1-5; Ef 3:2,9; Tit 1:7; 1. Pet 4:10). Pavle koristi ovaj izraz na nekoliko načina: (1) apostolsko ovlašćenje za Propovedanje (1. Kor 9:17; Ef 3:2; Kol 1:25); (2) večni plan otkupljenja (Ef 1:10, 3:9; 1. Kor 4:1); (3) način života kao uvežbavanje Božjeg plana otkupljenja (1. Tim 1:4).

"… koja mi je dana za sve vas – da ispunim reč Božiju" Isti koren "ispuniti" *(plero)* apostol koristi u st. 24. njegovo zatočeništvo i Propovedanje evanđelja ispunjavaju Božije namere za narode sveta (Dl 9:15-16; 22:21; 26:17; Rim 11:13; 15:16; Gal 1:16; 2:7; Ef 3:2,8; 1. Tim 2:7; 2. Tim 4:17).

1:26 "tajna" Pogledajte tumačenje 2:2

"koja je bila sakrivena od vremena i naraštaja" Perfekt pasiv particip – tajna je bila sakrivena i Bog je taj koji ju je sakrivao. I to od: (1) pagana; (2) Jevreja; (3) čak i od anđela (1. Pet 1:12). Proroci su nešto naslućivali ali nikada nisu videli jasno sve (Jev 1:1). Izraz "od vremena i naraštaja" očigledno je poigravanje sa gnostičkim pojmovima anđeoskih eona.

"a sada je objavljena njegovim svetima" Glagol je u aorist pasiv indikativu, što znači – "potpuno rasvetljeno" (1:27; Rim 3:21; 16:26). Ono što je bilo sasvim čuvano sada je u potpunosti objavljeno. Evanđelje je razglašeno svima i nije vest za povlaštenu grupicu. Vidi posebnu temu, 1:2.

"… bogata slava" Bogatstvo je čest Pavlov izraz kojim opisuje dobrobiti evanđelja (1:27; 2:2; Ef 1:7,18; 2:7; 3:8,16; Fil 4:19).

"Hrist u vama" Gramatički je moguć i prevod – "Hrist među vama" – mada se misli na tajnovitost evanđelja a ne na Hristovo sveprisutno prebivanje. Grčki prelog "*ev*" – "u" – prevodi se i kao "među, između", što se vidi iz drugog dela rečenice "… među mnogobošcima". Ovakav prevod najbolje odgovara kontekstu.

Posebna tema: Isus i Duh Sveti

Između službe Sina i Duha postoji kontinuitet. Kempbel Morgan kaže da je najbolje ime za Duha "drugi Isus". Evo nekih poređenja njihovih službi:

1. Duh se naziva "Duhom Isusovim" i sličnim imenima (Rim 8:9; 2. Kor 3:17; Gal 4:6; 1. Pet 1:11).
2. Obojica imaju ista imena:
   a) "istina":
   Isus (Jn 14:6)
   Duh (Jn 14:17; 16:13)
   b) "branitelj":
   Isus (1. Jn 2:1)
   Duh (Jn 14:16,26; 15:26; 16:7)
   c) "sveti":
   Isus (Lk 1:35; 14:26)
   Duh (Lk 1:35)

3. Obojica prebivaju u vernicima
   a) Isus (Mt 28:20; Jn 14:20,23; 15:4-5; Rim 8:10; 2. Kor 13:5; Gal 2:20; Ef 3:17: Kol 1:27)
   b) Duh (Jn 14:16-17; Rim 8:9,11; 1. Kor 3:16; 6:19; 2. Tim 1:14)
   c) i Otac prebiva u hrišćanima (Jn 14:23; 2. Kor 6:16)

1:27 "kako je bogata slava ove tajne među mnogoboščima" Apostol koristi pojam "bogatstvo" više puta kada opisuje raskoš Božijeg delovanja prema grešnom čoveku (1:27; 2:2; Rim 2:4; 9:23; 11:33; 2. Kor 8:2; Ef 1:7,18; 2:7; 3:16). Bog je od večnosti želeo da Jevreje i pagane večno spoji u jednom spasenju (Ef 2:11-3:13). Ovaj plan otkupljenja uočavamo u: (1) Božjem obećanju u 1. Mojs 3:15 svim Adamovim potomcima; (2) Božjem pozivu Avraamu i blagoslovu za ceo svet (1. Mojs 12:3); (3) u Božjem pozivu sveopštem sveštenstvu za ceo svet (2. Mojs 19:5); (4) čak je i Solomunov hram bio poziv paganima na veru i pokajanje (1. Kr 8:43, 60); (5) u brojnim proročkim nagoveštajima, posebno kod Isaije, da će Bog vladati čitavim svetom i celim čovečanstvom.

"nada na slavu" Izraz se odnosi na dan sveošteg vaskrsenja, kada će vernici primiti neProadljiva tela (1. Jn 3:2). Božiji poziv, opravdanje i posvećenje doživeće vrhunac u konačnom proslavljenju (Rim 8:29-30). Vidite više objašnjenja kod pojma slava, u Ef 1:6.

1:28 "njega mi objavljujemo" U svojoj biti hrišćanstvo nije ispravna doktrina, etički standard, skup ritualnih radnji već lični odnos sa Isusom. A kada se taj odnos jednom ostvari, tada sve drugo dolazi na svoje mesto (2. Tim 3:15-17).

"učeći" Izraz je bio poznat u "odgoju dece" i koristi ga Septuaginta (Jov 5:17). NZ ga koristi kada poziva vernike da uzdižu jedan drugog (Dl 20:31; Rim 15:14). Često ima i negativan prizvuk kada se koristi u prigovorima zbog nedoličnog ponašanja vernika (1. Sol 5:14; 2. Sol 3:15).

"svakog čoveka" Apostol čak 3 puta koristi ovaj izraz da bi naglasio svoju misao. Kontrast je očigledan: evanđeoska inkluzivnost naspram ekskluzivnosti lažnih učitelja. Evanđelje je za svakog čoveka, za celo čovečanstvo (Jn 3:16; 1. Tim 2:4; 2. Pet 3:9).

“u svoj mudrosti” Božja mudrost je radikalno drugačija od bahate tajnovitosti i nadute mudrosti gnostika.

“da svakog čoveka postavimo” Bog želi da u crkvi svaki vernik dosegne zrelost u Hristu (4:12; Ef 4:13; 1. Kor 2:6; 14:20; Fil 3:15). Nema povlaštenih, ne postoje grupe boljih, obdarenijih u Hristovom telu od drugih. Svi smo sluge!

“savršenim” Grčki izraz “*telos*” znači “potpuno opremljen za zadatak” (Ef 4:12). Koristi se: (1) kada polomljeni ud ozdravi i ponovo služi svrsi; (2) kada se ribarske mreže okrpe i osposobe za ribolov; (3) kada se brod snabde užadima potrebnim za plovidbu; (4) kada kokoške porastu dovoljno da bi se prodale na pijaci. Izraz ne označava savršenstvo već funkcionalnu zrelost.

1:29 “Za to se i trudim” Isti pojmovi se koriste u 1. Tim 4:10 kod opisa Pavlove službe.

“boreći se” Glagol je u prezent participu i koristi se u atletici (1. Kor 9:25; 1. Tim 6:12; 2. Tim 4:7), u vojsci (2:1; Jn 18:36). Pojam “agonija” ima koren u ovoj grčkoj reči. Bez sumnje, crkveni rad uopšte nije lak!

“shodno njegovoj delotvornoj sili koja u meni silno deluje” Još jedan prezent particip. Reč je ne o našoj već o Božjoj snazi (1. Kor 2; Ef 1:19; 3 :7, 20; Fil 3:21; 1. Tim 1:12). I imenica i particip su istog rečničkog korena – “njegova energija, on me osnažuje”.

Predlozi za razgovor

Rekli smo da je ovaj komentar tek vodič. Vi morate preuzeti odgovornost u tumačenju i hodati u svetlu koje vam je dato. Setite se: Sveti Duh, Pismo i vi ste najvažniji. Nikada se nemojte odreći ovoga. Zato, evo nekoliko pitanja u tom smislu. Cilj pitanja nije da pruže konačne odgovore već da pokrenu na razmišljanje.

1. Zašto Pavle započinje ovo pismo svojim prepoznatljivim uvodom? Na koji još način započinje svoje poslanice?
2. Ko je otpočeo ovu zajednicu? Zašto apostol piše pismo?
3. Nabrojte nekoliko razloga Pavlove zahvalnosti za tamošnje svete?
4. Nabrojte tri aspekta Božje volje (1:9)

5. Navedite četiri elementa Pavlove molitve za "dostojan život" (1: 10-12)
6. Koje stvari apostol tvrdi za Isusa (1:15-19; 2:9-10)?
7. Zašto Pavle tako snažno naglašava Hristovu smrt?
8. Mogu li Kološani da padnu u veri i nadi (1:23; 2:16-23)?
9. Šta je značenje izjave u 1:24?
10. Objasnite pojam "tajna".

Kološanima 2

Treći krug čitanja

Kazali smo da je ovo vodič u tumačenju za koje sami morate preuzeti odgovornost. Činite to u onome što vam je lično otkriveno. Dakle: Sveti Duh, Pismo i vi najvažniji ste u tumačenju.

Pročitajte celo poglavlje odjednom. Prepoznajte glavne predmete. Uporedite svoju analizu sa podnaslovima savremenih prevoda kojima raspolažete. Rekli smo da podnaslovi nisu deo nadahnutog teksta, ali pomažu nam da shvatimo izvorni piščev naum, a to je ključ pravilnog tumačenja. Svaki odeljak ima jedan jedini predmet. Recimo:

1. prvi odeljak
2. drugi odeljak
3. treći odeljak

Tumačenje reči i izraza

"Hoću, naime, da znate koliku borbu imam za vas i za one u Laodikiji, i za sve koji nisu videli moga telesnoga lica, da se njihova srca uteše i da sjedinjeni u ljubavi dođu do sveg bogatstva punog razumevanja, do poznanja tajne Božije, Hrista, u kom je skriveno sve blago mudrosti i znanja. A ovo govorim da vas niko ne prevari nagovorljivim rečima. Jer iako sam telom daleko, duhom sam sa vama i radujem se gledajući vaš red i čvrstinu vaše vere u Hrista" ***Kol 2:1:5***

2:1 "koliku borbu imam" Rekli smo da je "borba" sportski i vojnički izraz (1:29; 4:12). Ovde se koristi: (1) slikovito za zastupničku molitvu; (2) Pavlovu službu za dobro Kološana.

"Laodikija" Obližnje mesto, oko 15km udaljeno od Kolosa u istoj dolini (Kol 4:13, 15,16; Otk 3:14). Epafras je započeo duhovni rad u ovom području – u Kolosima, Jerapolju i Laodikiji (4:13)

"za sve koji nisu videli moga telesnoga lica" Pavle nije osnovao ovu zajednicu (1:7), ali izgara u molitvi za nju. Božji sluga voli Božije zajednice!

2:2 "da se njihova srca uteše" Aorist pasiv konjunktiv. Isti koren – "*parakletos*" – je upotrebljen za Svetog Duha u Jn 14:16,26; 15:26; 16:7, kao i za Isusa u 1. Jn 2:1. Doslovno značenje je: "pozvan da bi pomogao i ohrabrio". Poznata slika rimskog pravnog sistema za advokatsku odbranu.

"sjedinjeni u ljubavi" Aorist pasiv particip u vrlo složenom obliku. U Septuaginti se koristi za "uputstvo" (Isa 40:13; 1. Kor 2:16). U Pavlovim spisima se koristi kao metafora rasta, sazrevanja fizičkog tela (2:19; Ef 4:16). Rast i sazrevanje su mogući (pasiv) jedino u Hristu, u ljubavi i Duhu, a jedinstvo je bilo neobično važno dok se krivoverje širilo (Ef 4:1-6).

"**dođu do sveg bogatstva"** Čest Pavlov opis Božje ljubavi u Hristu (Rim 2:4, 9:23; 11:12, 33; Ef 1:7, 18; 2:7; 3:8, 16; Fil 4:19; Kol 1:27; 2:2). Vernici su duhovno bogati (Jak 1:9) jer im je Otac velikodušan i darežljiv u Hristu (2. Kor 8:9; 9:15).

"punog razumevanja" Apostol nastavlja sa korišćenjem gnostičkih pojmova. Koren izraza je *pleroma,* gnostički pojam za anđeoske nivoe. "Razumeti" – *sunesis* – smo već sreli sa *pleromom* u 1:9 i oba izraza dolaze iz iste misaone baze. Naime, gnostici su želeli da logički objasne hrišćanstvo i prilagode ga grčkoj kulturi i društvu. I danas mnoga krivoverja pokušavaju isto – prilagođavaju evanđelje savremenim misaonim kategorijama.

"do poznanja" I ovaj izraz stoji u pozadini lažnih učenja koja su naglašavala tajna znanja. Za njih su ona bila obavezana za spasenje. Za Pavla je pravo znanje *(epignosko)* jedino u Hristu koji je "tajna Božija".

"tajna Božija" Bog je od večnosti imao jedinstveni plan za čovekovo spasenje, plan stariji od pada u greh (1. Mojs 3). Postoje nagoveštaji tog plana u SZ (1. Mojs 3:15; 12:3; 2. Mojs 19:5-6 i klasični proročki nagoveštaji). Ipak, ova zamisao nije bila sasvim jasna (1. Kor 2:1-8). Isus i Duh donose konačni i potpuni uvid u sve. Za Pavla je "tajna" sveobuhvatni pojam ovog Božijeg nauma (1. Kor 4:2; Ef 6:19; Kol 4:3; 1. Tim 3:9). Vidi posebnu temu u Ef 3:3.

2:2 "srce" Ovaj pojam tumačimo u posebnom odeljku koji sledi

Posebna tema: srce

Grčki pojam *kardia* se koristi u Septuaginti i NZ kao prevod jevrejskog *l'b*. Koristi se na više načina:

1. Srce je vrelo fizičkog života i slika je – metafora ličnosti (Dl 14:17; 2. Kor 3:2-3; Jak 5:5).
2. Srce je središte duhovnog – moralnog života.
   a) Bog poznaje srce (Lk 16:15; Rim 8:27; 1. Kor 14:25; 1. Sol 2:4; Otk 2:23).
   b) srce je centar duhovnosti svih ljudi (Mt 15:18-19; 18:35; Rim 6:17; 1.Tim 1:5; 2. Tim 2:22; 1. Pet 1:22).
3. Srce je središte misaonog života (intelekt, Mt 13:15; 24:48; Dl 7:23; 16:14; 28:2 7; Rim 1:21; 10:6; 16:18; 2. Kor 4:6; Ef 1:18; 4:18; Jak 1:26; 2. Pet 1:19; Otk 18:7; sinonim za um 2. Kor 3:14-15; Fil: 4:7).
4. Srce je središte svih naših htenja (Dl 5:4; 11:23; 1. Kor 4:5; 7:37; 2. Kor 9:7).
5. Srce je središte svih naših osećanja (Mt 5:28; Dl 2:26,37; 7:54; 21:13; Rim 1:24; 2. Kor 2:4; 7:3; Ef 6:22; Fil 1:7)
6. Srce je posebno mesto u kome deluje Duh (Rim 5:5; 2. Kor 1:22; Gal 4:6 [Hrist u našem srcu Ef 3:17]).
7. Srce je slika čitave osobe (Mt 22:37, kao citat 5. Mojs 6:5). Sve misli, motivi i delovanja se pripisuju srcu, kao nekoj osobi. To posebno vidimo u SZ:
   a) 1. Mojs 6:6; 8:21 “Pokaja se Gospod… bi mu žao u srcu” (Os 11:8-9).
   b) 5. Mojs 4:29; 6:5 “celim srcem, celom dušom”
   c) 5. Mojs 10:16 “neobrezana srca” (Rim 2:29)
   d) Jez 18: 31-32 “novo srce”
   e) Jez 36:26 “novo srce” kao suprotnost “srcu kamenom”

“tajne Božije, Hrista” Grčki rukopisi pružaju nekoliko verzija ove misli. Neobična je sintaksa u čuvenom P46: “tajne Božije, tajne Hristove” i objašnjava sve druge varijacije (vidi Dodatak II B 1-6).

Hrist je Božija tajna, misterija; njegov život, učenje, stradanje, smrt, vaskrsenje, vaznesenje i povratak. Ta tajna je poosobljena!

2:3 "u kome je skriveno svo blago mudrosti i znanja" Ovim rečima apostol opovrgava krivoverna učenja i naglašava Hristovu ličnost (1:9; Rim 11:33). Božija tajna je konkretna osoba, ličnost, u Njemu je spasenje bez ikakvog ljudskog udela. Čak i upotreba srednjeg, umesto muškog roda doprinosi ovom naglasku.

2:4 "da vas niko ne prevari nagovorljivim rečima" Konjuktivni oblik sadašnjeg vremena daje mogućnost dvojakog tumačenja glagola: (1) obmanuti samog sebe (Jak 1:22); (2) razmišljati podmuklo. Naglasak je na slatkorečivosti ubeđivanja, na prenatrpavanju argumentima. Lažni učitelji uvek tako nastupaju – ubojitom logikom, dopadljivošću, ličnim oslovljavanjem. A to je toliko drugačije od Pavlovog pristupa
(1. Kor 2:1-5).

2:5 "iako sam" Uslovna rečenica koja pokazuje piščev položaj i razloge pisanja. Pavle svakako nije sa njima, ali u molitvi oseća da je deo njih.

"duhom sam sa vama" Isti izraz srećemo u 1. Kor 5:3

"vaš red i čvrstinu vaše vere" Ovo je (1) vojni izraz za organizaciju i postojanost (Ef 6:10-17); (2) građevinski izraz za dobar, čvrst temelj (2. Tim 2:14-19; 1. Pet 5:9). Ovim rečima apostol opisuje veru Kološana čak i ako je napadnuta lažnim učenjima.

"Kako ste, dakle, primili Gospoda Hrista Isusa, *tako* u njemu živite, ukorenjeni i *nazidani* na njemu, utvrđeni u veri kako ste poučeni, izobilujući u zahvalnosti" ***Kol 2: 6-7***

2:6 "Kako ste, dakle, primili" Hrišćanska vera je vera u ličnost, njen život i njeno poosobljenje istine. Glagol dvojako zvuči *(paralambano):* (1) dobrodošlica nekome (Mt 1:20; Jn 1:11; 14:3); (2) prihvatanje tradicije (1. Kor 11:23; 15:1,3; Gal 1:9,12; Fil 4:9; 1. Sol 2:13; 4:1; 2. Sol 3:6). Kološani su čuli evanđelje od Epafrasa i iskazali mu dobrodošlicu (Jn 1:12). Biblijska vera je zavetni odnos. Bog je taj koji pokreće sve i prvi susreće čoveka (Jn 6:44, 65), ali od čoveka se očekuje odgovor: pokajanje, vera, poslušnost i predanost (st. 6)! Učenje gnostika kvari sve – i sadržaj evanđelja i Onoga koji nosi taj sadržaj.

"Gospoda Hrista Isusa" Iskaz poznat Ranoj crkvi, posebno kao ispovest vere kod krštenja (Rim 10:9-13; 1. Kor 12:13; 2. Kor 4:5). Isus iz Nazareta je utelovljeni Bog i prorečeni Mesija SZ (Fil 2:6-11).

"*tako* u njemu živite" Prezent aktiv imperativ. Hrišćanstvo nije samo recitovanje veroispovesti već način života ("hodajte" 1:10; Ef 4:1,17; 5:2,15). Spasenje ne znači da nešto mi imamo već da neko ima nas. Ovde Pavle naglašava ličnu dimenziju hrišćanske vere, baš kao i apostol Jovan (st. 7; 1:12; 3:16; 6:40; 11:25-26).

2:7 U ovom stihu imamo čak četiri participa u kombinaciji sa zapovednim načinom, koji nedvosmisleno objašnjavaju kako se to živi u Hristu:

(1) ("ukorenjeni". Perfekt pasiv, kao jasna posledica nečega što je sam Bog uradio. Ovu seosku sliku srećemo i u Ef 3:17.

(2) ("nazidani". Prezent pasiv, kao znak stalnog Božijeg posla u nama. Slika iz graditeljstva koju Pavle često koristi za Božiji narod (1. Kor 3:5; Ef 2:20, 22). Odnosi se i na svete kao hram: pojedinačno (1. Kor 6:19) i zajednički (1. Kor 3:16).

(3) ("utvrđeni u veri". Još jedan prezent pasiv kao znak trajnog Božijeg dela. Imenicu istog korena srećemo u Fil 1:7 i Jev 6:16, a ovaj glagol (1. Kor 1:6 ,8; 2. Kor 1:21) najčešće u raspravama, u značenju "potvrditi, osnažiti" (Rim 15:8; 1Kor 1:8). A sam dativ "u veri" može se razumeti kao: (1) lično pouzdanje u Hrista; (2) uopšteni pojam vere o Hristu (Juda 3; 20).

(4) ("izobilujući u zahvalnosti". Opet prezent aktiv i opet naglasak na Božijem delovanju. Hrišćanski život je život zahvalnosti za Božiju milost u Hristu. A ona se iskazuje radosnom zahvalnošću i upornošću. Znati evanđelje lično znači radovati se "neiskazanom radošću" (1:12) i živeti u skladu sa njim (1:10-11).

"Pazite da vas ko ne zarobi filosofijom i sujetnom prevarom po ljudskom predanju, po svetskim stihijama, a ne po Hristu. Jer u njemu telesno obitava sva punina Božanstva, a vi ste puni u njemu, koji je glava svakog poglavarstva i vlasti. U njemu ste i obrezani nerukotvorenim obrezanjem, - u skidanju čulnog tela, - Hristovim obrezanjem, kada ste u krštenju s njim sahranjeni; u njemu ste zajedno s njim vaskrsnuti verom u delotvornu silu Boga koji ga je vaskrsao iz

mrtvih. I vas koji ste bili mrtvi zbog prestupa i neobrezanja vaše ploti, oživeo je zajedno s njim, oprostivši nam sve prestupe na taj način što je izbrisao obveznicu koja je svojim odredbama bila protiv nas i uklonio je – prikovavši je na krst. On je razoružao poglavarstva i vlasti, javno ih osramotio i pobedio ih na njemu”. ***Kol 2:8-15***

2: 8-15 Ceo odeljak je jedna duga rečenica, tipična za starogrčki jezik.

2:8 “Pazite” Prezent aktiv imperativ (1Kor 8:9; Gal 5:15). Hrišćani moraju da svoju slobodu u Hristu čuvaju od lažnih učitelja. Posebno zbog njihovog kidisanja na slabe u veri (Rim 14:1-15:13; 1. Kor 8; 10:23-33). Istina, nekada nije lako ni razlikovati ove dve grupe: lažni učitelji izvrću istinu a slabi u veri nameću svoje.

“da vas ko ne zarobi” Takođe prezent aktiv imperativ, ali u negativnom obliku. Vrlo jak rečnički oblik koji se sreće jedino u NZ, a znači: (1) oteti; (2) zavesti (2 Tim 3:6); (3) porobiti. Lažni učitelji žele potpunu kontrolu.

“filosofijom” Ovde se ne preziru čovekov um i razmišljanje. Čovek je stvoren po Božijem obličju i pozvan je da ga slavi celim svojim bićem, a to se tiče i razuma (5. Mojs 6:5; Mt 22:32; Mk 12:29-30; Lk 10:27). Ne, reč je o odbacivanju špekulativne teologije i filosofije gnostika (2:23; 1. Kor 2:1-8; Ef 4:13; 5:6; 1. Tim 6:20).

“i sujetnom prevarom” “Obmana, iluzija” (Mt 13:22; Ef 4:22; 2. Sol 2:10; Jev 3:13). Lažni učitelji jesu iskreni u svom nastupu, ali su krajnje zavodljivi.

“po…” Grčki predlog“*kata*”. Tri puta se ponavlja u opisu “filosofije i sujetne prevare”:

1. **“po ljudskom predanju”** Mnogo je religioznosti stvar kulture a ne biblijske duhovnosti (Isa 29:13; Kol 2:23). Prečesto prenosimo drugima ono što smo primili a da to nismo proverili Pismom.
2. **“a ne po Hristu”** Dakle, reč je o domenu ljudskog iskustva i razmišljanja.
3. **“po svetskim stihijama”** Reči oblikujemo na osnovu opažanja fizičkog sveta ali i iz simboličkih značenja. Pojam *stoiheia* izvorno oslikava nešto što je u nizu, nešto poređano:

a) osnove materije – vazduh, voda, zemlja, vatra – 2. Pet 3:10-12

b) osnovne istine o nečemu (Jev 5:12; 6:1)

c) anđeoske sile iza kosmičkih sila (Kol 2:8, 20; 1. Kor 15:24). O tome piše apokrifna Enohova knjiga, baš kao i gnostici.

d) anđeosko protivljenje ljudima koji su pokušali da osujete davanje Zakona preko Mojsija (Dl 7:38; Jev 2:2).

e) bezlične strukture ogrehovljenog sveta koje utelovljuju nezavisnost čovečanstva od Boga - država, obrazovanje, medicina, religija (Gal 4:3, 8-9)

"a ne po Hristu" Ovo je treći način upotrebe predloga *kata.* Problem svetske filosofije je to što određuje istinu mimo Božijeg otkrivenja i Hristovog evanđelja.

2:9 "**Jer u njemu"** Vrlo naglašen jezički oblik. "U njemu" je jedan od ključeva Pavlove teologije. Isto je i u st.3 "u kome"; u st. 5 "u Hrista"; "u njemu" st. 6, 9, 10, 11; "s njim" st. 12, 13). Isto je i u Ef 1:3, 4, 7, 9, 10, 12, 13,14. Dakle, apostol se opet vraća hristologiji, kao i u odeljku 1:15-20. To je najvažnije.

"obitava sva punina Božanstva" Hristova dvojaka priroda ruši gnostičke zablude (1:15-20). Oni su – istina- tvrdili da je Isus pravi Bog, ali su odlučno poricali njegovu ljudskost (1. Jn 1:1; 4:1-6). Rekli smo da je pojam "punine" *(pleroma)* omiljeni gnostički pojam anđeoskih nivoa (eona) između dobrog boga i zle materije (Jn 1:16, Kol 1:19, Ef 1:23, 3:19; 4:13). Treba reći da je apstraktni pojam "božanstvo" *(theotas)* upotrebljen samo jednom u celom NZ, i to upravo ovde. Jer, Isus je puno i konačno otkrivenje Boga koji nema veze sa bilo kakvim anđelima i nivoima, kako tvrde gnostici. Kako Pavle ubojito koristi njihovu terminologiju, sasvim je moguće da je i pojam "punine Božanstva" deo njihovih naučavanja.

"prebiva" Prezent aktiv indikativ. Gnostici su naučavali kako je nekakav "Hristov duh" boravio sa Isusom neko vreme. Ovaj pojam jasno pokazuje da su u Isusu dosledno boravile dve prirode

"telesno" Ovo gnosticizam nikako nije mogao da prihvati zbog svoje podvojene filosofije (dualizma) o sukobu dobrog boga i zle materije. A istina utelovljenja je u temelju hrišćanske vere (1. Jn 4:1-6).

2:10 “a vi ste puni u njemu” Izraz je u participu perfekt pasiva, i to opet imenice *pleroma* (st. 9; Jn 1:16; Ef 3:19). Da, vernici su bili, jesu i biće ispunjeni njime i za njega!

“glava svakog poglavarstva i vlasti” Ponovo udarac gnostičkim lažima o spasenju. Za njih je spasenje u tajnom znanju (lozinke i tajna imena) koje im pruža kretanje kroz anđeoske nivoe od materije do Boga. (Kol 1:16; 2:15; Ef 1:22-23; 3:10; 6:12). Ne, Pavle stavlja spasenje jedino u Hrista. On je glava svih anđeoskih i demonskih dimenzija (Rim 8:38-39). Vidi posebnu temu: Anđeli u Pavlovim spisima, u Ef 6:12.

Evo zanimljivog osvrta teologa Džordža Lada o Pavlovoj terminologiji: “Kada proučavamo Pavlove izraze nameće se jedno: kao da namerno koristi što raznovrsnije nejasne izraze kada govori o tim anđeoskim nivoima. To se posebno vidi na nedoslednom korišćenju jednine i množine čitavog niza reči. Zato je nemoguće iz toga izvući bilo kakav red, navodnu sturukturu i poredak nebeskih sfera. Jer – apostol to i ne želi. Opet, on i ne beži od toga da nečijim pojmovima iskaže evanđeosku istinu: sve zle sile – ma koje da su i ma gde da su - lične ili bezlične – sve su potčinjene Hristu kroz njegovu smrt i vaskrsenje i biće konačno uništene njegovom mesijanskom vladavinom”.

2:11 “U njemu ste i obrezani” Apostol koristi SZ zavetni simbol (1. Mojs 12:8-14) kao duhovni znak (5. Mojs 10:16; 30:6; Jer 4:4; Rim 2:28-2 9; Fil 3:3). Možda je reč o nekim preterivanjima krivoveraca judaističke pozadine. Dosta je nepoznatog oko krivovernih grupa koje su delovale u NZ vreme. Ponekad su se grupe gnostičkih i judaističkih uverenja spajale u jednu misaonu struju: grčki gnosticizam i jevrejski legalizam (st 11, 16, 18). Eseni su bili jedna od takvih grupa: zajednica poznata iz čuvenih svitaka pronađenih kraj Mrtvog mora. Bili su judaistička sekta prvog veka i živeli su u pustinji.

“nerukotvorenim obrezanjem” Metaforična upotreba SZ pojma. Novo obrezanje je obrezanje srca, kao znak novog odnosa sa Bogom kroz Hrista (Rim 2:28-29; Fil 3:3). Obrezanje se ne spominje čak ni u SZ govorima o Zavetu a kamo li da se ističe (Jer 31:31-34; Jez 36:22-38).

"u skidanju čulnog tela" Ovaj se izraz kod Pavla uvek odnosi na našu staru, posrnulu prirodu, nipošto na telo samo po sebi (Rim 6:6; 7:24; Gal 5:24; Kol 3:5).

2:12 "kad ste u krštenju s njim sahranjeni" Glagol je u participu aorist pasiva. Prepozicija *sun* i "su-sahranjeni", kao metafora za krštenje (Rim 6:4). Vernici dele Hristovo stradanje, smrt, sahranu, ali i slavno vaskrsenje (12b; Rim 8:17; Ef 2:5-6). Za Pavla je krštenje potvrda smrti starog života, "starog čoveka", znak novog života i slobode (2. Kor 5:17; Gal 6:15). Krštenje je predanje Bogu za život služenja (Rim 6:2-14; 1. Pet 2:24).

"u njemu ste zajedno s njim vaskrsnuti" Ponovo imamo prepoziciju *sun* kao i kod izraza "su-sahranjeni" (2:13; 3:1; Rim 6:4-5; Ef 2:6). Naša smrt i vaskrsenje su dve strane jedne duhovne stvarnosti. Prema Ef 2:5-6 svi smo "su-sahranjeni" i "su-vaskrsnuti". *Sun* znači "uzeti učešće s nekim".

"Boga, koji ga je vaskrsao iz mrtvih" Isus je "prvi plod" vaskrsenja (1. Kor 15:20, 23). Duh koji je podigao njega, podići će i sve nas (Rim 8:10-11, 23). U ovom iskazu imamo odličnu priliku da vidimo kako NZ ističe Trojicu u delu iskupljenja: (1) Bog Otac je vaskrsnuo Isusa (Dl 2:24; 3:15; 4:10; 5:30; 10:40; 13:30,33,34,37; 17:31; Rim 6:4,9); (2) Bog Sin je vaskrsnuo sam sebe (Jn 2:19-22; 10:17-18); (3) Bog Duh Sveti je vaskrsnuo Isusa (Rim 8:11). Ovaj trinitarni naglasak imamo u st. 9-10.

2:13 "I vas, koji ste bili mrtvi" Prezent particip u značenju "biti mrtav". Duhovna smrt je posledica pada u greh (1. Mojs 3; Rim 5:12-21; Ef 2:1-3). Pagani su bili sasvim mimo Božijeg zavetnog naroda (Ef 2:11-12). Upravo, Biblija govori o tri vrste smrti: (1) duhovna smrt (1. Mojs 3; Is 59:2; Rim 7:10-11; Ef 2:1; Jak 1:15); (2) fizička smrt (1. Mojs 5); (3) večna smrt, tj. "druga smrt u ognjenom jezeru" (Otk 2:11; 20: 6,14; 21:8).

"i neobrezanja vaše ploti" Ovom slikom se iskazuje stanje svih nejevrejskih naroda.

" (on) oživeo je" Misli se na Oca, tako da se sve radnje do st. 15 pripisuju njemu.

"oživeo je zajedno sa njim" Tri su *sun* prepozicije u st. 12-13: "su-sahranjeni", "su-vaskrsnuti" i "su-oživljeni". Aorist jasno kazuje da je reč o nečemu što se desilo sa vernicima. Slične reči su i u Ef 2:5-6. U Ef 1:20 čitamo o Ocu koji podiže Sina u Ef 2:5-6 i Sina koji podiže spasene.

"oprostivši nam sve prestupe" Aorist particip. Reč "oproštenje" u grčkom dolazi iz korena reči "milost" (Rim 5:15, 16; 6:23; 2. Kor 1:11; Kol 3:13; Ef 4:32). Primetimo naglasak "sve".

2:14 "na taj način što je izbrisao obveznicu" Misao koja opet sluti neku gnostičku ideju. U svakom slučaju misli se na zavetni odnos (Ef 2:15), utemeljen na premisi: "čini – živećeš; greši – umrećeš" (5. Mojs 27:26; Jez 18:4). Pavle nedvosmisleno ističe sveopštu grešnost svekolikog čovečanstva (Rim 3:9,19,23; 11:32; Gal 3:22). SZ je bio jedna velika smrtna presuda celom svetu! Izraz "obveznica" se koristi za: (1) potpisanu priznanicu; (2) potpisano priznanje; (3) legalnu optužnicu. Dakle, SZ je proglas prokletstva!

"izbrisao obveznicu" Perfekt aktiv indikativ. Isti glagol srećemo u Jn 1:29 i 1Jn 3:5 u smislu "uzimanja greha sveta". Isus je živeo u potpunosti po zahtevima Mojsijevog zaveta i sasvim ih ispunio. Uradio je ono što čitavo ogrehovljeno čovečanstvo nije moglo. Njegova smrt zato nije bila kazna za njegove grehe, već bezgrešna žrtva za grehe drugih (3. Mojs 1 do 7). Postao je "proklet" za nas (5. Mojs 21:23) da bi čovečanstvo bilo oslobođeno osude Zakona (Gal 3:13).

"prikovavši je na krst" Izraz nosi slike: (1) javnog proglasa; (2) presude raspete osobe. Krst je pobedio osudu Zakona (2. Kor 5:21).

2:15 "razoružao" Retko sretan pojam u participu aorist medijuma. Doslovno znači "skinuti nekoga do nagosti". Takođe znači i oduzimanje oružja mrtvom vojniku. Tek, u ovom kontekstu značenje je jasno: Bog je poništio silu zla koja je uništavala čoveka. Vernici po Duhu kroz Hrista preuzimaju tu pobedu. U ovom gramatičkom obliku znači "oslobodio je sebe".

"poglavarstva i vlasti" Rado korišćeni pojmovi od strane gnostičkih krivoveraca. (2:10; Ef 1:21, 3:10; 6:11-12; Rim 8:38-39; 1. Kor 15:24). Vidi posebnu temu u Ef 6:12.

"javno ih osramotio i pobedio ih na njemu" Istorijska slika kojom se Pavle ovde koristi jeste vrlo poznata: trijumfalni paradni ulazak pobedničkih generala u Rim (2. Kor 2:14). Zarobljenici bi okovani u lance, poniženi hodali iza pobednika. Isus je pobedio svojom krsnom smrti i vaskrsenjem: (1) prokletstvo Zakona; (2) neprijateljske zle demone. Moderniji prevodi izraz "na njemu" prevode u dva smisla: (1) na krstu; (2) na Hristu. No, kako je u grčkom reč o srednjem rodu, većina je sklona prvom rešenju.

"javno ih osramotio" Vidi posebnu temu: "Hrabrost" *(parrsia).* Grčki izraz je sačinjen od dve reči: *pan* – "sve" i *rhesis* - "govor". Reč je o slobodi, o hrabrosti da je nešto objavi uprkos mogućnosti protivljenja i odbacivanja (Jn 7:13; 1. Sol 2:2). Jovan koristi izraz 13h u svojim spisima u smislu javnog proglasa (Jn 7:4; Kol 2:15). Nekada pojam znači "jasno" (Jn 10:24; 11:14; 16:25,29). U Delima vidimo da apostoli govore o Isusu na isti način kako Isus govori o svom Ocu, njegovim namerama i obećanjima (Dl 2:29; 4:13,29,31; 9:27-28; 13:46; 14:3; 18:26; 19:8; 26:26; 28:31). I sam je apostol Pavle tražio od drugih molitve za "slobodu govora", za hrabrost u objavi evanđelja (Ef 6:19; 1. Sol 2:2) i života po njemu (Fil 1:20). Opet, istina da je Isusov povratak blizu, davala mu je baš tu slobodu Propovedanja u ovom "pokvarenom svetu" (2. Kor 3:11-12). Verovao je da će i ostali Hristovi sledbenici činiti tako (2. Kor 7:4). Ali, postoji još jedna mogućnost razumevanja ove slike. U Poslanici Jevrejima se baš na ovaj način opisuje sloboda i smelost vernika dok pristupaju Bogu (Jev 3:6; 4:16; 10:19, 35). Hrišćani su bez zadrške prihvaćeni od Oca kroz Sina.

"Da vas, dakle, niko ne osuđuje za jelo, ili za piće, ili za kakav praznik, ili mladinu, ili subotu; ovo je sve samo sen onoga što će doći, a stvarnost je Hristos. Niko da vas ne lišava nagrade, želeći da to postigne poniznošću i službom anđelima, upuštajući se u ono što bi rado video, nadimajući se uzalud svojim plotskim umom, a ne drži se glave od koje sve telo, povezano i potpomognuto zglavcima i svezama, raste rastom koji Bog daje" ***Kol 2:16-19***

2:16-23 Ovaj odeljak je najjača osuda religioznog legalizma u svim Pavlovim novozavetnim spisima. Naime, kada je govorio o "slabim vernicima", apostol je bio obazriv (Rim 14:1-15:13; 1. Kor 8-10), dok je

prema legalistima bio neumoljiv. Isus je jasno osudio samopravednost sadukeja i fariseja. Pavle je sasvim dobro znao religiju samoisticanja. Ali, susret sa Hristom na putu za Damask (Dl 9) je promenio sve iz korena!

2:16 "Da vas, dakle, niko ne osuđuje" Zapovedni način sadašnjeg vremena, ali u negativu. Tri su stvari u pitanju: (1) ishrana (1. Tim 4:3); (2) praznični dani (Rim 14:5; Gal 4:10); (3) obožavanje anđela (st. 8 i 20). Jasna je paralela sa st. 16 i 18. I danas treba biti oprezan sa bilo kojim religioznim sistemom – drevnim ili savremnim.

2:17 "a stvarnost je Hristos" Velika je razlika između "senke" *(skia)* i "stvarnosti" *(soma,* st. 17b). U praznicima, čistim jelima i verskim ritualima nije bilo ništa loše sve do Hristovog dolaska. Ali, sada je Isus otelotvorenje evanđelja i srž radosne vesti. Za Pavla su svi gnostički ritualni zahtevi samo prazna ljuštura istinske duhovnosti. No, pravi zadatak tumačenja glasi: šta je to "stvarnost je ("telo je Hristovo" – Vuk S. Karadžić, op. prev.) Hristos"? Dva se pogleda ističu: (1) Filon Aleksandrijski i Josif u "telu" vide supstancu, stvarnost, pravu Hristovu duhovnost; (2) prava se duhovnost ispoljava u Crkvi kao Hristovom telu. Na isti način pisac poslanice Jevrejima koristi sliku "sene", da bi dočarao odnos SZ i NZ u Hristu (Jev 8:5; 10:1)

2:18 "Niko da vas ne lišava nagrade" Isto vreme i oblik kao i u prethodnom stihu. Znači: hitno zaustaviti nešto što se već dešava. Zanimljivo da se ovaj pojam koristi samo ovde u čitavom NZ. Spada u grupu atletičarskih slika koje apostol koristi za opis hrišćanskog života (1. Kor 9:24,27; Gal 2:2; Fil 3:14; 2. Tim4:7). Vernici ne smeju da dozvole nikome da im pokrade slobodu u Hristu.

"želeći da to postigne poniznošću" Teološki ove reči odgovaraju st. 2-3. Naime, stari grčko-rimski svet je veličao asketizam kao religioznu vrednost. Gnostici su na ovaj način iskazivali prezir prema telu, prema materiji. Rekli smo da je za njih – i grčku misao uopšte – telo niža vrednost, nužno zlo. Zato telo treba do krajnosti poricati a duhovnost izdizati. Nažalost, ovakav stav je još uvek živ u crkvi! "Poniznost" nema loš prizvuk u NZ. Pavle ga koristi u vrlo pozitivnom smislu u Dl 20:19; Ef 4:2; Fil 2:3; Kol 3:12. Nažalost, mnogi ovaj motiv okreću u nešto groteskno.

"i službom anđelima" Nesumnjivo se udara na učenje gnostičkih anđeoskih nivoa (st. 8, 10, 15). Moguće je da se misli i na judaistička predanja o anđeoskim sferama. U svakom slučaju danas smo preplavljeni sličnim New Age učenjima.

"upuštajući se" ("ko raspreda" SSP; "uronjen u viđenja" Stefanović, op. prev.) Termin obilno korišćen u misticizmu. Reč je o navodnim tajnim objavama i lozinkama, koje posebno prosvetljeni dobijaju na putu spasenja kroz anđeoske nebeske sfere, sve dok ne stignu do nebeskog boga.

"što bi rado video" Misli se na lažne učitelje koji su tvrdili da imaju posebna otkrivenja. Neki prevodi negacijama jasno daju do znanja da je reč o nazovi viđenjima, o njihovim samozvanim tvrdnjama ("ono što je kao video" Stefanović). No, to su kasniji dodaci prepisivača u papirusima A2 i D2, a pouzdaniji P46, A, B, i D nemaju negaciju.

"nadimajući se" Particip prezenta u pasivu. Doslovno značenje glagova "praviti se važan" je baš "nadimati se". Apostol ovu sliku koristi više puta u 1Kor (4:6,18,19; 5:2; 8:1; 13:4). U ovom slučaju pasiv jasno kazuje da je reč o tokovima koji se odvijaju isključivo u zabludelim umovima gnostika, koliko god oni bili iskreni i poletni u svemu tome.

"svojim plotskim umom" Pavle ponovo ističe više nego očiglednu razliku između hrišćanskog i svetskog poimanja stvarnosti. Vernici imaju Hristov um, njegov način razmišljanja koji je u sukobu sa svetskim sistemom vrednosti, sistemom potpuno odvojenim od Boga (1: 21; Rim 7:22-23; 8:5-7; 11:34; 1. Kor 2:16; Ef 2:3; 4:17-23). Tri su razloga zbog kojih Bog odbacuje legalističku religiju: (1) njen uvid u stvarnost je više nego manjkav; (2) pogrešan je, jer dolazi od telesnog razmišljanja; (3) ona se više ne drži Hrista (st. 19). Ali, pazite: ovakvih učitelja uvek ima među nama! Budimo obavešteni!

2:19 Pavle se opet vraća na centralnu istinu: posrnulo čovečanstvo i svaki čovek pojedinac treba da obnovi odnos sa Bogom, po Hristu, kroz crkvu (korporativnost, str. 8; Ef 4:16). Svima nam je potrebno spasenje od greha i Božija mudrost za život. A u Hristu imamo sve to.

"i ne drže se glave" Glagol je u negativu particip aktiv prezenta. To podrazumeva da su se lažni učitelji nekada i držali Hrista. Dakle,

izjava se može razumeti na više načina: (1) oni su poput semena iz priče o sejaču (Mt 13:20-23), semena što je palo mimo plodnog tla i nije donelo roda; (2) oni su poput "sledbenika" u Jn 8:31-59 koji su se okrenuli protiv Isusa; (3) oni su članovi crkve poput onih u 1. Jn 2:18-19; (4) oni su kao efeški vernici koji su "ostavili prvu ljubav" (Otk 2:4)

"glave" Pavle često koristi sliku tela za Božiji narod (Rim 12:4; 1. Kor 10:17; 12:12,14,20; Ef 4:4,16; Kol 3:15). Ali, samo u ovoj poslanici (1:18; 2:19) i u Efescima (1:22; 4:15; 5:23) Hrist se naziva Glavom. Dakle, on je neuporedivi osnivač, vođa i zaštitnik crkve.

"Ako ste se smrću sa Hristom oslobodili svetskih stihija, zašto dozvoljavate da vam se određuju Proisi – kao da živite u ovom svetu: ne dohvati, niti okusi, niti dotiči, što sve upotrebom Proada – shodno ljudskim zapovestima i naukama; sve ovo izgleda mudrost koja se sastoji u samovoljnoj pobožnosti i poniznosti, u nepoštednoj strogosti prema telu, a ne u nečem časnom, već samo radi zadovoljstva ploti. Ako ste, dakle, vaskrsnuli sa Hristom, tražite ono što je gore – gde Hristos sedi s desne strane Božije. Mislite na ono što je gore, a ne što je na zemlji. Vi ste, naime, umrli i vaš život je sa Hristom u Bogu sakriven. Kada se javi Hristos, vaš život, onda ćete se i vi s njim javiti u slavi". ***Kol 2:20 – 3:4***

2:20 "Ako" Pogodbeni oblik kojim apostol jasno iskazuje razloge svog pisanja. Naime, ako su vernici ujedinjeni sa Hristom, onda moraju da se odvoje od palih sistema sveta.

"ako ste umrli" Još jedan aorist indikativ aktiv. Krštenje simbolizuje smrt (st. 12; Rim 6:4). Ono je slika vernikove smrti starom načinu života i vaskrsenju u novi život, Božiji, večni život. Kao nekada obrezanje, tako i krštenje postaje vidljivi spoljašnji znak unutrašnje duhovne stvarnosti (st. 11, 13). Svakodnevno umiranje sebičnim stremljenjima vodi u delotvornu službu (Rim 6:7; 2. Kor 5:14-15; 1. Jn 3:16).

"sa Hristom" Još jedna upotreba prepozicije *sun* koja uglavnom povezuje reči. Tri su oblika moguća: (1) spoj dve reči; (2) aorist (st. 11-13, 15, 20); (3) pogodbeni oblik, kao u ovom slučaju koji ističe da su vernici već u Hristu!

"oslobodili svetskih stihija" Pojam "*stoikheia*" znači: (1) osnovne principe (Jev 5:12; 6:1); (2) osnove elemente stvarnosti – zemlja, voda, vatra, vazduh (2. Pet 3:10, 12); (3) duhovni svet (Gal 4:3, 8-9; Kol 2:18; Ef 6:10-12); (4) nebeska tela (Enoh 52:9-10, kao i rani crkveni oci koji su naučavali sedam planetarnih sfera). Dakle, osnovno etimološko značenje je "nešto u redu, nizu, u seriji".

Pavle sagledava život kao poprište duhovne borbe (Ef 2:2-3; 6:10-18). Čovek je prevaren od strane Zloga (1. Mojs 3) i sav svet je ogrehovljen, baš kao i čovekova unutrašnja priroda. Džejms Stjuart piše u delu "Čovek u Hristu": "Greh nije nešto što je čovek uradio, već nešto što ga je opsednulo, što ga je preokrenulo u otvorenog Božijeg neprijatelja. A Bog ga je voleo. Sve to je donelo neizbežne posledice – žanjemo posejano. Najgore su unutrašnje posledice. Mučno se saznanje svodi na : o, pokvaren li sam čovek! Zar nisam rob kad radim što neću a ne ono što bih hteo. To uništava vezu sa Bogom. Postali smo uljezi i "bez Boga na svetu". Srce nam je otvrdnulo, shvatanja pomračila a moral zaslepio. "Predade nas Bog pokvarenim mislima". Život je uništen, jer je "smrt plata za greh".

Na ovaj način apostol opisuje ubilačku snagu greha. Ali, u svemu tome, ma koliko da je reč o sili mimo nas, većoj od nas, on uvek naglašava ličnu odgovornost. Da, principi i sile su tu, jake su i deluju, ali izbor je uvek naš, naša je odgovornost i sudbina" (str. 106 – 107) Vidi posebnu temu: Pavlovo korišćenje pojma "svet"

"propisi" Isti rečnički koren imamo i u st. 14. Hrist nije oslobodio svoje sledbenike od Mojsijevog zakona da bi se opet upleli u gnostičke zavrzlame ili bilo kakva druga ljudska pravila. O, kakvu silnu slobodu hrišćani imaju u Hristu! A kakva samo težina vlada u legalizmu.

2:21 Ovo su primeri upravo tih Proisa u kojima ne postoji ni trunka istinske pravednosti. Ljudska priroda uvek teži legalizmu i asketizmu (Isa 29:13; Mt 15:10-12; Mk 7:19; Rim 14:17,21).

2:22 "što sve upotrebom Proada" Isus je govorio o istom, prema Mt 15:7-20 i Mk 7:6-23, o istoj vrsti religioznosti oslikanoj u zakonima o hrani (3. Mojs 11).

2:23 "sve ovo izgleda mudrost koja se sastoji u samovoljnoj pobožnosti i poniznosti, u nepoštednoj strogosti prema telu"
U ovom smislu je Isus osudio fariseje i sadukeje (Isa 29:13).

Pavle opisuje lažne učitelje na tri načina:

1. "samovoljna pobožnost" Ovaj se izraz sreće samo na ovom mestu u čitavom NZ. Možda se koristio u krugovima ranih hrišćana, ili ga je skovao sam apostol.
2. "samovoljna poniznost" Istu reč srećemo u st. 18
3. "strogost prema telu" Izraz se tiče asketskog odnosa prema telu, poricanju telesnih potreba radi isticanja duhovnosti. Recimo: (1) odbijanje hrane i vode; (2) bezbračnost; (3) nagost, ili oskudna odevenost po hladnoći. A sve ovo proizilazi iz grčke dualističke misli o materiji kao zlu.

Posebna tema: Hrišćanska sloboda i(li) hrišćanska odgovornost
(prema komentaru Rim 14, istog autora)

A. Rim 14 je apostolova težnja da uravnoteži hrišćansku slobodu i odgovornost. Ista misao se proteže, kao deo literalne celine sve do Rim 15:13.

B. U pozadini čitave ove debate najverovatnije stoji napetost između vernika jevrejske i nejevrejske, tj. grčke pozadine u rimskoj crkvi. Pre svog obraćenja prvi su težili ceremonijalizmu a drugi raskalašnosti. Ne zaboravite – sve ovo je pisano vrlo iskrenim vernicima i ne tiče se onih koji skaradno greše (1. Kor 3:1). Ali, težnja je da se oslove obe krajnosti. U svakom slučaju ni prvi nemaju pravo na "dlaku u jajetu", a ni drugi na "konjski nokat".

C. Ne smemo stvarati teološke i moralne standarde i obrasce svima drugima (2. Kor 10:12). Treba da hodamo u svetlu koje nam je dato, ali da to svoje razumevanje ne proglašavamo Božijim standardom. Jer, svi smo još uvek pod uticajem greha. Svako naše opominjanje, ohrabrivanje, svaka naša pouka treba da dolazi iz Pisma, činjenica, iskustva, ali uvek u ljubavi. Jer, što više saznajemo, saznajemo samo koliko ne znamo (1. Kor 13:12).

D. Pred Bogom pravo merilo naših nastojanja u prvom redu jesu naše namere, naši motivi. Svi ćemo jednom stati pred Hrista i odgovaraćemo za svoje međusobne postupke (st. 10,12; 2. Kor 5:10).

E. Martin Luter je rekao – "Hrišćanin je slobodniji od svih drugih ljudi i ne odgovara nikome. Ali, hrišćanin je najodgovorniji čovek od svih ljudi, odgovoran svakom". Tako nam i ova biblijska istina dolazi u napetosti paradoksa.

F. Rekli smo da se celo ovo pitanje proteže u odeljku Rim 14:1 do 15:13, ali i u 1. Kor 8 do 10 i Kol 2:8-23.

G. Važno je napomenuti da pluralizam stavova među iskrenim vernicima nije uvek zlo. Najzad, svako poseduje i jake i slabe strane. Zato svako treba da se drži onoga što mu je dato, da bude otvoren za učenje Pisma i Duha kako bi dobio još više. Sada vidimo zamagljeno (1. Kor 13:8-13), i zato nam treba životni hod u ljubavi (st. 15) i miru (st. 17, 19) radi međusobnog ispomaganja.

H. Pavlovo oslovljavanje rimskih vernika, kao onih koji su "jaki" i onih koji su "slabi", stvara nam značajne probleme. To svakako nije bila apostolova namera. Rekli smo da su i jedni i drugi iskreni vernici. Pouka je jasna: ne smemo druge terati kroz naš kalup! Prihvatimo jedni druge u Hristu!

1. Čitav Pavlov dokaz se može ovako iskazati:
   a) prihvatimo jedni druge jer je Bog nas prihvatio u Hristu (14:1,3; 15:7).
   b) ne osuđujmo jedni druge jer je Hrist naš jedini Gospod i Sudija (14:3-12).
   c) ljubav je važnija od naše lične slobode (14:13-23)
   d) sledimo Hristov primer i radije se odrecimo svojih prava radi dobra drugih (15:1-13).

Predlozi za razgovor

Rekli smo da je ovaj udžbenik tek vodič u tumačenju. Svako od nas je za sebe odgovoran za svoje tumačenje Pisma. Svako treba da sluša svoje

unutrašnje vođstvo. Seti se: vi, Pismo i Duh Sveti. Nikada ne odustajte od ovoga.

I ova pitanja su osmišljena da bi vam pomogla u sažimanju glavnih misli ovog odeljka. Dakle, da u njima pronađete izazov, a ne konačne odgovore.

1. Opišite učenja lažnih učitelja. Zašto su ona toliko opasna?
2. Šta su to "svetske stihije" (*stoikeia*, 2:8, 15)
3. Da li je Isus čovek ili Bog? Zašto je to toliko važno?
4. U kom je odnosu Hrist spram anđeoskih nivoa?
5. Zašto su legalizam i asketizam toliko opasni (2:16-23)?
6. Koje smo najvažnije gnostičke pojmove proučavali?

Kološanima 3

Podela poglavlja prema prevodu dr. Emilijan M. Čarnića
Život u Hristovom duhu
3:1-17
Hrišćanske uzajamne dužnosti
3:18-25

Treći krug čitanja

Ovaj udžbenik je vodič, što podrazumeva vašu odgovornost u procesu tumačenja. Svako je odgovoran prema onome što poseduje, spram svetla koje mu je povereno. Vi, Pismo i Duh Sveti ste prioritet tumačenja. Ne zaboravite to nikada.

Dakle, pročitajte ovo poglavlje kao jednu celinu. Prepoznajte subjekte, tj. o čemu ili o kome je reč. Sačinite svoj lični pregled poglavlja, a zatim ga uporedite sa nekim od prevoda koje koristite. Svakako, podele na poglavlja i misaone celine nisu deo nadahnutosti teksta, ali jesu ključ za prepoznavanje glavne piščeve namere. A to je srce svakog dobrog tumačenja. Svako poglavlje ima jednu temu.

1. Prvo poglavlje
2. Drugo poglavlje
3. Treće poglavlje

Uvid u celinu

A. st. 1-4 su teološka osnova hrišćanske etike i načina življenja. Vernici žive svoj novi život u Hristu. Oni su sa Hristom sahranjeni i sa njim vaskrsnuti (1. Kor 6:17). Hristov život struji kroz hrišćane.

B. Pavle nabraja stvari koje treba odbaciti ("pomoriti") i vrednosti koje valja prihvatiti ("obući"). Apostol često nabraja grehe (1. Kor 6:9-10; Gal 5:19-21; Ef 5:3-5), baš kao i duhovne vrline (Gal 5:22-23; Ef 5:18-20; Fil 1:4-7; 1. Sol 5:12-22). U mnogo čemu ti primeri nalikuju listama ondašnjih grčkih moralista. Ali, hrišćanima motiv vrlina nije samoisticanje, već isticanje Hrista.

C. U ovom odeljku imamo prelepi poziv na jedinstvo (3:12-17), po uzoru na Božije trojično jedinstvo (vidi Ef 4:1-10). Tu je i zapovest o ispunjavanju Duhom (3:16, Ef 5:18). Svakako, ovde nije reč, toliko o jezičkoj koliko o tematskoj sličnosti. Setimo se toga da poslanice Kološanima i Efescima imaju skoro istovetnu građu.

"Ako ste, dakle, vaskrsnuti sa Hristom, tražite ono što je gore – gde Hristos sedi s desne strane Božije. Mislite na ono što je gore, a ne što je na zemlji. Vi ste, naime, umrli i vaš život je sa Hristom u Bogu sakriven. Kada se javi Hristos, naš život, onda ćete se i vi s njim pojaviti u slavi" ***Kol 3:1-4***

Tumačenje reči i izraza

3:1 "Ako" Ovo je prva uslovljena rečenica koju pisac koristi u pozitivnom smislu za ono što želi da kaže. Jer, vernici *jesu* vaskrsnuti sa Hristom.

"Ako ste, dakle, vaskrsnuti sa Hristom" Ponovo srećemo predlog "sa", "*sun*" (2:12,13; Ef 2:5-6). Hrišćani imaju u vaskrsenju novi život. Neka ga tako i žive! Rekli smo da su ova prva četiri stiha temelj hrišćanske etike i načina življenja.

"tražite ono što je gore" Iskaz se gramatički može shvatiti i kao izjava, i kao zapovest. On je ohrabrenje vernicima da se usmere na duhovne vrednosti (Fil 2:1-2; 4:8). St. 1 i st. 2 su paralelni i najbolje ih je čitati u zapovednom načinu. Vernici se menjaju u ono o čemu razmišljaju. Oči i uši su prozori naše duše.

"gde Hristos sedi s desne strane Božije" Pred nama je antropomorfizam – oslikavanje Boga ljudskim predstavama – oblik vrlo retko sretan kod apostola Pavla. On ističe Hristovu moć i slavu (Lk 22:69; Dl 7:55; Rim 8:34; Ef 1:20; Jev 1:3; 8:1; 10:12; 12:2; 1. Pet 3:22, Ps 110:1). Ova slika opisuje i Hristovu trajnu službu posredovanja za vernike (Rim 8:34; Jev 7:25; 9:24; 1. Jn 2:1). Metafora takođe oslikava tron drevnih maloazijskih vladara. U svakom slučaju, nadam se da, kad odete u Nebo, ne očekujete da na doslovnom tronu vidite prastarog čoveka okruženog oblačićima! Ne, Pismo koristi sve mogućnosti ljudskog jezika kako bi koliko-toliko iskazalo Neiskazivog. Dakle, tu su metafore, analogije, negacije i mnogo toga drugog.

3:2 "Mislite na ono što je gore" Ista misao kao i u st. 1, najverovatnije u zapovednom obliku. Hrišćanstvo je spoj teorije i prakse (1. Pet 1:13-21).

"a ne što je na zemlji" Sada je kontrast Pavlovih misli postignut. Vernici žive po Duhu a ne po telu (Rim 8:1-17). Iz ovog redosleda treba praviti sve životne izbore. Spasenje ne donosi automatski i sveti život. Ono to može i treba.

Pavle se, rekosmo, ovde služi kontrastom. Ali, ne u gnostičkom smislu – duh protiv tela – već u slici starog i novog, ovog sveta i Carstva. Mi smo stanovnici dvostrukog državljanstva. To nam uliva nadu i hrabrost, smiruje nas pod naletima života: jeresi, patnje, progonstava…

3:3 "Vi ste, naime, umrli" Metafora krštenja, kao moćna slika našeg novog položaja u Hristu (Rim 6:1-11; Kol 2:11-12). Mrtvi smo grehu i živi Bogu! Ovim Pavle želi da ukaže na taj novi standard (st. 5; Ef 2:5-6) i da tako podstakne (2. Kor 5:14-15; Ef 5:1-2; 1. Jn 3:16).

"sakriven" Perfekt pasiv indikativ. Umrli smo u Hristu, ali i sada smo sa Hristom u Bogu. U tajnim drevnim kultovima ovaj pojam se koristio kao pojam ritualne inicijacije. Može da znači: (1) zaštitu; (2) našu punu slavu u Hristu koja je sada sakrivena od očiju sveta (st. 4).

3:4 "Hristos, naš život" Izraz odgovara teološkoj ideji "zamenjenog života" (Gal 2:20; Fil 1:21).

"javiti" Očigledno se misli na Hristov Drugi dolazak (1. Jn 3:2)

"onda ćete se i vi s njim javiti u slavi" Oni koji su umrli u Hristu i vaskrsnuti su u njemu. Oni će biti deo tog njegovog slavnog povratka (1. Sol 4:13-18). Vidi tumačenje pojma "slava" u Ef 1:6 i posebnu temu koja sledi.

Posebna tema: NZ pojmovi koji opisuju Hristov povratak

Pavle na nekoliko načina naglašava poseban dan kada će svaki čovek stati pred Hrista, bilo kao Spasitelja, bilo kao Sudiju: (1) "dan Gospoda našeg Isusa Hrista" (1Kor 1:8); (2) "dan Gospodnji" (1. Kor 5:5; 1. Sol 5:2; 2. Sol 2:2); (3) "dan Gospoda našeg Isusa" (1. Kor 5:5; 2. Kor 1:14); (4) "dan Isusa Hrista" (Fil 1:6); (5) "dan Hristov" (Fil 1:10; 2:16); (6) "njegov dan (Sina čovečijeg)" (Lk 17:24); (7) "dan kad se pojavi Sin čovečiji" (Lk 17:30); (8) "otkrivenje našeg Gospoda Isusa Hrista" (1. Kor

1:7); (9) "pojava Gospoda Isusa s neba" (2. Sol 1:7); (10) "pred Gospodom našim Isusom o njegovom dolasku" (1. Sol 2:19).

Inače, nekoliko je izraza kojim NZ opisuje Hristov povratak:

1. *epiphaneia, ukazuje na sjaj, bljesak, što se teološki, a ne etimološki odnosi uvek na slavu. U 2. Tim 1:10; Tit 2:11 i 3:4 se govori i o Hristovom prvom (st. 11, utelovljenje) i o drugom dolasku (st. 13). Izraz srećemo i u 2. Sol 4:8 (zajedno sa sva tri ključna izraza); 1. Tim 6:14; 2. Tim 4:1,8; Tit 2:13.*
2. *parousia, ističe prisustvo, a najčešće se koristi za posete vladara, kraljeva. Ovaj izraz najčešće srećemo (Mt 24:3,27,37,39; 1. Kor 15:23; 1. Sol 2:19; 3:13; 4:15; 5:23; 2. Sol 2:1,8; Jak 5:7,8; 2. Pet 1:6; 3:4,12; 1. Jn 2:28).*
3. *apokalipsis, oslikava otkrivanje nečega što treba da se zna. Poslednja knjiga NZ nosi ovo ime (Lk 17:30; 1. Kor 1:7; 2. Sol 1:7; 1. Pet 1:7; 4:13).*
4. *phaneroo, znači doneti nešto na svetlo, sasvim obelodaniti. Izraz se u NZ koristi za mnoge vidove Božijeg pojavljivanja. Poput "epifanije" tiče se i Hristovog prvog dolaska (1. Pet 1:20; 1. Jn 1:2; 3:5,8; 4:9) i drugog (Mt 24:30; Kol 3:4; 1. Pet 5:4; 1. Jn 2:28; 3:2).*
5. *erchomai se takođe često sreće u smislu "dolaska", ali i "povratka" (Mt 16:27-28; 23:39; 24:30; 25:31; Dl 1:10-11; 1. Kor 11:26; Otk 1:7,8).*
6. Često sretana fraza je i "dan Gospodnji" (1. Sol 5:2), kao SZ pojam za blagoslov (vaskrsenje) ali i sud.

NZ koristi pojmove bliske SZ, termine koji obuhvataju:

a) sadašnje zlo i buntovnički naraštaj
b) dolazeće doba pravednosti
c) doba o kome Duh govori kao o eri savršene mesijanske vladavine

NZ jasno ističe progresivnost Božijeg otkrivenja. To je potrebno kako bi se prilagodila starozavetna očekivanja Izraela. Umesto ratničkog

Mesije, nacionalnog izbavitelja Izraelaca, NZ govori o dva dolaska Mesije Spasitelja. Prvi je utelovljenje Boga Sina u osobi Isusa iz Nazareta. On nije ni ratnik ni sudija, već "sluga koji pati" (Isa 53). On je vladar koji ponizno jaše na magaretu a ne na ratničkom vrancu (Zah 9:9). Prvi dolazak najavljuje mesijansku eru i Božije Carstvo na zemlji. Dakle, u jednu ruku ta stvarnost je već tu, ali u drugu tek treba da dođe. Između ova dva dolaska postoji određena napetost, posebno u preklapanju dva proročka perioda za Izraelski narod. Posebno kada se zna da to preklapanje nije jasno objavljeno u SZ. Oba Hristova dolaska naglašavaju Očevo – Jahvino obećanje o iskupljenju celog čovečanstva (1. Mojs 3:15; 12:3; 2. Mojs 19:5), o čemu su govorili proroci, posebno Isaija i Jona.

Crkva ne čeka konačna ispunjenja proroštava SZ jer se većina njih ispunila u Hristovom prvom dolasku. Hrišćani čekaju vaskrsenje, slavni povratak Kralja nad kraljevima i Gospodara nad gospodarima. Taj događaj će ispuniti sva istorijska iščekivanja večnog doba pravde i mira na zemlji i nebu (Mt 6:10). To znači da SZ očekivanja nisu bila pogrešna već neispunjena. Isus dolazi opet, baš onako kako su to proroci najavili – u sili i vlasti Jahvinoj.

Treba reći da pojam "drugi dolazak" nije biblijski, ali sažima sve ono što NZ govori o toj istini. Bog će ispuniti sve što je rekao. Zajedništvo između njega i čovečanstva će biti obnovljeno. Zli i zlo će biti osuđeni i zauvek odstranjeni. Gospodnja volja će trijumfovati na kraju.

"Pomorite, dakle, svoje udove koji su na zemlji, i u njima blud, nečistotu, strast, zlu želju i lakomstvo, koje je idolopoklonstvo, zbog čega dolazi gnev Božiji na nepokorne sinove. U ovim porocima ste i vi nekada živeli. A sada odbacite i vi sve ovo: gnev, jarost, zloću, huljenje, ružne reči iz svojih usta. Ne lažite jedan protiv drugoga, pošto ste svukli starog čoveka s njegovim delima i obukli novog, koji se obnavlja za poznanje – po slici onoga koji ga je stvorio, gde nema Grka ni Judejina, obrezanja i neobrezanja, varvarina, Skita, roba, slobodnjaka, nego je sve i u svima Hristos" ***Kol 3:5-11***

3:5 "Pomorite, dakle, svoje udove koji su na zemlji" Aorist aktiv imperativ sa izraženom hitnošću u sebi (st. 3,8,12). Ovim započinje odeljak koji naglašava potrebu odbacivanja starog i trulog u životu

vernika (st. 5-11). Odeća i oblačenje su česte Pavlove slike (Rim 6:6,11 ; 8:13; Ef 4:22, 24, 25, 31). Hrišćani treba da umru grehu, sebi i svetovnosti. Naredni odeljak (st. 10-17) naglašava u koje vrednosti treba da se "obučemo".

Rekli smo da su apostolovi popisi greha i vrlina vrlo slični popisima grčkih moralista, poput stoika (Rim 1:29-31; 1. Kor 5:11; 6:9; 2. Kor 12:20; Gal 5:19-21; Ef 4:31; 5:3-4; Kol 3:5-9).

Posebna tema: Gresi i vrline u NZ

Ovakvih nabrajanja ima dosta u NZ. Slična su listama koje su pravili rabini i jelinisti.

	Gresi	**Vrline**
1. Pavle	Rim 1:28-32	————
	Rim 13:13	Rim2:9-21
	1. Kor 5:9-11	————
	6:10	1. Kor 6:6-9
	2. Kor 12:20	2. Kor 6:4-10
	Gal 5:19-21	Gal 5:22-23
	Ef 4:25-32	————-
	5:3-5	————-
	Kol 3:5,8	Kol 3:12-14
	1. Tim 1:9-10	————-
	6:4-5	————-
	2. Tim 2:22a,23	2. Tim 2:22b,24
	Tit 1:7; 3:3	Tit 1:8-9; 3:1-2
2. Jakov	Jak 3:15-16	Jak 3:17-18
3. Petar	1. Pet 4:3	1. Pet 4:7-11
	2. Pet 1:9	2. Pet 1:5-8
4. Jovan	Otk 21:8	——————-
	22:15	——————-

"blud, nečistotu," Grčki izraz *porneia* znači "prostitucija" u najširem smislu (1Kor 6:9). Naš pojam pornografija dolazi iz ovog rečničkog korena. "Nečistota" *(akatharsia)* je takođe uopšteni pojam za seksualnu razuzdanost. U SZ se pojam koristio kao oznaka za ceremonijalnu i moralnu nečistost. Ovde ga Pavle koristi u ovom drugom smislu.

"strast, zlu želju" Istu kombinaciju pojmova srećemo i u 1. Sol 4:5 ("požudna strast") Inače "strast" može da označava. (1) stradanje; (2) seksualnu želju.

"Zla želja" *(epithumia)* se koristi, takodje, na dva vrlo različita načina: (1) nešto dobro jako želeti; (2) nešto loše jako želeti. Kontekst određuje o kojoj upotrebi je reč.

"lakomstvo" Pojam koji označava težnju ka nečem. U kontekstu seksualne želje oslikava srljanje u strast bez obzira na cenu. Za neke ljude su druge osobe tek izvor zadovoljenja te strasti.

"koje je idolopoklonstvo" Sve što u nama preovlađuje, upravlja i prisiljava, postaje idol koji zamenjuje Boga. Mnogo je onih kojima je seks bog i upravlja svim njihovim htenjima.

3:6 "Zbog čega dolazi gnev Božiji" U mnogo čemu ove reči podsećaju na apostolovu debatu u Rim 1:18-2:16. U Pismu Božiji gnev vidimo u dva vremenska okvira: (1) greh donosi privremenu kaznu već sada; (2) Bog će jednom, zbog greha osuditi za večnost.

Grčki rukopisi na ovom mestu pružaju nekoliko varijanti. Duže verzije imaju u sebi semitski idiom "nad sinovima nepokornosti" (A, C, D, E, F, G, H, K, L, P). Ovaj produžetak nemaju P46 i B. Duže čitanje se svuda sreće u tekstu Ef 5:6, što može i ovde biti izvor dodavanja.

3:7 "U porocima ste se i vi nekada kretali " Kološki hrišćani imaju pagansko poreklo (Rim 6:19; 1. Kor 6:11; Tit 3:3). Svi ovi gresi su bili vrlo stvarni u njihovom životu.

3:8 "A sada" Vrlo izražen kontrast.

"odbacite i vi sve ovo" Još jedan aorist imperativ koji naglašava hitnost. Hrišćani se moraju razlikovati. Svlačenje i oblačenje su Pavlove slike za način života. On hrabri vernike da sve staro odbace kao prljave rite (3:8, 9; Ef 4:22,25,31; Jak 1:21; 1. Pet 2:1), a obuku se u odelo Hristovo novo

(3:10, 12,14; Ef 4:24: Rim 13:14; Gal 3:27). Svi oni su nekada živeli pod prohtevima greha, zlih želja, ali u Hristu sada odustaju od svega toga (Rim 5 do 6).

“gnev” Pojam oslikava dugotrajan, ključali bes sa dugotrajnim posledicama (2. Kor 12:20; Gal 5:20; Ef 4:31).

“jarost” Vrlo živopisna reč: gorућa ljutnja koja se stvara brzo (2. Kor 12:20; Gal 5:20; Ef 4:31).

“zloća” Pojam koji doslovno znači “zle misli” (Rim 1:29; 1. Kor 5 :8; Ef 4:31).

“huljenje, ružne reči iz usta svojih” Govor je ono što nas predstavlja drugima (Mt 12:34-35; 15:11,18; Mk 7:20; Ef 4:29; 5:4; Jak 2:3-12).

Posebna tema: Snaga ljudskih reči

1. UVODNE MISLI KNJIGE PRIČE SOLOMUNOVE
   a) Jezik i govor su deo bogolikosti čovečanstva. Čovek je nastao Božijim govorom. Bog jasno govori čoveku. Govoriti znači biti čovek.
   b) Govor nas otvara prema drugima, ostvaruje komunikaciju, odnos sa drugim ljudima. On otkriva ko smo (Izr 18:2; 4:23 [20-27]) i testira našu ličnost.
   c) Čovek je druželjubivo biće. Prihvatanje i potvrdjivanje su nam neophodni, i od ljudi i od Boga. Govor i reči to mogu uraditi vrlo pozitivno (Izr 17:10) ili vrlo negativno (Izr 12:18).
   d) U našem govoru je velika moć (Izr 18:20-21), moć da lečimo i blagosiljamo (Izr 10: 11,21), ali i da prokunemo i ubijemo (Izr 11:9).
   e) Uvek žanjemo ono što smo rečima posejali (Izr 12:14)
2. PRINCIPI KNJIGE PRIČE SOLOMUNOVE
   a) Negativna i razarajuća sila ljudskog govora
      reči zlog čoveka (1:11-19; 10:6; 11:9,11; 12:2-6)
      reči preljubnika (5:2-5; 6:24-35; 7:5; 9:13-18; 22:14)
      reči lažova (6:12-15,19; 10:18; 12:17-19,22; 14:5,25; 17:4; 19:5,9,28; 21:28; 24:28; 25:18; 26:23-28)

reči glupaka (10:10,14; 14:3; 15:14; 18:6-8)
reči lažnog svedoka (6:19; 12:17; 19:5,9,28; 21:28; 24:28; 25:18)
ogovaranje (6:14,19; 11:13; 16:27-28; 20:19; 25:23; 26:20)
brzoplete reči (6:1-5; 12:18; 20:25; 29:20)
laskave reči (29:5)
suvišne reči (10:14,19,23; 11:13; 13:3,16; 14:23; 15:2; 17:27-28; 18:2; 21:23; 29:20)
pokvarene reči (17:20; 19:1)

b) Pozitivna i blagotvorna sila ljudskog govora

ispravne reči (10:11,20-21,31-32; 12:14; 13:2; 15:23; 16:13; 18:20)
uviđavne reči (10:13; 11:12)
mudre reči (15:1,4,7,8; 20:15)
isceljujuće reči (15:4)
nežne reći (15:1,4,18,23; 16:1; 25:15)
reči ljubaznog odgovora (12:25; 15:26,30; 16:24)
reči zakona (22:17-21)

c) ISTI PRINCIPI U NZ

Govor je naša mogućnost da sebe iskažemo drugima, da, naprosto, kažemo ko smo (Mt 15:1-20; Mk 7:2-23).

Druželjubiva smo bića. Stalo nam je do toga da nas prihvate. Želimo da nas cene i ljudi i Bog. Reči mogu to da sasvim zadovolje (2Tim 3:15-17), ali i da sasvim zanemare (Jak 3:2-12).

Velika je moć u čovekovim rečima. Njima možemo da blagosiljamo (Ef 4:29) i da proklinjemo (Jak 3:9). Odgovorni smo za svoje reči (Jak 3:2-12).

Odgovaraćemo na sudu za svoje reči (Mt 12:33-37; Lk 6:39-45), baš kao i za svoja dela (Mt 25:31-46). Žanjemo uvek i samo ono što smo sami posejali (Gal 6:7)

3:9 "Ne lažite" Glagol je u prezent imperativu, u negaciji. To uvek označava potrebu da se zaustavi nešto što upravo sada traje, dešava se.

Ova rečenica započinje u st. 9 i traje sve do st. 11. Hrišćani su pozvani da govore tačno i jasno, istinito, ljubazno i poučno (Ef 4:15).

3:10 "i obukli novoga, koji se obnavlja" Particip prezent pasiv. Pasiv je ovde vrlo važan: Bog je taj koji obnavlja. Hrišćanski život je i stanje (Ef 2:5,8) i razvojni tok (1. Kor 1:18). Cilj svega jeste hristolikost (Rim 8:29; Gal 4:19; Ef 1:4), povratak na punu bogolikost. Ta obnova je Božji posao koji svaki od vernika treba da dopusti u sebi (2. Kor 4:16; Rim 12:2; Tit 3:5). Recimo, poziv na "ispunjavanje Duhom" je u istom vremenskom obliku: Paticip prezent pasiv.

Posebna tema: Obnova ***(anakainosis)***

Naš pojam obnova dolazi iz dve starogrčke reči sa dva osnovna značenja *(anakainosis, anakainizo)*.

1. Učiniti nešto novim, drugačijim (Rim 12:2; Kol 3:10)
2. Doprineti da se pređašnje stanje promeni (2. Kor 4:16; Jev 6:4-6)

Molton i Miligan, u "Reči grčkog Novog Zaveta", čak kažu da prvi izraz ne sreću nigde u grčkoj literaturi, osim ovde, kod Pavla. Moguće je da ga je sam apostol skovao (str. 34)

Frenk Steg, "Novozavetna teologija", daje zanimljivo opažanje: "Preporod i obnova jesu Božiji posao". *Anakainosis*, u svom glagolskom obliku, uvek označava radnju koja traje - Rim 12:2 – "… nego se preobražavajte obnovljenjem svoga uma…". Isto je i u 2Kor 4:16: "… naš unutrašnji čovek se obnavlja iz dana u dan". Kol 3:10 govori o novom čoveku "koji se obnavlja za spoznanje – po slici onoga koji ga je stvorio". Bog stoji iza tog "novog", iza svega "obnovljenog". On je početak i kraj svakog toka preobražaja novog života" (str. 118)

3:11 Istu misao srećemo i u Rim 3:22,29; 10:12; 1. Kor 12:13; Gal 3:28 i Ef 2:13-18. Evanđelje je sila koja sklanja sve ljudske barijere. Svakako, to ne znači da se brišu biblijske uloge. Recimo, odnos muž – žena (Ef 5:21-31). Ili, odnosi bogatih i simašnih (Jak 1:9-10). Odbacuju se sve nepravedne podele.

"varvarin, Skit" Ovo je prigovor podelama na kulturne i nekulturne. Grci i Rimljani su sva evropska plemena zvali varvarima. Naime,

njihov neobičan jezik su oponašali “var-var-var” slengom, pa je i zajedničko ime došlo iz toga. S druge strane, Skiti su bili elita njihovog civilizovanog sveta.

Posebna tema: Rasizam

1. Uvod

a) Pojam „rasizam” u najširem smislu, obuhvata celokupno ogrehovljeno čovečanstvo. Rasizam je kolektivni ego sveta, želja pojedinca da vlada nad drugim. Istina, sam pojam u našoj upotrebi se više odnosi na savremeni fenomen, dok bi drevnom biblijskom svetu više odgovarao pojam nacionalizam (plemenizam).

b) Nacionalizam je počeo sa Vavilonskom kulom (1. Mojs 11). Noini sinovi su zvanični začetnici ljudskih rasa (1. Mojs 10). Tek, valja naglasiti da čovečanstvo potiče sa jednog izvora (1. Mojs 1 do 3; Dl 17:24-26).

c) Rasizam je tek jedna od brojnih ljudskih predrasuda. Ljudi boluju od: (1) intelektualnog snobizma; (2) socio-ekonomske bahatosti; (3) samodopadnog religioznog formalizma; (4) političkog dogmatizma.

2. Svetopisamsko učenje

a) Stari Zavet

Celo čovečanstvo je stvoreno po Božijem liku, i to ga odvaja od sve tvorevine. To ističe vrednost i neprikosnovenost našeg porekla, dostojanstva i vrednosti (Jn 3:16)

1. Mojs 1:11-25 ponavlja deset puta frazu “prema svojim vrstama”. Rasistička segregacija u ovim stihovima nalazi svoje lažno uporište. Ali, kontekst jasno kazuje da je reč o flori i fauni, a nipošto o ljudskoj rasi.

1. Mojs 9:18-27 se takođe citira radi potpore rasizmu. Ali, odmah valja reći da Bog nije prokleo Hanana. Noa ga je prokleo, kad se otreznio i shvatio šta mu je sin uradio. Pismo nam ni slovom ne kaže da je Bog potvrdio tu

kletvu. Čak i da jeste, to ne bi uticalo na crnu rasu. Ustvari, Hanan je praotac svih egipatskih i palestinskih naroda, a sve njih, ni crteži drevnih piramida ne oslikavaju kao crne ljude.

Isus Navin 9:23 I ovo se citira kao dokaz da jedan narod može i treba da služi drugom. Uostalom, Gavaonci su iz istog korena, iz istog porodičnog stabla kao i Izraelci.

Ez 9 do 10 i Neh 13 I ovde se varaju svi koji bi da ovim događajima dokažu valjanost rasizma. Kontekst nam, opet, pokazuje da su mešani brakovi prokleti ne zbog mešanja rasa (uostalom, svi su u tim brakovima bili Noini sinovi, 1. Mojs 10), već zbog mešanja nepomirljivih verskih sistema.

b) Novi zavet

Evanđelja

Isus je u nekoliko navrata opovrgao mržnju Jevreja i Samarjana, pokazavši da je svaki oblik rasizma potpuno tuđ Bogu.

milostivi Samarjanin (Lk 10:25-37)
žena na bunaru (Jn 4:4)
zahvalni gubavac (Lk 17:7-19)

Evanđelje je za sve ljude

Jn 3:16
Lk 24:46-47
Jev 2:9
Otk 14:6

Carstvo Božije je za sve ljude

Lk 13:29
Otk 5

Dela

Dl 10 nam jednom zauvek dokazuju da Bog voli svakoga i da je evanđelje sveopšta dobra vest.

Zbog događaja u Dl 10, Petar je bio napadnut (Dl 11) od strane jevrejskih nacionalista u crkvi. Zato je sazvan jerusalimski Sabor (Dl

15) da bi se rešilo sporno pitanje. Svejedno, napetosti između hrišćana Jevreja i hrišćana iz paganske pozadine i dalje su postojale.

Pavle

Nema podela u Hristu

Gal 3:26-28

Ef 2:11-22

Kol 3:11

Bog ne gleda ko je ko

Rim 2:11

Ef 6:9

Petar i Jakov

Bog se ne dodvorava nikome, 1. Pet 1:17

Ako Bog nije pristrasan, ni njegov narod to ne bi smeo da bude (Jak 2:1)

Jovan

U Jn 4:20 je jedan od najsnažnijih poziva na međusobnu odgovornost

3. Zaključak

a) Rasizam i nacionalizam – i bilo koja slična predrasuda – su u potpunoj suprotnosti sa hrišćanstvom. Helen Barnet je kazala da je "rasizam nebiblijska, nehrišćanska i antinaučna jeres" ("Glorieta" forum, "Christian Life Commission", Novi Meksiko, 1964. god.)

b) Rasizam je prilika da hrišćani pokažu svoju ljubav, oproštenje i razumevanje prema izgubljenom svetu. Vernici ne smeju po ovom pitanju biti neodlučni, jer Zli može da mnoge slabe u veri obeshrabri na ovaj način. Takođe, mnogim ljudima je rasizam problem da poveruju u Hrista.

c) Pa, šta ja tu mogu da uradim? (Odeljak koji sledi uzet je iz poglavlja "Odnos među rasama", iz pomenutog "Christian Life Commission")

Šta da uradim ja lično?

Prihvatiću svoju odgovornost u problemu rasizma i nacionalizma.

Moliću se, čitaću Pismo i družiću se sa ljudima drugih nacionalnosti, a sve u želji da savladam bilo kakve predrasude.

Iskazaću svoja uverenja po ovom pitanju, posebno tamo gde su ljudi opterećeni mržnjom.

Šta da uradim u porodičnom životu?

Naglasiću važnost porodice u razvoju stavova prema drugačijim ljudima.

Naglašavaću hrišćanska uverenja posebno onda kada su deca izložena rasizmu i nacionalizmu.

Kao roditelj ću paziti da svom detetu budem primer u svemu ovome.

Pokušaću da ostvarim prijateljstva sa porodicama drugih rasa.

Šta da uradim u crkvenom životu?

Naučavaću i Propovedaću biblijske istine o rasama, a sve u želji da cela zajednica bude primer u svom okruženju.

Paziću da život crkve, njene službe i sva druga okupljanja budu otvorena za sve, baš kao što je činila i Rana crkva (Ef 2:11-22; Gal 3:26-29).

Šta da uradim u svakodnevnom životu?

Učiniću sve da doprinesem suzbijanju svakog oblika rasizma i nacionalizma.

Doprineću nastojanjima raznih organizacija koje se bore za jednaka prava za sve. Pri tome ću paziti da treba napadati pogrešna načela, a ne ljude. Cilj je ostvariti razumevanje a ne ogorčenost.

Shodno prilikama, podržaću, ili ću otpočeti, posebne akcije koje doprinose boljem shvatanju među ljudima, tačnoj obaveštenosti na širem nivou.

Pomoći ću svako pravno nastojanje da se zakonom suzbije rasna mržnja i usprotiviću se onima koji ubiraju političke poene na ovom zlu.

Tražiću dosledno i pravedno sprovođenje istih tih zakona, bez diskriminacije.

Osuđivaću svaki oblik nasilja i nadgledaću praktičnu primenu zakona, kako ne bi dolazilo do podvajanja.

Nastojaću da Hristov duh ljubavi ugradim u sve svoje odnose sa ljudima.

"sve i u svima Hristos" Isus je veći od svih naših ograničenja. U njemu, u Božijoj ljubavi nestaju kao besmislene sve naše podele. Svi su dobrodošli u njegovu porodicu (Gal 3:28). Spasenje je obnova svega što je pad u greh pokvario (1. Mojs 3), baš kao i Vavilonska kula (1. Mojs 10 i 11).

Obucite se, dakle, kao izabranici Božiji, sveti i mili, u srce milosrdno, u čestitost i smernost, krotost, strpljivost, snoseći jedan drugoga i praštajući jedan drugome, ako ko ima tužbu na koga; kao što je Gospod i vama oprostio, tako opraštajte i vi. A na sve ovo obucite ljubav, koja je sveza savršenstva. I mir Hristov neka vlada u vašim srcima, na koji ste i pozvani u jednom telu; i zahvalni budite. Hristova reč neka bogato obitava u vama; u svakoj mudrosti učite i opominjite jedan drugoga psalmima, himnama, duhovnim pesmama, umilno pevajući Bogu u srcima svojim. I sve što god činite rečju ili delom, sve činite u ime Gospoda Isusa, zahvaljujući Bogu kroz njega"

Kol 3:12-17

3:12 "izabranici Božiji, sveti i mili" Ovim rečima je u SZ opisivan Izrael (2. Mojs 19:5-6). Sada je i crkva Božiji miljenik (Gal 6:16; 1. Pet 2:5,9; Otk 1:6). Vidi posebnu temu za Ef 1:4

Primetimo da je svetost Božijeg naroda darovana po izabranju a ne po privilegijama (Ef 1:4). Izrael je izabran da bude Božije oruđe u povratku celog čovečanstva Bogu. Ali, promašili su svoj misionarski poziv (1. Mojs 12:3; 2. Mojs 19:5). Crkva preuzima tu štafetu (Mt 28:19-20; Dl 1:8). Vernici su pozvani na svetost i svedočanstvo (vidi tumačenje Ef 1:1-23).

"obucite se" Zapovedni način u aoristu pun hitnosti. Apostol nastavlja svoju metaforu preoblačenja. Moguće je da je reč o pojmu koji se koristio kod krštavanja (Gal 3:27).

"u srce milosrdno" Doslovno, u "utrobu milosrđa" (2. Kor 6:12; Fil 1:8; 2:1; Flm 7,12,20). Ljudi drevnog istoka su verovali da je stomak centar ljudskih osećanja.

"čestitost" Ovo bi trebala biti vrlina po kojoj se ophodimo prema svakome (Rim 2:4; 9:23; 11:22; 2. Kor 6:6; Gal 5:22; Ef 4:32; Kol 3:12; Tit 3:4).

"smernost" Ovo je posebna hrišćanska vrlina (Ef 4:2; Fil 2:3). Stoici su je prezirali kao slabost i nikada je nisu upisivali na svoje liste vrlina. Istina, samo su dva čoveka u Pismu nazvani "smernima" – Mojsije (4. Mojs 12:3) i Isus
(Mt 11:29; Fil 2:8). Bog želi da svi budemo smerni, krotki (Mt 18:4;23:12; Jak 4:6,10; 1. Pet 5:5,6). Pojam se u negativnom smislu koristi samo u 2:18, 23

"krotost" Pojam se redovno koristio za domaće životinje – konje, kamile i magarce – čija se snaga krotila i svrsishodno upotrebljavala. Bog ne želi da nas slomi, već da nas upotrebi za svoju slavu. Ova slika je česta kod apostola Pavla (1. Kor 4:21; 2. Kor 10:1; Gal 5:23; 6:1; Ef 4:2; Kol 3:12; 1. Tim 6:11; 2. Tim 2:25).

"strpljivost" Reč najčešće opisuje Božiju strpljivost prema ljudima. (Rim 2:4; 9:22; Tit 3:2, 1Pet 3:20), baš kao i Isusovo strpljenje (1. Tim 1:16; 2. Pet 3:15). I vernici su pozvani na ovakvo međusobno strpljenje (1. Kor 13:4; Gal 5:22; Ef 4:2; 2. Tim 4:2).

3:13 "snoseći jedan drugoga" Prezent particip imperativ. Ovaj rečnički oblik pretpostavlja odsustvo svake osvetoljubivosti (Ef 4:2; Fil 2:3-4).

"praštajući jedan drugome" Još jedan prezent particip. Glagol ima iste korene kao i imenica "milost", i znači: nekome potpuno i slobodno oprostiti. Najveći znak da nam je oprošteno jeste kada praštamo drugima (Mt 5:7; 6:15; 18:22-35; Mk 11:25; Lk 6:36-38; Jak 2:13; 5:9). Praštanje drugima je plod praštanja nama, nipošto njegov uslov.

"ako ko ima tužbu na koga" Uslovljena rečenica koja podrazumeva nešto što treba tek da se uradi. O, biće tužbi! Ali, Isusov krst potire sve razmirice i naše međusobne nepravde (Rim 14:1 do 15:13).

"kao što je Gospod i vama oprostio" Ovo je pravi temelj svakog našeg odnosa (Ef 4:32; Rim 15:7). U imenima "Bog", "Gospod", "Hrist" i "Bog u Hristu" postoje razlike u manuskriptima. "Gospod" srećemo u čuvenom P46, A, B, D, što najverovatnije ima i hagiograf – originalni spis.

3:14 "A na sve ovo obucite ljubav koja je sveza savršenstva" Ljubav je suština duhovnog jedinstva i najuočljiviji hrišćanski znak (Ef 4:2-3; 1. Kor 13; Gal 5:22).

3:15 "i mir Hristov" Doslovno – "sastaviti polomljeno". (Jn 14:27; 16:33; Fil 4:7). NZ trojako opisuje mir: (1) u objektivnom (doktrinarnom) smislu, kao mir koji imamo sa Ocem kroz Sina (Kol 1:20); (2) u subjektivnom (ličnom) smislu, kada je čovek u dobrom odnosu sa Bogom (Jn 14:27; 16:33; Fil 4:7); (3) u smislu spajanja zavađenih naroda, Jevreja i pagana u jedan novi narod, novo Telo. To je tajna crkve u Hristu (Ef 2:14-17; Kol 3:15).

"vlada" Prezent aktiv imperativ. Poziv stoji u jasnoj suprotnosti sa lažnim učenjem u 2:18. Hrist je naš vladar, sudija, vodič.

"srcima" vidi posebnu temu: Srce, u 2:2

"na koji ste i pozvani" Bog je uvek taj koji prvi zove, bira i privlači vernike k sebi (st. 12; Jn 6:44,65; Ef 1:4-5,11). Glagol "pozvani" *(kaleo)* ima nekoliko teoloških prizvuka: (1) grešnici su kroz Hrista pozvani Bogu; (2) grešnik priziva Gospodnje ime da bi se spasao (Rim 10:9-13); (3) vernik je pozvan da živi hristoliko (Ef 4:1); (4) svi smo pozvani u različite službe (1. Kor 12:4-7).

"u jednom telu" Jedinstvo u moru različitosti (1:18,24; Ef 4:4-6)! Primetimo da ovde naglasak nije na pojedinačnom već na zajedničkom pozivu. Spasenje ima obe dimenzije. Zbog zloupotreba centralizma, Reformacija, i protestantizam uopšte, naglasili su prava i odgovornosti pojedinca pred Bogom. Ali, ovde smo pred biblijskim "centralizmom". Sveto pismo ne naučava sveštenstvo pojedinaca već sveštenstvo svih vernika. Ali, nije doktrina to u čemu nalazimo svoju individualnu slobodu, već međusobna odgovornost (1. Kor 12:7)

"i zahvalni budite" Prezent aktiv imperativ, u smislu "uvek budite zauzeti zahvaljivanjem. Zahvalnost je odlika zrelog hrišćanstva i Duhom ispunjenog života (st.17; Ef 5:20; 1. Sol 5:18). Ovde nije reč o fatalističkom prihvatanju sudbine – "usuda", kao u Islamu. Ne, zahvalnost je sveobuhvatni pogled na svet biblijskog poimanja stvarnosti. Bog je sa nama i onda kada nam ogrehovljeni svet pruži svoje najgore!

"Hristova reč neka bogato obitava u vama" Isto glagolsko stanje kao i u prethodnom stihu. "Hristova reč" može da se odnosi na: (1)

Evanđelje; (2) Isusovu prisutnost; (3) Duha Svetog. Treba naglasiti da se to "obitavanje" ne dešava po automatizmu. Vernici se moraju predavati Bogu stalno, baš kao što su to uradili kod svog obraćenja.

Neke manuskriptne varijacije usaglašavaju ovaj izraz sa st. 13 i 15. Prepisivači su želeli da ovaj pojam usaglase već poznatom apostolovom vokabularu. Naime, fraza "Hristova reč" se nalazi jedino ovde u celom NZ! Te varijante je menjaju u "Božija reč" (MSS, A, C), ili "Gospodnja reč" (MS, A). Ali čuveni P46 i prestižni papirusi A2, B, C2, D, F, G, zadržavaju "Hristova reč".

Sličnu skicu vidimo i u poslanicama Efescima i Kološanima. Posebno pogledajmo Ef 5:18. Svakodnevna hristolikost podrazumeva ispunjavanje Duhom, unutrašnje menjanje Hristovim umom i rečju u svim područjima, posebno u odnosima sa drugima.

Postoji određena dvoznačnost s obzirom na grčku prepoziciju "u" *(ev)*. Može se prevesti i kao "među". "U" teži pojednicu a "među" grupi ljudi (1:27).

"u svakoj mudrosti" Pavle ponovo udara na omiljene teme iskrivljenog i prenaglašenog učenja o svemoći ljudskog saznanja. Hristova reč, tj. Duhom ispunjen život je jednina prava mudrost. Mudrost je utelovljena (Izr 8:22-31), ona je način života a ne izolovana doktrinarna recitacija.

"psalmima" Neki prevodioci radije koriste izraz "sa pesmama", dok drugi kombinuju i jedno i drugo.

Mnoge današnje kontroverze bi se mogle osloviti ovim rečima (Ef 5:19). Naime, nekoliko različitih stilova slavljenja je pomenuto: (1) psalmi; (2) himne; (3) duhovne pesme. Svakako da ne možemo znati u potpunosti kako se slavilo u Ranoj crkvi, ali je raznolikost stilova očigledna. U pitanju je srce slavljenja a ne forma, muzički stil (3:17)

3:16-17 Postoji strukturalna i sadržajna paralela između Ef 5:18-21 i Kol 3:16-17. U Efescima je glagol u sadašnjem vremenu, u pasivnom zapovednom načinu – "ispunjavajte se" – dakle, stalno i uvek. U Kološanima je reč o aktivnom imperativu – "neka prebiva". Takođe, u Efescima imperativ sledi prezent particip, i to nam opisuje šta je zapravo Duhom ispunjen život:

1. st. 19, govorite jedan drugome u psalmima, himnama, duhovnim pesmama (prezent aktiv)
2. st. 19, pevajte (prezent aktiv)
3. st. 19, pojte (prezent aktiv)
4. st. 20, zahvaljujte svagda (prezent aktiv)
5. st. 21, pokoravajte se jedan drugome (prezent medijum)

U Kološanima neki participi imaju sledeći oblik:

1. st. 16, učite (prezent aktiv)
2. st. 16, opominjite … u psalmima, himnama, duhovnim pesmama (prezent aktiv)
3. st. 16 pevajući (prezent aktiv)
4. st. 17 zahvaljujući (prezent aktiv)

3:17 "I sve što god činite" ovo je ključna duhovna istina. Hrišćani treba da sve svoje motive i dela usaglase u Hristu pred Bogom. Nema kutka našeg života koji ne treba da bude "kao za Gospoda". Ne živimo sami sebi (st. 23 ; Rim 14:7-9; 1. Kor 10:31; 2. Kor 5:15; Ef 6:7; 1. Pet 4:11). Koliko bi ova istina trebalo da preobrazi sve naše sebeljubive crkve prepune solo igrača i primadona!

"Žene, pokoravajte se muževima kao što priliči u Gospodu. Muževi, volite svoje žene i ne ljutite se na njih. Deco, slušajte svoje roditelje u svemu, jer je to ugodno u Gospodu. Očevi ne razdražujte svoju decu, da ne postanu malodušna". ***Kol 3:18-21***

3:18 "Žene, pokoravajte se muževima" Prezent imperativ. Paralelni tekstovi su u Ef 5:21-22; Tit 2:5; 1. Pet 3:1. U Efescima srećemo zajednički princip međusobnog pokoravanja svih vernika (Ef 5:21), kao posledicu Duhom ispunjenog života. Tri su relacije: (1) muževi – žene, 5:22-31; (2) roditelji – deca, 6:1-4; (3) gospodari – robovi, 6:5-9. Ovakva priča ne godi mnogima danas, ali u njoj je mnogo pouke. Ove tri grupe su imale potpunu vlast tadašnje kulture - muževi, roditelji, gospodari – nad nezaštićenim suprugama, decom i robovima. Ali, hrišćanstvo donosi promenu! Vidi Posebnu temu: Pokoravanje, Ef 5:21

3:18-19 Iz konteksta prepoznajemo da je reč ne o muškarcima i ženama uopšte, već o onima koji su u braku. Princip muškarčevog vođstva je uspostavljen još u 1. Mojs 3. Ono je uvek aktivno (prezent

aktiv impertiv) i oslikava se u davanju, požrtvovanosti utemeljenoj u Hristovoj ljubavi (Ef 5:25, 28-29). U NZ vođstvo je uvek služenje drugome (Mt 20:25-27; 23:11).

U naše vreme svaki pojam "potčinjavanja" je izričito negativan i oslikava polnu diskriminaciju. Inače, pojam je uzet iz vojničkog jezika i oslikava podložnost u lancu komandovanja. U NZ njime se opisuje Isusov odnos prema roditeljima (Lk 2:51), kao i prema nebeskom Ocu (1. Kor 15:28). Pavle se služi ovim pojmom 23 puta. U Ef 5:21 ovaj princip prepoznajemo kao sveopštu odliku Duhom ispunjenog života. Tek, pokoravanje je tuđe našoj zapadnjačkoj kulturi, posebno našem izraženom individualizmu. Sebičnost nam je tako ukorenjena (Rim 12:10; Gal 5:13; Fil 2:3; 1. Jn 4:11)!

"kao što priliči u Gospodu" Paralelna misao u Efescima ima samo "kao Gospodu". Savremeni slobodni prevodi kažu: "jer je to ono što treba da radite kao hrišćani" (st. 20). Naš međusobni odnos treba da bude pun poštovanja, ne zato što to zaslužujemo, već zato što smo vernici (st. 23). Duh je taj koji preusmerava opštesvetsko sebeljubivo stremljenje u brigu o drugima, baš kao što je i Isus radio. (2. Kor 5:14-15; 1. Jn 3:16).

3:19 "i ne ljutite se na njih" Prezent negativ sa odrečnom prepozicijom. Rekli smo, tiče se radnje koja je u toku, koja traje. "Ne ogorčujte se". U Ef 5 nema paralelne misli, ali odeljak st. 28-29 iskazuje istu misao, samo u pozitivnom smislu. Biblijski pojam "jednog tela" oslikava odnos ljubavi muževa prema ženama. Voleći njih muževi, zapravo, vole sami sebe. Zato je hrišćanski dom mesto koje zrači Božijom ljubavlju!

3:20 "Deco, slušajte" Prezent aktiv imperativ, sa značenjem: "nastavite da budete poslušni". Ef 6:1-4 ovaj poziv vezuje za poznate tekstove 2. Mojs 20:12 i 5. Mojs 5:16 – "Poštuj oca i majku svoju". U tom smislu je poslušnost "ugodna Gospodu" jer se zahteva od dece hrišćanskih porodica. Primetimo, ovo je zapovest, dok se žene pozivaju na pokornost. Naravno, žene hrišćanke. No, problem koji nas boli glasi : koliko su stara ta deca koja treba da slušaju? U jevrejskoj kulturi dečak je u trinaestoj godini postajao muškarac s pravom na brak, a devojčica žena

u dvanaestoj, s pravom na udaju. Za Rimljanje to je bilo u četrnaestoj a za Grke u osamnaestoj godini.

3:21 "Očevi ne razdražujte svoju decu" Ponovo prezent imperativ u negativu - nemojte više, prestanite sa tim. Odgovornost je uvek uzajamna (Ef 6:4)

Generacijskih jazova je oduvek bilo i biće. Hrišćani – u braku i u porodici – su uvek pozvani na obzir i predane odnose ljubavi, zato što prevashodno pripadaju Hristu. Treba reći da su ove Pavlove reči bile vrlo pozitivne za ono vreme. On se obraća osobama koje imaju stvarni autoritet i vlast. Rekli smo – muževi, očevi i gospodari. Obraća se i onima koji su pod autoritetom: ženama, deci i robovima, i to sa puno uvažavanja i ljubavi. Svi su oni tek upravitelji, samo je Bog vlasnik i gospodar svega!

"Robovi, slušajte u svemu svoje telesne gospodare, ne u pritvornosti kao oni koji ljudima ugađaju, nego u prostoti srca – bojeći se Boga. Što god činite, činite iz duše kao da činite Gospodu a ne ljudima, znajući da ćete od Gospoda kao uzvraćaj primiti nasledstvo. Služite Gospodu Hristu. Jer ko čini nepravdu primiće šta je skrivio i ne gleda se ko je ko.

Gospodari, činite robovima šta je pravo i pravično, znajući da i vi imate gospodara na nebu". ***Kol 3:22 – 4:1***

3:22 "Robovi, slušajte u svemu" Još jedan u nizu prezent aktiv imperativa – "budite i dalje poslušni". Još jedna prilika iz hišćanskog doma (Ef 6:5-9). U naše vreme ovo može da važi za šefove, poslovođe i radnike. I ovde, baš kao i u Efescima, misli se na gospodare i robove koji su hrišćani. Hrišćanstvo je ono što jesmo, a ne šta radimo da bismo se drugima svideli. Vernici udovoljavaju jedino Bogu!

Ne verujem da se izraz "u svemu" tiče i greha. Izjava je uopštena i poziva na generalnu poslušnost a ne na stvari koje Bog ne odobrava. Isto je i kada su supruge u pitanju (Ef 5:22). Vidi posebnu temu: Pavlovo upozorenje robovima, u Ef 6:5

3:23 Odanost Gospodu je najuzvišeniji cilj svake hrišćanske aktivnosti (st. 17; Ef 6:7; 1. Kor 10:31).

3:24 Drevni svet nije davao nikakva prava robovima, posebno ne prava nasleđivanja. Ali Hrist daje! Bog će nagraditi sve koji mu veruju i služe mu. (st. 23; Ef 6:8)

3:25 Božiji sud je potpuno nepristrasan (5. Mojs 10:17; Dl 10:34; Rim 2:11; Ef 2:9; 6:9; 1. Pet 1:17). To je posebno jasno iz poznatih reči Gal 6:7. Svaki vernik će za sebe odgovarati pred Bogom, ali ne zbog greha, već prema odgovornosti (2. Kor 5:10).

4:1 Postoji jasan reciprocitet u našoj međusobnoj odgovornosti (st. 19, 21). Ove reči se po sadržaju slažu sa 3. poglavljem i završavaju apostolovu pouku hrišćaskim odnosima u domu. Vidi posebnu temu: Pavlovo upozorenje robovima, u Ef 6:5.

Predlozi za razgovor

Rekli smo da je ovaj udžbenik tek vodič u tumačenju. Svako od nas je za sebe odgovoran za svoje tumačenje Pisma. Svako treba da sluša svoje unutrašnje vođstvo. Seti se: Ti, Pismo i Duh Sveti. Nikada ne odustaj od ovoga.

I ova pitanja su osmišljena da bi ti pomogla u sažimanju glavnih misli ovog odeljka. Dakle, da u njima nađeš izazov, a ne konačne odgovore.

1. Kako smo umrli u Hristu? Šta nam ta istina znači u svakodnevnici?
2. Zašto je odeljak st. 11-17 tako važan za hrišćansku veru?
3. Objasnite pojam "pokornosti" Nije li to znak manje vrednosti? Ako da – zašto; ako ne – zašto?
4. Zašto je hrišćanski dom najbolji primer uzajamne odgovornosti?

Kološanima 4

Podela poglavlja prema prevodu Emilijana M. Čarnića
Hrišćanske uzajamne dužnosti
4:2-6
Završni pozdravi
4:7-18

Treći krug čitanja (vidi uvod u tumačenje poslanice)
Ovaj udžbenik je tek vodič, što podrazumeva vašu odgovornost u procesu tumačenja. Svako je odgovoran prema onome što ima, spram svetla koje mu je povereno. Vi, Pismo i Duh Sveti ste prioritet tumačenja. Ne zaboravite to nikada.

Dakle, pročitajte ovo poglavlje kao jednu celinu. Prepoznajte subjekte, tj. o čemu ili kome je reč. Sačinite svoj lični pregled poglavlja a zatim ga uporedite sa nekim od prevoda koje koristite. Svakako, podele na poglavlja i misaone celine nisu deo nadahnutosti teksta, ali jesu ključ u prepoznavanju osnovne piščeve namere. A to je srce svakog dobrog tumačenja. Svako poglavlje ima jednu temu.

1. Prvo poglavlje
2. Drugo poglavlje
3. Treće poglavlje

Tumačenje reči i izraza

“Budite istrajni u molitvi, bdijte u njoj s zahvaljivanjem, moleći se ujedno i za nas, da nam Bog otvori vrata za reč, da kažemo Hristovu tajnu – za koju sam i ja svezan, da je objavim onako kako moram reći”

Kol 4:2-4

4:2 “Budite istrajni u molitvi” Prezent aktiv imperativ, sa značenjem “nastavite da se i dalje predajete molitvi”. Molitva nije stvar izbora. Ona je ključna stvarnost plodonosnog duhovnog života i službe (Ef 6:18-19; Rim 12:2; Fil 4:6; 1. Sol 5:17). Ako je Gospod Isus –

utelovljeni Božiji Sin - natapao svoj život i ličnom i javnom molitvom, koliko više mi treba da se molimo!

“bdijte u njoj” Particip prezenta u funkciji zapovesti. Molitva traži planiranje, upornost i samopožrtvovanost. Za hrišćane ona treba da bude pravilo a ne izuzetak, način života a ne sporadični događaj.

“sa zahvaljivanjem” Primetimo tri vida molitve u st. 2. Setimo se da Pavle piše u zatvoru, pa opet, njegove reči obiluju ovakvim pozivima (1:3,12; 2:7; 3:15-17; 4:2). Ova istina može radikalno da promeni naše poimanje stvarnosti (Rim 8:31-39). Zahvalnost je odlika života punog Duha (Ef 5:20; 1Sol 5:18).

Posebna tema: Zahvalnost

1. Uvod
   A. Ispravni stavovi vernika prema Bogu:
      a) Izvor naše zahvalnosti Bogu kroz Hrista
         2. Korinćanima 2:14
         2. Korinćanima 9:15
         Kološanima 3:17
      b) Pravi motivi naše službe Bogu, 1. Kor 1:4
      c) Zahvalnost caruje u Nebu
         Otkrivenje 4:9
         Otkrivenje 7:12
         Otkrivenje 11:17
      d) Zahvalnost ispunjava naš život
         Kološanima 2:7
         Kološanima 3:17
         Kološanima 4:2
2. Sveto Pismo
   A. Stari zavet
      a) Dve osnovne reči:
         jadah – slava
         todah – zahvaljivanje. Najčešće se koristi kod žrtvovanja (2. Dn 29:31; 33:16)
      b) David je posvetio Levite ovoj službi. Solomun takođe, baš kao Jezekija i Nemija:

1. Dnevnika 16:4,7,41
1. Dnevnika 23:30
1. Dnevnika 25:3
2. Dnevnika 5:13
2. Dnevnika 7:6
2. Dnevnika 31:2
Nemija 11:12
Nemija 12:24, 27, 31, 38, 46

c) Psalmi su zbirka slavopoja i slavoslovlja Izraela:
zahvalnost Jahvi za njegovu zavetnu vernost
Psalam 197:8
Psalam 103:1
Psalam 138:2
zahvalnost kao deo bogosluženja u Hramu
Psalam 95:2
Psalam 100:4
zahvalnost uz prinošenje žrtava
Psalam 26:7
Psalam 122:4
zahvalnost za Jahvina dela
oslobođenje od neprijatelja
Psalam 7:17
Psalam 18:49
Psalam 28:7
Psalam 35:18
Psalam 44:8
Psalam 56:4
Psalam 79:13
Psalam 118:1, 21, 29
Psalam 138:1
zahvalnost za oslobođenje iz zatvora (metafora) Ps 142:7
zahvalnost za spasenje od smrti
Psalam 30:4, 12
Psalam 86:12-13

Isaija 38:18-19

zahvalnost što je Bog porazio neprijatelje i uzdigao pravednike

Psalam 52:9

Psalam 75:1

Psalam 92:1

Psalam 140:13

zahvalnost za oproštenje

Psalam 30:4

Isaija 12:1

zahvalnost za brigu

Psalam 106:1

Psalam 111:1

Psalam 136:1, 26

Psalam 145:10

Jeremija 33:11

B. Novi zavet

a) Glavni izrazi za zahvalnost:

eucharisteo (1. Kor 1:4,14; 10:30; 11:24; 14:17,18; Kol 1:3,12; 3:17)

eucharestos (Kol 3:15)

eucharistia (1. Kor 14:16; 2. Kor 4:15; 9:11,12; Kol 2:7; 4:2)

charis (1. Kor 15:57; 2. Kor 2:14; 8:16; 9:15; 1. Pet 2:19)

b) Isusov primer

zahvalnost Bogu za hranu

Lk 22:17,19 (1Kor 11:24)

Jn 6:11,23

zahvalnost za uslišenu molitvu, Jn 11:41

c) Drugi primeri zahvalnosti

za Hrista, Božiji dar, 2. Kor 9:15

za hranu

Dl 27:35

Rimljanima 14:6

1. Korinćanima 10:30; 11:24

1. Timotiju 4:3-4
za izlečenje, Lk 17:16
za mir, Dl 24:2-3
za izbavljenje od opasnosti
Dela 27:37
Dela 28:15
za sve okolnosti, Fil 4:6
za sve ljude, posebno za vođe, 1. Tim 2:1
* drugi oblici zahvalnosti
* to je Božija volja za sve vernike, 1. Sol 5:18
to je odlika Duhom ispunjenog života, Ef 5:20
nezahvalnost je greh
* Luka 17:16
* Rimljanima 1:21
* zahvalnost je protivotrov greha, Ef 5:4

d) Pavlova zahvalnost
Njegov blagoslov za crkvu
Rimljanima 1:8
Kološanima 1:3-4
Efescima 1:15-16
1. Solunjanima 1:2
za milost
1. Korinćanima 1:4
2. Korinćanima 1:11; 4:15
za prihvatanje evanđelja, 1. Sol 2:13
za zajedništvo u širenju evanđelja, Fil 1:3-5
za rast u milosti, 1. Sol 1:3
za svest o izabranju, 2. Sol 1:13
za duhovne blagoslove, Kol 1:12; 3:15
za slobodu davanja, 2. Kor 9:11-12
za radost zbog novih vernika, 1. Sol 3:9

Pavlova lična zahvalnost
za to što je vernik, Kol 1:12
za oslobođenje iz okova greha, Rim 7:25; 2. Kor 2:14

za požrtvovan rad za dobro drugih, Rim 16:4; . 2Kor 8:16
za neke stvari koje se nisu dogodile, 1. Kor 1:14
za lični duhovni rast, 1. Kor 14:18
za duhovni rast prijatelja, Flm 4-5
za snagu u službi, 1. Tim 1:12

3. Zaključak

A. Zahvalnost je naš osnovni odgovor na Božije spasenje. Ona je više od usmenog izražaja. Zahvalnost je način života.

B. Zahvalnost na svemu je odlika zrelog života (1. Sol 5:13-18)

C. Zahvalnost je bitna tema i SZ i NZ. A tema našeg života?

4:3 "moleći se ujedno i za nas" Pavle traži zastupničke molitve. U st. 3 i 4 (Ef 6:19-20) on se moli za tri stvari u vezi evanđelja: (1) za otvorena vrata Propovedanja (Dl 14:27; 1. Kor 16:9; 2. Kor 2:12; Otk 3:8); (2) za priliku da iznese evanđelje; (3) za priliku da slobodno iznese evanđelje.

Posebna tema: Zastupnička molitva

1. Uvod

A. Isusov primer

lična molitva, Mk 1:35; Lk 3:21; 6:12; 9:29; 22:29-46
čišćenje Hrama, Mt 21:13; Mk 11:17; Lk 19:46
oblik molitve, Mt 6:5-13; Lk 11:2-4

B. Molitva je stavljanje vere na delo, pouzdanje da će Bog lično i voljno da se zauzme za nas.

C. Bog je sebe na više načina ograničio kada je reč o našim molitvama (Jak 4:2)

D. Svrha svake molitve je zajedništvo sa Trojedinim Bogom.

E. U molitvu spada sve ono što bilo koji vernik donese pred Boga. Možemo se moliti samo jednom za određeni predmet, ali i više puta.

F. Nekoliko je elemenata molitve:

slavljenje i uzvisivanje Trojedinog Boga,
zahvaljivanje Bogu za to što je tu, što je s nama i što se brine,
ispovedanje greha,
zastupanje drugih pred Bogom za njihove potrebe,

G. Zastupnička molitva je posebno tajnovita. Jer, Bog voli osobe za koje se molimo više od nas. Pa opet, naše molitve mu mnogo znače. One menjaju stvari i donose uslišenje.

2. Sveto pismo

A. Stari zavet

Neki primeri zastupničke molitve

Avram se moli za Sodomu, 1. Mojs 18:22

2. Mojsijeva 5:22-23

2. Mojsijeva 32:31

5. Mojsijeva 5:5

5. Mojsijeva 9:18, 25

Samuilova molitva za Izrael

1. Samuilova 7:5-6,8-9

1. Samuilova 12:16-23

1. Samuilova 15:11

David se moli za svoje dete, 2. Sam 12:16-18

Bog traži zastupne molitelje, Isa 59:16

Nepokajani gresi gase zastupničku molitvu:

Psalam 66:1

Priče Solomunove 28:9

Isaija 59:1-2; 64:7

B. Novi zavet

1. Bog Sin i Bog Duh u molitvi zastupanja

a) Isus

Rimljanima 8:34

Jevrejima 7:25

1. Jovanova 2:1

b) Molitva za crkvu

2. Pavlove zastupničke molitve

a) molitva za Jevreje

Rimljanima 9:1

Rimljanima 10:1

b) molitva za crkvu

Rimljanima 1:9

Efescima 1:16
Filipljanima 1:3-4:9
Kološanima1:3,9
1. Solunjanima 1:2-3
2. Solunjanima 1:11
2. Timotiju 1:3
Filemonu st. 4

c) Pavle traži zastupničke molitve od drugih
Rimljanima 15:30
2. Korinćanima 1:11
Efescima 6:19
Kološanima 4:3
1. Solunjanima 5:25
2. Solunjanima 3:1

3. Crkvina zastupnička molitva

a) molitva za druge
Efescima 6:18
1. Timotijeva 2:1
Jakov 5:16

b) molitva za posebne grupe ljudi:
za neprijatelje, Mt 5:44
hrišćanske radnike, Jev 13:18
vladare, 1. Tim 2:2
bolesne, Jak 5:13-16
posrnule, 1. Jn 5:16

c) molitva za sve ljude, 1. Tim 2:1

3. Prepreke za uslišenje molitava

A. Naš odnos sa Sinom i Duhom
prebivanje u Hristu, Jn 15:7
u njegovo ime, Jn 14:13-14; 15:16; 16:23-24
u Duhu, Ef 6:18; Juda 20
prema Božijoj volji, Mt 6:10; 1. Jn 3:22; 5:14-15

B. Motivi
vera, Mt 21:22; Jak 1:6-7

poniznost i pokajanje, Lk 18:9-14
loše moljenje, Jak 4:3
sebičnost, Jak 4:2-3

C. ostali aspekti

1. upornost
   Luka 18:1-8
   Kološanima 4:2
   Jakov 5:16
2. uporno traženje
   Matej 7:7-8
   Luka 11:5-13
   Jakov 1:5
3. nesuglasice u domu, 1. Pet 3:7
4. oslobođenje od poznatih nam greha
   Psalam 66:18
   Priče Solomunove 28:9
   Isaija 59:1-2
   Isaija 64:7

4. Teološki zaključci

A. Molitva je privilegija! Kakva mogućnost! Opet, kakva odgovornost i kakav poziv.

B. Isus je naš primer. Duh je naš vodič. Otac je željan takvih molitvi.

C. Molitva menja nas, naš dom, porodicu, prijatelje, svet.

"Hristovu tajnu" vidi komentar u 2:2

"za koju sam i ja svezan" Ako su bibličari precizni, Pavle je bio u rimskom zatvoru ranih 60-ih (4:18). Treba reći da se njegovo pojavljivanje pred Cezarom nije desilo slučajno. To je bilo prorečeno još kod obraćenja (Dl 9:15-16; Fil 1:13).

"Mudro živite prema onima koji su napolju; iskorišćavajte svoje vreme. Vaša reč neka je uvek ljubazna, solju začinjena, da znate kako vam treba svakom pojedinom odgovarati" ***Kol 4:5-6***

4:5-6 Ovi stihovi se odnose na našu evangelizaciju. Vernici ne žive kao nevernici: (1) nisu pasivni; (2) aktivni su. Svaki hrišćanin je pozvan da bude svedok, i rečima i životom (1. Pet 3:15)!

4:5 "Mudro živite" Prezent aktiv imperativ, u značenju – "uvek sebe posvetite mudrosti". Vernici su svesni i predani evangelisti. Evangelizacija je Božja volja i zapovest za crkvu (Mt 28:19-20). Svaki hrišćanin je potpunuo posvećen ovoj službi (Ef 4:11-12)

* **"iskorišćavajte svoje vreme"** Istim pojmom *(exagorazo)* se opisuje i otkupljenje (Gal 3:13; 4:5). U njemu je starozavetni prizvuk otkupa roba, ili posredovanje bliskog rođaka *(go'el)*. Njime se slikovito opisuje dobra kupovina, pogodba, niska cena za dobar proizvod u dobro vreme (Ef 5:16).

Vernici su ovim pozvani na mudar i trezven život tako što koriste vreme i prilike za evangelizaciju i duhovne vrednosti.

4:6 "vaša reč … solju začinjena" Hrišćani moraju da paze na svoje reči (Ef 4:29). Oni se raspoznaju po načinu svog govora (Mt 15:1-20; Mk 7:2-23) i odgovaraće Bogu za to (Mt 12:33-3 7; Lk 6:39-45). Naše reči otvaraju put objavi evanđelja! Zato nije najvažnije na koji način, kojom metodom ćemo to da uradimo. Molitva a ne utisak – to je poredak stvari. Tačno je da nam trebaju veština i mudrost, ali Duh je taj koji čini suštinsku razliku. Vidi Posebnu temu: Govor, u 3:10

"O mojim prilikama obavestiće vas Tihik, dragi brat, i verni saslužitelj u Gospodu, koga vam baš za to poslah da doznate kako smo mi i da uteši vaša srca, zajedno sa Onisimom, vernim i dragim bratom, koji je jedan od vaših; oni će vas obavestiti o svemu što se ovde zbiva"

Kol 4:7-9

4:7-8 "Tihik" Pavle ga pominje u više navrata (Dl 20:4; Ef 6:21; 2. Tim 4:12; Tit 3:12). On je donosilac i ove poslanice, baš kao i Efescima i Filemonu. Tihik treba da opiše i objasni rimske prilike vernicima Male Azije, kako bi se ovi bolje i tačnije molili, saosećali i radovali se (uvod i 4:8)

4:8 "srca" vidi Posebnu temu 2:2

4:9 "Onisim" Onisim je odbegli rob koga je Pavle priveo k veri u zatvoru. Apostol ga je vratio njegovom gospodaru, Filemonu, koji je takođe bio hrišćanin. Ovaj događaj i odnos roba i gospodara su pravi primer za izazove hrišćanske ljubavi.

"Pozdravalja vas Aristarh, moj drug u sužanjstvu, i Varnavin nećak Marko, za koga ste primili uputstva – ako vam dođe, primite ga – i Isus zvani Just; iz obrezanja oni su jedini koji mi pomažu za carstvo Božije i koji mi se nađoše za utehu. Pozdravlja vas vaš zemljak Epafras, služitelj Hrista Isusa koji se jednako bori za vas u molitvama – da bi ste vi kao savršeni i potpuno osvedočeni mogli ostati u svemu što je volja Božija. Ja, naime svedočim za njega da se mnogo trudi za vas, i za one u Laodikiji, i za one i Ierapolju. Pozdravlja vas dragi lekar Luka, i Dimas. Pozdravite braću u Laodikiji i Nimfana i crkvu u njegovom domu. I kad se ova poslanica pročita kod vas, postarajte se da se pročita i u Laodikijskoj crkvi, a i vi da pročitate poslanicu iz Laodikije. Kažite Arhipu: pazi na službu koju si primio u Gospodu – da je ispuniš."

Kol 4:10-17

4:10-14 Titomotej i ostalih šest apostolovih saradnika šalju svoje pozdrave Kološanima. Među njima je i Filemon. Tihik je najverovatnije nosio tri pisma – Kološanima, Efescima i Filemonu – tamošnjim crkvama.

4:10 "Aristarh" Hrišćanin Jevrej o kome malo znamo (Dl 19:29; 20:4; 27:2)

* **"moj drug u sužanjstvu"** Ova jezička slika može da se odnosi na doslovno utamničenje ili saučesništvo u apostolskoj službi (Rim 16:7;Flm 23).

"Varnavin nećak Marko" Kuća Jovana Marka ugostila je poslednju pashu Hrista i apostola, sastanak apostola i ostalih na Pedesetnicu i preostala ukazanja vaskrslog Gospoda (Dl 12:12). Ovaj Marko je pisac istoimenog evanđelja prema Petrovim sećanjima i svedočanstvu (1. Pet 5:13). Zbog njega su Pavle i Varnava došli do nesporazuma i razilaska u misiji (Dl 12:25; 13:5; 15:36-39).

"ako vam dođe, primite ga" Pavle je bio ljut na Marka zato što ih je napustio u sred misije. Ali, njihov se odnos vremenom obnovio (2. Tim 4:11).

4:11 "Isus zvani Just" Isus – Jošua, prema SZ imenu za Mesiju, čiji je koren u Božijem JHVH imenu. Znači "spasenje" (Mt 1:21). Nažalost, ništa ne znamo o ovom Isusu.

"carstvo Božije" Ovaj pojam je veoma važan u sinoptičkim evanđeljima. Isusova prva i poslednja poruka, baš kao i mnoge priče, govore o carstvu. U prvom redu ono je u srcima vernika. Zanimljivo je da evanđelist Jovan pominje carstvo tek dva puta, i to nijednom u Isusovim pričama. Ali, za Jovana je "večni život" metafora Carstva.

Carstvo je pojam vezan za Isusovo učenje o eshatološkim – budućim događajima. Reč je o "*već sada, ali ne još*" teološkom paradoksu, koji proizilazi iz ugla gledanja jevrejskog naroda – o carstvu i vremenu sadašnjem i onom večnom i pravednom koje će doći. To carstvo će uspostaviti sam Mesija. Istina, Jevreji su ga očekivali kao vojnog i političkog oslobodioca (poput sudije iz SZ). U Hristovom Prvom i Drugom dolasku vidimo preklapanje ova dva vremenska perioda. Utelovljenje je već donelo carstvo u naše vreme. Ali, Isus se tada rodio kao beba u Vitlejemu. Nije ujahao u izraelsku prestonicu poput svevladara sveta (Otk 19). Došao je po proroštvima kao Sluga koji pati (Isa 53), kao ponizni vođa (Zah 9:9). Dakle, Carstvo je ozvaničeno (Mt 3:2; 4:17; 10:7; 11:12; 12:28; Mk 1:15; Lk 9:9,11; 11:20; 21:31-32), ali tek treba da se ostvari (Mt 6:10; 16:28; 26:64).

Zato hrišćani žive u napetosti između dva carstva. Iako smo u Hristu već vaskrsnuli, ipak ćemo proći kroz fizičku smrt. Grešimo još uvek, premda smo u Hristu oslobođeni sile greha. To je ta eshatološka napetost koju su bogoslovi nazvali – "*već sada, ali ne još*".

"iz obrezanja" Ljudi navedenih imena u ovom odeljku su Jevreji hrišćani.

"koji mi se nađoše za utehu" Doslovno – "olakšanje su mojim bolovima".

4:12 "Epafras" Osnivač crkve u Kolosima (uvod i 1:7)

"koji se jednako bori za vas u molitvama" Jak atletski izraz, od koga dolazi naš pojam "agonija". Epafras je molitveni ratnik (st. 13). Zastupao je tamošnje vernike da budu: (1) čvrsti u Bogu; (2) zreli; (3) voljni da prihvate Božiju volju.

4:13 "Laodikija… Ierapolj" Dva, tada poznata grada (zajedno sa Kolosima) u dolini reke Likus, u području pionirskog misijskog rada Epafrasa.

4:14 "Luka" Pavlov najbliži saradnik i lični lekar. Poreklom je paganin i autor je trećeg istoimenog evanđelja, kao i Dela apostolskih.

"Dimas" Saradnik koji će kasnije napustiti Pavla (2. Tim 4:10)

4:15 "Nimfan" Najverovatnije muškarac (neki čitaju Nimfa). Primetimo činjenicu okupljanja Rane crkve po domovima vernika (Rim 16:5; 1. Kor 16:19; Flm 2).

4:16 "I kad se ova poslanica pročita kod vas" Sva Pavlova pisma su kružila tadašnjim zajednicama i svi su imali priliku da ih pročitaju i čuju. Crkve su verovale da apostoli imaju nadahnutu reč od Boga. A to što su poslanice bile tražene i preporučivane svima, samo ističe veliku istinu - Sveto pismo je pisano za sve ljude svih vremena.

"a i vi da pročitate poslanicu iz Laodikije" Najverovatnije je poslanica Efescima bila okružno pismo. Markion ga u svom kanonu naziva "Poslanica Laodikejcima". Ali, nijedan rani crkveni otac nije naveo ni slovo citata iz ovog pisma.

4:17 "Arhip" Vođa kućne crkve (Flm 2). U Ranoj crkvi vođe su bile postavljane po obdarenosti i potrebama, a ne po zvanju ili pozicijama.

"Pozdrav mojom rukom, Pavlovom. Sećajte se mojih okova. Blagodat sa vama" ***Kol 4:18***

4:18 Ovo je apostolov prepoznatljivi način osiguravanja autorstva svojih pisama (2. Sol 2:2; 3:17). Svakako, često je upošljavao pisare (Rim 16:22). Možda zbog problema sa vidom (Dl 9:8-9,12,18; Gal 4:15; 6:11). Možda je taj problem onaj poznati "trn u telu".

Predlozi za razgovor

Kazali smo da je ovaj udžbenik tek vodič u tumačenju. Svako od nas je za sebe odgovoran za svoje tumačenje Pisma. Svako treba da sluša svoje

unutrašnje vođstvo. Seti se: Ti, Pismo i Duh Sveti. Nikada ne odustaj od ovoga.

I ova pitanja su osmišljena da bi ti pomogla u sažimanju glavnih misli ovog odeljka. Dakle, da u njima nađeš izazov, a ne konačne odgovore.

1. Nabrojte tri svrhe molitve u st. 2-3
2. Navedite tri odlike hrišćanskog života, prema st. 5-6
3. Istaknite posebnosti navedenih osoba u st. 7-14

Uvod u poslanicu Efescima

Osnovne napomene

A. Istine ove poslanice delovale su na mnoge svete ljude
Samuel Koledriks ju je nazvao "božanskim delom čoveka".
Za Žana Kalvina ovo pismo je bilo omiljena svetopisamska knjiga.
Džon Noks je tražio da mu na odru čitaju Kalvinovo tumačenje poslanice Efescima.

B. Poslanica Efescima se naziva krunskim draguljem Pavlove teologije. Apostol je na veličanstven način opisao uzvišene istine.

C. Kao što je pismo Rimljanima pokrenulo Reformaciju, tako i pismo Efescima treba da pokrene, ujedini rascepkani hrišćanski svet. Jer, jedinstvo i zajedništvo vernika u Hristu su mnogo veći od svih naših različitosti.

Pisac

A. Pavle

1. Podatak iz samog uvoda pisma, 1:1, kao i 3:1
2. Podatak o utamničenju (verovatno u Rimu) 3:1; 4:1; 6:20
3. Svedočenje najšire crkvene tradicije:
   a) Klement Rimski, oko 95. god., iz njegovog pisma Korinćanima, 4:4-6.
   b) Ignacije (30-107 po Hristu), prema pismu 1:9; 2:19; 3:4-9.
   c) Polikarp (65-155 po Hristu), učenik apostola Jovana, vladika crkve u Smirni.
   d) Irinej (130-200 po Hristu) takođe oslovljava apostola Pavla kao pisca.
   e) Klement Aleksandrijski (150-210 po Hristu) takođe.
4. Drugi izvori:
   a) Markion svedoči Pavlovom autorstvu u prilog oko 140. god u Rimu.
   b) "Muratorijev fragment" (180-200 po Hristu) navodi kanonske knjige, i ovu poslanicu među ostalim Pavlovim.

5. Završnih 29 reči poslanica Kološanima i Efescima, i to prema izvornom grčkom su identične (makar da Kološanima ima dve reči više).

B. Neko drugi

1. Erazmo Roterdamski je prvi izneo sumnju u Pavlovo autorstvo zbog:
   a) Stila – preduge rečenice, netipične za ostala Pavlova pisma.
   b) Nema ličnih pozdrava.
   c) Poseban rečnik
2. Teolozi 18-og veka su odlučno odbacivali Pavla kao pisca:
   a) Nekoliko stihova su napisali vernici postapostolske generacije, 2:20; 3:5.
   b) Različite definicije pojedinih teoloških pojmova.
   c) Žanr drugačiji od poznatih Pavlovih okružnih poslanica.

C. Odgovori na Erazmove prigovore

1. Stil jeste drugačiji, ali samo zato što je Pavle u zatvoru imao na pretek vremena za razmišljanje.
2. Ličnih pozdrava nema jer je poslanica i pisana kao okružnica, namenjena crkvama čitavog područja. Efes je pripadao dolini reke Likus, zajedno sa još nekim crkvama, prema Otk 2 do 3. “Blizanac poslanica” – Kološanima – pisana je posebnoj grupi vernika i zato ima tu ličnu notu.
3. Broj jedinstvenih reči poslanice (*hapax legomena* – jednom rečeno) isti je broju istih takvih reči poslanice Rimljanima. Uostalom, takve reči i nastaju zbog posebne svrhe pisma, posebnih tema, primaoca i posebnih okolnosti.
4. Pavle govori o “apostolima i prorocima” u 2:20 i 3:5, što odgovara istoj frazi 1. Kor 12:28. A niko ne sumnja da je baš Pavle pisao ovo pismo Korinćanima.

Literalni odnos poslanica Kološanima i Efescima

A. Istorijske veze između Kolosa i Efesa

1. Epafras (Kol 1:7; 4:12; Flm 23) se obratio tokom Pavlovog boravka i rada u Efesu (Dl 19).
    a) Mladi obraćenik je svoju novootkrivenu veru doneo čitavoj dolini reke Likus.
    b) Započeo je rad u tri mesta –Ierapolju, Laodikiji i Kolosima.
    c) Epafras je tražio od apostola savet kako da se bori sa rastućim krivoverjem. Pavle je tih 60-ih već bio u rimskom zatvoru.
2. Lažni učitelji su počeli da spajaju evanđelje sa grčkim učenjima:
    a) Duh i materija su večni.
    b) Duh (Bog) je dobar.
    c) Materija (tvorevina) je zla.
    d) Između najvišeg Boga duha i najniže materije postoji mnoštvo eona – anđeoskih nivoa.
    e) Spasenje čoveka je u saznanju tajne šifre, lozinke kojom se iz nižeg prelazi u viši anđeoski nivo.

B. Literalni odnos između ova dva Pavlova pisma
1. Iako nikada nije bio u tim krajevima, apostol je od Epafrasa čuo o tamošnjim događanjima.
2. Pismo Kološanima je direktno i oštro pismo. Puno je emocija i oslovljava lažne učitelje. Tema mu je (Hristova sveopšta božanstvenost).
3. Imajući u zatvoru vremena na pretek, Pavle na osnovu ideja poslanice Kološanima razrađuje iste misli u novom pismu. Upravo je to odlika poslanice Efescima – veoma duge rečenice jakih teoloških ideja (1:3-14, 15-23; 2:1-10, 14-18, 19-22; 3:1-12, 14-19; 4:11-16; 6:13-20). Misli iz Kološana su poslužile kao osnov dubljeg promišljanja. Glavna tema je sveopšte jedinstvo u Hristu, kao suprotnost krivovernim gnostičkim konceptima.

C. Literaralni i teološki odnos poslanica
1. Sličnosti u strukturi

a) Vrlo sličan početak.

b) Doktrinarni deo u kome preovlađuje Hrist.

c) Praktične napomene u kojima su, na pobožan život ohrabrene iste kategorije građana. Vrlo slične fraze i izrazi.

d) Potpuno isti završni odeljak od 29 grčkih reči, s tim da Kološanima imaju dve reči više.

2. Sličnost reči i izraza

   Ef 1:1c - Kol 1:2a "verni"
   Ef 1:4 – Kol 1:22 "sveti i pravedni"
   Ef 1:7 - Kol 1:14 "izbavljenje… oproštenje"
   Ef 1:10 – Kol 1:20 "sve što je na nebu i na zemlji"
   Ef 1:15 – Kol 1:3-4 "čuvši… za vašu ljubav za sve svete"
   Ef 1:18 – Kol 1:27 "kako je bogato njegovo slavno…"
   Ef 2:1 – Kol 1:13 "koji ste bili mrtvi"
   Ef 2:16 - Kol 1:20 "krstom pomiri"
   Ef 3:2 - Kol 1:25 "data meni"
   Ef 3:3 - Kol 1:26,27 "tajna"
   Ef 4:3 - Kol 3:14 "jedinstvo"
   Ef 4:15 – Kol 2:19 "rastemo… glava"
   Ef 4:24 - Kol 3:10,12,14 "obući "
   Ef 4:31 - Kol 3:8 "gorčina, bes, ljutnja, gnev"
   Ef 5:3 - Kol 3:5 "blud, nečistota, lakomstvo"
   Ef 5:5 – Kol 3:5 "idolopoklonik"
   Ef 5:6 – Kol 3:6 "gnev Božiji"
   Ef 5:16 – Kol 4:5 "iskoristite svaku priliku"

3. Istovetne fraze i rečenice

   Ef 1:1a – Kol 1:1a
   Ef 1:1b – Kol 1:2a
   Ef 1:2a – Kol 1:2b
   Ef 1:13 - Kol 1:5
   Ef 2:1 - Kol 2:13
   Ef 2:5b - Kol 2:13c
   Ef 4:1b - Kol 1:10a

Ef 6:21-22 - Kol 4:7-8 (29 dosledno sličnih reči, osim "*kai syndoklulos*" u Kološanima)

4. Sličnost fraza ili rečenica
   Ef 1:21 – Kol 1:16
   Ef 2:1 – Kol 1:13
   Ef 2:16 - Kol 1:20
   Ef 3:7 – Kol 1:23d, 25a
   Ef 3:8 - Kol 1:27
   Ef 4:2 – Kol 3:12
   Ef 4:29 - Kol 3:8; 4:6
   Ef 4:32b – Kol 3:13b
   Ef 5:15 - Kol 4:5
   Ef 5:19-20 - Kol 3:16
5. Sinonimni teološki koncepti
   Ef 1:3 – Kol 1:3 molitva zahvalnosti
   Ef 2:1,12 – Kol 1:21 otuđenje od Boga
   Ef 2:15 - Kol 2:14 osuđenje Zakona
   Ef 4:1 - Kol 1:10 sveto življenje
   Ef 4:15 - Kol 2:19 Hristovo telo od Glave raste i sazreva
   Ef 4:19 - Kol 3:5 polna nečistoća
   Ef 4:22,31 - Kol 3:8 "svlačenje" greha
   Ef 4:32 - Kol 3:12-13 hrišćanska međusobna ljubaznost
   Ef 5:4 - Kol 3:8 hrišćanski govor
   Ef 5:18 - Kol 3:16 ispunjavanje Duhom = Reč Hristova
   Ef 5:20 – Kol 3:17 zahvalnost Bogu na svemu
   Ef 5:22 – Kol 3:18 podložnost žena muževima
   Ef 5:25 - Kol 3:19 ljubav muževa prema ženama
   Ef 6:1 - Kol 3:20 dečija poslušnost roditeljima
   Ef 6:4 - Kol 3:21 roditeljski obzir prema deci
   Ef 6:5 - Kol 3:22 poslušnost robova gospodarima
   Ef 6:9 – Kol 4:1 gospodari i robovi
   Ef 6:18 – Kol 4:2-4 Pavlove molitvene potrebe
6. Pojmovi obe poslanice netipični za ostala Pavlova pisma
   a) "punina"

Ef 1:23 "… punina Onoga koji sve ispunjava u svemu"
Ef 3:19 "… da se ispunite do potpune punine Božije"
Ef 4:13 "… do mere dobi punine Hristove"
Kol 1:19 " … da se u njemu nastani sva punina"
Kol 2:9 "Jer u njemu živi sva punina Božanstva…"

b) Hrist je "glava" crkve
Ef 4:15, 5:23 – Kol 1:18;2:19

c) "otuđenje"
Ef 2:12; 4:18 - Kol 1:21

d) "iskorišćavanje vremena"
Ef 5:16 - Kol 4:5

e) "ukorenjeni"
Ef 3:17 - Kol 2:7

f) "reč istine, evanđelja"
Ef 1:13 - Kol 1:5

g) "trpljenje"
Ef 4:2 – Kol 3:13

h) neuobičajene fraze ("usklađeno i povezano")
Ef 4:16 – Kol 4:19

D. Zaključak

1. Više od trećine reči poslanice Kološanima se nalazi u poslanici Efescima. Oko 75 od 155 stihova u Efescima odgovara stihovima u Kološanima. To dokazuje Pavlovo zatvorsko autorstvo.
2. Oba pisma na odredišta je doneo Tihik, Pavlov prijatelj.
3. Oba pisma su pisana za isto područje Male Azije.
4. Oba pisma raspravljaju o hristološkim pitanjima.
5. Oba pisma ističu Hrista kao glavu crkve.
6. Oba pisma ohrabruju na doličan hrišćanski život.

E. Najuočljivija neslaganja

1. U Kološanima crkva je uvek lokalna zajednica vernika, a u Efescima sveopšta, vaseljenska. To je najverovatnije zbog okružne namene poslanice Efescima.

2. Krivoverje, jasno prisutno u Kološanima, ne pominje se direktno u Efescima. Ali, oba pisma imaju karakteristične gnostičke pojmove – mudrost, punina, tajna, spoznaja, sile i vlasti.
3. Drugi Hristov dolazak je u Kološanima neposredan, dok je odložen u Efescima. Zato je crkva pozvana da služi palom čovečanstvu (2:7; 3:21; 4:13).
4. Autor koristi nedosledno nekoliko tipičnih Pavlovih izraza. Recimo, pojam "tajna" je u Kološanima sam Hrist (Kol 1:26-27; 2:2; 4:3), a u Efescima je to dugo skrivani, a sada otkriveni Božiji plan za jedinstvo Jevreja i nejevreja u spasenju.
5. U Efescima srećemo više SZ aluzija (1:22- Ps 8; 2:17- Isa 57:19) (2:20 - Ps 118:22), (4:8 - Ps 68:18), (4:26- Ps 4:4) (5:15- Isa 26:19, 51:17, 52:1, 60:1) (5:3 - 1. Mojs 3:24) (6:2- 3 - 2. Mojs 20:12) (6:14-Isa 11:5, 59:17) (6:15-Isa 52:7)

F. Velika sličnost reči, izraza u toku misli čini oba pisma značajnim i po jakim temama:

1. Trinitarni blagoslov milosti - Ef 1:3-14
2. Odeljak o milosti - Ef 2:1-10
3. Jedinstvo Jevreja i pagana u jednom telu - Ef 2:11-3:13
4. Jedinstvo i duhovna obdarenost Hristovog tela - Ef 4:1-16
5. "Hrist i crkva" – slika zajedništva muža i žene- Ef 5:22-33
6. Duhovno ratovanje - Ef 6:10-18
7. Hristološki odeljak – Kol 1:13-18
8. Ljudski rituali i pravila – Kol 2:16-23
9. Dok u Kološanima čitamo o sveoštem, kosmičkom Hristovom gospodstvu, dotle u Efescima imamo naglašeno jedinstvo svega u Hristu.

G. Na kraju, valja se podsetiti da F.F. Brus i A.T. Robertson na osnovu svega ovoga ističu Pavlovo autorstvo oba pisma, s tim da u Efescima imamo razvijene teološke misli poslanice Kološanima.

Vreme pisanja

A. Vreme pisanja poslanice Efescima je povezano sa jednim od Pavlovih utamničenja – u Efesu, Filipima, Kesariji ili Rimu. Prema Delima najverovatnije je reč o Rimu.

B. Kada je poslanica pisana? Prema Delima, Pavle je tamnovao ranih 60-ih, ali je bio pušten i u tom periodu slobode napisao pastoralna pisma (Timoteju i Titu). A onda je ponovo bio uhvaćen i pogubljen 09. juna 68. god, pre Neronovog samoubistva.

C. Poslanica je najverovatnije pisana ranih 60-ih, za vreme apostolovog prvog sužanjstva.

D. Tihik i Onisim su poneli ovo pismo zajedno sa pismima Kološanima i Filemonu u područje Male Azije.

E. Evo moguće hronologije Pavlovih poslanica, sa malim izmenama, prema F.F. Brusu i Mariju Harisu:

Knjiga	**Datum**	**Mesto pisanja**	**Odnos prema Delima**
1. Galatima	48. god	Antiohija sirijska	14:28; 15:2
2. 1. Solunjanima	50. god	Korint	18:5
3. 2. Solunjanima	50. god	Korint	19:20
4. 1. Korinćanima	55. god	Efes	20:2
5. 2. Korinćanima	56. god	Makedonija	20:3
6. Rimljanima	57.god	Korint	
7-10			
Kološanima	rane 60.	rimski zatvor	
Efes	rane 60.	rimski zatvor	28:30-31
Filemonu	rane 60.	rimski zatvor	
Filipljanima	61.-62.	rimski zatvor	
11. 1. Timoteju	63. god	Makedonija	
12. Titu	pre 63.	Efes (?)	
13. 2. Timoteju	64. god	Rim	

Primaoci

A. Mnogi manuskripti (Čester Beti, P46, Sinaitikus, Aleksandrinus, Vatikanus, B, Origenov i Tertulijanov grčki tekst) izostavljaju "u Efesu", prema 1:1.

B. Grčka gramatika dozvoljava fleksibilnost kada je u pitanju ime mesta u ovom stihu. Naime, kada je reč o okružnim pismima, ime mesta primaoca ostaje prazno, a izgovara ga čitač poslanice glasno u crkvi, tj. mestu u kome se čita. Ovo bi moglo da objasni frazu iz Kol 4:15-16 – "pismo iz Laodikije", a to pismo bi moglo da bude poslanica Efescima (Markion je tako zvao ovu poslanicu – "Poslanica Laodikiji")

C. Pismo je pisano prevashodno paganima (2:1; 4:17). Nikoga od njih apostol nije lično susreo (1:15; 3:2). Crkve u dolini reke Likus – Laodikija, Ierapolj, Kolosi – osnovao je Epafras, a ne Pavle (Kol 1:7; 4:12; Flm 23).

Svrha pisma

A. Tema pisma je iskazana u 1:10 i 4:1-10, gde je naglašeno jedinstvo svega u Hristu. On je taj koji obnavlja bogolikost u čovečanstvu i u svetu *(kosmos)*.

B. Poslanica Efescima je jedno od četiri apostolova zatvorska pisma. Skice pisma Kološanima i Efescima su veoma slične. Prvo je pisano radi obračuna sa gnostičkim krivoverjem koje se širilo u novoosnovanim crkvama male Azije. Drugo je nastalo kao okružnica za zajednice koje je trebalo upozoriti i pripremiti za taj isti problem krivog učenja. Poslanica Kološanima je teško, sažeto, polemičko pismo, a poslanica Efescima je teološko raspredanje tih istih tema u dugim mislima i rečenicama (1:3-14, 15-23; 2:1-9; 3:1-7).

Skica poslanice

A. Pismo se prirodno deli na dva dela (kao i većina Pavlovih spisa)
   1. Jedinstvo u Hristu, od 1. do 3. poglavlja (teologija)
   2. Jedinstvo u crkvi, od 4. do 6. poglavlja (primena)

B. Predlog tematske podele
   1. Prepoznatljiv Pavlov uvod, 1:1-2

2. Očev plan za jedinstvo svekolike stvarnosti u Hristu, 1:3-3:21
   a) Pavlov hvalospev Ocu, 1:2-14
      (1) za njegovu ljubav od iskona
      (2) za njegovu ljubav u Sinu u pravo vreme
      (3) za njegovu trajnu ljubav kroz sva vremena u Duhu
   b) Pavlova molitva Ocu za crkve, 1:15-23
      (1) da Očevo otkrivenje u Hristu bude jasno
      (2) da Očeva sila i moć budu delotvorni u vernicima
      (3) da Otac uzvisi Sina iznad svega
   c) Pavlovo razumevanje Očevog plana za čovečanstvo, 2:1-3:13
      (1) potreba ogrehovljenog sveta
      (2) Očevo raskošno staranje
      (3) potreba sveta da se pokaje
      (4) Očev otkriveni plan
   d) Pavlova molitva Ocu za sve vernike, 3:14-21
      (1) da prime unutrašnju snagu (u Duhu)
      (2) da sasvim shvate evanđelje, ne samo umom, već na delu, u ljubavi
      (3) da se ispune svom Božijom puninom (koja je u Hristu)
      (4) a sve ovo je od Boga koji jedini ima moć
3. Očeva želja za jedinstvom njegovog novog naroda, 4:1-6:20
   a) Jedinstvo Trojice se oslikava u jednistvu Božije dece, 4:1-16
      (1) Duhovno jedinstvo je način života a ne uniformisanost
      (2) Bog je jedan u Trojici
      (3) duhovni darovi su za dobro Tela, a ne ličnu slavu
      (4) jedinstvo zahteva službu
      (5) jedinstvo napadaju demoni
      (6) jedinstvo je jedino u Hristu

b) Hrišćansko jedinstvo je suprotnost paganskoj sebeljubivosti, 4:17-5:14

(1) odbaciti dela tela, dela starog načina života

(2) prihvatiti hristolikost

c) Kako dosegnuti i održavati jedinstvo, 5:15-6:9

(1) uvek se ispunjavati Duhom

(2) opis duhovnog načina života

a) pet odlika

b) tri primera iz života:

muževi i žene

roditelji i deca

gospodari i robovi

d) Borba za duhovno jedinstvo, 6:10-20

(1) duhovna borba

(2) Božije oružje

(3) sila molitve

4. Završne napomene, 6:21-24

Filozofska i teološka pozadina lažnih učitelja (gnostika)

A. Gnostička uverenja prvog i drugog veka:

1. Postoji ontološki (večan i suštinski) sukob duha (Boga) i materije (sve fizikalne tvorevine).
2. Duh je dobar a materija je zla.
3. Postoje anđeoski nivoi *(eoni)* između preuzvišenog Boga i nižih bogova koji su stvorili zlu materiju.
4. Put spasenja:

a. Potrebno je znati tajnu lozinku kojom se uzdižemo kroz anđeoske nivoe u sve više i više sfere neba.

b. Svakome je potrebna božanska iskra spoznaje bez koje ne može da razume i primi spasenje.

c. Spoznaju poseduju elitne grupe ljudi posebno im datog otkrivenja.

5. Etika

a. Potpuno odsutna kada je u pitanju duhovnost (libertanizam, antinominijanizam).
b. Neophodna za spasenje (legalizam)

B. Suprotnosti prema istorijskom, biblijskom hrišćanstvu
1. Razdvojenost Hristove ljudskosti i božanstva. Za gnostike Hrist nipošto nije potpuni Bog i potpuni čovek.
2. Gnostici poriču Hristovu krsnu smrt kao jedini put našeg spasenja.
3. Oni uzdižu ljudsko znanje na račun Božije spasavajuće milosti.

C. Pavlovi pozdravi, 4:15-17

Prvi krug čitanja

Ovo je tek vodič u tumačenju. Dakle, sami ste odgovorni za sopstveno tumačenje Pisma. Činite to u svetlu objave koju imate. Sveto pismo i Duh Sveti – vi ste najvažniji u tumačenju. Ne morate sve da prepustite drugome.

Zato, pročitajte željeni tekst odjednom. Odredite mu glavnu temu i iskažite je svojim rečima.

1. Tema čitavog odeljka ili biblijske knjige
2. Vrsta literature – žanr

Drugi krug čitanja

Rekli smo da je ovaj udžbenik tek vaš vodič. Niko ne sme odlučiti umesto vas. Ne prepustite drugima ono što vi i Duh već imate u Pismu.

Zato, još jednom pročitajte željeni odeljak. Skicirajte glavne pojmove i iskažite ih u jednoj rečenici.

1. tema prve literalne celine
2. tema druge literalne celine
3. tema treće literalne celine
4. tema četvrte literalne celine

Efescima 1

Podela poglavlja prema revidiranom prevodu dr. Dimitrija Stefanovića
Uvod
1:1-2
Himna izbavljenja u Hristu
1:3-14
Pavlovo zahvaljivanje i molitva za verne
1:15-23

Treći krug čitanja (vidi uvodne napomene)
Prema izvornim piščevim namerama

Ovaj komentar je tek vodič u vašem proučavanju Pisma. To znači da ste za svoje tumačenje sami odgovorni. Svako od nas treba to da radi u svetlu objave koja mu je data. Tu ste vi, Sveto pismo i Sveti Duh – najvažniji u tumačenju. Ne prepuštajte sve drugim tumačima.

Čitajte ovo poglavlje u njegovom kontekstu. Uočite o čemu je reč. Pokušajte sami da sačinite svoju skicu ovog prvog poglavlja. Tek onda to svoje uporedite sa prevodima Biblije koje posedujete. Podele na poglavlja i manje celine nisu deo nadahnutog teksta, ali nam pomažu da dokučimo izvorne piščeve naume, a to je suština svakog dobrog tumačenja. Neka svaki odeljak govori o jednom jedinom subjektu.

1. Prvi odeljak
2. Drugi odeljak
3. Treći odeljak

Kontekstualni uvid u celo poglavlje, Ef 1:1-23

A. Neki prevodi u uvodnoj rečenici izostavljaju frazu “u Efesu”. To je zato što neki pouzdani papirusi (P46, A, B) nemaju geografsku lokaciju. Šta više, ostavljen je prazan prostor da bi se moglo umetnuti ime bilo kog mesta. Naime, pismo je bilo zamišljeno kao okružnica za maloazijske mlade hrišćanske zajednice. Ovu praksu vidimo iz pisma sedam crkvama Otkrivenja (Otk 2 do 3).

B. Slavopoj svetoj Trojici u 1:3-14 (takođe u 1:17; 2:18; 3:14-17; 4:4-6)

1. Otac je u večnosti, st. 3-6 (on sam u sebi nalazi svrhu i ljubav)
2. Sin je objavljen u vremenu, st. 7-12 (u njemu je pokazana Očeva ljubav)
3. Duh je najavljen za budućnost, st. 13-14 (i u njemu je prikazana Očeva ljubav i svrha spasenja).

Stihovi 3-14 su jedan od najdivnijih slavopoja trojedinom Bogu! Svaka se celina završava refrenom – "na hvalu slave svoje milosti" (st 6, 12, 14). Iako su sve tri božanske osobe pomenute, Očev lik je najistaknutiji (st. 15-23). Vidi posebnu temu: "Sveta Trojica", u 1:3

C. Izabranje je veličanstvena doktrina. No, ona nije proglas povlaštenih, već poziv odabranima da budu kanal, oruđe iste milosti otkupljenja za druge! U SZ se taj pojam isključivo koristio kao pojam služenja. U NZ se odnosi na spasenje onih koji su takođe pozvani da služe. U Pismu ne nailazimo ni traga napetosti između istina o Božijem suverenom izabranju i slobodnoj ljudskoj volji. Šta više, Božja reč obe ove istine podjednako objavljuje! Recimo, dobar primer za ovo je opis Božije volje u Rim 9 i opis odziva čovečanstva u Rim 10 (10:9, 11-13).
Ključ ove teološke napetosti nam se nudi u Ef 1:4. Isus je Božiji izabranik, i u njemu smo – kao čoveku –i svi mi potencijalno izabrani (Karl Bart). Isus je to Božije "DA" u greh strovaljenom čovečanstvu. Takođe, Ef 1:4 je odlično uporište za dokazivanje da se Božije izabranje ne tiče neba sutra, već naše svetosti danas – sada i ovde (hristolikost). Previše i prečesto smo zadivljeni prednostima koje nam evanđelje donosi, a zaboravljamo na mnoge odgovornosti. Božiji suvereni poziv (izabranje) je i za vreme i za večnost!

Svaka doktrina postoji isključivo u odnosu na druge istine, nipošto sama za sebe. Recimo, svaka zvezda sija za sebe, ali je neraskidivi deo svoga sazvežđa. Bog nam je otkrio svoje istine u žanrovima i kategorijama istoka a ne zapada. Zato nemamo pravo da uklanjamo ovu, i druge dijalektičke napetosti istina, koje redovno imaju dve strane svoje medalje. Na primer, u Izlasku nam se Bog istovremeno otkriva kao

onostrani i preuzvišeni Bog, ali i kao bliski, Bog koji je ovde sa nama. Ili, Isus sebe predstavlja kao onoga koji je uvek sa Ocem na nebu, ali je u svakom času na zemlji njegov sluga. Pomenimo i poznatu nam napetost između duhovne slobode koja nam je data i odgovornosti koju imamo prema bližnjem u veri.

Teološka ideja Saveza uvek u sebi nosi jasnu objavu Božije suverenosti. On je taj koji čini prvi korak i Proisuje pravila odnosa, Zaveta. Ali, na svakome od nas pojedinačno je odgovornost da se pokajemo i verujemo. Zato, pazimo da ne ističemo jednu stranu bilo koje istine gomilanjem biblijskih stihova, a da drugu stranu sasvim zanemarujemo. Čuvajmo se isticanja svojih omiljenih doktrina ili doktrinarnih sistema!

Tumačenje reči i izraza

"Pavle, apostol Hrista Isusa po volji Božijoj, svetima koji su u Efesu i vernima u Hristu Isusu. Blagodat i mir vam od Boga, našeg Oca, i od Gospoda Isusa Hrista" ***Ef 1:1-2***

1:1 "Pavle" Grčko ime koje znači "mali". Nekoliko je teorija o poreklu imena: (1) nadimak koji oslikava nečiji rast, visinu. Odgovara tradiciji drugog veka koja tvrdi da je apostol bio baš takav – nizak, debeo i ćelav, kosmatih obrva i buljavih očiju. Opis potiče iz apokrifne knjige pomenutog doba, poznate kao "Pavle i Tekla"; (2) ime koje je odraz apostolovog samoshvatanja (1. Kor 15:9; Ef 3:8; 1. Tim 1:15). Sam sebe naziva "najmanjim od svih svetih" zbog toga što je progonio crkvu (Dl 9:1-2). Odatle je vrlo moguć njegov osećaj za ličnu nedostojnost, "malenkost". Sa druge strane, u poslanici Galatima srećemo snažni naglasak na istovetnosti njegovog apostolstva sa apostolstvom jerusalimskih starešina, sa Dvanaestoricom. I taj opis je apostolu netipičan (2. Kor 11:5; 12:11; 15:10); (3). Većina Jevreja koji su rođeni izvan svoje zemlje su imala dva imena – jevrejsko i grčko. U apostolovom slučaju to su imena Savle (Saul) i Pavle.

* **"apostol"** Titula iz korena glagola "poslati" *(apostelo)*. Isus je izabrao Dvanaestoricu da budu sa njim i sam ih prozvao apostolima (Lk 6:13). Istim pojmom se iskazuje Isusovo poslanje od Oca (Mt

10:40; 15:24; Mk 9:37; Lk 9:48; Jn 4:34; 5:24, 30, 36, 37,38,40,57; 7:29; 8:42; 10:36; 11:42; 17:3,8,18,21, 23,25; 20:21). Jevreji su ovim pojmom opisivali poslanje nekoga zvaničnika od strane nekoga. Nešto poput ambasadora (2. Kor 5:20).

"Hrist" Grčki ekvivalent jevrejskom "Mesija" (Dan 9:25-26; Jn 1:41; 4:25) i znači "pomazanik" (Mt 1:16). Istina, sama titula se retko sreće u SZ, ali ideja prisutna u Božijem imenu JHVH je vrlo prisutna. Pored ideje Spasitelja koji će doći, pojam se tiče i kraljevske i svešteničke službe (Zah 4:11-14; Ps 110;1,4). U svemu je prisutna ideja nekoga ko je "posebno odabran od Boga i opunomoćen za službu". Jer, SZ poznaje tri kategorije vođa: sveštenike, kraljeve i proroke. Jedino oni su se pomazivali. Isus u sebi povezuje sve troje.

"Isus" Jevrejsko ime iz JHVH korena. Znači "Jahve spasava", "Jahve donosi spasenje". Upravo to su čuli Marija i Josif kada im je nagovešteno rođenje sina (Mt 1:21). Ime Isus je jevrejsko ime za spasenje, *(Osija)*; Božije zavetno ime; ali i lično ime Jošua.

"po volji Božijoj" Istu uvodnu misao srećemo u Kol 1:1; 1. Kor 1:1; 2. Kor 1:1; 2. Tim 1:1. Pavle je bio visoko svestan svog poziva od Boga. Sve je počelo njegovim obraćenjem na putu za Damask (Dl 9, 22, 26). Svakako, ovaj uvod je teološki način isticanja njegovog apostolskog autoriteta.

"svetima" Sveti – *hagioi.* Teološka novozavetna paralela starozavetnom *kadeš* – "odvojen za Božiju službu" (1. Kor 1:2; 2. Kor 1:1; Rim 1:1; Fil 1:1; Kol 1:2). Imenica je u NZ uvek u množini, osim Fil 4:21, ali i tu je prizvuk zajedništva očigledan. Spasenje nas uvodi u porodicu vere, u zajedništvo sa vernicima. Vidi posebnu temu u Kol 1:2.

Božiji narod je sveti narod jer mu je darovana Hristova pravednost (Rim 4; 2. Kor 5:21). Njegova je volja da njegovi žive posvećeno (1:4; 4:1; 5:27; Kol 1:22; 3:12). Vernici su već prozvani svetima (darovana svetost), ali i pozvani su na svetost kao način života (zadata svetost). Opravdanje i posvećenje uvek idu zajedno!

Posebna tema: Posvećenje

NZ jasno uči da svako ko se preda Hristu u pokajanju i veri postaje istog časa opravdan i posvećen. Upravo je to ono novo u Hristu. Hrist

nam daje svoju pravednost (Rim 4). Proglašava nas pravednima i svetima. To je zadivljujuće delo njegove milosti.

Ali, NZ jasno poziva sve vernike na život svetosti, na posvećivanje (Mt 5:48). Obe strane ove jedne istine počivaju na dovršenom Hristovom delu. Pozvani smo na hristolikost u verovanju i u delovanju u svakodnevici. Spasenje je Božiji dar ali obavezuje ceo naš život na svetost na delu.

darovana svetost	**zadata svetost**
Dela 20:23; 26:18	Rimljanima 6:19
Rimljanima 15:16	2. Korinćanima7:1
1. Korinćanima 1:2-3; 6:11	1. Solunjanima 3:13; 4:3-4:7;5:23
2. Korinćanima 2:13	1. Timoteju 2:15
Jevrejima 2:11; 10:10,14; 13:12	2. Timoteju 2:21
1. Petrova 1:1	1. Petrova 1:15-16

"koji su u Efesu" Manuskripti se ne podudaraju na ovom mestu. Neki ispuštaju "Efes" (P46, A, B, i grčki tekstovi koje su koristili Origen i Tertulijan). Rani jeretik Markion je ovu poslanicu nazivao poslanicom Laodikijcima. Opet, drugi velikoslovni rukopisi pominju "Efes" (A2, B2, d, F, G). Efes je odredište i prema Vulgata prevodu, ali i prema sirijskom, koptskom i armenskom prevodu.

Grčka gramatika dozvoljava fleksibilnost kada je u pitanju ime mesta u ovom stihu. Naime, kada je reč o okružnim pismima, ime mesta primaoca ostaje prazno, a izgovara ga čitač poslanice glasno u crkvi, tj. mestu u kome se čita.

"vernima" Naši pojmovi "vera", "pouzdanje", i sl. imaju isti starogrčki koren "*pistis*". Osnovno značenje je pouzdanje u Boga a ne u čoveka. Vernik je onaj koji se oslanja na Božiju nepromenljivu naklonost, večna obećanja i nepokolebljivi karakter. Biblijska vera naglašava objekat verovanja a ne sebe kao takvu i svoju snagu. Hrišćanstvo je vera u Hrista a ne vera u veru, vera radi vere.

Hrišćanstvo započinje pokajanjem ali traje u veri kao sveti način života. Biblijska vera je niz odgovornih čovekovih odaziva na Božiji poziv – pokajanje, vera, poslušnost, predanost.

1:2 "blagodat vam i mir od Boga" Uobičajeni grčki pozdrav je bio"*charein*" – dobro ti bilo! Pavle prilagođava to poznato novim izrazom "*haris*" – milost. Neki čak misle da je apostol spojio jevrejski i grčki pozdrav u jedno, pojmom "mir" ("šalom"). Teorija je atraktivna, ali više je učitavanje nego li iščitavanje u procesu tumačenja (Rim 1:7; 1. Kor 1:3; 2. Kor 1:2; Fil 1:2; Flm 3). Teološki – iz Božije milosti proizilazi svaki ljudski mir!

"Oca" Ovaj pojam se ne koristi u smislu krvne veze, hronologije porodičnih odosa i sl. Bog kao otac bira sebi nove ljude za novu porodicu vere. Primer za ovo imamo u Os 2 do 3. A Os 11 oslikava Boga i kao oca i kao majku koja nas voli.

"Gospod" *Kurios* je grčka titula i u Pismu se koristi i u svom opštem i u duboko teološkom smislu. Može da znači "gospodin", "gazda", "vlasnik", "muž" (Jn 4:11, 15; 9:36). Znači i "potpuni Bogočovek" (Jn 4:19 i 9:38). SZ "*adon*" je vezan za upotrebu svetog Božijeg imena Jahve. A Jahve je uzročni oblik osnovnog glagola "biti" (2. Mojs 3:14). Naime, stari Jevreji su se bojali da će izgovaranjem imena Jahve narušiti zapovest "Ne uzimaj uzalud imena Gospoda Boga svoga" (2. Mojs 20:7; 5. Mojs 5:11). Pa, ako ga ne izgovaraju uopšte, neće ni grešiti – mislili su. Tako su počeli koristiti druga imena. *Adon* je među najčešćim, a značenje mu je vrlo slično grčkom *kurios,* Gospod. NZ ovim pojmom opisuje Hristovo božanstvo. Fraza "Isus je Gospod" bila je u Ranoj crkvi javni iskaz vere, ispovest krštenika (Rim 10:9-13; 1. Kor 12:3; Fil 2:11).

"Slava Bogu i Ocu našeg Gospoda Isusa Hrista, koji nas je u Hristu blagoslovio svakim duhovnim blagoslovom s neba! U njemu nas je izabrao pre postanja sveta, da budemo sveti i pravedni pred njim. Kroz Isusa Hrista predodredio nas za posinstvo, za sebe, po dobrohotnosti svoje volje na hvalu slave svoje milosti kojom nas je zavoleo u Ljubljenome. U njemu imamo izbavljenje njegovom krvlju, oproštenje greha po bogatstvu njegove blagodati, koju je bogato izlio na nas u svoj mudrosti i razumevanju.

On nam je objavio tajnu svoje volje, po svojoj želji koju je naumio da izvrši u Hristu da se sprovede punina vremena: uglaviti u Hristu sve što je na nebu i što je na zemlji u kome smo izabrani od početka po planu u kome sve deluje po odluci njegove volje, da budemo na hvalu njegove slave mi koji smo se prvi pouzdali u Hrista. U njemu ste i vi koji ste čuli reč istine, evanđelje svog spasenja. Pošto ste poverovali, zapečaćeni ste obećanim Svetim Duhom, koji je kapara našeg nasledstva, kako bi primili oslobođenje na hvalu njegove slave."

Ef 1:3-14

1:3 odeljak 1:3-14 je poznat kao najduža rečenica, vrlo karakteristična za ovu poslanicu (1:3-14,15-23; 2:1-10,14-18,19-22; 3:1-12,14-19; 4:11-16; 6:13-20).

"Slava Bogu" "*Eulogu*" u NZ uvek označava Božiju slavu. Drugačije je značenje pojma "*makarios*", "blaženstava" iz Mt 5:1-9. Otac je poslao Sina i Duha da bi doveo ljude u zajedništvo sa sobom i u njihovo međusobno zajedništvo. Pavle obično započinje svoja pisama zahvalnošću Bogu za vernike kojima piše. Ovoga puta, u okružnoj poslanici on slavi i hvali Svetu Trojicu.

"koji nas je u Hristu blagoslovio" Blagosloveni Bog blagosilja vernike! Sve što imamo primamo kroz Hrista. Isus je taj izabranik. Rekli smo, reč je o jednoj rečenici koja opisuje rad Trojice pre vremena, u vremenu i posle vremena. Ali, Očeva slava provejava u sva tri segmenta (st. 3-6, 7 –12; 13-14).

Posebna tema: Sveta Trojica

Istaknimo delovanje sve tri osobe u Trojstvu. Tertulijan je prvi počeo da koristi ovaj pojam. Jasno je da titula nije biblijska već teološka.

1. Evanđelja
   a) Matej 3:16-17; 28:19
   b) Jovan 14:26
2. Dela – Dl 2:32-33, 38-39
3. Pavle
   a) Rimljanima 1:4-5; 5:1,5; 8:1-4,8-10
   b) 1. Korinćanima 2:8-10; 12:4-6
   c) 2. Korinćanima 1:21; 13:14

d) Galatima 4:4-6
e) Efescima 1:3-14,17; 2:18; 3:14-17; 4:4-6
f) 1. Solunjanima 1:2-5
g) 2. Solunjanima 2:13
h) Tit 3:4-6

4. Petar – 1. Petrova 1:2
5. Juda – st. 20-21

Trojstvo je sakriveno u SZ

1. Božije ime se koristi u množini
   a) Elohim je u množini, ali je imenica Bog uvek u jednini
   b) "Mi" u 1. Mojs 1:26-27; 3:22; 11:7
   c) "Jedan" u "Šema – Čuj Izraele" u 5. Mojs 6:4, ali i u 1. Mojs 2:24; Jez 37:17
2. Gospodnji anđeli kao vidljivi predstavnici Božiji
   a) Postanje 16:7-13; 22:11-15; 31:11,13; 48:15-16
   b) Izlazak 3:2,4; 13:21; 14:19
   c) Sudije 2:1; 6:22-23; 13:3-22
   d) Zaharija 3:1-2
3. Bog i Duh su odvojeni, 1. Mojs 1:1-2; Ps 104:30; Isa 63:9-11; Jez 37:13-14
4. Bog (Jahve) i Mesija (Adon) su odvojeni Ps 45:6-7; 110:1; Zah 2:8-11; 10:9-12
5. Mesija i Duh su odvojeni, Zah 12:10
6. Spomen sve Trojice, Isa 48:16; 61:1

Hristovo božanstvo i osobnost Duha su činili velike probleme u verovanju prvih monoteističkih učitelja:

1. Tertulijan je tvrdio da je Sin podređen Ocu.
2. Origen je i Sina i Duha podređivao Ocu (*subordinacija*).
3. Arije je poricao božanstvo i Sina i Duha.
4. Monarhianisti su naučavali postepenu Božiju objavu.

Dakle, učenje o Trojici ima svoj istorijski razvoj, ali sasvim zasnovan na Pismu:

1. Potpuno Hristovo božanstvo, ravno u časti sa Očevim je 325. potvrđeno na saboru u Nikei.
2. Potpuno božanstvo Duha Svetog, ravno u časti i slavi sa Ocem i Sinom je potvrđeno na saboru u Kostantinopolju 381. god.
3. Avgustin sasvim prihvata učenje o Trojici u svom delu *De Trinitate.*

Istina o Svetoj Trojici nas uvodi u nedokučivu tajnu. Ipak, NZ jasno potvrđuje da su Bog Otac, Bog Sin i Bog Sveti Duh tri osobe jednog božanstva.

"svakim duhovnim blagoslovom s neba" Retko sretan oblik lokativa *(epouranious)*. Zapravo, ovakvu formulaciju srećemo jedino ovde, u Efescima (1:20; 2:6; 3:10; 6:12). Kontekst jasno predstavlja sferu duhovne stvarnosti u kojoj vernici žive sada i živeće sutra, u večnosti.

1:4 "… izabrao nas je" Glagol je u aorist indikativu, što znači da je naglasak na subjektu – Očev izbor pre vremena. Ipak, ovde nije reč o sudbini kao u islamu, ili o predestinaciji kao u kalvinizmu, u smislu – "Bog koji je izabrao jedne, protiv boga koji nije izabrao druge". Bog je obećao da će otkupiti ceo ljudski rod, sve ogrehovljeno čovečanstvo (1. Mojs 3:15). Zato je izabrao Avraama (1. Mojs 12:3; 2 .Mojs 19:5-6). On je pozvao k sebi svaku pojedinu osobu koja će se u veri odazvati Hristu. Njegova inicijativa u spasenju je neprikosnoveno prva (Jn 6:44, 65). Tekstovi Rim 8:28-30; 9:1-33 su Avgustinu i Kalvinu pružili najjače uporište doktrine predestinacije. Ali, Bog nas ne bira samo za spasenje, već i za posvećenje (Kol 1:12)! A to nas stavlja (1) u poseban odnos sa Hristom (2. Kor 5:21); (2) ističe Božiju želju da u nama gradi svoj karakter (2:10; Rim. 8:28-29; Gal 4:19; 1. Sol 4:3). Bog nam ne želi samo nebo sutra već i hristolikost danas.

Zamenice u ovoj frazi nisu lako prevodive. Većina prevodioca ističe Boga Oca. Jer, ceo odeljak govori o njegovoj ljubavi, naumima i planu otkupljenja zalutalog čovečanstva. Ipak, kontekst st. 7, 9, 13 jasno govori da je reč o Hristu.

Posebna tema: Predodređenje

Bog uvek ima prvi inicijativu u pozivanju, odabiru i privlačenju vernika sebi. (Jn 6:44, 65; 15:16; 1. Kor 1:12; Ef 1:4-5,11). Nekoliko je teoloških naglasaka u ovome:

A. Grešnike ka spasenju poziva milost Božija, uveravanjem Duha kroz dovršeno Hristovo delo (*kletos* Rim 1:6-7; 9:24, što teološki odgovara (1. Kor 1:1-2; 2. Tim 1:9; 2. Pet 1:10).

B. Grešnici su pozvani na pokajanje u Božijem imenu (*epikaleo*, Dl 2:21; 22:16; Rim 10:9-13). Na isti način su se Jevreji izražavali u svom bogosluženju.

C. Vernici su pozvani na hristoliki život (*klesis,* 1. Kor 1:26; 7:20; Ef 4:1; Fil 3:14; 2. Sol 1:11; 2. Tim 1:9).

D. Vernici su pozvani u službu (Dl 13:2; 1. Kor 12:4-7; Ef 4:1).

"u njemu" Ključni koncept. Svi Očevi blagoslovi i milost spasenja dolaze isključivo kroz Hrista (Jn 14:6). Ponovo je lokativ (sfera događanja) naglašen: st. 3 "u Hristu"; st. 4 "u njemu"; st.7 "u njemu"; st.9 "u njemu"; st. 10 "u Hristu", "u njemu"; st.12 "u Hristu"; st.13 "u njemu" dva puta. Isus je za pali svet "Božije oko" (Karl Bart). On je Očev izabranik i svi imaju mogućnost izbora u njemu. Svi nam Očevi blagoslovi dolaze samo kroz njega.

"pre postanja sveta" istu frazu srećemo u Mt 25:34; Jn 17:24; 1. Pet 1:19-20; Otk 13:8. To nam otkriva da je Bog radio na našem spasenju još pre stvaranja sveta, pre 1. Mojs 1:1. Vidi posebnu temu: Pavlova upotreba pojma "*kosmos*" u Kol 1:6. Za nas, ljude, vreme je nesavladiva kategorija. Sve nam se desilo u prošlosti, dešava se sada i desiće se sutra. Naš Bog je iznad vremena.

"da budemo sveti i pravedni pred njim" Cilj izabranja nije da budemo privilegovani već sveti. Bog poziva sve ljude a ne samo retke pojedince Adamovih potomaka. Izabranje je Božija namera da budemo ono što je naš Stvoritelj oduvek želeo (1. Sol 4:7; 5:23; 2. Sol 2:13; Tit 2:14). Pozvani smo u "njegov lik" (1. Mojs 1:26-27). Svako okoštavanje istine predestinacije u teološku tvrđavu, umesto u životni poziv, prava je tragedija. Prečesto naše omiljene teologije govore jače od svetopisamskog teksta!

Pojam "sveti" (neporočni) *(amomos)* znači "čist od poroka". Njime se opisuje (1) Isus (Jev 9:14; I Pet. 1:19); (2) Zaharija i Jelisaveta (Lk 1:6);

(3) Pavle (Fil 3:6); (4) svi istinski hrišćani (Fil 2:15; 1. Sol 3:13; 5:23). Vidi posebnu temu u Kol 1:22.

Bog žarko želi da nas uhristoliči već danas, a ne tek sutra u nebu (Rim 8:29-3 0; 2. Kor 3:18 ; Gal 4:19; 1. Sol 3:13; 4:3; 1. Pet 1:15). A svrha toga jeste evangelizacija izgubljenog sveta.

Posebna tema: Svetost

I.Stari Zavet

A. Prema etimologiji, starojevrejski termin *kadosh* je najverovatnije hananskog porekla. Mogući rečnički koren je u glagolu "*kd*" – "odvojiti". Odatle crpe sve nama poznate definicije "odvojenja" (od hananske kulture, 5. Mojs 7:6; 14:2,21; 26:19) za posebnu, Božansku svrhu.

B. Pojam svetosti se tiče kulta, mesta, vremena i osoba. U tom smislu je redak u Postanku, ali veoma prisutan u Izlasku, Levitskoj i Brojevima.

C. U proročkim spisama (Isaija, Osija) vrlo je naglašen momenat svetosti pojedinca. Ipak, ovaj vid upotrebe nije i najvažniji. Proroci ističu Božiju svetost (Isa 6:3). Bog je svet, a njegovo sveto ime oslikava njegov sveti karakter. Zato i njegov narod, koji oslikava njega samog, treba da bude svet (ako u veri poslušaju Savez sa njim).

D. Božija milost i ljubav su neodvojivi od teoloških ideja Zaveta, pravednosti i suštinskih odlika Božijeg karaktera. Upravo zato je očigledna napetost između svetog Boga i grešnih ljudi, buntovnog ljudskog roda. Robert B. Girdlestone je napisao odličan tekst o odnosu Božije milosti i svetosti u delu "Sinonimi Starog Zaveta", str. 112-113.

II.Novi zavet

A. Pisci NZ su uglavnom Jevreji koji imaju jevrejski način razmišljanja (osim Luke), ali pod uticajem koine grčkog jezika. To se posebno vidi u odnosu prema Septuaginti. Iz nje se crpi rečnik NZ, ne iz starogrčkih klasika ili religioznih spisa.

B. Isus je svet jer je poslat od Boga i Bog je sam (Lk 1:35; 4:34; Dl 3:14; 4:27,30). On je jedini pravedan i svet (Dl 3:14; 22:14). Svet je jer je bezgrešan (Jn 8:46; 2. Kor 5:21; Jev 4:15; 7:26; 1. Pet 1:19; 2:22; 1. Jn 3:5).

C. Zato što je Bog svet i njegova deca treba da budu sveta (3. Mojs 11:44-45; 19:2; 20:7,26; Mt 5:48; 1. Pet 1:16).Hristovi sledbenici trebaju da budu sveti kao i njihov Učitelj (Rim 8:28-29; 2. Kor 3:18; Gal 4:19; Ef 1:4; 1. Sol 3:13; 4:3; 1. Pet 1:15). Hrišćani su spaseni da bi služili svetu svojom hristolikošću.

"u ljubavi" Gramatički bi ova fraza mogla da ide i sa st. 4 i sa st. 5. Kako god, njom se u ovom pismu često opisuje čovekova ljubav prema Bogu (3:17; 4:2,15,16).

1:5 "predodredio nas" Aorist participa. Pojam je sačinjen od prefiksa "pre" *(pro)* i glagola "označiti" *(horizo)*. Misli se na od iskona načinjen Božiji plan otkupljenja (Lk 22:22; Dl 2:23, 4:28; 13:29; 17:31; Rim 8:29-30). Uočljivo je da NZ ističe zajedništvo u spasenju (Dl 13:48). Individualizam je izokrenuo tu prelepu inkluzivnost u sebičnu ekskluzivnost, prenaglašavajući pojedinca. Bog je izabrao ljude koji će izabrati njega. Predestinacija je tek jedna od večnih istina našeg spasenja. Ona je deo šireg mozaika povezanih istina. Božija reč nema nameru da od nje načini samostojeću doktrinarnu tvrđavu! Rekli smo već da nam je objavljeno više istina sa određenom napetošću svojih, naizgled protivurečnih strana. Determinizam nosi u sebi tendenciju da odstrani ovu zdravu biblijsku napetost i naglasi samo jednu dijalektičku istinu. Recimo: predestinacija protiv slobodne ljudske volje; sigurnost spasenja protiv istrajnosti u veri; izvorni greh naspram voljnog grešenja; bezgrešnost protiv borbe sa grehom; zadata svetost spram progresivne svetosti; vera protiv dela; hrišćanska sloboda protiv hrišćanske odgovornosti; onostranost nasuprot ovostranosti, prisutnosti.

"za posinstvo za sebe" Prepoznatljiva apostolova metafora (Rim 8:15,23; 9:4; Gal 4:5). Jedna od nekoliko kojima Pavle opisuje spasenje. Nije bilo nimalo lako i jeftino usvojiti dete u rimskom pravnom sistemu. Ali, kada bi se to pravo postiglo, ništa ga nije moglo narušiti. Otac je u ta vremena imao apsolutno pravo da razbaštini svoje dete, ili ga čak i ubije, ali ništa od toga nije smeo usvojenom detetu. Zato je to moćna slika naše sigurnosti u Hristu (2:5,9; Jn 6:37,39; 10:28).

"po dobrohotnosti svoje volje" Božiji izbor ne počiva na pukom predznanju čovekovog izbora, već jedino na njegovom raskošnom i milostivom karakteru. (st. 9 i 11). On želi da se svi ljudi spasu, a ne samo privilegovani pojedinci, kako su to nekada naučavali gnostici, a danas hiperkalvinisti (Jez 18:21-23, 32; Jn 3:16-17; 1. Tim 2:4; 4:10; Tit 2:11; 2. Pet 3:9). Upravo je milost ključni koncept celog ovog odeljka (st. 6a; 7c; 9b), ali i svih drugih odeljaka o predestinaciji. Recimo, Rim 9 do 11.

Samo je milost nada ogrehovljenom čovečanstvu (Dl 15:11; Rim 3:24; 5:15; Ef 2:5,8), milost ukorenjena u Božijoj nepromenljivoj prirodi (Ps 102:27; Mal 3:6; Jak 1:17; 1. Jn 1:5).

"kroz Isusa Hrista" Božija ljubav je jasno otkrivena u darovanom Sinu, baš kako i kaže u Jn 3:16 (2. Kor 13:14). Isus je taj Očev plan za obnovu sveta i čovečanstva (1:10; 1. Kor 15:25-28; Kol 1:15-23). Samo je jedan put spasenja i taj put je poosobljen (Jn 14:6; Dl 4:12; 1. Tim 2:5).

1:6 "na hvalu … svoje milosti" Ljubav objavljena u Hristu otkriva samu suštinu njegovog bića (Jn 1:14,18). Tri puta je ponovljena ova fraza (st. 6,12,14). Ona ističe delo sve tri osobe božanstva u našem spasenju: (1) delo Oca pre vremena, st. 3-6; (2) delo Sina u vremenu, st 7-12; (3) delo Duha kroz vreme, st. 13-14. Ali, rekli smo, konstrukcija grčke rečenice ističe Očevo delo.

"… slave" Najčešća SZ reč za slavu *(kabod)* znači "terazije" - "izmeriti nečiju težinu" - pri čemu ono što je teško ima svoju suštinsku vrednost. Najčešće je pojam sjaja, pojam svetlosti u SZ išao zajedno sa izrazima Božije slave (Šekina – oblak slave). Bog je sam po sebi "težak", slavan i vredan. U greh strovaljeni svet ga ne može dosegnuti (1. Mojs 16:13; 32:30; 2. Mojs 20:19; 33:20; Sud 6:22-23; 13:22). Ovakav Bog se može doživeti jedino kroz Hrista (Jer 1:14; Mt 17:2; Jev 1:3; Jak 2:1).

Ipak, pojam "slava" je složenog značenja: (1) može da se odnosi na "pravednost Božiju"; (2) "savršenstvo Božije"; (3) ili se tiče Božije slike po kojoj je čovečanstvo sazdano (1. Mojs 1:26-27; 5:1; 9:6), da bi se kasnije strovalilo u greh (1. Mojs 3:1-22)

"koju je bogato izlio na nas" Izraz "milost", "*charitas*" je istog korena kao i *charis*. Očeva ljubav i milost (1:8) nam dolaze kroz Mesijinu patnju (1. Mojs 3:15; Isa 53). A sve to je zbog njega, zbog onoga što Bog jeste, a ne mi! Bit je u njemu samom, u njegovom karakteru a ne u našim zaslugama.

"u Ljubljenome" Particip perfekt pasiva. Isus je bio i ostao jedini voljeni Očev sin. Septuaginta (LXX) ovu titulu pripisuje samo Mesiji. Njome se takođe menja i imenica "Ješurun" – Jerusalim, u 5. Mojs 32:15; 33: 5, 26; Isa 44:2. Takođe, Otac ovako oslovljava Sina na krštenju, u Mt 3:17; 12:18 (SZ citat) i 17:5 (Hristovo preobraženje). Isti pojam Pavle koristi za Isusa u Kol 1:13.

1:7 "u njemu imamo" Glagol je u običnom sadašnjem vremenu, dok su svi ostali glagoli u jakim oblicima aorista. To naglašava sigurnost onoga što sada imamo u Hristovim dostignućima. Opet, istovetna rečenica u st. 14 govori da ćemo to sve tek imati. Spasenje počinje Božijim pozivom, nagovorom Duha (Jn 6:44, 65). Ali, nakon toga naglasak je uvek na odluci da se sledi Isusov put, put poslušnosti i odanosti koji će se jednom završiti u potpunoj hristolikosti (1. Jn 3:2). Spasenje se zato tiče raspona stvarnosti onoga što jesmo i onoga što tek treba da budemo.

Posebna tema: Vremena grčkih glagola koji opisuju spasenje

Spasenje nije puki produkt, nekakav rezultat, već živi odnos. Kada se neko pouzda u Hrista, obrati se, to ne znači da je sve gotovo. Naprotiv, tada sve počinje! Spasenje nije poput polise osiguranja, karte u jednom pravcu za nebo, ono je lični odnos sa Hristom kroz naše suobličavanje u njegov lik.

Spasenje je dovršeno delo (aorist)
Dela 15:11
Rimljanima 8:24
2. Timotiju 1:0
Titu 3:5
Rim 13:11 (aorist sa futurom)

<u>Spasenje je trenutno stanje </u>(perfekt)
Efescima 2:5,8
<u>Spasenje je trajno delo</u> (prezent)
1. Korinćanima 1:18; 15:2
2. Korinćanima 2:15
1. Petrova 3:21; 4:18
<u>Spasenje je budući događaj</u> (futur)
sadržan je u Mt 10:22; 24:13; Mk 13:13
Rimljanima 5:9,10; 10:9,13
1. Korinćanima 3:15; 5:5
Filipljanima 1:28
1. Solunjanima 5:8-9
1. Timoteju 4:16
Jevrejima 1:14; 9:28
1. Petrova 1:5,9

Spasenje uvek započinje odlukom vere (Jn 1:12; 3:16; Rim 10:9-13), ali se nastavlja kao način življenja (Rim 8:29; Gal 4:19; Ef 1:4; 2:10). Ali, jednog dana će se u potpunosti ostvariti (1. Jn 3:2). To konačno stanje spasenja se zove proslavljenje. Dakle, možemo ga oslikati kao:

1. Inicijalno spasenje – opravdanje (spaseni od kazne za greh)
2. Progresivno spasenje – posvećenje (spaseni od sile greha)
3. Konačno spasenje – proslavljenje (spaseni od prisutnosti greha)

"izbavljenje" Doslovno "oslobođeni od" (Rim 3:24; Kol 1:14). SZ sinonim "*gaal*" znači "otkupiti", uglavnom institucijom bliskog rođaka "*goel*"-a. U SZ se ovim pojmom opisivalo nečije otkupljenje iz ropstva ili vojnog zatočeništva. Apostol se služi grčkim ekvivalentom četiri puta u ovoj poslanici i u Kološanima (1:7, 14; 4:30; Kol 1:14). Bog je taj koji sam donosi izbavljenje. Glagol se ne odnosi na onoga koji se otkupljuje. Recimo, u Mk 10:45 se jasno kaže da je Isus taj koji plaća otkup za palo čovečanstvo (1. Pet 1:19). Čovek je rob greha (Isa 53:6; nekoliko SZ citata u Rim 3:9-18; 1. Pet 2:24-25). Vidi posebnu temu u Kol 1:14, "Otkupljenje – Izbavljenje".

"njegovom krvlju" Krv je uvek metafora smrti (1. Mojs 9:4; 3. Mojs 17:11, 14). Isusova žrtva je pobednička i zastupnička smrt. On je umro umesto nas i za naše grehe (Post3:15; Isa 53; Rim 3:25; 5:9; 2. Kor 5:21; Ef 2:13; Kol 1:20; Jev 9:22).

Ovo je vrlo moćno pobijanje stavova lažnih učitelja i njihovih zabluda koje su poricale Isusovo čoveštvo – telo, krsnu smrt i dr.

* **"oproštenje"** Doslovno "otpustiti, poslati nekud". Dan pomirenja u 3 Mojs 16 i dva žrtvena jarca su najpoznatije SZ slike za ovo: (1) otpuštanje jednog jarca u pustinjsku divljinu simbolizovalo je oproštenje narodnih greha (Ps103:12; Isa 1:18; 38:17; 44:22; Jer 31:44; Mih 7:14); (2) žrtvovanje drugog je simbolizovalo cenu života. Tako je i Isus umro umesto nas (2. Kor 5:21; Kol 1:14), i u sebi spojio oba ova značenja.

"izbavljenje" Jedan od starogrčkih pojmova za greh *(paraptoma)*, doslovnog značenja – "pasti na jednu stranu" -odgovara SZ slikama odstupanja, iskrivljavanja standardnih vrednosti. Recimo, pojam "*reed*" je građevinski pojam koji slikovito opisuje i Božiji karakter. A prema tom i takvom karakteru sve je čovečanstvo izopačeno i pokvareno (Isa 53:6; Rim 3:9-23; 11:32; Gal 3:22).

"po bogatstvu njegove blagodati" Ne možemo zavrediti oproštenje u Hristu (Ef 2:8-9; 2Tim 1:9; Tit 3:5). Slika bogatstva je česta u svim "zatvorskim poslanicama": "bogatstvo njegove blagodati" 1:7; 2:7; "bogatstvo njegove slave" 1:18; 3:16; "bogat u milosti" 2:4; "Hristovo bogatstvo" 3:8 i Gal 1:27; 2:2; Fil 4:19. Kroz Hristovo otkupljenje smo ukorenjeni, ni manje ni više, nego u samom Božijem karakteru!

1:8 "izlio" Pojam "*perisseuo*" je čest kod apostola (Rim 5:15; 15:13; 1. Kor 15:58; 2. Kor 1:5; 8:2,7; 9:8; Ef 1:8; Fil 1:9; 4:12,18; Kol 2:7; 1. Tim 4:1). Snažna slika obilja, punine Božije milosti namenjena nam u Hristu. Njegova ljubav u Isusu nas preplavljuje kao moćna fontana usred pustinje!

"u svoj mudrosti i razumevanju" Bog nam je dao svoj uvid, svoje sagledavanje stvarnosti (drugačije od tzv. "tajnih znanja" gnostičkih krivoveraca). Samo po njemu ogrehovljeni svet može da razume evanđelje (st. 3, 4, 5, 6, 7, 9, 10; 18-23; Lk 1:17; Kol 1:9). Lažni učitelji su naglašavali tajno znanje. Ali, jedino pravo znanje je u Hristu i dostupno je svima!

1:9 “tajna” Još jedan česti Pavlov izraz (Rim 1:25; 16:25; 1. Kor 2:7; 4:1; Ef 1:9; 3:3,4,9; 6:19; Kol 1:26; 2:2; 4:3; 2. Tim 1:9-10). Božiji plan spasenja je mnogostran. U Ef 2:11 do 3:13 se govori o ujedinjavanju svih ljudi, kroz sliku “Jevreja i Grka”, o spajanju u Hristu. To je Očev plan od večnosti (1. Mojs 3:15; 12:1-3; 2. Mojs 19:4-6; Ef 2:11-3:13). A to je odlika monoteizma – verovanja u jednog i jedinog Boga. Ono što je od iskona bilo tajnovito i prikriveno, sada je sasvim objavljeno u Hristu. Vidi posebnu temu u Ef 3:3.

“svoje volje” Vidi posebnu temu koja sledi: Božija volja

Posebna tema: Božija volja *(thelema)*

<u>Jovanovo evanđelje</u>

Isus je došao po Očevoj volji (4:34; 5:30; 6:38)
vaskrsenje “u poslednji dan” svih koje je Otac dao Sinu (6:39)
odgovor na molitve po njegovoj volji (9:31; 1Jn 5:14)

<u>Sinoptička evanđelja</u>

Najvažnije je činiti Božiju volju (Mt 7:21)
u Isusu smo braća i sestre ako činimo po njegovoj volji (Mt 12:5; Mk 3:35) nije Božija volja da bilo ko propadne (Mt 18:14; 1. Tim 2:4; 2. Pet 3:9)
Golgota je Očeva volja za Sina (Mt 26:42; Lk22:42)

<u>Pavlova pisma</u>

Zrelost i služba svih vernika (Rim 12:1-2)
izbavljenje vernika od zlog doba (Gal 1:4)
Božiji plan otkupljenja (Ef 1:5, 9, 11)
Duhom ispunjen život za sve vernike (Ef 5:17)
mudrošću ispunjen život svih vernika (Kol 1:9)
savršenstvo i zrelost svih vernika (Kol 4:12)
posvećenje svih vernika (1. Sol 4:3)
zahvalnost svih vernika na svemu (1Sol 5:18)

<u>Petrova pisma</u>

Vernici čine dobro (potčinjavanje vlastima) i utišavanje bezumnih ljudi (1. Pet 2:15)
stradanje vernika (1. Pet. 3:17; 4:19)

nesebičan život (1. Pet 4:2)

Jovanova pisma

Večno postojanje vernika (1. Jn 2:17)

Vera koja uslišava molitve (1. Jn 5:14)

1:10 "želja koju je naumio" Doslovno: "upravljanje imanjem" *(oikonomia)*. Pavle koristi ovaj pojam na nekoliko načina: (1) apostolsko predanje Propovedanju evanđelja (1. Kor 9:17; Ef 3:2; Kol 1:25); (2) večni plan otkupljenja, "tajna" (Ef 1:10; 3:9, 1. Kor 4:1); (3) predanje planu otkupljenja kroz dosledan način življenja (1. Tim 1:4).

"punina vremena" Ovim izrazom je naglašen Božiji potpuni nadzor nad istorijom (u skladu sa proroštvima). "Kada se napunilo vreme" Otac je poslao Sina i on će se vratiti u pravi čas.

"uglaviti u Hristu sve" U koine grčkom (narodnom jeziku mediteranskog sveta kojim se govorilo oko četiri veka, od 200. god. pre Hrista, do oko 200. god po Hristu) ovo slikovito znači: "poređati sve stvari pod jednu glavu". Predivan iskaz Hristovog sveopšteg gospodstva (što je jasno i u 1. Kor 15:24-28 i Kol 1:20-22). Ovo je, inače, i glavna tema poslanice Kološanima. Hrist je "glava", ali ne samo svoga tela – Crkve, već i sve tvorevine *(kosmos)*.

1:11 "u kome smo izabrani" Glagol je u pasiv aoristu i doslovno znači "izabrani smo kao nasledstvo". U SZ tako nešto srećemo samo kod Levita, izraelskog plemena koji su posvećeni za sveštenstvo, hramske službenike i učitelje Zakona. Oni nisu dobili hanansku zemlju kao svoje plemensko nasleđe (4. Mojs 18:20; 5. Mojs 10:9; 12:12; 14:27,29). Bog sam im je bio nasledstvo (Ps 16:5; 73:26; 119:57). Ovo je postala metafora za sav Božiji narod (5. Mojs 4:20; 7:6; 9:26,29; 14:2; 2. Sam 21:3; 1. Kr 8:51,53; 2. Kr 21:14; Ps 28:9; 33:12; 68:9; 78:62,71; 94:14; 106:5,40; Isa 19:25; 47:6; 63:17; Jer 10:16; 51:19). NZ umesto obećane zemlje govori o sudelovanju u Božijoj porodici i razliku na relaciji Jevreji – Grci preslikava na sve koji veruju i koji ne veruju. Istu sliku imamo i sa Jerusalimom. On će postati Novi Jerusalim, što je više eshatološka metafora neba, a ne geografska lokacija.

"u kome smo izabrani od početka" Particip pasiv aorista koji ističe istinu da je naše izabranje isključivi akt Božije milosti a ne ljudskih zasluga. (Ef 2:8-9 jasno kaže da to "nije od vas, Božiji je dar" i da

"nije od dela, da se niko ne pohvali"). Iste izraze imamo i u Rim 8:28-29. Hristolikost je svrha svega. Više o predestinaciji pogledajte u tumačenju 1:4-5.

1:12 "mi" Misli se na Jevreje hrišćane (Rim 1:16)

"slava" Vidi komentar 1:6

1:13 "vi" Misli se na vernike grčkog porekla (2:12).

"koji ste čuli reč istine… pošto ste poverovali" Oba glagola su ponovo u particip pasiv aoristu. Spasenje je poruka kojoj se veruje i osoba koja se sledi. Ono uključuje umno oslanjanje i prihvatanje verodostojnosti Pisma i oduševljeno prihvatanje Hrista! Zato valja naglašavati lično prihvatanje evanđelja (Jn 1:12; 3:16,18,36; 6:40; 11:25-26; Rim 10:9-13).

Posebna tema: "Istina" u Pavlovim spisima

I ovde valja naglasiti da se pojam istine, u svim svojim rečničkim izvedenicama uveliko oslanja na svoju SZ paralelu – *emet* – "verodostojan, izvoran". Pojmom se u vanbiblijskoj literaturi opisivao kontrast istine i laži. To se posebno vidi u spisma sa Mrtvog mora – "Himne zahvalnosti" – kao pojam otkrivene istine. Eseni su zato bili "svedoci istine". Pavle ovim pojmom opisuje Hristovo evanđelje:

1. Rimljanima 1:18,25; 2:8,20; 3:7; 15:8
2. 1. Korinćanima 13:6
3. 2. Korinćanima 4:2; 6:7; 11:10; 13:8
4. Galatima 2:5,14; 5:7
5. Efescima 1:13; 6:14
6. Kološanima 1:5,6
7. 2. Solunjanima 2:10,12,13
8. 1. Timoteju 2:4; 3:15; 4:3; 6:5
9. 2. Timoteju 2:15,18,25; 3:7,8; 4:4
10. Titu 1:1,14

Istom reči Pavle opisuje i tačnost svog govora:

1. Dela 26:25
2. Rimljanima 9:1
3. 2. Korinćanima 7:14; 12:6

4. Efescima 4:25
5. Filipljanima 1:18
6. 1. Timoteju 2:7

Ovom reči apostol opisuje svoj motiv u 1. Kor 5:8 i način života (svoj i svih hrišćana) u Ef 4:24; 5:9; Fil 4:8. Nekada se njome opisuje:

1. Bog - Rim 3:4 (Jn 3:33; 17:17)
2. Isus, Ef 4:21 (slično je i u Jn 14:6)
3. Apostolsko svedočanstvo, Tit 1:13
4. Pavle, 2Kor 6:8

Samo Pavle koristi ovaj glagolski oblik *(aletheuo)* u Gal 4:16 i Ef 4:15, a odnosi se na evanđelje.

"zapečaćeni ste" U grčko-rimskom svetu pečat je bio znak sigurnosti, izvornosti i verodostojnosti nečijeg vlasništva (4:30; 2. Kor 1:22; 5:5; Otk 7:1-4). Opet je reč o aorist pasivu. Pojam pečaćenja je teološka paralela krštenja u Duhu Hristovih vernika (1. Kor 12:13; verovatno i Ef 4:4-5).

"obećanim Svetim Duhom" Dolazak Duha je znak novog doba (Jl 2:28; Jn 14:26). On je Očevo obećanje (Jn 14:16, 26; 15:26; Dl 1:4-5; 2:33). Prebivanje Duha u vernicima je garancija njihovog vaskrsenja (Rim 8:9-11).

1:14 "koji je kapara" Pojam kapare ima SZ korene: (1) obećanje da će dug biti isplaćen (1. Mojs 38:17,18,20; 5. Mojs 24:10-13); (2) obećanje o brizi, izdržavanju (1. Sam 17:18); (3) lično obećanje (2. Kor 18:23; Isa 36:8).

Grčki pojam takođe znači "položeni novac", "garancija" (2. Kor 1:22; 5:5). U savremenom grčkom ova reč se koristi i za verenički prsten, kao obećanje predstojećeg venčanja. Zato je Duh znak da će se ispuniti obećanje novog doba pravednosti. To je ona "već sada ali ne još" NZ napetost u kojoj se dva proročka doba izraelskog naroda preklapaju, zbog dva Hristova dolaska. Duh je predukus budućeg carstva.

"oslobođenje" Vidi tumačenje u 1:7 i posebnu temu za Kol 1:14

"našeg nasledstva" Moguće da se misli na 2. Mojs 19:5 i 5. Mojs 7:6; 14:2. Izrael je bio Božija "predraga svojina" radi dosezanja celog sveta (1. Mojs 12:3; 2. Mojs 19:6). A sada je to Hristovo telo – crkva.

"na hvalu njegove slave" Vidi komentar u 1:6

"Zato ja, pošto sam čuo za vašu veru u Gospoda Isusa i vašu ljubav za sve svete, i ne prestajem da zahvaljujem za vas kad vas spomenem u svojim molitvama: da Bog našeg Gospoda Isusa Hrista, Otac slave, da vama Duha mudrosti i otkrivenja, da ga bolje poznate. Molim se i da prosvetli oči srca vašeg da spoznate nadu kojom vas je pozvao, kako je bogato njegovo slavno nasledstvo među svetima.
I kako je neizmerna veličina sile njegove prema nama koji verujemo po delovanju moći sile njegove, koju je pokazao u Hristu kada ga je podigao iz mrtvih i postavio sebi s desne strane na nebu, iznad svih poglavarstava, vlasti, sila, gospodstva i iznad svakog imena imenovanog ne samo na ovom svetu nego i na onom što će doći. I sve je podložio pod noge njegove, a njega postavio glavom nad svime u Crkvi; koja je njegovo telo, punina Onoga koji sve ispunjava u svemu"

Ef 1:15-23

1:15-23 Pred nama je apostolov hvalospev i zastupnička molitva za primaoce poslanice. Još jedna duga rečenica u izvornom jeziku, kao ona od st. 3-14. Rekli smo: prepoznatljivi Pavlov stil ovog pisma (1:3-14,15-23; 2 :1-10,14-1 8,19-22; 3:1-12,14-19; 4:11-16; 6:13-20).

1:15 "… vašu veru" Poslanica Efescima je okružnica: apostolovo pismo za nekoliko crkava tog prodručja. Pavle je čuo za probleme mladih zajednica u dolini reke Likus (Laodikija, Ierapolj, Kolosi) od Epafrasa (Kol 1:6-8).

Pojam "vera" označava: (1) obraćeničku, ličnu veru u Hrista; (2) dosledno hrišćansko življenje; (3) doktrinu (Dl 6:7; 13:8; 14:22; Gal 1:23; 6:10; Juda 3, 20). Ovde je verovatno reč o trećoj mogućnosti.

"vašu ljubav" Ove misli nema u čuvenom manuskriptu P46, baš kao ni u A, B, niti u korpusima spisa kojima su se služili Origen, Jeronim i Avgustin. No, ima ga u paralelnom odeljku u Kol 1:4 i Flm 5. Najverovatnije je reč o dodatku prepisivača koji je želeo da standardizuje Pavlove izraze.

"... svete" Vidi posebnu temu u Kol 1:2

1:16 Ovde vidimo dvojakost Pavlovog molitvenog života: (1) upornost; (2) zahvalnost. Apostol se često molio za sve crkve (Rim 1:9; 2. Kor 11:28; Fil 1:3-4; Kol 1:3,9; 1. Sol 1:2-3; 2. Tim 1:3, Flm 4).

Ovo je dobar primer za ravnotežu poverenja u Boga i zastupničkih molitava. Bog hoće da se evanđelje Propoveda i da se crkve razvijaju. Pa opet, Pavle je osećao poriv da se jako moli baš za to. Naše molitve mogu da oslobode snagu Duha na posebno svež način. Zamislite: suvereni Bog je rado omeđio svoju volju molitvama svog naroda (Jak 4:2)! Zato je zatupnička molitva uvek tajna povezanosti Božije sile i naše molitvene dobrovoljnosti. Vidi posebnu temu "Zahvalnost", u Kol 4:2, i "Zastupnička molitva" u Kol 4:3.

1:17 "da Bog našeg Gospoda Isusa Hrista, Otac slave, da vama Duha" Uočimo jasno istaknutu Trojicu. Takođe u 1:3-14; 1:17; 2:18; 3:14-17; 4:4-6. Vidi posebnu temu u 1:3.

"Otac slave" SZ titula za Boga (Ps 24:7; 29:3; Dl 7:2). Genitivni oblik srećemo za Isusa u 1. Kor 2:8 i Jak 2:1. Naime, Pavle se moli da sam Jahve da vernicima potpuni misaoni uvid i punu mudrost u Isusu Hristu, umesto zabludive i ohole spoznaje lažljivih gnostičkih učitelja. Vidi punije objašnjenje "slave" u 1:6.

"da vama Duha mudrosti" Imenica u ovoj frazi je neodređena, ali svakako se tiče osnaživanja ljudskog duha Božijim Duhom. Isa 11:2 opisuje dar Duha kao Božiji dar "duha mudrosti", "razumevanja", "duha savetovanja", "snage", "saznanja" i "straha Gospodnjeg".

U NZ srećemo niz stihova koji opisuju šta je sve taj isti Duh u životima vernika: (1) "duh svetosti", Rim 1:4; "duh koji nas usvaja kao sinove", Rim 8:15; (3) "duh krotkosti", 1. Kor 4:21; (4) "duh vere", 2. Kor 4:13; (5) "duh mudrosti i otkrivenja", Ef 1:17; (6) "duh istine", 1. Jn 4:6.

"... i otkrivenja, da ga bolje upoznate" Zamenica ove rečenice se odnosi na Boga Oca, što je inače slučaj u odeljku st. 3-14. Mudrost i otkrivenje nisu samo za nekolicinu, već za sve vernike (4:13). Ovaj naglasak je upravo zbog gnostičke intelektualne ekskluzivnosti. Evanđelje je hristocentrično Bogom-dano otkrivenje (Kol 1:9). Hrist je središte istine i sama istina (Jn 8:32; 14:6)!

1:18-19 Znati šta nam je sve Otac dao u Hristu podrazumeva sledeće: (1) nadu predodređenja; (2) naše slavno nasledstvo; (3) uočavanje neshvatljive Božije sile u Hristu.

1:18 "da prosvetli oči srca vašeg" Prelepa metafora donošenja svetla ogrehovljenom svetu (Dl 6:18; 2. Kor 4:6). A to je Božija volja od iskona. Vidi posebu temu "Srce", u Kol 2:2.

"… nadu kojoj vas je pozvao" Za pojam nade vidite posebnu temu u Kol 1:5 i Ef 4:4. Tek, pojam "pozvan" *(kaleo)* ima nekoliko teoloških NZ naglasaka: (1) Bog poziva grešnike da mu dođu kroz Hrista; (2) grešnici koji prizovu ime Gospodnje biće spaseni; (3) vernici su pozvani na hristoliki život; (4) vernici su pozvani da služe.

"**bogatstvo slave"** Pavle često govori o istinama evanđelja kao o bogatstvu (1:7; 18; 2:4,7; 3:8, 16). Vidi punije objašnjenje u 1:7.

"nasledstvo" Vidi punije objašnjenje u 1:11

"neizmerna veličina" "*Huperballo*" koristi jedino Pavle i to jedino ovde. To je izraziti način iskazivanja zapanjenosti nad onim šta je Bog u Hristu uradio sa neprijateljskim ljudskim rodom. (2. Kor 3:10; 9:14; Ef 1:19; 2:7; 3:19).

1:19 Posebna tema: Pavlova upotreba predloga *"huper"* – "nad"

Van svake sumnje, apostol ima sklonost ka stvaranju novih reči upotrebom grčke prepozicije, predloga "*huper*", koji u osnovi znači "nad, više". U genitivnom obliku značenje je uvek "u korist, na nečiji račun". Može da znači i "što se tiče", "u pogledu" (2. Kor 8:23). U akuzativnom obliku znači "iznad", "preko". Dakle, kad god Pavle želi da naglasi nešto, on se koristi spajanjem određenog pojma sa predlogom.

Evo tipičnih primera za ovo:

A. *Hapax legomenon* – reči jednom upotrebljenje u celom NZ

1. *Huperakmos* – nestrpljivost prema prolaznosti života, 1. Kor 7:36
2. *Huperauxano* – preobilno umnožavanje, 2. Sol 1:3
3. *Huperbaino* – zakidanje u trgovini, 1. Sol 4:6

4. Huperkeina – i dalje (prostorno), 2. Kor 10:16
5. Huperekteina – hvaliti se preko mere. 2. Kor 10:14
6. Huperentugchano – pomaže u slabostima, Rim 8:26
7. Hupernikao – nadmoćno pobeđivanje, Rim 8:37
8. Huperpleonazo – blagodat bogato izlivena, 1. Tim 1:14
9. Huperupsoo – preuzvišenost (Hristova), Fil 2:9
10.Huperphroneo – obnovljenje uma, Rim 12:3

B. Reči upotrebljene samo u Pavlovim spisima

1. Huperairomai - izdići sebe, 2. Kor 12:7; 2. Sol 2:4
2. Huperballontas - raskošno, preko svake mere, 2. Kor 11:23 (jedino je ovde u pitanju prilog, ali u 2. Kor 3:10 9:14; Ef. 1:19; 2:7; 3:19 je reč o glagolu).
3. Huperbole – prekomerna teškoća, Rim 7:13; 1. Kor 12:31; 2. Kor 1:8; 4:7,17; 22:7; Gal 1:13.
4. Huperekperissou – preko svake mere, Ef 3:20; 1 Sol 3:10; 5:13
5. Huperlian – odlično, izvanredno, 2. Kor 11:5; 12:11
6. Huperoche – pobožnost, uzvišenost, 1. Kor 2:1; 1. Tim 2:2
7. Huperperisseuo – prekomerno umnožavanje, Rim 5:20; 2. Kor 7:4.

C. Reči koje koristi Pavle a retko se sreću kod ostalih NZ pisaca

1. Huperano – mnogo više, Ef 1:21; 4:10; Jev 9:5
2. Huperecho – više vlasti, Rim 13:1; Fil 2:3; 3:8; 4:7; 1. Pet 2:13
3. Huperephanos – ponos, Rim 1:30; 2. Tim 3:2 and Lk 1:51; Jak 4:6; 1. Pet 5:5.

Pavle je izgarao za evanđelje. Zato su mu i opisi dobrog više nego dobri, a opisi lošeg više nego loši. Jednim svakidašnjim predlogom je uspeo da iskaže duboka osećanja o sebi, grehu, evanđelju, Hristu.

"prema nama koji verujemo" U ovom izrazu imamo moćno pobijanje bilo kakve doktrine o tzv. "univerzalizmu" – verovanju da će u konačnosti svi ljudi biti spaseni. Inače, takvi stavovi počivaju na lošem tumačenju tekstova poput Rim 5:8. Bog jeste suvereno odlučio da svaki čovek može (uslovljeni odnos) da se spase. Ali, svaki pojedinac na taj odabir treba da odgovori ličnim pokajanjem i verom (Mk 1:15; Dl 3:16,19; 20:21). I danas je evanđeoski

inkluzivizam protiv-otrov ekskluzivizmu lažnih učitelja. Evanđelje jeste univerzalno u svom pozivu (Jn 1:12; 3:16-21), ali spašće se samo oni koji prizovu ime Gospodnje (Rim 10:9-13).

"po delovanju moći sile njegove" Možda još jedna aluzija na Isa 11:2 (st. 17). Tri su grčke reči u ovom izrazu – *energas, kratos, ischus* – i sve tri se tiču Božije snage. Postoji još jedna reč – *dunamis* – upotrebljena na samom početku ovog stiha. Fokus spasenja jeste uvek na Božijem delu kroz Hrista a ne na umnim dostignućima čoveka, ili bilo kakvoj ljudskoj dobroti.

1:20 Sledeća tri izraza opisuju šta je ta neopisiva Očeva snaga učinila kroz Hrista: (1) vaskrsnula ga je iz mrtvih, st.20. To je znak da je Hristova zastupnička žrtva prihvaćena; (2) postavila ga je sa desne strane trona u slavi, st.20. To je u Pismu uvek znak preuzvišenosti i dostojanstva (Kol 3:1). Takođe, to je znak Hristove trajne zastupničke službe (Rim 8:34; Jev 7:25; 9:24; 1. Jn 2:1) i ispunjenja proroštava (Ps 110:1, Dl 7:56) ; (3) učinila ga je glavom crkve, st. 22. Crkva je novi poredak sa novim Božijim narodom koji, bez razlike, uključuje sve koji veruju – "I Jevreje i Grke" (2:11-3:13; Gal 3:27-29). Ono što je Otac učinio za Sina to Sin čini za svoje sledbenike (2:5-6). Sva tri pojma u 2:5-6 imaju prepoziciju "*syn*", što daje značenje "sudelovati, biti zajedno".

"iznad svih" "*Epouranious*" u dativu upotrebljen jedino u ovoj poslanici (1:20; 2:6; 3:10; 6:12). Kontekst opet naglašava da vernici žive sada i ovde, a ne u oblacima.

1:21 "iznad svih poglavarstava, vlasti, sila, gospodstva i iznad svakog imenovanog" U ovim rečima možda imamo poredak duhovnih sila tame, demonske redove koji mrze ljude (Ef 2 :2; 3:10; 6:12; Kol 1:16; 2:10,1 5; Rim 8:38-39; 1. Kor 15:24). Ali, Isus je uzvišeniji od zlih sila (Jev 1-2). I ovde najverovatnije imamo opasku na račun gnostičkih zabluda o anđeoskim eonima. Takođe, ove reči mogu da se odnose na svetske strukture koje daju čoveku osećanje moći i nezavisnosti od Boga. Recimo, filozofija, obrazovanje, vlada, medicina, religija… Vidi posebnu temu "Pavlova upotreba predloga "*huper*" – "nad", u 1:19.

"i iznad svakog imena imenovanog" Ponovo Pavle udara na gnostičke "poslastice" – tajne šifre kojima se otvaraju dveri anđeoskih sfera. Mislili su da posedovanje tajnih formula donosi

spasenje. Ne, za apostola nema spasenja izvan zajedništva sa živim Bogom kroz ime Isusa Hrista (Fil 2:9-11). U SZ ime je uvek nosilo karakter dotične osobe. Zato je Očeva priroda potpuno objavljena u Sinu (Jn 14:8-14; 17:11).

"ne samo na ovom svetu nego i na onom što će doći" Jevreji su verovali u dva doba: trenutno carstva zla i zlatno doba mesijanske pravednosti. Baš to novo je došlo na Pedesetnicu sa dolaskom Svetog Duha (Mt 12:32, Mk 10:30; Lk 16:8; 18:30; 20:34; 1. Tim 6:17; 2. Tim 4:10; Tit 2:12, Jev 6:5).

Posebna tema: Ovo doba i novo doba

Proroci SZ su videli budućnost pročišćenjem sadašnjosti. Za njih je ono što dolazi sutra obnova geografske slave Izraela. Takvim su videli nove dane (Isa 65:17; 66:22). Ali, uporno odbijanje zavetnog odnosa sa Bogom njihovih praotaca, sa Jahvom – posebno posle perioda izgnanstava – razvilo je novo poimanje stvarnosti: apokaliptične spise (Enoh, 4. Jezdrina, 2. Baruhova). U ovim se knjigama počinje praviti razlika između dva vremena: sadašnjeg, koje pripada Sotoni; i onog koje dolazi, doba pravednosti u kome svojim Duhom vlada Mesija (najčešće ratnik osvajač).

Uočljiv je razvoj ovog teološkog ogranka (eshatologija). Teolozi to zovu "progresivnim otkrivenjem". Tek, i NZ ističe kosmičku realnost dva doba, dva perioda vremena (privremeni dualizam):

Isus	**Pavle**	**Jevrejima**
Matej 12:32	Rimljanima 12:2	1:2
Matej 13:22, 29	1. Korinćanima 1:20; 2:6,8; 3:18	6:5
	2. Korinćanima 4:4	11:3
	Galatima 1:4	
Marko 10:30	Efescima 1:21; 2:1,7; 6:12	
	1.Timoteju 6:17	
Luka 16:8	2. Timoteju 4:10	
Luka 18:30	Tit 2:12	
Luka 20:34-35		

U NZ se ova dva doba preklapaju, nisu im jasne granice. To je zbog neočekivanih dolazaka Mesije. Isusovim utelovljenjem su se ispunila SZ proroštva o novom dobu. Iako SZ vidi Mesiju i kao Pobednika, kao Sudiju, on je došao kao sluga (Isa 53), krotki i ponizni stradalnik (Zah 9:9). Ali, vratiće se u punoj slavi, onako kako je i prorečeno (Otk 19). Ovaj dualizam o dolasku Carstva tiče se i sadašnjosti i budućnosti, ostvarene inauguracije i tek očekivane pune afirmacije. Ta se tenzija zove "Već sada, ali ne još" - *Eshatološka napetost*.

1:22 "i sve je podložio pod noge njegove" "Podložnost" je striktno vojnički termin i tiče se poslušnosti u lancu komandovanja (Ps 110:1; 8:6). Otac je dao Sinu najuzvišenije mesto nad svim (Kol 1:18-19). A kada se Sin vrati u slavi, ponovo će sve predati Ocu (1. Kor 15:27-28). Ova Isusova podložnost je, da tako kažemo, administrativna, upravljačka. Sin nije manji od Oca u slavi i časti. Reč je o funkcionalnom odnosu Trojice. Vidi više objašnjenja u 5:21.

"a njega postavio glavom nad svime" Metaforu Hrista kao glave svoje crkve – svoga tela – srećemo još jedino u poslanicama Kološanima i Efescima (4:15; 5:23; Kol 1:18-19; 2:19). Ljudi drevnog Mediterana su verovali da život dolazi direktno iz glave.

"u Crkvi" U svakodnevnom grčkom ovim se pojmom opisivao bilo koji skup ljudi (Dl 19:32). Eklesiju srećemo i u Septuaginti (LXX), kao prevod SZ pojma "*gahal*" – "zbor" (2. Mojs 10:3, 12:6; 3. Mojs 4:13; 4. Mojs 20:4). Ovo je prva upotreba pojma u ovoj poslanici (1:22; 3:10,21; 5:23,24,25,27,29,32). Dakle, i u Efescima (1:22-23) i u Kološanima (1:24) Pavle crkvu zove "telom Hristovim". Rana crkva je upravo tako doživljavala sebe – odaziv Božijem pozivu za novi narod. Ipak, posebnost Efescima je što, govoreći o crkvi, misli na sveopšti Hristov organizam (1. Kor 10:32; 12:28; 15:9; Gal 1:13; Fil 3:6), dok se u Kološanima uvek misli na gradski skup vernika. To je dokaz cirkularne namene ovog pisma.

1:23 "punina Onoga koji sve ispunjava u svemu" Prezent particip koji pruža nekoliko uglova tumačenja: (1) Hrist ispunjava crkvu; (2) crkva je puna Hrista; (3) crkva je puna vernika (u brojčanom smislu, Rim 11:25). Opet je pred nama lingvistički napad na gnostičke anđeoske zablude. Naime, pojmovi "punina" i "ispunjenje" su oblici bogatog

grčkog "*pleroma*". A to je tehnički pojam gnostika, iz drugog veka, za puni broj anđeoskih nivoa (st. 21) između dobrog boga duhovnog, nebeskog sveta, i zlog boga materije. Za više detalja pogledajte o gnosticizmu iz uvoda ove poslanice.

Ovo je moćna definicija crkve! Ona živo odražava svoju glavu – Hrista. Kao što Sin odražava Oca, tako i crkva odražava Sina.

Predlozi za razgovor

Kazali smo da je ovaj udžbenik tek vodič u tumačenju. Svako od nas je za sebe odgovoran za svoje tumačenje Pisma. Svako treba da sluša svoje unutrašnje vođstvo. Seti se: Ti, Pismo i Duh Sveti. Nikada ne odustaj od ovoga.

I ova pitanja su osmišljena da bi ti pomogla u sažimanju glavnih misli ovog odeljka. Dakle, da u njima nađeš izazov, a ne konačne odgovore.

1. Ko se slavi u odeljku, st. 3-14?
2. Opišite gnosticizam.
3. Koji je odnos Božijeg izabranja (st. 4,5,11) i čovekove slobodne volje (st. 13)?
4. Šta se sve desilo pre stvaranja (st. 4; Mt. 25:34; Jn 17:24; 1. Pet 1:19-20; Otk 13:8)?
5. Da li smo mi Božije nasledstvo ili je on naše (st. 11)?
6. Na koga se odnosi fraza "na hvalu slave Njegove" ?
7. Koji je odnos između 1:20 i 2:5-6?
8. O kome je reč u 1:21 – o anđelima, demonima, palom svetu i njegovim strukturama?
9. Objasnite dva doba istorije Jevrejskog naroda.

Efescima 2

Podela poglavlja prema revidiranom prevodu dr. Dimitrija Stefanovića
Blagodatošću smo pozvani u jedno Hristovo telo
2:1-22

Treći krug čitanja (vidi uvodne napomene)
Prema izvornim piščevim namerama

Ovaj komentar je tek vodič u vašem proučavanju Pisma. To znači da ste za svoje tumačenje sami odgovorni. Svako od nas treba to da radi u svetlu objave koja mu je data. Tu ste vi, Sveto pismo i Sveti Duh – najvažniji u tumačenju. Ne prepuštajte sve drugim tumačima.

Čitajte ovo poglavlje u njegovom kontekstu. Uočite o čemu je reč. Pokušajte sami da sačinite svoju skicu ovog poglavlja. Tek onda to svoje uporedite sa prevodima Biblije koje posedujete. Podele na poglavlja i manje celine nisu deo nadahnutog teksta, ali nam pomažu da dokučimo izvorne piščeve naume, a to je suština svakog dobrog tumačenja. Neka svaki odeljak govori o jednom jedinom subjektu.

1. Prvi odeljak
2. Drugi odeljak
3. Treći odeljak

Kontekstualni uvid u celinu 2:1-22

A. Gnostičko i Judaističko zastranjeno naglašavanje ljudske dobrote, kao uslov za spasenje, nateralo je apostola Pavla da naglasi: (1) Božije suverno izabranje u gl. 1; (2) Božiju inicijalnu milost u 2:1-10; (3) Tajnu spasenja, od iskona sakrivenu, tajnu da su i Jevreji i Grci jedno u spasenju po Hristu, u 2:11-3:13. U sve tri sfere čovek nema ama baš ništa svoga da doprinese! Naše spasenje je u potpunosti Božije delo (1:3-14; 2:4-7). Ali, svako od nas mora lično da odgovori na Božiji poziv (2:8-9) i da živi u svetlu tog novonastalog Saveza (2:10).

B. Tri su neprijatelja ljudskog roda, prema st. 2-3 (Jak 4:1,2,7): (1) grešni sistem sveta, st. 2; demonske zle sile, st. 2; (3) ogrehovljena čovekova narav (Adamova priroda), st. 3. Naime, st. 1-3 ističu beznadežnost čovečanstva pred Bogom i naše nepomirljivo buntovništvo (Rim 1:18-2 :16).

C. Ako prva tri stiha oslikavaju beznađe, st. 4-6 daju potpuni kontrast u slikama Božije ljubavi i milosti. Greh je nepopravljivo zlo, ali Bog voli čoveka i želi da ga spase po milosti (Rim 5:20). Ono što je Otac uradio za Sina (1:20), to Sin radi sa nama, svojom decom (2:5-6).

D. Novi zavet nam oslikava veliku napetost između Božije milosti i ljudskih nastojanja u spasenju. Taj paradoks možemo iskazati ovako: postoji proglas (indikativ) i zapovest (imperativ); milost i vera (kao objektivni sadržaj evanđelja) protiv našeg iskustva (subjektivni doživljaj); pobeda trke vere (u Hristu) i trka sama po sebi (za Hrista). Ova se napetost jasno ogleda u 2:8-9, gde je milost suvereno naglašena, a misao u 2:10 naglašava dela. Ali, nema tu suštinski nerešivog sukoba, nečega što bismo morali da biramo. Naime, milost uvek dolazi prva kao temelj svake naše hristolikosti. Zato su st. 8-10 klasični evanđeoski zaključak tog paradoksa: Evanđelje je besplatni dar, ali samo zato što košta neizrecivo mnogo! Dakle, prvo vera, pa tek onda dela (Jak 2:14-26).

E. Novu temu imamo u celini 2:11-3:13. Reč je o tajni, brižljivo sakrivanoj i čuvanoj kroz sve naraštaje - tajni spasenja za svakog čoveka – Jevreje (Jez 18:23,32) i pagane (1. Tim 2:4; 2. Pet 3:9). Spasenje dosežemo ličnim odazivom vere u Hristovu zastupničku žrtvu na krstu. A ta smrt je najavljena proroštvom već u Edenskom vrtu (1. Mojs 3:15; 12:3). Ovako radikalno oproštenje za svako ljudsko biće je šokiralo jevrejsku versku elitu (Rim 5:12-21), posebno judaiste i gnostike. Ali, dobra vest evanđelja i danas sablažnjava savremene religiozne samopravednike.

Tumačenje reči i izraza

“A vi, koji ste bili mrtvi zbog svojih prestupa i greha, u kojima ste nekad živeli po eonu ovog sveta, po vladaru vazdušnih sila, duhu koji (i) sada deluje u sinovima nepokornosti, - Svi mi koji smo s njima

nekad živeli u željama svoga tela, činili smo volju i pomisli tela, i bili smo, po prirodi deca gneva kao i ostali.

Ali Bog, koji je bogat u milosti, zbog svoje velike ljubavi koju je imao prema nama, nas koji smo bili mrtvi zbog prestupa, oživeo je s Hristom – blagodaću ste spaseni! – S njim nam je vaskrsao i postavio na nebo u Hristu Isusu, da u vremenima koji će doći, pokaže nemerljivo bogatstvo svoje blagodati iskazane u njegovoj dobroti prema nama u Isusu Hristu" ***Ef 2:1-10***

2:1 Pred nama je još jedna duga grčka rečenica, sa glavnim glagolom u st. 5. Pavle istrajava na jednoj istini sa više lica: (1) svet je izgubljen i nemoćan pred Bogom, st. 1-3; (2) Božija ljubav nam se daje sasvim nezasluženo, st. 4-7; (3) samo su pokajanje i vera pravi odogovori pred Bogom, st. 8-10.

"vi" I u Kološanima i u Efescima zamenica u množini se odnosi na vernike iz paganstva (1:13; 2:12)

"koji ste bili mrtvi" Particip prezenta, kao naglasak - "biti vrlo mrtav". Misli se na duhovnu smrt (st. 5; Rim 5:12-21; Kol 2:13). Pismo nam govori o trojakoj smrti: (1) duhovna smrt (1. Mojs 2:17; 3; Isa 59:2; Rim.7;10-11; Jak 1:15); (2) fizička smrt (1. Mojs 5); (3) večna smrt, tj. "druga smrt" (Otk 2:11; 20:6,14; 21:8).

"prestupa" Grčki pojam "*paraptoma*" znači "pasti na jednu stranu" (1:7). Svi NZ pojmovi za greh stoje u odnosu prema SZ ideji odstupanja od Božijih standarda. Pojam "tačan", "ispravan" i njima slični potiču od SZ građevinske slike premeravanja trskom. Bog je naša mera. On je tačan standard. Nažalost, čovečanstvo je beznadežno ispod tog standarda (Ps 14:1-3; 5:9; 10:7; 36:1; 53:1- 4; 140:3; Isa 53:6; 59:7-8; Rim. 3:9-23; 1. Pet 2:25).

"i greha" "*Hamartia*" je druga poznata grčka reč za greh slikovitog značenja – "promašiti metu" (4:26). Već dva sinonima u st.1 jasno oslikavaju nepopravljivo stanje sveta, greh izgubljenog ljudskog roda (Rim 3:9,19,23; 11:32; Gal 3:22).

2:2 “u kojima ste nekad živeli” Doslovno “hodali”. Hod je uobičajena biblijska metafora za način života (2:1,10; 4:1,17; 5:2,8,15).

“po eonu ovog sveta” Svet je poosobljen kao Božiji duhovni neprijatelj (Gal 1:4). Ljudi pokušavaju da međusobno zadovolje sve svoje potrebe ne mareći za Boga, svojom silom i dostignućima. Jovan Bogoslov naziva tu silu “svetom” (1. Jn 2:2,15-17; 3:1,13,17; 4:1-17; 5:4,5,19), ili “Vavilonom” (Otk 14:8; 16:19; 17:5; 18:2,10,21). Mi to danas zovemo “ateističkim humanizmom”. Vidi posebnu temu: Pavlova upotreba pojma “Kosmos”, u Kol 1:6.

“po vladaru vazdušnih sila” Ovo je drugi opaki neprijatelj čovečanstva – Sotona. Svet i ljudi su scena njegovog vršljanja (1. Mojs 3; Jov 1-2; Zah 3). On je “vladar ovog sveta” (Jn 12:31; 14:30; 16:11; 2. Kor 4:4; 1. Jn 5:19). NZ vazdušnu sferu vidi kao poprište delovanja demonskih sila. I Grci su verovali da su niže nebeske sfere poprište nečistih sila. Zato mnogi tumači i sam pojam “vazduha” uzimaju kao sliku duhovne stvarnosti. Recimo, ideja “uzimanja crkve” je ukorenjena u latinskom prevodu 1. Sol 4:17, prevodu pojma “odneseni… na nebo”. Hrišćani će sresti svog Gospoda u sred polja delovanja Zloga, u “njegovom carstvu”!

Posebna tema: Poosobljeno zlo

Ova tema je osetljiva zbog više stvari:

1. SZ nigde ne izdvaja Đavola kao Božijeg otvorenog neprijatelja. Naprotiv, on je Božiji sluga koji nudi alternativna rešenja, nešto suprotno Božijim putevima.
2. Ideja poosobljenog zla se razvila u nekanonskoj biblijskoj literaturi pod uticajem zoroastranijanizma – persijske religije. To je snažno uticalo na rabinski Judaizam.
3. Opet, NZ nam daje moćne i nepokolebljive kategorije zla i Zloga.

Tako, ko god pokuša da sagleda učenje Pisma o ovoj temi, suočiće se sa ovih nekoliko osnovnih uglova gledanja na stvarnost zla. Opet, ko sagleda i uporedna učenja izvanbiblijskih spisa, učenja drugih religioznih sistema, uočiće sličnosti sa pomenutim persijskim dualizmom i grčko-rimskim spiritizmom.

Oni koji veruju u božansko nadahnuće Svetog pisma videće u svemu tome progresivno otkrivenje. Kao hrišćani moramo se odbraniti od napada i ultimatuma jevrejskog folklora i zapadnjačke naive Dantea i Miltona. Moramo se vratiti učenju Pisma. Naravno, i u njemu imamo stvari koje nas zbunjuju i nisu nam jasne. No, Bog i nije hteo da nam sasvim predstavi zlo – detalje porekla, delovanja i sl. – već da istakne njegov krah!

U SZ pojam Đavola se može trojako svrstati:

1. Tužitelj ljudi (1. Sam 29:4; 2. Sam 19:22; 1. Kr 11:14,23,25; Ps 109:6)
2. Tužitelj anđela (4. Mojs 22:22-23; Zah 3:1)
3. Tužitelj demona (1. Dn 21:1; 1. Kr 22:21; Zah 13:2)

Zmija iz 1. Mojs 3 je tek u inter-testamentalnom periodu poistovećena sa Sotonom (Knjiga Mudrosti 2:23-24, 2. Enohova 31:3). To je znatno kasnije prihvaćeno od strane rabina. Tako "sinovi Božiji" iz 1 Mojs 6 postaju anđeli, prema 1. Enohovoj 54:6. Da se razumemo – ja ovo navodim kao činjenice razvoja ove teološke ideje, a ne kao argumente za njenu ispravnost. Dakle, NZ sve pomenute SZ aktivnosti zla poosobljuje u lik Sotone (2. Kor 11:3; Otk 12:9). Pronaći tragove ličnog zla u SZ je ili vrlo teško ili sasvim nemoguće (Naravno, ovo zavisi od ugla vašeg teološkog gledanja). Jedan od razloga ove teškoće je strogi jevrejski monoteizam (1. Kr 22:20-22; Pro 7:14 ; Isa 4 5:7; Am 3:6). Sve što se dešavalo – i dobro i zlo – se pripisivalo Jahvi, i to u prilog njegovoj uzvišenoj neprikosnovenosti (Isa 43:11; 44:6,8,24; 45:5-6,14,18,21,22).

Moguće tragove vidimo na sledećim mestima: (1) Jov 1-2, gde Sotona dolazi zajedno sa "sinovima Božijim" (anđelima); (2) Isa 14 i Jez 28, gde se oholi istočni kraljevi Vavilona i Tira uzimaju kao slike Sotone (1. Tim 3:6). Iskreno, nisam baš sasvim siguran oko ovoga. Prorok Jezekilj se služi slikom Edenskog vrta ne samo kada je reč o kralju Tirskom, kao Sotoni (Jez 28:12-16), već i kada je reč o egipatskom kralju. Naime, on ga poredi sa stablom poznanja dobra i zla (Jez 31). Tačno je da Isa 14 delimično opisuje pad anđela zbog oholosti. Ali, ako je Bog hteo da nam da kao "2+2" jasnu sliku o svemu tome, onda je to uradio više nego

neobično na vrlo nesvakidašnjem mestu. Moramo se čuvati da od parčića vrlo nategnutih značenja ne zidamo kule sistematske teologije.

Alfred Aderšeim, u svom delu "Život i vreme Isusa Mesije" dokazuje da su rabinski spisi bili pod snažnim uticajem međuzavetne apokaliptike, persijske demonologije. Ne, rabini nisu dobar izvor saznanja po ovom pitanju. Isus se radikalno odvojio od učenja tadašnjih sinagoga. Mislim da rabinska učenja o anđeoskom posredovanju i borbama kod davanja Zakona Mojsiju na Sinaju otvaraju vrata ideje sukoba Boga Jahve sa Zlim – njegovim i našim neprijateljem. Ali, iranski dualizam – oslikan u bogovima Ahkimanu i Ormazi – je prenaglasio tu boru Javhe i Sotone. Nema sumnje da NZ progresivno otkriva istinu duhovnog ratovanja, ali ne onako kako nam to objašnjavaju tadašnji rabini. Recimo, razlike u pojmu "rata na nebu". Činjenica je da je Sotona zbačen sa neba, ali nam nisu dati detalji tog događaja. Čak i ono što nam je dato, zamaskirano je teškim žanrom apokalipse (Otk 12:4,7,12-13). Isto tako, premda zbačen zbog greha na zemlju, Sotona je funkciuonalno u službi Božijih nauma (Mt 4:1; Lk 22:31-32; 1. Kor 5 :5; 1. Tim 1:20). Moramo da disciplinujemo našu radoznalost u ovoj sferi. Moramo da razlučimo šta je šta, šta je kušnja zloga, šta dolazi od naše pale prirode. Posebno treba da znamo da je Bog neprikosnovena sila i da smo pred njim odgovorni za sve svoje odluke i postupke. Samo u njemu možemo da pobedimo Zloga u trajnom duhovnom ratu. Zli je već pobeđen na krstu a uskoro će biti i trajno odstranjen - bačen u večnu propast!

"u sinovima nepokornosti" Ovo je tipičan jevrejski izraz za buntovni karakter (5:6)

2:3 "Svi mi koji smo s njima nekad živeli" U ovoj poslanici zamenica "mi" se uvek odnosi na hrišćane jevrejske pozadine, braću koja su pratila apostola u službi. Izraz "kao i ostali" se verovatno odnosi na sve Jevreje, kao SZ Božiji izabrani narod. Tek, glagol je u pasiv aoristu, što naglašava spoljni uticaj, demonsku manipulaciju ljudskim rodom (st. 2; 3:10; 6:12).

"u željama svoga tela" Ovo je treći neprijatelj čovečanstva. Istina, nije naveden u istoj gramatičkoj paraleli – "… nekad živeli", kao i prva dva neprijatelja u st. 2, ali je teološka paralela jasna. Egoizam je

svakako ogavni neprijatelj (1. Mojs 3) pa i najgori (Gal 5:19-21). On preokreće i manipuliše svim i svačim samo radi sebe i svoga (Rim 7:14-25). Pavle koristi pojam "telo" na dva načina, a samo kontekst određuje o čemu je reč. Recimo u 2:11,14; 5:29,31; 6:5, 12 reč je o osobi, o ličnosti, a ne o paloj prirodi kao ovde.

"činili smo volju i pomisli tela" Prezent particip, koji naglašava trajnost radnje, naviku i rutinu. Nisu naš um i telo zli sami po sebi, ali su omiljeno ratno polje svake kušnje i svakog greha (4:17 -19; Rim 6 -7).

"po prirodi" Reč je o suštini ogrehovljenog čovečanstva. To je naše zajedničko Adamovo nasleđe (1. Mojs 3; Ps 51:5; Jov 14:4; Rim 5:12-21; 7:14-25). Zanimljivo je da rabini ne naglašavaju pad u greh na osnovu 1. Mojs 3. Oni ističu da čovek ima dve sklonosti – jednu dobru i jednu lošu. Prevlađuje ono čemu se priklonimo. Poznata je njihova poslovica: "Svako u svom srcu ima belog i crnog psa. Raste onaj koga hranimo". Ipak, NZ nam daje nekoliko teoloških razloga za sveopštu grešnost čovečanstva: (1) Adamov pad u greh; (2) svesno neznanje; (3) pogrešni izbori.

"deca gneva" "Deca…" – izraz poput – "sinovi…" je jevrejski idiom za nečiji karakter. Bog je protivnik svakog gneva u njegovom poretku stvaranja. To je pravedni gnev koji ima i ovostranost i onostranost – vremenski, istorijski okvir, ali i budući, eshatološki, koji će doći na kraju istorije.

"kao i ostali" Slika potpune izgubljenosti sveta, kako Jevreja tako i nejevrejskih naroda (Rim 1:8-3:21). Pojam "ostali" je česta apostolova slika kojom se opisuju izgubljeni (1. Sol 4:13; 5:6).

2:4 "Ali Bog, koji je bogat u milosti, zbog svoje velike ljubavi koju je imao prema nama" Vrlo je dramatičan prelaz odeljka o beznadežnosti sveta (st.1-3) i zapanjujuće Božije milosti (st. 4-7).

Velika je to istina! Ljubav i milost Božija su ključ našeg spasenja (st. 7). Oni dolaze iz središta Božijeg karaktera (1:7,18; 2:7; 3:8,16), i ljudska nastojanja nemaju tu ništa da doprinesu, nikakvu dobrotu da ponude. Vidi tumačenje "bogatstva" u 1:7.

Zanimljivost za tumače su dva glagolska vremenska oblika – particip prezenta i aorist. Divna slika: Bog nas je voleo od iskona i nastavlja da nas voli i dalje (1. Jn 4:10)!

2:5 "nas koji smo bili mrtvi zbog svojih prestupa" Misao poput one u 1a. Pavle se vraća početnoj misli- izgubljenost čovečanstva - posle mnogih umetnutih u st. 1-3. Usred tako očajne potrebe Bog silno deluje iz svoje ljubavi (Rim 5:6,8).

"oživeo je s Hristom" Jak oblik aorista glagola "*suzopoieo*", glavnog glagola u rečenici, kojim je započet st. 1. Ovo je prvi od tri glagola sa prepozicijom "*syn*", koja znači "priključiti se nečemu". Recimo, vernici su "su-vaskrsnuti" u Hristovom vaskrsenju (1:20). U njemu imamo isti takav život (Kol 2:13). Istinski smo živi kroz njega.

2:5-8 "blagodaću ste spaseni" Predivna gramatička konstrukcija: particip aorista, ali u naglašeno opisnom pasivu (ponalja se u st. 8). Znači, spaseni smo u prošlosti od nekoga mimo nas, sa strane (pasivni smo bili u tome), ali sa moćnom posledicom danas – doslovno – "spaseni smo još i spasavamo se Gospodom". Vidi posebnu temu u Ef 1:7.

Ovo je jedan od nekoliko svetopisamskih odeljaka koji nas uči o sigurnosti spasenja (Jn 6:37,39; 10:28; 17:2, 24; 18:9; Rim: 8:31-39). Svakako, poput svih drugih jasnih istina i ova se mora uravnoteženo naučavati, u skladu sa ostalim istinama Božje reči.

2:6 "S njim nas je vaskrsao" Drugi aorist sa "*syn*" prepozicijom. Već smo vaskrsnuti s Hristom! Sahranjeni smo s njim u krštenju (Kol 2:12; Rim 6:3-11), ali i podignuti Očevom silom (Duhom Svetim, prema Rim 8:11). Kako moćne teološke slike! Saučesnici smo u ključnim događajima spasenja – U Hristovom raspeću, smrti, sahrani, vaskrsenju i vaznesenju. Zato što delimo i njegov život i njegova stradanja delićemo i njegovu slavu (Rim 8:17).

"i postavio na nebo" Treći aorist sa prepozicijom "*syn*". Naš odnos sa Gospodom se tiče i prošlosti i sadašnjosti i budućnosti. To je odnos pobede (Rim 8:37)! Slika ustoličenja govori o tome da ćemo vladati sa Hristom. Zamislite, vladaćemo zajedno sa Kraljem nad kraljevima koji sedi na Očevom tronu (Mt 19:28; Rim 5:17; Kol 3:1; 2. Tim 2:12; Otk 22:5)!

Posebna tema: Vladanje u Božijem carstvu

Naše učešće u Hristovoj večnoj vladavini je ideja šireg teološkog koncepta Božijeg carstva. Ona se javlja u SZ svesti o Bogu kao jedinom

pravom kralju Izraela (1. Sam 8:7). Bog simbolično vlada kroz vladare plemena Jude (1. Sam 8:7; 10:17- 19; 1. Mojs 49:10), kroz potomke Jesejeve porodice (2. Sam 7).

Sve su se ove odrednice mesijanski ispunile u Isusu iz Nazareta. Svojim rođenjem u Vitlejemu, Isus je inaugurirao svoju kraljevsku vladavinu. Zato je i carstvo Božije bilo moćna tema njegovog Propovedanja. Zapravo, to carstvo je došlo sa njim (Mt 10:7; 11:12; 12:28; Mk 1:15; Lk 10:9,11; 11:20; 16:16; 17:20-21).

Ipak, carstvo i stvarnost koja tek dolazi, eshatološke je prirode. Tu je, ali ne u potpunosti (Mt 6:10; 8:11; 16:28; 22:1-14; 26:29; Lk 9:27; 11:2; 13:29; 14:10-24; 22:16,18). To je zato što je Isus došao radi našeg spasenja prvi put kao sluga koji pati (Isa 52:13-53:12), ponizni vladar (Zah 9:9). Ali, drugi put o svom povratku dolazi kao Kralj kraljeva (Mt 2:2; 21:5; 27:11-14). Dakle, u teološku ideju Božijeg carstva spada i naše saučesništvo. Otac će nam u Sinu predati večnu vladavinu (Lk 12:32).

Ipak, tu je nekoliko važnih pitanja:

1. Šta je smisao naše vladavine sa Hristom, koju nam je Otac raskošno poklonio kroz svog Sina (Mt 5:3,10; Lk 12:32)?
2. Da li se Isusova obećanja njegovim učenicima tiču i vernika svih vremena, i nas (cf. Mat. 19:28 ; Luke 22:28-30)?
3. Da li je ovaj apostolov naglasak saglasan ili protivan onome što je rekao do sada (Rim 5:17; 1. Kor 4:8)?
4. U kojoj su vezi stradanje i slava (Rim 8:17; 2. Tim 2:11-12; 1. Pet 4:13; Otk 1:9)?
5. Glavna tema knjige Otkrivenja je saučesništvo u Hristovoj slavi:
   a) na zemlji, 5:10
   b) u hiljadugodišnjem carstvu, 20:5,6
   c) u večnosti, 2:26; 3:21; 22:5, Dan 7:14,18,27

"na nebo" Lokativ koji srećemo samo u ovom apostolovom pismu (1:20; 2:6; 3:10; 6:12). Kontekst nam otkriva da je reč o duhovnoj dimenziji, o napetosti našeg života ovde, ali i na nebu.

2:7 "da u vremenima koja će doći" Jevreji su vreme posmatrali dvojako: sadašnjost u kojoj prevladava zlo (Gal 1:4) i budućnost u kojoj će nadvladati pravda (vidi posebnu temu u 1:21). To novo doba će započeti slavnim Mesijinim ustoličenjem u sili Duha. "Vreme" u 1:20 je u jednini, a ovde je u množini (1. Kor 2 :7; Jev 1:2; 11:3). To znači: (1) postoje najmanje dva doba; (2) plural naglašava slavu doba koje dolazi. To je zapravo bio rabinski plural koji su zvali "plural slave". Simbolička upotreba množine ove imenice se vidi i u opisivanju prošlosti (Rim 10:25; 1. Kor 10:11; 2. Kor 1:9; Tit 1:2).

Neki teolozi smatraju da je reč o običnoj metafori za večnost zbog upotrebe iste fraze u koine – svakodnevnom, narodnom grčkom jeziku, ali i na još nekim NZ mestima (Lk 1:33, 55; Jn 12:34; Rim 9:5; Gal 1:5; 1. Tim 1:17).

"pokaže" Još jedan aorist kojim se ističe veličina Božijeg karaktera (1:5-7). Doslovno – "izložio je javnosti" (Rim 9:17,22). Anđeli su bili svedoci zapanjujuće milosti koju je Bog u Hristu iskazao izgubljenom čovečanstvu (3:10; 1. Kor 4:9; 1. Pet 1:12).

"nemerljivo" "*hyperballo*" Vidi posebnu temu "Pavlova upotreba predloga "*huper*" – "nad" u 1:19

2:8 "Jer ste blagodaću" Spasenje je isključivo delo "blagodati – milosti" (Ef 1:3-14). Ona iskazuje Božiji karakter (st. 4-6). Mi smo trofeji milosti nezaslužene Božije ljubavi, koja dolazi iz suštine Hristovog srca, gde ništa naše nema šta da doprinese.

"spaseni" Ponovo jaki oblik perfekt pasiva, paralelnog sa st.5 i istog značenja – "Spaseni smo i spasavamo se" po milosti. SZ pojam spasenja se tiče i fizičkog oslobođenja, izlečenja (Jak 5:15). U NZ je naglašenija duhovna dimenzija: Bog nas spasava od posledica greha i daje nam večni život.

"kroz veru" Samo se verom može primiti besplatni dar milosti (Rim 3:22,25; 4:5; 9:30; Gal 2:16; 1. Pet 1:5). Svaki čovek treba da odgovori na ponudu Očeve ljubavi u Sinu, Hristu (Jn 1:12; 3:16-17,36; 6:40; 11:25-26; Rim 10:9-13).

Bog je odlučio da obnovi odnos sa čovečanstvom kroz zavet milosti. On nam pristupa prvi (Jn 6:44, 65), ali i postavlja granice, uslove (Mk 1:51; Dl 3:16,19; 20:21). On jasno kaže da mu je moguće pristupiti, da se

možemo spasiti u njegovoj žrtvi. A to činimo pokajanjem i verom, poslušnošću, službom, upornošću, slavljenjem.

SZ pojam vere je uvek oslikan kao nešto čvrsto, nepomično. Vera je počivanje na nečem što je pouzdano, nepokolebljivo. Nažalost, ni za one koji se spasavaju se ne može reći da su na taj način pouzdanja vredni. Samo je Bog potpuno siguran. Jedino u njemu je moguće naći potpunu sigurnost. U takvom zavetnom odnosu je onda moguće biti veran takvom Bogu iz zahvalnosti. Naime, vera nikoga ne može da spase. Spasava nas jedino milost koju prihvatamo verom. Uvek je naglasak na objektu vere, na Hristu a ne na veri samoj po sebi (Mt 17:20).

"i to" Grčki prilog srednjeg roda "*touto*". Zanimljivo je da su imenice "milost" i "vera" u ženskom rodu, pa apostol svesno usaglašava svoju centralnu misao – ništa u spasenju ne pripada nama, sve je Božije delo. No, na osnovu Fil 1:28 i slične gramatike, moguće je da se prilog odnosi na "veru", pa je teološki naglasak više nego jasan. U svakom slučaju Božiji poziv milosti i čovekov odaziv vere su još jedan primer teološke napetosti: Božija suverenost "protiv" čovekove slobodne volje.

"nije od vas" Prva od tri fraze koje direktno naglašavaju da nismo doprineli svom spasenju. Dakle, to su: (1) "nije od vas" (st. 8); (2) "Božiji je dar" (st. 8); (3) "ne od dela" (st. 9).

"Božiji je dar" Ovo je suština milosti – sasvim nezaslužena ljubav (Rim 3:24; 6:23). Teško je dokučiti ovaj paradoks: potpuno nezaslužena ljubav i poziv da je prihvatimo u punoj odgovornosti. Ali, to je jedna istina sa dve strane! Spasenje je besplatno jer košta beskrajno mnogo. Rekli smo da nam mnoge biblijske istine dolaze oslikane u tenziji. Recimo: sigurnost spasenja i istrajnost u veri; vera i dela; Božija suverena volja i čovekova slobodna volja i dr.

Posebna tema: Novozavetne činjenice o spasenju

1. Spasenje je utemeljeno u Očevom karakteru (Jn 3:16), u delu Sina (2. Kor 5:21) i u službi Duha (Rim 8:14-16). Ono nema ništa sa našim nastojanjima, dobrotom i dostignućima.
2. Spasenje je dar (Rim 3:24; 6:23; Ef 2:5,8-9).
3. Spasenje je novi život i novi pogled na stvarnost (Jakov i 1. Jovanova)
4. Spasenje je saznanje (evanđelje), zajedništvo (vera u Isusa) i način življenja (hristolikost) – svo troje zajedno.

2:9 "ne od dela" Spasenje nema veze sa našim dostignućima (Rim 3:20, 27-28; 9:11, 16; Gal 2:16; Fil 3:9; 2. Tim 1:9; Tit 3:5).

"da se niko ne pohvali" Ako je sve od Boga a ništa od nas – nema ni malo mesta bilo kakvom hvalisanju (Rim 3:27; 4:2). Ako već hoćemo da se hvalimo – poziva nas Pismo – onda se hvalimo Hristom (1. Kor 1:31, kao citat Jer 9:23-24).

Posebna tema: Hvalisanje

"*Kaoshaomai*", "*kaushesis*" i slične oblike ovog glagola srećemo oko 35 puta u Pavlovim spisima, a samo još dva puta u ostatku NZ (tačnije, kod Jakova). Najčešći su u pismima Korinćanima.

Dve su stvari najvažnije u vezi hvalisanja:

1. Niko ne može da se hvali pred Bogom (1. Kor 1:29; Ef 2:9).
2. Vernici treba da se hvale jedino u Bogu (1. Kor 1:31; 2. Kor 10:17, što je aluzija na Jer 9:23-24)

Dakle, postoji pogrešno i ispravno hvalisanje:

1. Ispravno
   a) nadajući se slavi (Rim 4:2)
   b) u Bogu kroz Gospoda Isusa Hrista (Rim 5:11)
   c) krstom Gospodnjim (Kol 1:17-18; Gal 6:14)
   d) Pavle se hvali:

svojom službom bez nadoknade (1. Kor 9:15,16; 2. Kor 10:12).
svojim autoritetom u Hristu (2. Kor 10:8,12)
ne hvali se tuđim trudom (kao neki iz Korinta), (2. Kor 10:15) ne hvali se svojom nacionalnom pripadnošću (2. Kor 11:17; 12:1,5,6).

e) Hvali se jakim crkvama:
Korint (2. Kor 7:4,14; 8:24; 9:2; 11:10)
Solun (2. Sol 1:4)
f) svojim pouzdanjem u Božiju utehu i izbavljenje (2. Kor 1:12)

2. Neispravno:
a) U odnosu prema svom jevrejskom nasleđu (Rim 2:17,23; 3:27; Gal 6:13)
b) Neki u Korintu su se hvalili:
ljudima (1. Kor 3:21)
mudrošću (1. Kor 4:7)
slobodom (1. Kor 5:6)
c) Lažni učitelji su se hvalili crkvom u Korintu (2. Kor 11:12)

2:10 "Jer smo njegovo delo" Pojam "poema" dolazi od grčkog "*poiema*". Srećemo je samo dva puta u celom NZ: ovde i u Rim 1:20. Zaista, mi smo Božija poema milosti. Paradoksa li: već smo spaseni, ali smo još u izgradnji!

"stvoreni u Hristu Isusu" Particip aorist pasiv. Duh je taj koji nas oblikuje po Očevoj volji kroz Hristovo delo (st. 1:3-14). Istim rečima kojima apostol opisuje ovo duhovno stvaranje opisano je i stvaranje sveta u knjizi Postanka (3:9; Kol 1:16).

"za dobra dela" Hrišćanski način života je dokaz spasenja (Jakov i 1. Jovanova). Milošću smo spaseni za dobra dela! Vera bez dela je mrtva, kao što su i dela bez vere beskorisna (Mt 7:21-23; Jak 2:14-26). Cilj Očevog izabranja je da budemo "sveti i bez mane" (1:4).

Pavle je često bio napadan zbog svoje objave "preslobodnog" evanđelja. Govorilo se da tako ohrabruje bezbožan način života. Istina, sloboda bez odgovornosti i moralnih normi vodi u zloupotrebu. Pavle jeste Propovedao slobodu u milosti Božijoj, ali i prikladan način života kao odgovor na tu istu slobodu. Teško je ovo do kraja izreći, jer je reč o još jednom paradoksu - o odnosu besplatnog spasenja koje na delu znači punu odgovornost. Setimo se: napetost naizgled suprostavljenih istina treba držati u ravnoteži.

Zapadnjački individualizam razara poruku evanđelja. Nismo spaseni zato što je Bog bio opčinjen sa mnom i sa tobom kao pojedincima, već zato što je voleo ceo svet. Svaki čovek nosi njegov lik. Ali, spasava nas ponaosob da bi mogao, preko nas, da spase još mnogo pojedinaca. Žiža Božije ljubavi je na čovečanstvu kao celini (Jn 3:16), ali je odgovornost uvek pojedinačna (Jn 1:12; Rim 10:9-13; 1. Kor 15:1).

- **"koja je Bog unapred pripremio"** Vrlo jak izraz *(pro + hetoimos)* teološki vezan za pojam predestinacije (1:4-5,11). Pominje se još samo na jednom mestu, u Rim 9:23. Ponovo se naglašava večni Božiji naum: da kao Otac kroz Sina obnovi grehom narušenu bogolikost u ljudskom rodu (1. Mojs 1:26-27).

"Zato pamtite da ste ranije neznabošci po telu nazivani *neobrezanima* od onih koji sebe zovu *obrezanima* po telu, ljudskom rukom, da ste u ono vreme bili bez Hrista, odvojeni od građanstva u Izraelu i bez učešća u zavetima obećanja, bez nade i bez Boga na svetu! A sada ste u Hristu Isusu, vi koji ste nekad bili *daleko*, postali *blizu* Hristovom krvlju.

Jer on je naš mir; on je sastavio oba dela u jedno i srušio pregradu koja je razdvajala, neprijateljstvo u svom telu. Zakon zapovedi u Proisima obesnaži da od dvojice stvori u sebi jednog novog čoveka načinivši mir, i da obojicu u jednom telu krstom pomiri s Bogom, jer je na njemu ubio neprijateljstvo. I tako je došao i Propovedao mir vama *daljima* i mir onima koji su *blizu*; jer kroz njega obojica imamo pristup k Ocu, u jednom Duhu.

Tako, dakle, niste više tuđinci i došljaci, nego ste sugrađani sa svetima i Božiji ukućani, nazidani na temelju apostola i proroka, gde je sam Hrostos Isus ugaoni kamen. U njemu je sva zgrada sastavljena i raste u sveti hram u Gospodu. U Njemu se i vi zajedno naziđujete u stan Božiji u Duhu" *Ef 2:11-22*

2:11 "Zato" Odnosi se ili na odeljak st. 1-10 ili na 1:3-2:10. Ovako Pavle često započinje novu literalnu i misaonu celinu koju hoće da poveže sa prethodno rečenim (Rim 5:1; 8:1, 12:1). Ovo je treća velika istina prvog, doktrinarnog dela poslanice, gl. 1-3. Prva je bila: suvereno Božije izabranje utemeljeno na milosti. Druga je: beznadežnost sveta

izgubljenog u svom grehu, sveta koji može da se spase jedino delom nezaslužene ljubavi iskazane u Hristu, bez trunke udela svoje dobrote. To se spasenje prima jedino verom. Ova, treća istina otkriva večnu Božiju nameru da spase svakog čoveka (1. Mojs 3:15) – i Jevreje i Grke (2:11-3:13). Nikakav ljudski razum, pa ni naduvani gnostički, ne može da shvati ovo otkrivenje.

"pamtite" Jasan oblik zapovednog načina u sadašnjem vremenu. Vernici nejevrejskog porekla ne smeju da zaborave sve prethodno rečeno.

"da ste ranije neznabošci po telu" "*Ethos*" znači nacija, narod. To je zajednički naziv za sve ljude i nacije mimo Jakovljevog plemena. SZ je imenicom "*goim*" nazivao sve narode mimo Jevreja.

"po telu nazivani *neobrezanima*" Čak je i SZ jasno isticao da je obrezanje spoljašnji znak unutrašnje vere (3. Mojs 26:41-42; 5. Mojs 10:16; Jer. 4:4). Judaisti, koji se spominju u poslanici Galatima, su tvrdili da je obrezanje još uvek pred Bogom neophodno za spasenje (Dl 15:1; Gal 2:11-12). Pouka: Pazimo da nikada ne pomešamo simbole sa duhovnom stvarnošću koju ti simboli oslikavaju (Dl 2:38)!

2:12 "bez Hrista" Doslovno: "bez ikakvog temelja". Naime, sledećih nekoliko izraza (st. 12), poput odeljka st.1-3, ističu potpunu beznadežnost i nemoć sveta bez Hrista.

"odvojeni" Ponovo particip perfekta u pasivnom obliku: "bili ste i jeste isključeni, stranci". U SZ se ovim pojmom označavao stranac, došljak ograničenih građanskih prava. Pagani su bili odvojeni od privilegija izabranog naroda u Jahvinom zavetu.

"od građanstva u Izraelu" "*Politeia*" je doslovna reč za naš pojam "politika", ali izvorno znači "građanstvo". Odnosi se na Avraamove potomke. Njihove privilegije se navode u Rim 9:4-5.

"zavetima obećanja" Ovo može da se odnosi na paralelu između SZ i NZ. Naime, moguće je uočiti određenu napetost između zahteva jednog i drugog. U SZ Bog je zahtevao određene stvari: od Adama u pogledu Edena; od Noja, s obzirom na Arku; od Avraama, kad je reč o mestu življenja i odnosu prema Isaku; od Mojsija kada je trebalo da vodi narod iz ropstva i dr. Ali, od svih se očekivalo da veruju onome što je Bog kazao! Neke teološke struje (dispenzacionalisti) se

usredsređuju na različitosti. Opet, drugi (poput kalvinista) teže objedinjavanju, uniformisanju aspekta vere. Pavle se usredsređuje na Avraamov zavet (Rim 4) kao model odnosa po veri.

NZ ne traži od čoveka ništa manje vere od SZ, kada je reč o ličnom pouzdanju u Božija otkrivenja, makar da je reč o različitom sadržaju (Jer 31:31-34). Zavet načinjen pod Mojsijem je zahtevao ritualnu poslušnost, a NZ teži veri i poslušnosti Hristu. I taj novi put je božanski način ujedinjavanja i Jevreja i Grka u jednoj veri u Hrista (2:11-3:13).
Oba su zaveta i bezuslovna (Božija obećanja) i uslovljena (ljudski odgovor). Oba odražavaju Božiju suverenost (predestinaciju) i slobodu ljudskog izbora (veru, poslušnost, predanje).

Posebna tema: Zavet

"*Berit*" je tipičan SZ pojam za "savez", "zavet" i nije ga lako opisati. Nema odgovarajućeg, paralelnog glagola u jevrejskom, pa su nategnuti svi etimološki (rečnički) pokušaji da se pojam definiše. Utoliko je više posla za tumače da odrede funkcionalno teološko značenje ove reči.

Zavet je odnos koji Bog uspostavlja sa čovekom. Ako pravilno shvatimo ovaj odnos moći ćemo pravilno da razumemo i čitavu Božiju reč. Naime, tek se u zavetu vidi već pominjana napetost suverene Božije i slobodne čovekove volje. Zaveti se temelje na Božijem karakteru, delovanju i naumima.

1. Tvorevina (1. Mojs 1 i 2)
2. Poziv Avramu (1. Mojs 12)
3. Zavet sa Avraamom (1. Mojs 15)
4. Spasenje Noja i obećanja (1. Mojs 6 do 9)

Svaki zavet zahteva čovekov odgovor:

1. Adam je u veri trebalo da odbije drvo poznanja dobra i zla (1. Mojs 2)
2. Avram je verom trebao da napusti dom svojih predaka i očekuje potomstvo (1. Mojs 12,15)
3. Noje je u veri gradio poseban brod daleko od bilo kakve vode, u veri je sabirao životinje (1. Mojs 6-9)

4. Mojsije je u veri poveo Izraelce iz Egipta; u veri je primio posebne zapovesti za svaku oblast života, prihvatajući blagoslov za poslušnost a prokletstvo za neposlušnost (5. Mojs 27 i 28).

Istu napetost odnosa Boga i čoveka imamo i u nagoveštajima NZ. Uzmimo samo Jez 18 i Jez 36:27-37. Da li je zavet zasnovan na pozivu Božije milosti ili na čovekovom odzivu? To je goruća dilema oba zaveta – i Starog i Novog. Ali, oba imaju cilj: (1) obnova odnosa narušenih još u Edenu (1. Mojs 3); stvaranje novog naroda koji odražava Božiji karakter.

NZ, najavljen u Jer 31:31-34, rešava tzv. napetost tako što sasvim obezvređuje bilo kakav napor u spasenju sa ljudske strane. Božiji zakon naglašava unutrašnji stav, a ne spoljašnju ritualnu pojavnost. Dakle, cilj je uvek istinska pobožnost ali se metodologija menja. Ljudski rod mora da bude svestan koliko je u sebi unakazio Božije obličje (Rim 3:9-18). U nama je problem – u našoj grešnosti i nepouzdanosti – a ne u Božijim zavetima (Rim 7; Gal 3).

Napetost SZ bezuslovnosti i uslovnosti traje i u NZ. Spasenje je dovršeno Božije delo u Hristu i potpuno nezasluženi dar koji se prihvata jedino pokajanjem i verom (pokajanje i vera se zahtevaju i posle obraćenja). I jedno i drugo su deo božanskog proglasa našeg spasenja, poziva na doživotnu hristolikost. Bog nas proglašava spasenima i svetima ali nas trajno poziva, zapoveda nam da živimo sveto. Ne spasavamo se svojom dobrotom već poslušnošću (Ef 2:8-10). Dobra dela i celoviti pobožni život su dokaz spasenja a ne njegov uzrok. Ovu napetost najviše vidimo u poslanici Jakovljevoj i 1. Jovanovoj.

"bez nade i bez Boga na svetu" Naglašeni kontrast izabranja: Bog poziva Izraelski narod dok svi paganski narodi ostaju bez objave Zakona, u mraku idolatrije (1. Sol 4:13; Rim 1:18-2:16).

2:13 "A sad" Radikalna je razlika između pređašnjeg beznađa (st. 11-12) i nade koja je svanula sa evanđeljem.

"vi koji ste nekad bili *daleko*, postali *blizu*" Ista ideja se ponavlja u st. 17 gde se citira Isa 57:14-19. I dok prorok Isaija misli na progonstvo Jevreja, Pavle misli na pagane. Ovo je tipičan primer apostolove tipološke upotrebe SZ. Apostoli nose u sebi SZ nadu, istu nadu i za nekad prognane Jevreje i za, dugo vremena otuđene, pagane.

"Hristovom krvlju" Apostol ističe slavnu i pobedničku zastupničku Hristovu žrtvu (1:7; Rim 3:25; 5:6-10; 2. Kor 5:21; Kol 1:20; Jev 9:14,28; 1. Pet. 1:19; Otk 1:5). Bog više nema nacionalnu porodicu već duhovnu (Rim 2:28-29; 4:16-25).

Hristova krv je žrtvena metafora (3. Mojs 1-2) Mesijine smrti. Naime, Preteča je objavio: "Vidi Jagnje Božije koje uklanja grehe sveta! (Jn 1:29). Isus je došao, rodio se da bi umro za nas (1. Mojs 3:15; Isa 53; Mk 15:53; 10:45).

2:14 U ovoj rečenici imamo tri glagola. Prvi je u sadašnjem vremenu. Isus nam trajno daje svoj mir. Drugi glagol je u pasivnom prošlom vremenu: Desilo se sve što je trebalo da ujedini Jevreje i Grke u jedno novo, neviđeno telo.

Mir podeljenog čovečanstva je glavna tema ove literalne celine 2:11-3:13. To je ona, od iskona čuvana Božija tajna. Mir znači: (1) mir između Boga i ljudi (Jn 14:27; 16:33; Rim 5:1-11; Fil 4:7,9); (2) mir između Jevreja i pagana (14, 15, 17; Gal 3:28; Kol 3:11).

"Jer on je naš mir" U grčkom je zamenica "on" u naglašenom obliku *(autos).* A pojam mir slikovito znači "popraviti ono što je pokvareno" Isus je Mesija – Princ mira (Isa 9:6, Zah 6:12-13). Taj mir je svestran. (Vidi posebnu temu: "Hrišćani i mir", u Kol 1:20).

"on je sastavio oba dela u jedno" Vernici više nisu ni Jevreji ni Grci – svi su hrišćani (1:15; 2:15; 4:4; Gal 3:2 8; Kol 3:11). Poslanica Efescima nam otkriva ovu tajnu, drevni Očev plan (1. Mojs 3:15). Bog je odabrao Avraama da bi po njemu izabrao jedan narod a tim narodom ceo svet (1. Mojs 12:3; 2. Mojs 19:5-6). I to je zajednička tema oba saveza – i Starog i Novog. (Vidi posebnu temu u Kol 3:11, "Rasizam").

"pregradu koja je razdvajala" Vrlo redak pojam. Kontekst kazuje da je reč o kategoriji sinajskog Zakona (st. 15). Neki tumači kažu da je reč o zastoru koji je, u Irodovom hramu, odvajao Jevreje i prozelite tokom bogosluženja. Isti simbol vidimo u času Isusove smrti na krstu, kada se pomenuti zastor pocepao na dvoje (Mt 27:51). Jedinstvo je Božija volja i omogućeno je svima (Ef 4:1-10).

U gnosticizmu ovakva barijera oslikava jaz između neba i zemlje, duha i materije, na šta se verovatno aludira u Ef 4:8-10.

2:15 "obesnaži" Još jedan omiljeni apostolov izraz (Rim 3:31; 6:6; Kol 2:14). Doslovno: "anulirati, poništiti". Glagol je u particip aoristu. Isus je u potpunosti uklonio svaku kaznu za greh (st. 16; Kol 2:14; Jev 8:13).

Svakako, to ne znači da SZ nije važno i nadahnuto otkrivenje (Mt 5:17-19), ili da Zakon nema mesta u našem spasenju (Dl 15; Rim 4; Gal 3; Jevrejima). NZ se temelji na novom srcu i novom duhu (Jer 31:31-34; Jez 36:22-36), a ne na zakonskom kodeksu i čovekovom pridržavanju svih tih pravila. Sada svi koji veruju u Hrista – i Jevreji i Grci – dobijaju Hristovu pravednost.

Posebna tema: Poništenje – obesnaženje *(katargeo)*

"*Katargeo*" je glagol bogatog značenja. Pavle ga koristi 25 puta.

A. Osnovno rečničko značenje:
   1. nedelotvoran
   2. besplodan
   3. neupotrebljiv
   4. beskoristan

B. Zajedno s predlogom "*kata*" znači:
   1. beskoristan
   2. neaktivan
   3. otkazan
   4. prevaziđen

C. U Lk 13:7 je ovim glagolom opisano neplodno stablo.

D. Pavle ga koristi slikovito:
   1. Bog obezvređuje nešto što nam čini zlo –
      a) grešnu ljudsku prirodu (Rim 6:6)
      b) Mojsijev zakon u smislu Božijeg obećanja "semenu" (Rim 4:14; Gal 3:17; 5:4,11; Ef 2:15).
      c) duhove sile (1. Kor 15:24)
      d) "čoveka bezakonja" (2. Sol 2:8)
      e) fizičku smrt (1. Kor 15:26; 2. Tim 1:16; Jev 2:14)

E. Bog menja staro za novo
      a) Mojsijev zakon (Rim 3:3,31; 4:14; 2. Kor 3:7,11, 13, 14)

b) poređenje zakona i braka (Rim 7:2,6)
c) stvari ovog sveta (1. Kor 13:8,10,11)
d) fizičko telo (1. Kor 6:13)
e) vođe ovog sveta (1. Kor 1:28; 2:6)

Ova se reč prevodi na mnogo načina, ali svi oni imaju vrlo slično značenje: prestanak, poništavanje, obesnaživanje, ali ne nužno i potpuno uništenje, prestanak postojanja, anihilaciju.

"u svom telu" Još jedan naglasak Isusovog čoveštva (Kol 1:22) i delotvornog utelovljenja (Ef 4:8-10). Lažni učitelji su odbacivali i jedno i drugo jer su bili zaslepljeni ontološkim dualizmom, lažnim sukobom duha i materije, u kome je duh nužno dobro a materija nužno zlo (Gal 4:4; Kol 1:22).

"neprijateljstvo" Uravnotežena struktura izjednačava "neprijateljstvo" (st. 16) sa "Zakon zapovedi u Proisima". SZ je Proisivao – "čini to i živećeš" – ali to je bilo nemoguće za ogrehovljeno čovečanstvo. Prekršaj Zakona je prekršitelju donosio prokoletstvo (Gal 3:10) – "duša koja zgreši umreće" (Jez 18:4,20). NZ je otklonio to neprijateljstvo tako što je ljudima ponudio novo srce i novi duh (Jer 31:31-34; Jez 36:26-27). Duhovnost u NZ postaje plod a ne cilj. Spasenje postaje dar a ne nagrada za dobra dela.

"Zakon zapovedi u Proisima" Misli se na SZ put spasenja (Rim 9:30-32; Gal 2:15-21).

Posebna tema: Mojsijev zakon i hrišćani

A. Zakon je nadahut i večan (Mt 5:17-19)

B. Oduvek je bilo nemoguće spasti se pridržavanjem Zakona. Svako čovekovo upinjanje ostaje manjkavo (Mt 5:20, 48; Rim 7:7-12; Gal 3:1ff; Jak 2:10).

C. Hristovo evanđelje je jedini put ka Bogu (Jn 14:6; Rim 3:21; Gal 2:15-21; Jev 8:12).

D. SZ je još uvek odličan za naš društveni život, ali nipošto kao put spasenja. Kult – žrtveni sistem, sveti dani, civilni i religiozni zakoni – je prošlost, mada Bog i danas govori kroz svoj SZ. Napomena u Dl 15:20 se tiče zahteva zajedništva među vernicima, nipošto njihovog spasenja.

"u sebi stvori" Zamenica "sebe" je u grčkom u naglašenom obliku. Bog od iskona želi da ujedini čovečanstvo u svom spasenju (1. Mojs 3:15). A to je bilo moguće samo kroz jedinstvenu ličnost SZ – Mesiju.

"jednog novog čoveka" Izvorni jezik pojam "nov" svrstava u kategoriju vrste a ne vremena. Naime, NZ Božiji narod nisu ni Jevreji ni Grci, već hrišćani! Crkva je u Hristu to novo duhovno biće, novi entitet (Rim 11:36; Kol 1:16; Jev 2:10).

"načinivši mir" Još jedan omiljeni apostolov izraz: 11 puta u Rimljanima i 7 puta u Efescima (1:2; 2:14,15,17; 4:3; 6:15,23). Koristi se trojako: (1) mir između Boga i čoveka, Kol 1:20; (2) mir pojedinca sa Bogom kroz Hrista, Jn 14:27; 16:33; Fil 4:27; (3) mir među ljudima, Ef 2:11-3:13.

Glagol je u particip prezent pasivu. Dakle, Hrist je taj koji i dalje donosi mir Adamovoj deci, onima koji mu priđu u pokajanju i veri. Hristov mir nije automatski ali je dostupan svima (Rim 5:12-21).

2:16 "pomiri" Grčki pojam ima u sebi sliku premeštanja nekoga iz jedne sfere postojanja u drugu. Naglašen je kontrast (Rim 5:10-11; Kol 1:20,22; 2. Kor 5:18,21). Pomirenje znači uklanjane prokletstva iz 1 Mojs 3. Bog i čovek ponovo ulaze u najprisnije zajedništvo već sada, makar da smo i dalje u svetu nesklada. To pomirenje ima dalekosežne posledice na naš odnos sa drugim ljudima i sa čitavom prirodom (Isa 11:6-9; 65:25; Rim 8 :18-23; Otk 22:3). Upravo je izmirenje Jevreja i ostatka sveta u spasenju najbolji primer evanđeoskog ujedinjavanja sveta.

"u jednom telu" Pojam jedinstva ima više značenja u Pavlovim spisima: (1) fizičko Hristovo telo (Kol 1:22) ili njegovo duhovno telo, Crkva (Kol 1:23; 4:12; 5:23,30); (2) novo čovečanstvo sačinjeno od spasenih Jevreja i nejevreja (2:16): (3) sklad i raznolikost lepeze duhovnih darova (1. Kor 12:12-13,27). U svakom slučaju, sva rešenja teže prvoj ideji (1).

"krstom" Službeni jevrejski vlastodršci su u Hristovom krstu videli dokaz prokletstva (5. Mojs 21:23), ali za Boga on postaje izvor otkupljenja (Isa 53). Isus umesto svih nas "postaje kletva" (Gal 3:13)! Smrt za njega postaje vrelo slavne pobede (Kol 2:14-15). Za nas je ta smrt pobeda nad: (1) SZ prokletstvom; (2) zlim silama; (3) nacionalnim neprijateljstvom između Jevreja i Grka.

"jer je na njemu ubio neprijateljstvo" Naši prevodi (engleski, op. prev.) daju dvojako značenje. Naime, zamenica može da bude i u muškom i u srednjem rodu. I kontekst daje mogućnost dvojakom rešenju (i na krstu i na Hristu). U svakom slučaju naglašeno je Hristovo delo otkupljenja.

2:17 Jasna aluzija na Isa 57:19 ili 52:7. Rabini su ovim pojmom označavali prozelite – paganske preobraćenike na jevrejstvo.

2:18 Čitava poslanica jasno ističe delo svete Trojice u našem spasenju (1:3-14,17; 2:18; 4:4-6). Iako pojam "Trojica", "Trojstvo" nije svetopisamski, čitava ideja je vrlo ukorenjena u Božijoj reči (Mt 3:16-17; 28:19; Jn 14:26; Dl 2:33-34,38-39; Rim 1:4-5; 5:1,5; 8:9-10; 1. Kor 12:4-6; 2. Kor 1:21-22; 13:14; Gal 4:4-6; Ef 1:3-14; 2:18; 3:14-17; 4:4-6; 1. Sol 1:2-5; 2. Sol 2:13; Tit 3:4-6; 1. Pet. 1:2; Juda 20-21). (Vidi posebnu temu u 1:3).

"obojica imamo pristup" Jak oblik aktivnog prezenta, što označava trajnu radnju trajne delotvornosti – uvek i uvek imamo pristup. Isus nas je na jedinstveni način doveo u Očevu prisutnost i predstavio nas kao svoje (Rim 5:2, poziv na slobodno pristupanje Bogu u Jev 4:16; 10:19,35).

"u jednom Duhu" Isti je naglasak i u Ef 4:4. Lažni učitelji cepaju zajedništvo a Duh donosi jedinstvo (ne i uniformisanost!).

2:19 Paganski narodi, do juče sasvim po strani, sada su sasvim dobrodošli. Pavle koristi jasne i moćne biblijske metafore: (1) "sugrađani" (misli se na sveti grad); (2) "sveti" (misli se na odvojenost za božanske namere); (3) "ukućani" (članovi porodice); (4) "nazidani" (misli se na duhovni hram, st. 20-22a). (Vidi posebnu temu u Kol 1:2).

2:20"nazidani na" Particip aorista u pasivnom obliku. A to znači da je osnova naše vere davno i u potpunosti položena delom svete Trojice. Tu dobru vest su svetu objavili apostoli i proroci (3:5).

"na temelju apostola i proroka" Isus je doneo suštinu Radosne vesti (1Kor 3:11). O tome su prorokovali SZ proroci, o dolasku Božijeg carstva. Isusov Duhom vođen život, njegova smrt na krstu i slavno vaskrsenje su ispunjenje svega najavljenog. A apostoli su svedoci svega toga. Ipak, pitanje je o kojim se to prorocima radi? Onima u SZ ili u NZ (3:5; 4:1)? Redosled nam kazuje da se misli na NZ

proroke (st. 3:5; 4:11). No, mesijanska aluzija "ugaonog kamena" svakako se tiče SZ proroštava.

Potreba da razlikujemo SZ i NZ proroke je vrlo važna. Starozavetni proroci su pisci Biblije. Bili su Božije oruđe u objavi. Ipak, i NZ govori o prorocima (1. Kor 12:28; Ef 4:11). Znači li to da se pisanje Pisma nastavlja? Moramo da razlikujemo nadahnuće (apostola i SZ proroka) od prosvetljenja i duhovne obdarenosti (NZ vernika).

"ugaoni kamen" Moćna SZ metafora (Isa 28:16; Ps 118:22; 1. Pet 2:4-8). Vrlo često nam SZ Božju snagu i sigurnost oslikava kao "stenu" (5. Mojs 32:4, 15, 18, 30; Ps 18:2, 31, 46; 28:1; 33:3; 42:9; 71:3; 78:15).

Slika Hrista kao stene:

1. odbačena stena (Ps 11:22)
2. stena na kojoj se zida (Ps 118:22; Isa 28:16)
3. stena sablazni (Isa 8:14-15)
4. pobednička i osvajačka stena (Dan 2:45)
5. Isus sebe opisuje kao stenu (Mt 21:40; Mk 12:10; Lk 20:17)

Isus je središte SZ objave koju tadašnji ritualizam i legalizam nisu hteli da prihvate (Isa 8:14)

Posebna tema: Ugaoni kamen

I.Stari zavet

A. Slika kamena, stene kao nečega jakog, izdržljivog opisivala je samog Jahvu (Ps 18:1)

B. Vremenom se ta slika razvila u mesijansku ideju (1. Mojs 49:24; Ps 118:22; Isa 28:16).

C. Mesija će doneti Božiji sud (Isa 8:14; Dan 2:34-35,44-45).

D. Vremenom slika dobija i građevinsku metaforu:

1. Kamen temeljac koji se prvi stavlja, kao mera i sigurnost čitavom temelju, uglavnom kao ugaoni kamen.
2. Poslednji kamen u građevini, onaj koji drži ceo zid (Zah 4:7; Ef 2:20-21)
3. "Ključni" kamen, onaj koji stoji u centru dovratka i drži sve.

II. Novi zavet

A. Isus je citirao Ps 118 nekoliko puta i primenio ga na sebi samom (Mt 21:41-46; Mk 12:10-11; Lk 20:17).

B. Pavle citira takođe Ps 118 kao sliku Božijeg odbacivanja nevernog, buntovnog Izraela (Rim 9:33).

C. Za Pavla je Hrist ugaoni kamen, prema Ef 2:20-22

D. I apostol Petar u 1. Pet 2:1-10 govori na isti način o Gospodu. On je ugaoni kamen a vernici su živo kamenje kojim se zida (slika vernika kao hrama, 1. Kor 6:19). Isus je taj novi hram (Mk 14:58; Mt 12:6; Jn 2:19-20).

Odbacivši Isusa kao Mesiju Jevreji su odbacili svu svoju nadu.

III. Teološke izjave

A. Jahve je pozvao Davida i Solomuna da mu sazidaju hram. Rekao im je da će biti blagosloveni ako budu čuvali Savez sa njim. Ali, ako mu budu nesposlušni, hram će se pretvoriti u ruinu (1. Kr 9:1-9).

B. Rabinski se Judaizam usredsredio na rituale, te tako zapostavio ličnu veru (iako su većina njih bili iskreno pobožni ljudi). Ali, Bog i tada i sada traži samo našu, predanu i svakodnevnu veru – zajedništvo sa čovekom, svojom slikom (1. Mojs 1:26-27). Zato u Lk 20:17-18 čitamo zastrašujuće reči osude.

C. Isus je u metafori hrama oslikao svoje telo. To naglašava i proširuje koncept lične vere u Mesiju, kao posrednika između Boga i čoveka.

D. Spasenje obnavlja Božiju sliku u nama. Zato je zajedništvo sa Bogom moguće. Cilj hrišćanstva je naša hristolikost, sada i ovde. Mi smo to "živo kamenje".

E. Isus je temelj naše vere – Alfa i Omega. Nekima je kamen spoticanja a nekima stena zaštite. Ne sakriti se u njemu znači Proasti. Sredine nema!

2:21-22 Ideju zajedništva Božijeg naroda smo videli u st. 19 (dva puta). Ovde je iskazana u množini. Biti spasen znači biti deo Božije porodice, deo živog zdanja, Hristovog tela, hrama.

Ideju crkve kao hrama srećemo razrađenu u 1. Kor 3:16-17. I tu je naglašena korporativnost, priroda zajedništva crkve. Naše pojedinačno članstvo je iskazano u 1. Kor 6:16. I to su dva lica jedne istine!

Glagol u ovom odeljku takođe ima taj kolektivni naglasak. Prepozicija “*syn*” upravo to pruža: “sa, zajedno, pri”. A glagolsko vreme – prezent pasiv – samo ističe to da Bog sam zida svoju crkvu.

Ovde se u manuskriptima javljaju određeni problemi sa frazom “sva zgrada”. Unicijalni (velikoslovni) prepisi – A, B, D, F i G – nemaju član, dok neki drugi viđeniji, opet, imaju član. Pitanje je: da li Pavle misli na jednu veliku, ili više malih građevina koje su ujedinjene? Cenjeni bibličari su skloniji prvom rešenju. Kako god, ta građevina još nije završena. Ona raste još uvek.

Posebna tema: Naziđivanje

I “*oikodomeo*” spada u korpus Pavlovih omiljenih reči. Doslovno – “graditi kuću” (Mt 7:24). Slikovito:

1. Hristovo telo – crkva (1. Kor 3:9; Ef 2:21; 4:16)
2. graditi:
   - a) slabu braću (Rim 15:1)
   - b) susede (Rim 15:2)
   - c) jedan drugog (Ef 4:29; 1. Sol 5:11)
   - d) svete za službu (Ef 4:11)
3. mi se izgrađujemo u:
   - a) ljubavi (1. Kor 8:1; Ef 4:16)
   - b) izbegavajući zamlaćivanja (1. Tim 1:4)
   - c) ograničavajući ličnu slobodu (1. Kor 10:23-24)
   - d) ograničavajući govornike na službi (pevače, učitelje, proroke, govor u jezicima, tumače jezika – 1. Kor 14:3-4, 12)
4. Sve treba da nas izgrađuje:
   - a) Pavlov autoritet (2. Kor 10:8; 12:19; 13:10)
   - b) zaključna izjava u Rim 14:19; 1. Kor 14:26

Predlozi za razgovor

Rekli smo da je ovaj udžbenik tek vodič u tumačenju. Svako od nas je za sebe odgovoran za svoje tumačenje Pisma. Svako treba da sluša svoje unutrašnje vođstvo. Seti se: Ti, Pismo i Duh Sveti. Nikada ne odustaj od ovoga.

I ova pitanja su osmišljena da bi ti pomogla u sažimanju glavnih misli ovog odeljka. Dakle, da u njima nađeš izazov, a ne konačne odgovore.

1. Zar su stvarno svi ljudi otuđeni od Boga?
2. Imamo li svoj bitni deo u spasenju?
3. Zašto je ujedinjenje Grka i Jevreja toliko važno?
4. Kako je Isus obesnažio Zakon?
5. Da li je Božiji Zakon večan? U kom su odnosu hrišćani i SZ?
6. Zašto apostol Pavle naglašava metaforu izgradnje u st. 19-23?

Efescima 3

Podela poglavlja
Prema revidiranom prevodu dr. Dimitrija Stefanovića
3:1-21
Pavle služi Božijoj tajni

Treći krug čitanja

Ovaj udžbenik je tek vodič, što podrazumeva vašu odgovornost u procesu tumačenja. Svako je odgovoran spram onoga što ima, spram svetla koje mu je povereno. Vi, Pismo i Duh Sveti ste prioritet tumačenja. Ne zaboravite to nikada.

Dakle, pročitajte ovo poglavlje kao jednu celinu. Prepoznajte subjekte, tj. o čemu ili kome je reč. Sačinite svoj lični pregled poglavlja a zatim ga uporedite sa nekim od prevoda koje koristite. Svakako, podele na poglavlja i misaone celine nisu deo nadahnutosti teksta, ali jesu ključ u prepoznavanju glavne piščeve namere. A to je srce svakog dobrog tumačenja. Svako poglavlje ima jednu temu.

1. Prvo poglavlje
2. Drugo poglavlje
3. Treće poglavlje

Uvid u celinu 3:1-21

A. Rekli smo da je ova poslanica okružno pismo. Prve tri istine koje apostol obrađuje doktrinarni su deo poslanice (vidi Uvod).

1. U 1. poglavlju slavi se Otac za ljubav "pre postanja sveta", ljubav iskazanu kroz Hristovo delo otkupljenja i trajnu službu Duha Svetog.
2. U odeljku 2:1-10 apostol nam otkriva dubinu spasonosne ljubavi za izgubljeno čovečanstvo.
3. U odeljku 2:11-3:13 otkriven nam je od iskona čuvani plan spasenja, koji uključuje sve ljude kroz besplatni dar Hristove milosti (1. Mojs 3:15). Sve – Jevreje i Grke, muškarce i žene,

robove i gospodare. Taj plan spasenja je delotvoran u Božijoj sili, srazmeran ljudskoj beznadežnosti i kolapsu cele tvorevine (1:4)

B. Odeljci 2:11-22 i 3:2-13 govore o jednoj od nekoliko Božijih tajni koje Pavle spominje u svojim spisima. Jevreji i pagani su u Hristu ujedinjeni u jedan narod, u novi duhovni entitet – Hristovu crkvu. Vidi posebnu temu za 3:3.

C. Pavle 3:1 započinje slavopojem, pa se odmah vraća na tajnu o spasenju neznabožaca, da bi se opet vratio hvalospevu od st. 14 do st. 21.

D. Tri su dela molitve koja započinje u st. 1 i završava st. 14-21:

1. Vernici primaju unutrašnju snagu, st. 16-17a.
   a) primaju snagu u Duhu
   b) primaju snagu prebivajući u Hristu
2. Vernici mogu da shvate puninu tajne evanđelja, st. 17b-19a
   a) kroz pouzdanje
   b) kroz iskustvo
3. Vernici su ispunjeni puninom *(pleroma)* Božijom, st. 19b.

Tumačenje reči i izraza

“Zato ja, Pavle, zatvorenik Hrista Isusa za vas, neznabošce…

Jer ste čuli za službu Božije blagodati koja je data meni za vas: da je meni otkrivenjem kazana tajna, kao što sam ranije ukratko napisao. Čitajući to, možete da shvatite moje razumevanje Histove tajne, koja u drugim naraštajima nije data čovekovim sinovima, kao što je sada otkrivena njegovim Duhom Svetim apostolima i prorocima.

Neznabošci su kroz evanđelje, sunaslednici, sutelo i sudeonici u obećanjima u Hristu Isusu. Njemu sam postao sluga po daru Božije blagodati, koja mi je data delovanjem njegove sile.

Meni, najmanjem od svih svetih, data je ova blagodat: da neznabošcima objavim neistraživo Hristovo bogatstvo, i da svakom pokažem u čemu je tajna koja je od večnosti bila sakrivena u Bogu koji je sve stvorio,

da bi poglavarstvima i vlastima na nebu, kroz crkvu bila objavljena mnogorazlična Božija mudrost, po njegovoj večnoj odredbi, koju je ispunio u Isusu Hristu, našem Gospodu!

U njemu i kroz veru u njega imamo slobodu i pristup s pouzdanjem. Zato molim, da se ne obeshrabrite zbog mojih nevolja za vas: one su vaša slava” ***Ef 3:1-13***

3:1 “Zato” Ceo ovaj odeljak st. 2-13 je teološki nastavak odeljka 2:11-22. Tek, istu ovu frazu Pavle ponavlja u st. 14 i nastavlja svoj hvalospev Bogu.

“zatvorenik Hrista Isusa za vas, neznabošce…” Apostol piše poslanicu iz rimskog zatvora, uhvaćen i optužen zbog pobune u Jerusalimu (Dl 21:27-22:22). Neredi su počeli kada su tamošnji Jevreji otkrili da je Pavle u hram uveo paganina, Trofima iz Efesa. Za njih je to bila nepodnošljiva uvreda (2:14). Pavle je doživeo poseban poziv od Boga za neznabošce (st. 2, 8; Dl 9:15; 22:21; 26:16, 18, Rim 11:13; 15:16; Gal 1:16; 2:9; 1. Tim.2:7; 2. Tim 4:17).

3:2 “Jer” U grčkom ovo je izrazito uslovljena rečenica, koja podrazumeva potvrdan odgovor na sve do sada rečeno. Deo st. 2-7 je jedna rečenica u izvorniku. Efesci su čuli za apostolov poziv i službu, makar da nije lično bio osnivač maloazijskih crkava.

“za službu Božije blagodati koja je data meni za vas” Pavle je osećao duboku sigurnost svog evanđeoskog poziva (st. 9; 1. Kor 4:1; 9:17; Kol 1:25; 1. Pet 4:10). Darovana mu je milost (st. 7-8) kao dar upravljanja (st. 2). Ovde imamo primer dva aspekta Božijeg Saveza.

Svi su vernici darovani Duhom (1. Kor 12:7,11) i svima je poverena služba objavljivanja evanđelja (Mr 28:19-20). Ovo je Veliko poslanje a ne Velika mogućnost izbora! Ova zapovest obuhvata sve: naš život, duhovnu zrelost, plansku misiju. Nemoguće je biti veran sluga Božiji a oglušiti se na povereni nam zadatak!

3:3 “otkrivenjem” Moguće je da se misli na: (1) iskustvo sa puta za Damask (Dl 9:3-8; 22:6-11; 26:12-18); (2) Ananijino naučavanje u Damasku (Dl 9:10-19; 22:12-16); (3) viziju u Jerusalimu (Dl 22:17); (4) Božije poučavanje Pavla u Arabiji (Gal 1:12, 17-18).

"tajna" Pavle preko 20 puta pominje ovaj pojam u nekoliko značenja. Uglavnom to čini kada objašnjava šta, kako i zašto su ujedinjeni Jevreji i pagani u jedno novo društvo, u crkvu (Ef 2:11-3:13; Kol 1:26-27).

Posebna tema: Božiji plan otkupljenja - "tajna"

Bog je još pre edemske katastrofe (1. Mojs 3) imao jedinstveni plan otkupljenja za čitavo čovečanstvo. SZ ima nekoliko važnih najava o tome – 1. Mojs 3:15; 12:3; 2. Mojs 19:5-6; i svakako, proročka viđenja. Ipak, ceo ovaj plan nije bio jasan (1. Kor 2:6-8; Kol 1:26). Isusov dolazak i Očevo poslanje Duha objavlju sve sasvim jasno. U tom smislu Pavle koristi reč "tajna", kao zbirni pojam sveukupnog Božijeg plana spasenja (1. Kor 4:1; Ef 6:19; Kol 4:3; 1. Tim1:9). Evo tih nekoliko značenja:

1. Delimično "otvrdnuće" Izraela radi priključenja neznabožaca Božijem spasenju. To će pobuditi svetu ljubomoru Jevreja da prihvate odavno prorečenog i poslatog Mesiju (Rim 11:25-32).
2. Evanđelje se objavljuje svakome i po celom svetu, svima koji će prići Bogu kroz Hrista i u Hristu (Rim 16:25-27; Kol 2:2).
3. Vernici će dobiti novo telo o vaskrsenju i Hristovom povratku (1. Kor 15:5-57; 1. Sol 4:13-18).
4. Sažimanje svega što jeste i postoji u Hristu (Ef 1:8-11)
5. Obraćeni Jevreji i pagani su braća i sestre u istoj veri (Ef 2:1-3:13).
6. Bliskost Hrista i crkve je opisana bliskošću supružnika u braku (Ef 5:22-33).
7. Pagani su po evanđelju deo zavetnog naroda. Po Duhu prebivaju u Hristu i rastu u hristolikosti, a to je dugo očekivana obnova naše bogolikosti koju je pad u greh izopačio (1 Mojs 1:26-27; 5:1; 6:5,11-13; 9:6; Kol 1:26-28).
8. Kraj vremena i pojava Antihrista (2. Sol 2:1-11)
9. Još jedna naznaka ranocrkvenog shvatanja tajne (1. Tim 1:16).

"kao što sam ranije ukratko napisao" Veliki reformator Žan Kalvin je smatrao da apostol ovde misli na neku prethodno napisanu poslanicu. No, mnogo je izvesnije zaključiti da se misli na prethodno rečeno u ovom pismu, najverovatnije na odeljak 2:11-22. U svakom slučaju ovako česta upotreba aorista zove se "epistolarni aorist".

3:4 "čitajući to" Apostolska pisma su se naglas čitala u ranim crkvama (Kol 4:16; 1Sol 5:27; Otk 1:3). Ne zaboravimo da je i ovo pismo jedno od okružnih pisama.

3:5 "u drugim naraštajima" Bog je konačno i potpuno otkrio svoj plan spasenja čovečanstva (Kol 1:26a). Svi su pozvani – Jevreji i pagani; siromasi i bogati, robovi i gospodari, muškarci i žene (1. Kor 12:13; Gal 3:28).

"nije data… kao što je sada otkrivena" Oba glagola su u pasivu, što naglašava Božiju akciju u otkrivanju tajne odvajkada sakrivene (1:3-6), sada, u vremenu (1:7-12) i kroz sva vremena (1:13-14).

"Svetim apostolima i prorocima" Istu frazu imamo u 2:20; 4:11. Apostoli su sveti jer su posvećeni, izdvojeni za poseban zadatak. Takođe, misli se na proroke NZ (4:11; Dl 11:27; 13:1; 15:32; 21:9,10; 1. Kor 12:28; 14:1-40). I jedni i drugi – zajedno sa evangelistima, pastorima, učiteljima – objavljuju tajnu evanđelja, novu duhovnu stvarnost koja sve narode ujedinjuje u telo crkve.

3:6 "Neznabošci su kroz evanđelje, sunaslednici, sutelo i sudeonici obećanja" To se zove otkrivenje Božijeg plana spasenja! U Hristu više nema prastare podele na Jevreje i ostale (Jn 8:37-44; Rim 2:28-39; 3:22; 10:12; 1. Kor 12:13; Gal 3:7-9, 28-29; Kol 3:11). Istu reč, "sunaslednici", apostol koristi i u Rim 8:17; Jev 11:9 and 1. Pet 3:7.

Pred nama su tri "*syn*" složenice: (1) su-naslednici; (2) su-telo; (3) su-deonici. Rekli smo da je Pavle sklon stvaranju jezičkih složenica pomoću ovog predloga, da bi naglasio novinu hrišćanskog življenja. Slično je i sa 2:5-6.

3:7 Ova misao može da se odnosi na čas Pavlovog obraćenja. Ali, kontekst nam nameće njegovo apostolsko pozvanje i misiju među paganima (Ef 3:2; 6:20; Rim 12:3; 15:15-16; 1. Kor 3:10; 15:10; Gal 2:9; Kol 1:25).

"sluga" Naš pojam "đakon" dolazi upravo od ove starogrčke reči "*diakoneo*", što znači "sluga" (4:17; Mt 8:15; 20:28).

"delovanjem njegove sile" I spasenje i delotvorna služba potiču od Boga a ne od Pavla (1:19; Kol 1:29).

3:8-12 Još jedna duga rečenica u izvornom jeziku. A to je – rekli smo – odlika poslanice Efescima.

3:8 "Meni, najmanjem od svih svetih" Doslovno – "najmanjim od najmanjih", što je redak oblik komparativ superlativa (1. Kor 15:9; 1Tim 1:15). Pavle je bio skrušen zbog svog pređašnjeg života, svoje nadute religiozne samopravednosti i progona koje je vršio. Bio je zapanjen Božijom ljubavlju koja ga je prihvatila kao takvog. Vidi posebnu temu: "Sveti", u Kol 1:2.

"neistraživo" Snažna jezička slika Božijeg bogatstva u Hristu (Rim 11:33 i LXX prevod Jov 5:9; 9:10). Čovek nikada ne može da otkrije Boga, ali Bog hoće i može da se otkrije svetu.

"Hristovo bogatstvo" Bogatstvo je omiljena apostolova reč (Ef 1:7,18; 2:4,7; 3:8,16). U prvom poglavlju je opisivao Očevo bogatstvo, a ovde se divi sinovoj raskoši! NZ često, u želji da istakne božanstvo Sina, pripisuje Hristu Jahve titule (recimo, "Bog, naš Spasitelj"; "Isus Hrist naš Spasitelj", Tit 1:3-4; 2:10; 2:13; 3:4; 3:6).

3:9 "i da svakom pokažem" Doslovno: "upaliti svetlo" (1:18; Kol 1:26b). Samo Duh Sveti može da učini tako nešto u čovekovom mračnom srcu (Jn 1:4-5; 6:44, 65). Pojam "foto" dolazi odavde.

"u čemu je tajna" Doslovno: "upravljanje gazdinstvom" *(oikonomia)*. Ovo je jedna iz serije Pavlovih omiljenih reči kojima opisuje večni Božiji plan otkupljenja kroz Hrista (1:10; 3:2,9; Kol 1:25).

Postoje neslaganja u manuskriptima kada je u pitanju reč *oikonomia.* Ima je u svim velikoslovnim spisima, kao i u P46, u većini maloslovnih, svim starim verzijama, a citiraju je i rani crkveni oci. Dakle, nesumnjivo se radi o izvornoj reči. Ipak, polemike postoje u domenu tekstualnog kriticizma. O tome vidi Drugi dodatak.

* **"u Bogu koji je sve stvorio"** Ovo je težak udarac gnostičkom dualizmu i laži o podvojenosti duha i materije (2:10, 15). U

paralelnom odeljku u Kološanima Isus se naziva Očevim posrednikom u stvaranju (Jn 1:3,10; Rim 11:36; Kol 1:15-16; 1. Kor 8:6; Jev 1:2-3; 2:10).

3:10 "mnogorazlična Božija mudrost" Složenica slikovitog izraza – "mnogo boja". U 1Pet 1:6; 4:10 se govori o "raznim napastima" i "višestrukoj milosti". Šarolikost Božije mudrosti se najbolje vidi u Pavlovoj doksologiji u Rim 11:33-36 i Ef 3:18-21.

"kroz crkvu" "*Ekklesia*" se sreće u LXX (Septuaginta), kao prevod jevrejskog "*gahal*" – "Izraelski zbor" (2. Mojs 12:6; 10:3; 4. Mojs 20:4; 3. Mojs 4:13). Ovo je jedna od upotreba u Efescima (1:22; 3:10, 21; 5:23, 24, 25, 27, 29, 32). Inače, Pavle i u ovom pismu (1:22-23) i u Kološanima (1:24) crkvu zove telom Hristovim. Rani su hrišćani sebe videli kao autentični Božiji narod sa Hristom kao glavom.

Jedan od neobičnih literalnih odnosa pisama Kološanima i Efescima je da potonja pojam crkva koristi u sveopštem, vaseljenskom (Mt 16:18; Gal. 1:13), a prva u lokalnom, gradskom smislu (1. Kor 10:32 ; 12:28; 15:9; Gal 1:12; Fil 3:6). Ovo ističe okružni karakter poslanice Efescima.

"bila objavljena" Anđeli su žudeli da saznaju Božije namere (1. Pet 1:12) – da će njegova silna ljubav biti kroz crkvu objavljena svima (2:7; 1. Kor 4:9)

"poglavarstvima i vlasima" Misli se na sve nivoe autoriteta, posebno na anđeoske – i dobre i zle (Rim 8:38-39; 1. Kor 2:8; Ef 1:21; 6:12; Kol 1:16; 2:10, 15, 20). Duhovni svetovi su teološka okosnica učenja gnosticizma. Po gnosticima se spasenje dobija tajnim znanjem koje pojedinac osvaja prolaskom kroz anđeoske nivoe (eone), sve do krajnjeg dobra, do Boga.

Džordž Lad, u svojoj "Novozavetnoj teologiji", (str. 401) govori iscrpnije o ovim nivoima. Tek, o ovoj temi nema ni traga nekakvoj detaljnoj diskusiji. Zato moramo da budemo krajnje oprezni prema svim sistematizacijama i teologijama koje definišu nešto o čemu u NZ ima premalo traga! Ova tema je odličan primer za pomenuto pravilo. Posebno treba paziti na one biblijske odeljke u kojima nije reč o duhovnim, već o svetskim strukturama, sveta bez Boga. Knjiga Hendrika Berkofa – "Hrist i poglavarstva" ("Christ and the Powers") je odlična u ovom domenu. Vidi posebnu temu u 6:12

"na nebu" Jasan oblik lokativa (sfera) "*epouranious*" – "u nebeskim mestima"; srećemo ga samo u ovoj poslanici (1:20; 2:6; 3:10; 6:12). Kontekst jasno kazuje da je reč o duhovnoj stvarnosti, u kojoj vernici žive sada i ovde, a ne o nebu sutra i tamo.

3:11 "po… večnoj odredbi" Doslovno: "po svrsi vremena" (1:9-10). Pojam je poznat i u klasičnom grčkom – "isplanirati, odrediti". Dakle, za Boga nema iznenađenja i plana "B" (Lk 22:22; Dl 2:23; 3:18; 4:28)!

Koji je Božiji večni plan? Objavljen je još u 1 Mojs 1-3: Bog je stvorio čoveka radi zajedništva. Nažalost, ono je porušeno grehom. Kroz spasenje, Bog obnavlja svoj prvobitni naum sa čovečanstvom (Jevreji i Grci). O tome govori čitavo Sveto pismo. Isus Hrist je ostvarenje tog plana (1. Mojs 3:15) kroz službu Duha (Jn 16:8-14).

3:12 "sloboda" Pojam se koristi za slobodu govora, ali i za uverenje onoga koji nešto autoritativno radi (Jev 4:16; 10:19,36; 1Jn 2:28; 3:21).

"pristup s pouzdanjem" Termin je poznat iz LXX kao lično predstavljanje kraljevima. Poseban naglasak imamo u Ef 2:18 i Rim 5:2. Hrišćani pristupaju Ocu kroz Sina (1. Pet 3:18). On je jedini posrednik (1. Tim 2:5). Reformacija je naglasila „"sveštenstvo svih vernika"" kao reakciju na klerikalizam Rimokatoličke crkve. Pismo uvek daje naglasak na množini, a to je dobra kritika našem zapadnjačkom individualizmu, koje isključuje eklesiološku korporativnost. Hrišćani su pozvani u posredničku – svešteničku službu, a ne na pojedinačne privilegije. I kao što je tačno da se spasavamo kao pojedinci, tačno je da je hrišćanstvo zajedničko iskustvo vere.

"kroz veru u njega" Isus je Očev kanal za sve blagoslove (1:4, 7, 9, 10 (dva puta), 12, 13 (dva puta). Doslovno – "njegovu veru" (Gal 2:16; 3:22), jer je reč o objektnom genitivu. On je vredan svakog pouzdanja! Većini tumača to je još jedan signal da je reč o okružnom pismu.

3:13 "da se ne obeshrabrite" Jak oblik sadašnjeg vremena, u značenju – "ne gubite iznova i iznova hrabrost". Zanimljivo da se gramatički ovo odnosi koliko na Efesce, toliko i na samog apostola. Često apostol koristi ovu frazu (2. Kor 4:16; Gal 6:9; 2. Sol 3:13).

"zbog mojih nevolja za vas" Vidi posebnu temu koja sledi: "Nevolje"

Posebna tema: Nevolje

Potrebno je načiniti razliku između korišćenja ovog pojma kod apostola Pavla i kod apostola Jovana.

A. Pavlova upotreba pojma (istovetna Isusovoj)

1. problemi, patnje, delovanje zla u posrnulom svetu
   - a. Mt 13:21
   - b. Rim 5:3
   - c. 1. Kor 7:28
   - d. 2. Kor 7:4
   - e. Ef 3:13
2. nevolje, trpljenje, zlo izazvano nevernicima
   - a. Rim 5:3; 8:35; 12:12
   - b. 2. Kor 1:4,8; 6:4; 7:4; 8:2,13
   - c. Ef 3:13
   - d. Fil 4:14
   - e. 1. Sol 1:6
   - f. 2. Sol 1:4
3. stradanja, patnja, zlo poslednjeg vremena
   - a. Mt 24:21,29
   - b. Mk 13:19,24
   - c. 2. Sol 1:6

B. Jovanova upotreba pojma

1. Jovan pravi razliku između "*thlipsis*" i "*orge*", tj. "*thumos*" u knjizi Otkrivenja. Prva reč opisuje ono šta nevernici rade vernicima, dok druga – *orge* – šta Bog radi nevernicima. Dakle:
   - *a)* *thlipsis* - Otk 1:9; 2:9-10,22; 7:14
   - *b)* *orge* - Otk 6:16-17; 11:18; 16:19; 19:15
   - *c)* *thumos* - Otk 12:12; 14:8,10,19; 15:2,7; 16:1; 18:3
2. Jovan ovim pojmom opisuje u svom Evanđelju i probleme koje vernici sreću u ovom zlom sistemu sveta (Jn 16:33)

"one su vaša slava" Nije nam sasvim jasno na koji način Pavle misli da su njegova stradanja slava efeških vernika (3:1). Možda se misli na ceo događaj apostolovog spasenja i poslanja paganima, kako piše u Dl 9:15-16 (Dl 20:23). Pavle ispunjava svoju službu među paganima, među

neznabožačkim narodima, i to dokazuju njegova stradanja. (Vidi puno objašnjenje pojama “slava” u Ef 1:6).

“Zato savijam svoja kolena pred Ocem, koji svakom rodu na zemlji i na nebu daje ime: neka vam dade po bogatstvu svoje slave da ojačate snagom po njegovom Duhu za unutrašnjeg čoveka, da se Hristos useli u vaša srca kroz veru, da budete ukorenjeni i utemeljeni u ljubavi, da biste mogli da razumete sa svima svetima kolika je širina i dužina, visina i dubina, Hristove ljubavi, koja prevazilazi svaki razum, da se ispunite do potpune Božije punine” ***Ef 3:14-19***

3:14 “Zato” Pavle se vraća svojoj prvobitnoj misli (st.1)

“savijam svoja kolena” Stajanje, a ne klečanje je uobičajeni jevrejski molitveni položaj. Zato ovim Pavle ističe svoj žar (Mt 6:5; Mk 11:25; Lk 18:11, 12; 22:41; Dl 7:60; Fil 2:10).

3:14-15 “pred Ocem… rodu” U izvornom jeziku reč je o igri reči “*pater*” i “*patria*”. Trojedini Bog je primer familije povezane u ljubavi.

3:14-17 “Otac… Duhu… Hristos” Primetimo delo Trojice u 1:3-14, 17; 2:18; 4:4-6. Neki prevodi imaju “… pred Ocem Gospoda našeg Isusa Hrista”, ali ovo rešenje izostavlja čuveni P46, A, B, C, kao i tekstovi koje koriste Jeronim i Avgustin. Ovaj dodatak se javlja u velikoslovnim tekstovima D, G, K, i prevodu koji je koristio Jovan Hrizostom – Zlatousti.

Tačno je da se doslovni pojam “Trojstvo”, “Trojica” ne sreće u NZ, ali mnogi navodi – poput ovog – staljaju sva tri lica Božanstva u jedinstveni kontekst (Mt 3:16-19; 28:19; Jn 14:26; Dl 2: 33-34,38-39; Rim 1:4-5; 5:15; 8:9-10; 1. Kor 12:4-6; 2. Kor 1:21-22; 13:14; Gal 4:4-6; Ef 1:3-14, 17; 2:18; 3:14-17; 4:4-6; 2. Sol 2:13; Tit 3:4-6; 1. Pet 1:2; Juda 20-21).

Istina, nemoguće je shvatiti razumom koncept trojedinosti Božije – tri lica u jednoj osobi. Ali, Pismo nam jasno pored božanske ličnosti Oca govori o božanstvu Sina i Duha, baš kao i o njihovom savršenom jedinstvu. Vidi posebnu temu u 1:3.

3:15 “na nebu i na zemlji” Misli se na sve vernike, tu, na zemlji, i one koji su već na nebu (Fil 2:10).

3:16-19 Apostolovu molitvu možemo gramatički dvojako posmatrati:

1. Tri "*hina*" člana
   a) st. 16 "… neka vam dade" (aorist konjuktiv)
   b) st. 18 "… da razumete" (aorist konjuktiv)
   c) st. 19 "… da se ispunite" (aorist konjuktiv)
2. Četiri aorist infinitiva
   a) st. 16 "… da ojačate"
   b) st. 17 "… da se Hristos useli u vaša srca"
   c) st. 18 "… da razumete"
   d) st. 19 "… da… svaki razum"

Ovde vidimo Pavlovu molitvu za sve vernike, želju da ojačaju u Božijoj sili kroz Hrista po Duhu; da odole: (1) lažnim učiteljima; (2) progonima sveta.

3:16 "po bogatstvu svoje slave" Rekli smo da je "bogatstvo" reč iz apostolovog omiljenog korpusa. Njom on dočarava puninu koju imamo u Hristu (1:7,18; 2:4,7; 3:8,16). U suštini Božjeg srca leži ključ njegove nepobedive moći i brige.

"za unutrašnjeg čoveka" Duhovni rast jeste unutrašnji, ali uvek potaknut spoljnjim uticajima. Pavle voli da pravi kontrast između "spoljašnjeg" i "unutrašnjeg" čoveka, gde mu je prvi slika duhovnog a drugi slika telesnog. Unutrašnji čovek je već deo Carstva koje dolazi, dok se spoljašnji raspada, umire u sadašnjem sistemu sveta. To je ta naša stara, grešna priroda (Ef 2:1-3).

3:17 "da se Hristos useli u srca vaša kroz veru" Ovaj oblik aorista (aktiv infinitiv) naglašava svršeno delo vere. NZ oslikava isprepletanu službu Sina i Duha. Služba Duha je da: (1) uveri ljude da im je Isus potreban zbog greha; (2) otkrije Isusa iz Evanđelja; (3) privuče Isusu; (4) krsti u Hrista (1. Kor 12:13); menja nas u Hristov lik (hristolikost). Vidi posebnu temu "Srce" u Kol 2:2 i "Isus i Duh Sveti" u Kol 1:26.

"da budete ukorenjeni" Već sretani oblik particip perfekt pasiva – "bili ste i ostanite ukorenjeni Božijom rukom". Ova baštovanska

metafora se još jedino sreće u Kol 2:7. Zaista, biranim rečima apostol ističe Božiju neprikosnovenu naklonost.

"i utemeljeni" Još jedan particip perfekt pasiv, ali ovog puta građevinska metafora. Istu mešavinu slika zemljoradnje i izgradnje imamo i u 2:20, kao i u 1. Kor 3:9.

3:18-19 "da razumete" Aorist infinitiv, poput ona četiri u odeljku st.16-19. Pavle naglašava pravo hrišćansko znanje, kao kritiku gnostičkoj intelektualnoj nadutosti. Možda se misli na objavljenu tajnu, na ujedinjenje Jevreja i neznabožaca.

3:18 "da biste mogli" Još jednom se apostol moli da vernici budu ojačani u punom razumevanju evanđelja. Drugi put Pavle ističe svrhu pisanja.

"sa svim svetima" Rekli smo da ova imenica uvek ide u množini, osim u Fil 4:21 gde takođe ima kolektivni prizvuk. Biti hrišćanin znači biti deo zajedništva. Bog hoće da duhovno rastemo i sazrevamo (Ef 4:13). (Vidi posebnu temu: "Sveci", u Kol 1:2).

3:19 "kolika je" "*hyperballo*" smo sreli u 1:19. Vidi posebnu temu: "Pavlova upotreba predloga "*huper*" – "nad". Ovu reč srećemo i u 1:10; 2:7. Još jedan primer imamo u 3:20 *(hyperekperissou)* kao i u 1. Sol 3:10 i 5:13.

> **"da se ispunite do potpune punine Božije"** Treći put apostol iznosi svrhu svog pisanja. Ovo se ne tiče toliko našeg prebivanja u Hristu, ili u Duhu (st.17), koliko upozorenja na gnostička zabludiva učenja i prenaglašavanje pojma "punine – *pleroma*". To je, navodno, bilo posebno dato otkrivenje pojedincima, poput tajne lozinke kojom se duhom prolazi kroz nebeske, anđeoske sfere do konačnog neba. Ne, Hrist je jedina istinska "punina" Božija (1:23; Col. 2:9).

"A Onome, koji po svojoj sili koja radi u nama, mnogo više može da učini nego sve što tražimo ili zamišljamo. Njemu neka je slava u crkvi i Hristu Isusu kroz sva pokoljenja, uvek i zauvek! Amin" ***Ef 3:20-21***

3:20 "A Onome, koji… može" Ovim dokosološkim povikom apostol završava doktrinarni deo poslanice. Tri puta u NZ srećemo ovu predivnu titulu – ovde, Rim 16:25 i Juda 24.

Posebna tema: Pavlovi slavopoji, molitve i zahvalnosti Bogu

Pavle je čovek slavljenja. Dobro poznaje SZ i služi se mnogim prepoznatljivim slavoslovljima, posebno iz Psalama (Ps 41:13; 72:19; 89:52; 106:48). Nekoliko je načina njegovog veličanja Boga:

1. U uvodnim napomenama poslanica
   a) zahvalnost ili pozdrav (Rim 1:7; 1. Kor 1:3; 2. Kor 1:2)
   b) uvodni blagoslovi (*eulogotos,* 2. Kor 1:3-4; Ef 1:3-14)
2. Iznenadni iskazi zahvalnosti
   a) Rim 1:25; 9:5
   b) 2. Kor 11:31
3. Slavoslovlja (doksologije: sačinjenje od imenice "*doxa*" – "slava" i fraze "u veke vekova"
   a) Rim 11:36; 16:25
   b) Ef 3:20-21
   c) Fil 4:20
   d) 1. Tim 1:17
   e) 2. Tim 4:18
4. Zahvalnost (*euharisteo)*
   a) uvodi poslanica (Rim 1:8; 1. Kor1:4; 2. Kor 1:11; Ef 1:16; Fil 1:3; Kol 1:3,12; 1. Sol 1:2; 2. Sol 1:3; Flm 4; 1. Tim 1:12; 2. Tim 1:3)
   b) pozivi na slavljenje (Ef 5:4,20; Fil 4:6; Kol 3:15,17; 4:2; 1. Sol 5:18).
5. Kratki izlivi zahvalnosti
   a) Rim 6:17; 7:25
   b) 1. Kor 15:57
   c) 2. Kor 2:14; 8:16; 9:15
   d) 1. Sol 2:13
   e) 2. Sol 2:13
6. Završne zahvalnosti
   a) Rim 16:20
   b) 1. Kor 16:24
   c) 2. Kor 13:14

d) Gal 6:18

e) Ef 6:24

Pavle zna ko je Trojedini Bog koga slavi, i iz iskustva i iz teološke misli. Uvek započinje svoja pisma molitvama i slavljenjem. Ovde vidimo kako ga duh slavljenja obuhvata u žiži doktrinarne misli. I na završetku poslanica ne zaboravlja reči zahvalnosti i blagosiljanja. Naprosto, njegovi spisi odišu tim duhom, odišu molitvama i zahvalnošću. Poznaje Boga, poznaje sebe, poznaje evanđelje koje propoveda.

"mnogo više" Apostolov prepoznatljiv komparativ superlativa (1Sol 3:10; 5:13). Vidi posebnu temu u 1:19. Loša gramatika ali odlična teologija!

"po svojoj sili koja radi u nama" Misli se na prebivanje Hrista u Duhu kroz nas (st.7; 16-17; Gal 2:20; Kol 1:27). Upravo taj trajni boravak Boga u nama čini suštinsku razliku SZ i NZ (Jez 36:26-27).

3:21 "Njemu neka je slava u crkvi i Hristu Isusu" Crkva je mesto Hristove slave i uzvišenosti (1:23). Hrist je najveći u narodu koji je otkupljen njegovom krvlju i ispunjen njegovim Duhom. Pojam "crkva" dolazi iz grčko-rimskog sveta i označava one "koji su pozvani napolje", na gradske sastanke od opšteg dobra (Dl 19:32). Inače, ovim pojmom se prevodi i značajna jevrejska SZ ideja "Skupštine građana" – "*gahal*" (2. Mojs 12:6;10:3; 3. Mojs 4:13; 4. Mojs 14:5; 20:6; 5. Mojs 5:22; 9:10; 10:4; 18:16). Vernici prve crkve su sebe nedvosmisleno videli kao istinski Božji narod (Gal 6:16; 1. Pet 2:5-9; Otk1:6).

"amin" Vidi posebnu temu koja sledi.

Posebna tema: Amin

1.Stari zavet

A. Reč je jevrejskog porekla *(emeth)*, i znači potvrdu, nešto što je verodostojno.

B. U prenosnom smislu označava nekoga ko je stabilan, ko čvrsto stoji u telesnom smislu, spram onih koji to nisu (5. Mojs 28:64-6 7; 38:16; Ps 40:2; 73:18; Jer 23:12), onih koji padaju (Ps 73:2). Iz ove upotrebe se razvila još slikovitija primena oznake za vernost, lojalnost, pouzdanost (1. Mojs 15:16; Av 2:4).

C. Posebna uoptreba:
a) stub, 2. Kr 18:16 (1. Tim 3:15)
b) sigurnost, 2. Mojs 17:12
c) stabilnost, 2. Mojs 17:12
d) čvrstina, Isa 33:6; 34:5-7
e) istina, 1. Kr 10:6; 17:24; 22:16; Izr 12:22
f) jakost, 2. Dn 20:20; Isa 7:9
g) verodostojnost (Tora), Ps 119:43,142,151,168

D. SZ poznaje još dva pojma za aktivnu veru:
a) *"batach"* – pouzdanje
b) *"yra"* – strahopoštovanje, slavljenje (1. Mojs 22:12)

E. Pojam je od prvobitnog liturgijskog značenja dobio i primenu u međuljudskim odnosima, za opis nekoga ko je pouzdan i poverenja vredan (5. Mojs 27:15-26; Neh 8:6; Ps 41:13; 70:19; 89:52; 106:48).

F. Teološki naglasak pojma nije na čoveku i njegovoj sigurnosti već na Jahvi (2. Mojs 34:6; 5. Mojs 32:4; Ps 108:4; 115:1; 117:2; 138:2). Zavet sa tako naklonjenim i sigurnim Bogom, je jedina nada za čovečanstvo. Oni koji poznaju Boga će biti kao on (Av 2:4). Sveto pismo je zapis svete istorije o promeni čoveka u Božiji lik (1 Mojs 1:26-27). Cilj našeg spasenje jeste baš to – vratiti se u nepomućeno zajedništvo sa Bogom. Za njega smo stvoreni.

II.Novi zavet

A. "Amin" srećemo u završnim liturgijskim odeljcima kao potvrdu svega rečenog, osiguranje. I to je vrlo tipično i za NZ (1. Kor 14:16; 2. Kor 1:20; Otk 1:7; 5:14; 7:12).

B. Ovim se terminom završavaju molitve NZ (Rim 1:25; 9:5; 11:36; 16:27; Gal 1:5; 6:18; Ef 3:21; Fil 4:20; 2Sol 3:18; 1. Tim 1:17; 6:16; 2. Tim 4:18).

C. Isus je jedini koji je amin koristio kao uvod u svoje reči (Lk 4:24;12:37; 18:17,29; 21:32; 23:43).

D. Amin je Isusova titula u Otk 3:14, baš kao i Jahve u Isa 65:16.

E. Pojam "*pistis*" u svim svojim oblicima u grčkom je NZ paralela SZ "*amin*", a značenje mu je istovetno.

Predlozi za razgovor

Rekli smo da je ovaj udžbenik tek vodič u tumačenju. Svako od nas je za sebe odgovoran za svoje tumačenje Pisma. Svako treba da sluša svoje unutrašnje vođstvo. Seti se: Ti, Pismo i Duh Sveti. Nikada ne odustaj od ovoga.

I ova pitanja su osmišljena da bi ti pomogla u sažimanju glavnih misli ovog odeljka. Dakle, da u njima nađeš izazov, a ne konačne odgovore.

1. Kako je Pavle naučio svoju teologiju?
2. Zašto apostol sebe naziva "najmanjim od svih svetih"?
3. Zašto je Božija tajna bila vekovima sakrivena?
4. Šta je svrha crkve pred duhovnim svetovima?
5. Koje tri stvari Pavle traži od Boga za vernike u st. 16-19?
6. Na koji način se ispunjavamo Božijom puninom?

Efescima 4

Podela poglavlja prema revidiranom prevodu dr. Dimitrija Stefanovića
Poziv na jedinstvo
4:1-16
Hrišćanska svetost
17-32

Treći krug čitanja (vidi uvodne napomene)
Prema izvornim piščevim namerama

Ovaj komentar je tek vodič u vašem proučavanju Pisma. To znači da ste za svoje tumačenje sami odgovorni. Svako od nas treba to da radi u svetlu objave koja mu je data. Tu ste vi, Sveto pismo i Sveti Duh – najvažniji u tumačenju. Ne prepuštajte sve drugim tumačima.

Čitajte ovo poglavlje u njegovom kontekstu. Uočite o čemu je reč. Pokušajte samo da sačinite svoju skicu ovog, prvog poglavlja. Tek onda to svoje uporedite sa prevodima Biblije koje posedujete. Podele na poglavlja i manje celine nisu deo nadahnutog teksta, ali nam pomažu da dokučimo izvorne piščeve naume, a to je suština svakog dobrog tumačenja. Neka svaki odeljak govori o jednom jedinom subjektu.

1. Prvi odeljak
2. Drugi odeljak
3. Treći odeljak

Kontekstualni uvid u celinu 4:1-32

A. Ovo poglavlje otvara praktični deo poslanice (život, “hod”, 4:1, 17; 5:2,15). Svako znanje mora da postane način života! Istina je stvar odnosa. Spasenje nije nekakva nagrada, polisa osiguranja protiv požara, ili ulaznica za nebo, već svakodnevni odnos pokajanja i vere koji u nama stvara hristolikost.

B. st. 1-6 tiču se teme cele poslanice – jedinstva. Jedinstvo je osnovano na nepomućenom odnosu Oca, Sina i Duha – Trojedinog Boga. Ovo naglašeno zajedništvo je otvoreni izazov bahatom individualizmu lažnih učitelja judaizma i gnosticizma. Kvalitet tog jedinstva je opisan u st.2-3. Zato je duhovno jedinstvo odgovornost svakog vernika. Jer, Isus se molio za naše jedinstvo (Jn 17:11,12-22).

C. Jedinstvo je svesno predavanje svakodnevnim odnosima upravo zbog raznolikosti duhovne obdarenosti Božijeg naroda. Svaki vernik ima duhovni dar radi delotvorne službe (1. Kor 12:7,10). Dar nije dat za lično posedovanje, već za međusobnu službu u Isusovo ime. I takav dar je ključ crkvenog jedinstva. Svi smo mi kao hrišćani jedno telo i pozvani smo da delujemo zajedno.

D. Naše savremene crkve na zapadu očajnički trebaju istinu stihova 11-12. Vođe su Božiji dar crkvi – Hristovom telu. Oni pomažu i ohrabruju svakoga u službi, a služba je poziv svakom verniku. Zato nije istinita podela na “klerike” i “laike”. To nisu NZ kategorije. Ako si hrišćanin, obdaren si i pozvan da služiš svima! To je tvoja punovremena, celovita služba. To nije moj i tvoj izbor, stvar dobrovoljnosti, već uzvišeni poziv. Zadatak crkvenih vođa je da “opreme svete za službu”, jer samo duhovno odrasli i zreli vernici mogu da nose evanđelje nespasenima (st. 12; Mt 28:19-20).

E. Efescima 4:17-5:20 je odeljak koji se obračunava sa grešnim načinom života, sa paganskim učenjima i hrišćanskim krivoverjima. Itekako je važno kako hrišćani žive! Bez korena nema ni ploda. Promenjeni životi vernika su valjani dokaz njihovog spasenja.

Tumačenje reči i izraza

“Molim vas, dakle, ja, zatvorenik u Gospodu, da živite dostojno poziva kojim ste pozvani, u svakoj poniznosti i krotosti, u trpljenju, podnoseći jedan drugoga u ljubavi, starajući se da održite jedinstvo duha u svezi mira,

Postoji jedno telo i jedan Duh, kao što ste i pozvani jednoj nadi kada ste pozvani; jedan Gospod, jedna vera, jedno krštenje; jedan Bog i

Otac svih, koji je nad svima i kroza sve i u svima".

Ef 4:1-6

4:1 "zatvorenik u Gospodu" Dok većina prevoda kaže "zatvorenik Gospodnji", doslovan izraz je "zatvorenik u Gospodu". Ovim nas apostol podseća da piše iz zatvora u Rimu ranih 60-ih god. Ovaj se izraz razlikuje od onog u 3:1 – "zatvorenik Hrista Isusa". Za Pavla je svaki vernik uronjen u Hrista – postoji i živi u njemu (Jov 12:10; Dan 5:23; Dl 17:28).

"da živite dostojno" Ovim rečima počinje praktični odeljak poslanice. Jedinstvo se održava vrlo delotvornim akcijama hristolikog života (2:2, 10; 4:1,17; 5:2, 15; Kol 1:10; 2:6). Zato je hrišćanstvo nešto što smo doživeli jednom, kao odluku i promenu, ali i sve ono što delotvorno u svakodnevici potvrđuje tu odluku i promenu. Ovo sasvim odgovara prvom imenu koju su Hristovi sledbenici nosili – "sledbenici Puta" (Dl 9:2; 19:9, 23; 22:4; 24:14, 22). Apostol Jovan odlično objašnjava šta to znači "dostojno živeti" (1. Jn 2:6).

Ovaj poziv na sveti život odgovara našem konačnom cilju a nije uslov da se do cilja dođe (2:8-9, 10). Naime, spaseni smo milošću za dobra dela a ne po dobrim delima. Dobra dela su taj dostojni način življenja jer su moguća jedino po Svetom Duhu. Ona su posledica a ne uzrok (2:8-9). Zato je spasenje poput velikih svečanih vrata kroz koja smo zakoračili na doživotni put našeg dostojnog života.

"poziva kojim ste pozvani" Glagol je u aorist pasivu. Bog je taj koji nas poziva (Jn 6:44, 65). Reč "poziv" etimološki odgovara pojmu "crkva" u 3:21. Očigledna je igra reči, ovde u st. 1 i u st. 4. Vidi posebnu temu: "predodređenje"

Vernici su pozvani da budu sveti (1:4) i to je teološki balans doktrine o izabranju – predestinaciji. Čovek mora da se odazove Božijem pozivu (1:13). Bog je potpuno suveren da pozove ljude k sebi kroz Hristovo spasenje, ali svako mora lično da se odazove pokajanjem i verom (Mk 1:15; Dl 3:16,19; 20:21). Božije izabranje i čovekov odaziv su dva stuba blizanca NZ teologije. Treći stub je pobožni život hrišćana. Bog upravo to hoće – Narod koji odsijava njega samog (1. Pet 1:13-25).

4:2 "u svakoj poniznosti" Ovom vrlinom apostol započinje popis vrednosti koje donose duhovno jedinstvo. Poniznost je jedinstvena hrišćanska vrednost koja se ne može naći ni na jednoj listi grčkih stoičkih moralista. I Mojsija i Isusa je krasila poniznost (4. Mojs 12:3; Mt 11:29). Pavle nekoliko puta spominje ovu vrlinu (Fil 2:3; Kol 2:18, 23; 3:12).

"krotost" Krotost je "pripitomljena snaga", i redovno se misli na domaće životinje. To je sila koja služi čoveku. Bog ne želi da nas slomije u duhu. On je naš Stvoritelj (Ps 139). Ali, rado usmerava našu energiju. Ovo je jedna od omiljenih apostolovih metafora za hrišćanski život (1. Kor 4:21; 2. Kor 10:1; Gal 5:23; 6:1; Kol 3:12; 1. Tim. 6:11; 2. Tim 2:25; Tit 3:2).

" u trpljenju" Ponovo Pavlu draga vrednost (Rim 2:4; 9:22; 2. Kor 6:6; Gal 5:22; Kol 1:11; 3:12; 1. Tim 1:16; 2. Tim 3:10; 4:2). Treba da budemo strpljivi jedan prema drugome zato što je Bog strpljiv prema nama. I ovo je autentičan plod Duha (Gal 5:22-23).

"podnoseći jedan drugoga u ljubavi" Izraziti oblik prezenta, sadašnjeg vremena. Čak 12 puta apostol u ovom pismu spominje podnošenje. Bog "ima živce" i dugo trpi nevernike (Rim 2:4; 9:22). Na isti način i mi treba da se odnosimo prema svojim i tuđim upornim slabostima i greškama (1. Tim 1:6). Pozvani smo da veću čast dajemo drugima - onima za koje je Hrist umro - nego samima sebi (Rim 14:1-15:13; Gal 5:22; Fil 2:3; 4:5; Kol 3:12- 13). Takav stav požrtvovanosti veliča Isusa (1. Jn 3:16).

4:3 "starajući se da održite" Složeni oblici sadašnjeg vremena u participu i infinitivu. Doslovno: "ne štedite se, ne žalite truda". Rekli smo da je jedinstvo vernika glavni cilj poslanice. To je Božija volja za njegovu crkvu (Jn 17:11,21,23) i moramo joj se zdušno predati svaki ponaosob.

"jedinstvo" Pazimo: cilj je jedinstvo a ne uniformisanost! Cilj ovog odeljka jeste da se razobliče gnostičke zablude o: (1) mnogim emanacijama; (2) intelektualnom ekskluzivizmu. Svakome od nas trebalo bi da je stalo do opšteg duhovnog zdravlja Hristovog tela, crkve. Svako u tome ima svoju odgovornost.

"sveza mira" Ti i ja smo odogovorni za zajedničko duhovno zdravlje svih nas i vitalnost Hristovog tela (Kol 3:14-15). Naše predano podređivanje zajedničkom dobru stvara i održava mir (Ef 5:21).

4:4 "jedno telo" Česta metafora u ovoj poslanici (2:16; 3:6; 4:4; Kol 1:18). Misli se na sveopštu crkvu, a to ističe okružni karakter poslanice. Na većem broju mesta gde se u NZ pominje crkva misli se na određenu grupu ljudi, vernika, na neko mesto. Samo u Mt 16:18 i u pismu Efescima se govori o vaseljenskoj crkvi. I pri tome se naglašava njeno suštinsko jedinstvo, zajedništvo celog Božijeg naroda.

"jedan Duh" Svakako, misli se na Svetog Duha. Bez njega niko ne može upoznati Boga, doći Hristu i živeti autentičan hrišćanski život (Jn 18:8-15).

Trojstvo nije biblijski pojam, ali ideja svakako jeste utemeljena u čitavom NZ (Mt 3:16-17; 28:19; Jn 14:26; Dl 2:33-34,38-39; Rim 1:4-5;5:15; 8:9-10; 1. Kor 12:4-6; 2. Kor 1:21-22; 13:14; Gal 4:4-6; Ef 1:3-14,17; 2:18; 3:14-17; 4:4-6; 2. Sol 2:13; Tit 3:4-6; 1. Pet 1:2; Juda 20-21). Ako je Isus Bog i ako je Duh osoba, onda se judejski monoteizam (5. Mojs 6:4-6; Isa 63:9-10) mora ponovo teološki izreći u svetlu istine o jednom Bogu u tri lica. Otac, Sin i Duh – ravni u časti i slavi – tajna nedostupna našem umu, ali vredna svakog poklonjenja.(Vidi posebnu temu u 1:3).

"u jednoj nadi" I ovaj pojam apostol koristi na više međusobno povezanih načina. Najčešće ga povezuje sa ispunjenjem cilja naše vere. Carstvo svakako dolazi, ali je taj čas nama nepoznat. Vidi posebu temu: "Nada" u Kol 1:5

4:5 "jedan Gospod" Ova titula ima svoj SZ prizvuk u JHVH Božijem imenu (2. Mojs 3:14). U NZ je najčešće vezana za Hristovo božanstvo (Rim 10:9; 1. Kor 12:3; Fil 2:9-11). Samo je jedan put do Boga – vera u Gospoda Hrista (Jn 1:9-18, 3:16; 10:7-18; 14:6; 20:31).

"jedna vera" Misli se ili na lično pouzdanje, što odgovara neposrednom kontekstu (Gal 2:16; 3:6-9), ili na veru kao teološku istinu (Gal 1:23; 3:23, 25; Fil 1:27; Juda 3, 20).

"jedno krštenje" Pošto se u kontekstu odeljka pominju Trojica, najverovatnije se misli na vodeno krštenje. U Ranoj crkvi je to bio javni iskaz vere i obraćenikovog preumljenja (Mt 28:19; Rim 10:9-13). Krštenje je simbol smrti starog života i početka novog života u Hristu (Rim. 6:4; Kol 2:12). Ipak, moguće je da je reč i o duhovnom krštenju (Dl 2:38; 1. Kor 12:13), jer je Duh spomenut u

st. 4. U svakom slučaju ova dva krštenja su – jedno unutrašnje a drugo spoljašnje – bitni NZ doživljaji.

4:6 "jedan Bog i Otac svih" Zar nije šokantno zvati Boga Ocem (Mal 2:10). Po stvaranju svaki čovek je povezan sa Bogom. Svako ljudsko biće je bogoliko (1. Mojs 1:26-27). Ali, u ovom kontekstu reč je onom drugom stvaranju, o obnovi – duhovnom rođenju – otkupljenju kroz delo Trojedinog Boga (1:3-14). Nijedan čovek ne može zbog prvog stvaranja da pristupi Bogu. To je moguće jedino kroz otkupljujuće dovršeno Hristovo delo (Mk 1:15; Dl 3:16, 19; 20:21).

"koji je nad svima i kroza sve i u svima" NZ naglašava Očevu sveprisutnost (1. Kor 3 :23; 15:2 8). Ovo je primer kako Pismo oslikava delo spasenja kao delo Trojice. Ovde je naglašeno Očevo delovanje (Jn 14:23). Opet, u Mt 28:20 i Kol 1:27 istaknuto je delo Boga Sina, baš kao i Boga Duha (Jn 14:17;Rim 8:9). Dakle, kontekst naglašava Oca (1:3-14; Rim 11:36). U Kol 1:16 se ista jezička formulacija koristi za Sina, a to oslikava jednakost božanskih lica u časti i slavi, makar da imaju različite uloge u planu spasenja čovečanstva. Inače, reč "sve" *("pas, pasa, pav")* se javlja u ovom odeljku u svim svojim oblicima. Uglavnom je srednjeg roda, a muškog je kada govori o Telu Hristovom, i sveopštem i pojedinačnom.

"A svakome od nas dato je onoliko blagodati koliko je Hristos darovao. zato kaže:

Popeo se na visinu i poveo zarobljeno roblje, dao darove ljudima,

A "pope se" šta znači osim da je i silazio u donje delove zemlje? On koji je sišao, to je onaj koji se i popeo iznad svih nebesa, da sve ispuni.

I tako je "dao" jedne za apostole, druge za proroke, neke za evanđeliste, neke za pastire i učitelje, da se sveti pripreme za rad u službi, da se naziđuje Hristovo telo, dok svi ne dođemo do jedinstva u veri i u poznanju Božijeg Sina, do savršenog čoveka, do mere dobi punine Hristove.

Tada više ne bismo bili deca, koju ljulja i zanosi svaki vetar novih učenja, kao i ljudska prevara, lukavstva, radi zavođenja u zabludu, nego da živimo istinu u ljubavi i u svemu rastemo u njega koji je glava: Hristos od koga celo telo, usklađeno i povezano, potpomognuto

svakom potpornom vezom po meri svakog pojedinog dela, omogućuje rast tela na svoju izgradnju u ljubavi"

Ef 4:7-16

4:7 "A svakome od nas dato je" Primetimo promenu apostolovog fokusa sa kolektivnog na pojedinačno u crkvi. Svaki vernik ima svoj duhovni dar u spasenju za opšte dobro (1. Kor 12:7,11). Popisi tih darova (1. Kor 12:1-13, 28-29; Rim 12:3-8; Ef 4:11) nisu konačne liste. Uostalom, to se vidi iz njih samih, iz njihove neusaglašenosti.

Nažalost, vernici znaju da zloupotrebe svoju obdarenost: (1) ako se hvale svojim darovima; (2) upoređuju sa drugima; (3) ograničavaju osobine svojih darova. NZ ne čini ništa od toga i ne hvali tako nešto. Darovi su dokaz našeg pozvanja i opremljenosti za službu kraljevskog sveštenstva (1. Pet 2:5,9; Otk 1:6). Pozvani smo da služimo a ne da se šepurimo!

"onoliko blagodati koliko je Hristos darovao" Sam Isus je Božiji dar izgubljenom svetu. On sam (u darovima Duha, 1. Kor 12) i njegovo delo (plodovi Duha, Gal 5:22-23) su darovani hrišćanima da bi se evanđelje i dalje širilo kroz duhovno jedinstvo i službu Duha.

4:8 Ovo je citat Ps 68:18 koji je pisan Jahvi u čast. Fraza "dao darove ljudima" se nalazi u aramejskom Targumu i sirijskoj Pešiti. Septuaginta i Masoretski tekst opet imaju izraz "primio je darove od ljudi". Očigledno je da Pavle bira onaj prevod koji ide na ruku njegovom teološkom cilju: Bog je u Hristu darovao svoj narod. Obdario nas je za dobra dela, za služenje, a ne da nam se služi (Mt 20 :25-28; 23:1-12).

"poveo zarobljeno roblje" Uporedni stih u Kol 2:15 oslikava trijumfalnu rimsku gardu koja paradira posle pobede i vodi zarobljenike kao trofej. Takva je i Hristova pobeda nad neprijateljskim zlim silama čitavog kosmosa.

4:9 Misli se ili na: (1) utelovljenje (Fil 2:6-11); (2) Isusov boravak u Hadu (Dl 2:31; Rim 10:6-7; možda i 1. Pet 3:18-20; 4:6, kao kredo Rane crkve).

4:10 "iznad svih nebesa" Jak kontrast sa "donjim delovima zemlje". Isus je napustio slavu neba i postao čovek. Ali, vratio se u čast koja mu pripada kao Spasitelju nakon slavne pobede! Primetimo množinu –

"nebesa" (2. Kor 12:2). Rabini oduvek raspravljaju da li postoje tri ili sedam nebesa. U svakom slučaju reč je o stvarnosti Božije vladavine i "sedištu" trona njegove slave (Otk 4-5).

Posebna tema: Nebesa

U SZ je imenica "nebo" najčešće u množini, "*shamaim*". Doslovno: "visina, uzvišenost". Bog prebiva u takvim sferama. Koncept neba, nebesa podrazumeva njegovu svetost i preuzvišenost.

U 1. Mojs 1:1 "nebesa" su Božija tvorevina: (1) atmosferski omotač oko planete; (2) stvarnost koja sve obuhvata (fizički i duhovno). Od ovih značenja su proistekle slike "neba nad nebesima" (Ps 68:33, 5. Mojs 10:14; 1. Kr 8:27; Neh 9:6; Ps 148:4). Zbog toga rabini misle da postoje: (1) dva neba (Juda, Hagigah), (2) tri neba (Midraš Tihilim); (3) pet nebesa (III Baruh); sedam nebesa (Simon, Lakiš, II Enoh); (4) deset nebesa (II Enoh). Sve ovo ističe Božiju odeljenost od tvorevine, ističe njegovu transcedentnost. Ipak, sedam je najsretaniji broj nebesa u rabinskim raspravama i spisima. A. Koen, u delu "Talmud za svaki dan" (str. 30) dokazuje da to ima veze sa atmosferom. Ipak, pre će biti da se ovim brojem iskazuje punina, savršenstvo, jer to je broj dana u stvaranju (1. Mojs 1).

Pavle u 2. Kor 12:2 pominje svoje iskustvo sa trećim nebom *(ouranos)* i neiskazanom Božijom slavom koju je tada doživeo. Ali, i ovde nije naglasak na nebu već na Bogu i susretu sa njim!

"da sve ispuni" Isus je došao da ispuni večni Božiji plan spasenja i ujedinjenja spasenih ljudi, baš kao i plan otkupljenja sve tvorevine (Rim 8:19-21). "Ispuniti" – "*pleroma*" (1:23; 3:19; 4:10; 5:18) je omiljeni gnostički pojam lažnih učitelja kojim su opisivali nebeske sfere (eone). Ali, spasenje nije u tome, niti u posebnim saznanjima. već u pokajanju i veri u Hristovo dovršeno spasiteljsko delo – njegovo utelovljenje, život, učenje, raspeće i smrt, vaskrsenje, vaznesenje i ponovni dolazak.

4:11 "i tako je dao" Hrist je dao, zapravo sva Trojica su dali, duhovne darove svom narodu (4:4-6; 1. Kor 12:4 -6). Svaki vernik je nadareni Božiji službenik. Neki su vođe, ali su svi u službi. Pomenuli smo nekoliko

popisa duhovnih darova (1. Kor 12: 8-10, 28-30; Rim 12:6-8; Ef 4:11). Jedno je odmah jasno – liste nisu iste, navedeni darovi nisu identični. Za Pavla su darovi vodovi Hristove službe svom sopstvenom Telu – crkvi. Kroz njih Isus i dalje služi na zemlji. NZ nigde ne daje konačne popise darova i vodiče za naše lično otkrivanje obdarenosti. Jer, žiža nikada nije na pojedincu, već na božanskom karakteru službe. Postoje dobre knjige koje mogu da nam pomognu u prepoznavanju sopstvenih darova.

"apostoli" Ovaj se izraz dosledno koristi još od pojma "Dvanaestorice" (Dl 14:4, 14, Varnava; Rim 16:7, Andronika i Junije; 1. Kor 4:6, 9; 12:28-29; 15:7, Apolo; Fil 2:25, Epafrodit; 1. Sol 2:6, Sila i Timotije). Njihov zadatak nije detaljno opisan, ali se svakako tiče objave evanđelja i službe vođenja u crkvama. Treba napomenuti da Rim 16:7 pominje ženu – Juniju – kao apostola (prevod D. Stefanovića ipak govori o Juniju – muškarcu, op. prev.).

"proroci" I njihova služba nam do kraja nije poznata (Dl 11:28; 21:9-11; 15:32). Ovo nisu SZ proroci, pisci SZ tekstova. NZ prorocima zove ljude koji te iste tekstove primenjuju na nove okolnosti. Njihova služba je živo povezana sa apostolima, evangelistima, pastorima, učiteljima. Svi oni objavljuju evanđelje, ali svako na svoj način.

"evanđelisti" Zanimljivo je da u svetlu Velikog poslanja - Mt 28:19-20 - ovaj dar srećemo samo tri puta u celom NZ. I njihov opis poslova nam nije jasan iz novozavetnih tekstova, kao i za prethodne dve službe (Dl 21:8; 2. Tim 4:5). No, van svake sumnje, vidimo ih rame uz rame sa ostalim vođama Rane crkve.

Moguće je da su evangelisti zajedno sa apostolima i prorocima u to vreme obavljali putujuću službu po novonastalim crkvama.

"pastiri i učitelji" Titule "starešine" *(presbuteroi)*, "biskupi" *(episkopoi)*, i "pastori" *(poimenas)* se odnose na jednu službu koja je nešto kasnije uspostavljena (Dl 20:17, 28; Tit 1:5-7). "Starešina" je SZ termin a "episkop" (doslovno "onaj koji gleda iznad", "nadglednik") je NZ reč koja se koristila u gradskom govoru. Grčka sintaksa veže ove dve titule u jednu službu, jednu obdarenu osobu koja Propoveda evanđelje u svom okruženju u datim okolnostima. Zanimljivo je da u Rim 12:7, 28 imamo učitelje navedene kao poseban dar, posebnu službu, a pastori se i ne pominju (osim fraze

"ako ohrabruje", Rim 12:8). Eh, ima mnogo toga što mi danas ne znamo o Ranoj crkvi.

4:12 "da se sveti pripreme za rad u službi" Vođe su Božiji dar crkvi za život i službu! Danas nam je potrebno da obnovimo tu snagu biblijskog modela vođstva, kao i da obnovimo sveopšti duhovni poziv svih članova crkve (Joel 2 je citiran na dan Pedesetnice, u Petrovoj prvoj besedi, Dl 2). Svaki vernik je u punovremenoj službi, svako ima poziv od Boga da služi drugome i za to je prigodno obdaren duhovnim darom. Izraz "pripreme" znači učiniti nekoga spremnim za određenu svrhu. Inače izraz je vrlo slikovit i znači: (1) nameštanje iščašenog zgloba i njegov povratak u funkciju; (2) krpljenje ribarskih mreža i osposobljavanje za novi ribolov; (3) bezbedno vezan brod; (4) pilići dovoljno veliki da se prodaju na pijaci. Primetimo da cilj nije da samo nekolicina sazri već da to bude sa svima (st.13). Za pojam "sveci" vidi posebnu temu u Kol 1:2.

Dakle, duhovni dar se daje svakome na opšte dobro (1. Kor 12:7,11). Svaki vernik je pozvan i opremljen darovima za službu onom drugom. Službe nisu zvanja i položaji već pravo služenje. Savremena crkva je okrnjena zbog: (1) podela na laike i kler; (2) stava da je spasenje gotova stvar, umesto da se vidi kao tok aktivnog služenja!

"da se naziđuje Hristovo telo" Pavle meša građevinske metafore sa slikama ljudskog tela (1:23; 4:12; 5:30). Naša obdarenost je za zajedničko dobro a ne za lično isticanje (1. Kor 12:7). Akcenat je uvek na zajednici a ne na pojedincu (st. 4-6). Duhovni dar je poput peškira i lavora a ne svečanog ordenja! Mi smo poput košnice pčela radilica. Vidi posebnu temu "Naziđivanje" u 2:21

4:13 "dok svi ne dođemo" Glagol je u aoristu, što znači da je naglašena mogućnost, potencijal. Doslovno: "dok ne dođemo na odredište". Ponovo reč "svi" naglašava zajedničku odgovornost. Tri su vida te zajedničke zrelosti: (1) jedinstvo vere; (2) poznanje Božijeg Sina; (3) zrela hristolikost. I to, recimo opet, nije privilegija pojedinaca već poziv svakom hrišćaninu.

"poznanje" Složeni glagol "*epiginosko*" koji obuhvata i razum i iskustvo, tj. delotvorno znanje. Na ovaj način apostol odbacuje gnostička nadmena naklapanja o tzv. tajnom znanju i ekskluzivnim

spoznajama. Naša je spoznaja potpuna u Isusu Hristu. Možda ovde apostol koristi pojam "saznanja" u onom jevrejskom smislu – upoznati nekog duboko, intimno (1. Mojs 4:1; Jer 1:5; Fil 3:8,10). A to je toliko drugačije od idejnog, kognitivnog – razumskog shvatanja grčkog sveta. No, i jedno i drugo nam je potrebno da bismo bili zreli hrišćani.

"do savršenog čoveka" Izraziti kontrast spram "dece" u st. 14. Grčki "*telos*" znači "potpun", "sasvim opremljen", a ne savršen u moralnom smislu

4:14 "Tada ne bismo bili više deca" Svi su vernici spaseni ali nisu svi zreli (1. Kor 3:1-3; Jev 5:11-14). Nezreli ne osećaju potrebu za posvećenom službom, za predanjem. Svako od nas treba da umre sebi, svojim prohtevima, da bi živeo za Boga (Rim 6:1-14; 2. Kor 5:14-15; Gal 2:20; 1. Jn 3:16).

* **"koju ljulja i zanosi svaki vetar novih učenja, kao i ljudska prevara, lukavstva, radi zavođenja u zabludu"** Više nego jasna aluzija na lažne učitelje, bilo da je reč o judaistima legalistima ili o grčkim filosofima. Pavle osuđuje i ljudske i demonske podlosti ovim rečima. Uostalom, iza svake ljudske laži leži duhovno zlo (6:10-12; 1. Kor 10:20; Dan 10). Nezreli vernici se lako upletu u đavolske zamke. Nezrele je lako izmanipulisati. Taj duhovni rat ne jenjava našim obraćenjem. Jer, naš cilj nije nebo sutra, već hristoliokost danas – sada i ovde (st. 15; Rim 8:28-30; Gal 4:19)!

4:15 Hrišćani su pozvani ne samo da govore istinu, već i da je žive i druge uče o njoj u ljubavi (Ezra 7:10). Krajnji cilj svega jeste jedinstvo (st. 2-3)! Koliko je to drugačije od zbrke koju su donosili svađalački nastupi lažnih učitelja!

4:16 Slika ljudskog tela je moćna slika jedinstva u ljubavi usred najveće raznolikosti. Nejedinstvo otvara vrata Sotoni, njegovim demonima i njegovim slugama – krivoučiteljima (Kol 2:8). Vidi posebnu temu "Naziđivanje" u 2:21.

"Ovo, dakle, govorim i zaklinjem u Gospodu: Ne živite više kao što žive neznabošci u ispraznosti svoga uma. Njihove pomračene misli, odvojene su od Božijeg života, zbog neznanja koje je u njima, zbog

njihovih okamenjenih srca. Jer su postali tupi i predali su se uživanjima, da čine svaku nečistotu u nezasitosti.

A vi niste upoznali Hrista na taj način; svakako ste čuli za njega i poučeni ste u njemu u skladu sa istinom koja je u Isusu: da vam je odložiti prijašnji način života, starog čoveka koji Proada po varljivim željama, obnavljajući se duhom svoga uma, i obući novog čoveka po Bogu stvorenog u pravednosti i svetosti istine"

Ef 2:17-24

4:17 "Ovo, dakle, govorim i zaklinjem u Gospodu" Pavle se svečano poziva na svoj Bogom-dani apostolski autoritet i poznavanje Isusovog učenja.

"Ne živite više" U st. 17-19 imamo opis bezbožnog načina života. Efeški vernici su pre svog obraćenja baš tako živeli (st. 28). Nekoliko puta u poslanici apostol navodi osobine grešnog ljudskog roda (Rim 1:29-31; 1. Kor 5:11; 6:9; 2. Kor 12:20; Gal 5:19-21; Ef 4:19,31; 5:3-4; Kol 3:5-9).

Kako biti svet – to je ključno pitanje i judaista i apostola Pavla. I oni i on su želeli da vide ispravan život Efesaca. Pavle ih podseća na grešnu prošlost, ali samo zato što je uveren da će ih milost osloboditi, spoznaja evanđelja umudriti i sila Duha im dati ono što nikakav legalizam neće i ne može. Pravednost SZ je zamenjena stavom novog srca i obnovljenog uma NZ (Jer 31: 31-34; Jez 36:22-32).

"u ispraznosti svoga uma" "Praznina", "besmisao" (Rim 1:21). Tiče se: (1) špekulacija lažnih učitelja; (2) pređašnjeg života vernika u paganizmu.

4:18 "Njihove pomračene misli" Pasiv particip ističe sadašnje stanje duhovnog slepila. Ono dolazi od: (1) sile prevare; (2) krivoverja; (3) ličnog izbora.

"odvojene su od Božijeg života" Još jedan particip perfekt pasiva koji naglašava odvojenje neznabožaca od Božijih saveznih obećanja (2:12).

"zbog neznanja koje je u njima" Reč je o svesnom samozavaravanju, namernom neznanju (Rim 1:18-3:20).

"zbog njihovih okamenjenih srca" Ovo je tipična posledica pada u greh (1. Mojs 3; Jn 3:17-25). Vidi posebnu temu "Srce" u Kol 2:2

4:19 “Jer su postali tupi” Još jedan perfekt particip. Ogrehovljeni svet je postao i ostao duhovno neosetljiv, tvrd za otkrivenja (Ps 19:1-6; Rim 1:18-2:16). Posebno za reč Pisma, Božiju reč (Ps 19:7-12) i objavu kroz Isusa (Jn 1:1-14).

“i predali su se uživanjima” Doslovno: “javnim sramotama” (Rim 1:24, 26, 28). Svet bez Boga nema mere – ni telesne ni duhovne. Lažni učitelji su svojom raskalašnošću šokirali čak i pagane oko sebe.

“da čine svaku nečistotu u nezasitosti” Cilj je bio grešiti sve više i više bez obzira na cenu (Kol 3:5). Grešni svet nema osećaj za zajedničko dobro. Ljudi žive samo za sebe, za trenutak i bljesak uživanja. To je prokletstvo pada u greh opisano u 1. Mojs 3. I kako je to samo očigledno u našem savremenom svetu.

4:20 “A vi niste upoznali Hrista na taj način” Još jedan kontrast između pravog i lažnog puta, između Hristovih i lažnih Propovedvednika. U st. 17 smo već sreli opis razlike starog, paganskog i novog, hrišćanskog načina života.

4:21 “svakako ste čuli” Ovo je prepoznatljiv retorički sled misli. Apostol se opet vraća svojoj prvobitnoj nameri. Pitanje je zato retoričko – naravno da su Efesci čuli istinu.

“Isus” Retko se sreće u Pavlovim spisima Gospodnje ime, ovako, samo za sebe. Možda je namera da se Isus kao čovek “suprotstavi” gnostičkom Hristu kao duhu. Jer, navodno postoji sukob između njegove ljudskosti i božanstva. Gnosticima je bilo suludo da Isus bude i jedno i drugo. Verovali su kako je duh (Bog) u nepomirljivom sukobu sa materijom (čoveštvo). Zato su i prihvatili jedino “Hrista” kao božanstvo a ne i “Isusa” kao čoveka (1. Jn 4:1-6). Tužno je koliko je ova jeres živa i danas.

4:22 “odložiti” U st. 22-24 srećemo tri aorist infinitiva. Metafora svlačenja i oblačenja je vrlo moćna u prenošenju duhovnih istina (Jov 29:14; Ps 109:29; Isa 61:10). To naglašava potrebu za pokajanjem i promenjenim životom (Mk 1:15; Dl 3:16,19; 20:21).

“prijašnji način života” Stari “King James” prevod iz 1611. god. ovde ima sve drugo samo ne ono šta treba : “način života”. Zato su nam potrebni dobri i savremeni prevodi! Jer, nijedan prevod nije Sveto pismo.

Smisao prevoda jeste da prenese poruku evanđelja sa jedne na drugu generaciju. Samo je izvorno napisana poruka božanski nadahnuta.

"starog čoveka" Moćna slika svega što smo dobili kao prtljag od Adama (Rim 6:6; Kol 3:9). Staro je sve ono u nama što nas uzdiže iznad Boga i Božijega.

4:23 "obnavljajući se duhom svoga uma" Ovaj glagol je u prezent pasiv infinitivu. Znači, reč je o trajnoj radnji, o našem stalnom umnom preobražaju po Duhu (Rim 12:2; Tit 3:5).

4:24 "i obući" Ovoga puta je reč o aoristu. Ova metafora skoro uvek naglašava ono što nam se jednom desilo i što traje i sada – svakodnevno se moramo odlučivati za Hrista (Rim 13:14; Gal 3:27; Kol 3:8,10,12,14; Jak 1:21; 1. Pet 2:1). Možda je ova jaka slika bila vezana za čin krštenja u Ranoj crkvi, kada su se krštenici nakon izlaska iz vode oblačili u novo i čisto.

"novog čoveka" Klasična slika novog čoveka u Hristu. Petar to naziva "udeo u Božijoj prirodi" (2. Pet 1:4), i daje kontrast staroj Adamovoj prirodi (st. 22).

"po Bogu stvorenog" Vernici nose osobine prepoznatljive Božije porodice (Rim 8:28-29; Gal 4:19). Pismo veoma naglašava naš novi položaj u Hristu i potrebu da se menjamo u njegov lik. Naše spasenje jeste besplatno, ali nas košta sveukupne promene! Mi smo, sa jedne strane, mrtvi a, sa druge, živi; već smo proslavljeni ali se trajno posvećujemo; darovani smo ali i pozvani u službu. Teško nam je da prihvatimo ovakav paradoks. Skolni smo da prenaglasimo ili jedno ili drugo.

Posebna tema: Pravednost

Ovo je više nego važna tema i svaki ozbiljan tumač Božije reči joj se mora posvetiti. SZ opisuje Boga kao pravednog. Pojam dolazi čak iz Mesopotamije i doslovno znači “trska”, mera za ravne zidove u građevinarstvu. Bog je baš takav sam po sebi – potpuno “ravan”, bez ikakvih “krivina” i nedostataka. On je mera po kojoj sve drugo treba da se meri. To znači da je Bog i potpuno pravedan sudija.

Stvoreni smo po Božijem liku (1. Mojs 1:26-27; 5:1,3; 9:6). Sazdani smo za zajedništvo sa svojim Stvoriteljem. Sva tvorevina oko nas je poput pozornice života na koju smo postavljeni Tvorčevom voljom. Bog je želeo da uživa u nama, u zajedništvu ljubavi. Zato je i odlučio da isproba našu odanost (1. Mojs 3). Nažalost, prvi ljudi su pali na toj probi. Sve se završilo u bolnom raskidu (1. Mojs 3; Rim 5:12-21).

Ipak, Bog je obećao da će obnoviti porušeno (1. Mojs 3:15). I uradio je to po svojoj suverenoj volji kroz svog Sina. U tom planu ljudski rod je bio potpuno nemoćan (Rim 1:18-3:20).

Bog je to uradio kroz Savez – Zavet. Sa njegove strane je urađeno sve kako treba, a čovek je pozvan da u pokajanju i veri prihvati to spasenje (Rim 3:21-31; Gal 3). On je napravio prvi korak i obnovio upropašteno:

1. Proglasio je pravednost svima koji mu pristupe kroz Hrista (legalni proglas opravdanja).
2. Dao je pravednost svima kroz dovršeno Hristovo delo (inputirana pravednost).
3. Darovao nam Duha koji stvara pravednost u nama (etička pravednost).
4. Obnovio je izgubljeno zajedništvo edemskog vrta tako što u nama, kroz Hrista, obnavlja Božiji lik (1. Mojs 1:26-27) (pravednost u odnosima).

Bog očekuje da u Savezu uradimo naš deo. On čini sve, oprašta, brine se a naše je da prihvatimo u:

1. pokajanju
2. veri
3. životnoj poslušnosti
4. izdržljivosti

Reč je o zavetnoj pravednosti, delotvornoj po recipročnosti odnosa Stvoritelja i stvorenja. Zasnovana je na Božijem delu u Hristu, na delotvornosti Duha i na našem voljnom pojedinačnom odgovoru. Taj se teološki koncept zove "opravdanje verom". Naravno, ovaj pojam ne srećemo u Pismu, ali on je sasvim utemeljen na Božijoj reči. Apostol Pavle je više od stotinu puta pomenuo pravednost u svojim pismima.

Reč koju Pavle koristi je rabinski pojam "*dikaiosyne*", paralela je jevrejskom pojmu "pravednost". Ova reč se sreće samo u LXX. U vanbiblijskoj literaturi pojam se koristio za opis ljudi koji su, po svemu, odgovarali božanskim ili ljudskim očekivanjima. SZ reč koristi uvek u zavetnim relacijama. Jahve je pravedan Bog. On želi da i njegov narod bude takav. Otkupljeni ljudi postaju i u tome nova stvorenja. Novo u Hristu se ogleda u životu pobožnosti (Rimokatolički fokus na opravdanju). Kako je stari Izrael bio teokratsko društvo nema jasne granice između sekularnog (društvene norme) i sakralnog (božanske norme). U engleskom jeziku se ta razlika vidi u razlikovanju reči "pravda" ("just" na engleskom, op. prev.) i "pravednost" ("righteousness" na engleskom, op. prev.). Prva se tiče odnosa prema društvu, a druga odnosa prema Bogu.

Dobra vest – Evanđelje je poruka izgubljenom čovečanstvu da postoji spasenje i obnova u Hristu. Pavle je svestan paradoksa: Bog opravdava krivca. Ali, to je moguće kroz Očevu milost i ljubav, kroz Isusov život, smrt i vaskrsenje. Moguće je kroz službu Duha koji donosi i objašnjava evanđelje. Opravdanje je milostivi Božiji dar ali uvek vodi u pobožan život (Avgustin je naglašavao i jedno i drugo, dok je Reformacija morala da naglasi Božije delo zbog rimokatoličkog prenaglašavanja čovekovog dela u spasenju). Reformacija u opravdanju više teži čoveku kao objektu Božijeg dela. Rimokatolicizam u opravdanju više ističe čoveka kao subjekat, nekoga ko teži spasenju i promeni. A stvarnost ima i jednu i drugu stranu!

Slobodan sam da kažem da u Pismu sve – od 1. Mojs 1 do Otk 20 – govori o obnovi edenskog zajedništva. Naime, Biblija započinje opisom ovozemaljskog zajedništva Stvoritelja i čoveka (1. Mojs 1-2) , ali tako i

završava (Otk 21-22). Bog će obnoviti svoj lik u čoveku i dosegnuti svoje ciljeve sa njim!

Evo i NZ pregleda istine opravdanja:

1. Bog je pravedan (što znači da je i Sudija)
   a) Rimljanima 3:26
   b) 2. Solunjanima 1:5-6
   c) 2. Timoteju 4:8
   d) Otkrivenje 16:5
2. Isus je pravedan
   a) Dela 3:14; 7:52; 22:14 (Mesijina titula)
   b) Matej 27:19
   c) 1. Jovanova 2:1, 29; 3:7
3. Bog želi pravednost u celoj tvorevini
   a) Levitska 19:2
   b) Matej 5:48 (5:17-20)
4. Božiji način za postignuće pravednosti
   a) Rimljanima 3:21-31
   b) Rimljanima 4
   c) Rimljanima 5:6-11
   d) Galatima 3:6-14
   e) Bog daje pravednost
      Rimljanima 3:24; 6:23
      1. Korinćanima 1:30
      Efescima 2:8-9
   f) pravednost se prima verom
      Rimljanima 1:17; 3:22,26; 4:3,5,13; 9:30; 10:4,6,10
      2. Korinćanima 5:21
   g) pravednost kroz delo Sina
      Rimljanima 5:21-31
      2. Korinćanima 5:21
      Filipljanima 2:6-11
5. Bog želi da njegova deca budu pravedna
   a) Matej 5:3-48; 7:24-27
   b) Rimljanima 2:13; 5:1-5; 6:1-23

c) 2. Korinćanima 6:14
d) 1. Timoteju 6:11
e) 2. Timoteju 2:11; 3:16
f) 1. Jovanova 3:7
g) 1. Petrova 2:24

6. Bog će suditi svet na temelju pravednosti
    a) Dela 17:31
    b) 2. Timoteju 4:8

Pravedost je odlika Božijeg karaktera. Bog nam je besplatno daje kroz Hrista kao:

svoj proglas
svoj dar
Hristovo delo

Ipak, opravdanje je doživotni proces kome se, kao hrišćani, moramo rado i predano posvetiti. Tek će ga Hristov povratak dovršiti. Sada imamo obnovljeno zajedništvo sa Ocem kroz Hrista. I sve dok se Isus ne vrati – za našeg života ili posle njega - pozvani smo da se menjamo u njegov lik.

Evo kako IVP-ov "*Rečnik poslanica apostola Pavla*" kaže na str 834: "Kalvin još više od Lutera naglašava našu pravednost u odnosima. Luter je naglasio ono što je Bog uradio za nas proglasivši nas pravednima u Hristu"

Za mene lično naš odnos prema Bogu je trojak:

1. Evanđelje je osoba (naglasak Istočne crkve i Kalvina)
2. Evanđelje je istina (naglasak Avgustina i Lutera)
3. Evanđelje je promenjeni život (naglasak Rimokatoličke crkve)

Sve troje je tačno i važi za zdravo i biblijski uravnoteženo hrišćanstvo. Zanemarimo li ili prenaglasimo bilo šta – eto nam problema. Zato:

Dobrodošao Isuse!
Dobrodošla istino!
Dobrodošla hristolikosti!

" Zato odbacite laž i govorite istinu, svaki sa svojim bližnjem; jer smo udovi jedni drugih. Kad se ljutite, ne grešite! Sunce da ne zađe u ljutnji vašoj, i ne dajte đavolu uporište.
Ko je krao, više da ne krade, nego da radi i svojim rukama pošteno da zarađuje, da bi mogao da daje onome kome treba. Nikakva prljava reč da ne izlazi iz vaših usta, nego samo dobra, na potrebnu izgradnju, da se očituje ljubav slušateljima.
I ne ožalošćavajte Božijeg Svetoga Duha, kojim ste zapečaćeni za dan izbavljenja.
Svaka gorčina, bes, ljutnja, gnev, vika i hula i svaka zloća neka je daleko od vas. Jedan drugome budite dobri, milostivi, praštajte jedan drugom, kao što je i Bog u Hristu oprostio vama"

Ef 4:25-32

4:25 "Zato odbacite" Zanimljiv oblik particip aorista izrečen kao zapovest. Nastavlja se metafora "preoblačenja" (st. 24) Ono što smo jednom obraćenjem odlučili potvrđujemo svakodnevno odlukama za sveti način življenja. Vidi posebnu temu: "Gresi i vrline u NZ", u Kol 3:5

"laž" Moguće je da je reč o: (1) laganju; (2) neverstvu, 1. Jn 2.22; (3) neistinitoj poruci lažnih učitelja.

"govorite istinu, svaki sa svojim bližnjem" Ovo je citat Zah 8:16. Pavle to čini da bi ohrabrio nove vernike (st. 26). SZ nije otkrio spasenje ali je autoritativno Božije otkrivenje (Mt 5:17-19). On i danas ne govori o spasenju već o posvećenju. Vidi posebnu temu "Istina" u 1:13.

"jer smo udovi jedni drugih" Telo je možda najsnažnija apostolova metafora za crkvu (1. Kor 12:12-30). Svi smo u nečemu obdareni za zajedničko dobro (1. Kor 12:7). Hrišćani čine jednu duhovnu porodicu. Ne možemo živeti duhovni život kao individualci.

4:26 "Kad se ljutite, ne grešite" Naglašeni zapovedni način u sadašnjem vremenu. Ovde apostol citira Ps 4:4. Naime, u nekim područjima našeg života ljutnja je prikladna, ali joj se ne smemo sasvim prepustiti (Isus i čišćenje hrama, Jn 2:13-17).

Ovom zapovešću Pavle započinje seriju "ne" poziva. Uglavnom je reč o stvarima sa kojima treba prestati, zaustaviti se (st. 26 -30).

"sunce da ne zađe u ljutnji vašoj" I ovo može da bude aluzija na 5. Mojs 24:15. Jevreji su računali početak dana od zalaska sunca (1. Mojs 1:5). Ljutnja je uragansko osećanje koga se treba rešiti što pre. Poziv se može shvatiti i doslovno i slikovito. U svakom slučaju ljutnja se ne sme potisnuti.

4:27 "i ne dajte đavolu uporište" Druga zapovest o nečemu što više ne sme da se dešava. Nerazrešena ljutnja široko otvara vrata Zlome za duhovni napad. Čak i opravdana ljutnja (Jn 2:13-17; Mt 21:12-13) se mora brzo gasiti (Ef 6:10-18).

Ime "đavo" dolazi od grčke složenice "*diablos*" (prevariti) (Dl 13:10; Ef 4:27; 6:11; 1. Tim 3:6,7; 2. Tim 2:26). Slika odgovara SZ pojmu Sotone, palog anđela, tužioca. Pavle govori o đavolu na više mesta (Dl 26:18; Rim 10:20; 1. Kor 5:5; 7:5; 2. Kor 2:11; 11:14: 12:7; 1. Sol 2:18; 2. Sol 2:9; 1. Tim 1:20; 5:15). Sotona je bio uzvišeni Božiji anđeo koji se pobunio protiv Boga (1. Mojs 3; Jov 1-2; Zah 3). Nije lako govoriti o njemu jer: (1) Pismo nigde ne govori direktno o postanku i svrsi zla; (2) SZ tekstovi koji se tradicionalno tumače kao opisi Zloga, prevashodno govore o ponosu kraljeva tadašnjih velesila (kralj Vavilona, Isa 14; kralj Tira, Jez 28).

NZ jasno govori o stvarnosti duhovnog rata (Mt 4:10; 12:26; 16:23; Jn 13:27; 14:30; 16:11; Dl 5:3; 2. Kor 4:4. Ef 2:2; 1. Jn 5:19; Otk 2:9,13,24; 3:9; 12:9; 20:2,7). Šta, gde, kako – i sva druga pitanja nisu nam do kraja razjašnjena. Jedno je sigurno: naš neprijatelj je duhovno zlo biće ogromne snage (2:2). Đavo nije stvoren kao đavo. Njegov odnos sa Bogom se, iz bezrezervne otvorenosti, izopačio u nepomirljivo neprijateljstvo. Ipak, njegovo opako delovanje – opisano u 1. Mojs 3; Jov 1-2; Zah 3 – kontrolisano je suverenom Božijom voljom. Njegovi planovi su u službi provere naše odanosti i pouzdanosti. Nažalost, često padamo.

4:28 "ko je krao, više da ne krade" Novi život u Hristu ima u sebi stvarajuću silu i cilj koji donosi radikalne i stalne promene našeg ponašanja i karaktera. Ta promena je i dokaz našeg spasenja i svedočanstvo izgubljenima.

"nego da radi" Sledeća zapovest. Judaizam je visoko cenio fizički rad, baš kao i rano hrišćanstvo (1. Sol 4:11; 2. Sol 3:10-12).

“da bi mogao da daje onome kome treba” Rad nije samo Božiji prohtev nego i način zadovoljavanja ličnih potreba i potreba drugih. Mi smo upravitelji Bogom nam poverenih dobara (5. Mojs 8:11-20) a ne vlasnici. Zato je naše materijalno davanje tačno merilo našeg duhovnog zdravlja (2. Kor 8-9).

Posebna tema: Blagostanje

I.Stari zavet

A. Bog je vlasnik svega
  - a) 1. Mojsijeva 1-2
  - b) 1. Dnevnika 29:11
  - c) Psalam 24:1; 50:12; 89:11
  - d) Isaija 66:2

B. Ljudi su korisnici svih dobara sa Bogom-danom svrhom
  - a) 1. Mojsijeva 8:11-20
  - b) 3. Mojsijeva 19:9-18
  - c) Jov 31:16-33
  - d) Isaija 58:6-10

C. Davanje je deo bogosluženja
  - a) Dva desetka
    4. Mojsijeva 18:21-29; 5. Mojs 12:6-7; 14:22-27
    5. Mojs 14:28-29; 26:12-15
  - b) Izreke 3:9

D. Blagostanje je Božiji dar i znak zavetne odanosti
  - a) 5. Mojsijeva 27-28
  - b) Priče Solomunove 3:10; 8:20-21; 10:22; 15:6

E. Upozorenje protiv bogaćenja na račun drugih
  - a) Priče Solomunove 21:6
  - b) Jeremija 5:26-29
  - c) Josija 12:6-8
  - d) Mihej 6:9-12

F. Bogatstvo nije samo po sebi greh, ali ni cilj
  - a) Psalam 52:7; 62:10; 73:3-9
  - b) Priče Solomunove 11:28; 23:4-5; 27:24; 28:20-22
  - c) Jov 31:24-28

II.Poseban naglasak Priča Solomunovih

A. Blagostanje kao izvor sebičnosti

a) osuda lenjosti: 6:6-11; 10:4-5,26; 12:24,27; 13:4; 15:19; 18:9; 19:15,24; 20:4,13; 21:25; 22:13; 24:30-34; 26:13-16

b) pohvala radu: 12:11,14; 13:11

B. Siromaštvo kao kontrast bogatstvu je slika kontrasta pravednosti i grešnosti 10:1; 11:27-28; 13:7; 15 :16-17; 28:6,19-20

C. Mudrost je bolja od bogatstva (mudrost je poznavanje Boga i njegove reči i život po tom poznanju): 3:13-15; 8:9-11,18-21; 13:18.

D. Upozorenja i podsećanja

a) upozorenja

jamstvo za pozajmice 6:1-5; 11:15; 17:18; 20:16; 22:26-27; 27:13.

nepošteno bogaćenje 1:19; 10:2,15; 11:1; 13:11; 16:11; 20 :10,23; 21:6; 22:16,22; 28:8

pozajmice: 22:7

nestalnost bogatstva: 23:4-5

neupotrebljivost bogatstva za dan Suda: 11:4

lažni prijatelji: 14:20; 19:4

b) podsećanja

preporučeno davanje 11:24-26; 14:31; 17:5; 19:17; 22:9,22-23; 23:10-11; 28:27

pravednost je bolja od bogatstva: 16:8; 28:6,8,20-22

molitva za potrebe, ne za želje: 30:7-9

dati siromahu = dati Bogu: 14:31.

III.Novi zavet

A. Isus

a) bogatstvo nas kuša da se pouzdamo u sebe i svoje, umesto u Boga i Božije

Matej 6:24; 13:22; 19:23

Marko 10:23-31

Luka 12:15-21,33-34

Otkrivenje 3:17-19

b) Bog se brine za naše fizičke potrebe
Matej 6:19-34
Luka 12:29-32

c) žetva zavisi od setve (i doslovno i slikovito)
Marko 4:24
Luka 6:36-38
Matej 6:14; 18:35

d) blagostanje zavisi od pokajanja
Luka 19:2-10
Levitska 5:16

e) Bog osuđuje iskorišćavanje
Matej 23:25
Marko 12:38-40

f) Naša upotreba materijalnih dobara biće prozvana na Sudu: Mt 25:31-46

B. Pavle

a) rad je blagoslov
Efescima 4:28
1. Solunjanima 4:11-12
2. Solunjanima 3:8,11-12
1. Timoteju 5:8

b) bogatsvo je prolazno, zadovoljstvo je vrlina
1. Tomoteju 6:6-10
Filipljanima 4:11-12
Jevrejima 13:5
1. Tomoteju 6:17-19
1. Korinćanima 7:30-31

IV.Zaključak

A. Pismo nam ne sistematizuje teologiju o blagostanju.

B. Pismo nam ne daje posebne odeljke na ovu temu, zato je potrebno posmatrati mnoge kontekste. Čuvajmo se uskogrudnih stavova na osnovu pojedinih odlomaka.

C. Izreke su poseban biblijski žanr s posebnim pogledom na blagostanje. Pisac je praktično i lično uključen u ovu temu. Zato nam je potrebna ravnoteža sa ostalim delovima Božije reči (Jer 18:18).

D. Nama je potrebno da se pažljivo odredimo prema blagostanju u svetlu svetopisamskog učenja. Moramo da se čuvamo krajnosti kapitalizma i komunizma. Zadovoljenje potreba treba da nam je važnije od gomilanja dobara.

E. Svako bogaćenje mora da bude u skladu sa našom odgovornom upotrebom (2. Kor 8-9).

4:29 "Nikakva prljava reč da ne izlazi iz vaših usta" Izraz doslovno znači "truo, trošan" (Mt 7:17-18; 12:37; Lk 6:43). Zato se i koristi slikovito za nešto iskvareno, podlo, prevarantski. U ovom kontekstu se misli na dela i reči krivovernih učitelja (Kol 3:8), a ne na nepristojne, prostačke šale (5:4; Kol 4:6). Isus je rekao da sve naše reči izviru iz srca (Mk 7:15; 18-23).(Vidi posebnu temu "Snaga ljudskih reči", u Kol 3:8).

"nego samo dobra, na potrebnu izgradnju" Najmoćniji dokaz autentičnosti duhovnih darova jeste njihova izgradnja celog tela crkve (Rim 14:13-23; 1. Kor 14:4,5,12,17,26). Vernici treba da daju sebe, da žive i služe opštem dobru duhovnog zajedništva (1. Kor 12:7), a ne samima sebi (st. 3). Pismo naglašava našu zajedničku veru a ne pojedinačnu slobodu (Rim 14:1-15:13). (Vidi posebnu temu: "Naziđivanje", u 2:21).

"da se očituje ljubav slušateljima" Prema kontekstu, nije reč o "milosti" koja spasava (u eng. umesto "ljubav" stoji "grace", milost, op. prev.), već o milosti koja radi za dobro drugih. Posebno se misli na one koji su pod naletima: (1) lažnih učitelja (2. Pet 2:1-21); (2) navikama pređašnjeg, paganskog načina života (2. Pet 2:22).

4:30 "I ne ožalošćavajte Božijeg Svetog Duha" Možda najpoznatija zapovest iz serije ovog odeljka. Kao prvo, ona nam indirektno otkriva da je Duh božanska osoba. Naša dela ili raduju ili žaloste Boga Duha (1. Sol 5:19)! Možda je ovo aluzija na Isa 63:10. Hristolikost je Božija želja za sve vernike (1:4; 2:10; 4:13; Rim 8:28-29; Gal 4 :19).

"kojim ste zapečaćeni" Aorist pasiv – što znači – Duh je taj koji nam je doneo spasenje (Ef 1:13-14; Otk 7:2-4). Pečaćenje je i tada bio

znak stavljanja vlasništva, osiguravanje nečeg vrednog. Mi pripadamo Hristu!

"za dan izbavljenja" Misli se na Drugi dolazak ili dan Suda, što već zavisi od našeg odnosa prema Hristu. (Vidi posebnu temu: "Otkupljenje – izbavljenje", u Kol 1:14).

4:31 "svaka gorčina" Izraz je vrlo jak i cilja na netrpeljivost u kojoj više nema mogućnosti za poboljšanje.

"bes" "*tumos*" oslikava brzo i zapaljivo emotivno stanje (2. Kor 12:20; Gal 5:20; Kol 3:8).

"ljutnja" "*orge*" opet oslikava sporo i uporno tinjanje vatre (2. Kor 12:20; Gal 5:20; Kol 3:8).

"vika" Misli se baš na haotičnu galamu (Mt 25:6; Dl 23:9). U ovom kontekstu se verovatno misli na viku svađanja ili grdnje koje se lažni učitelji nisu ustručavali da dele svojim sledbenicima.

"hula i svaka zloća" Verovatno se opet misli na krivoverne učitelje. Uostalom, ceo popis ovih grehova dolazi zbog (1) lažnih učenja koja (2) izazivaju neslogu i rascepe. Iste grehe vidimo i u Kol 3:8.

"neka je daleko od vas" Aorist pasiv imperativ. Duh je taj kome treba da dozvolimo da nas oslobodi svega ovog - naše stare prirode. Doneli smo odluku za spasenje, ali istu odluku donosimo i za posvećeni život.

4:32 "Jedan drugome budite dobri, milostivi, praštajete jedan drugome" U završnici svoje misli apostol prelazi na pozitivne zapovesti (Kol 3:12-13): (1) udovoljavajte Duhu; (2) gradite zajedništvo sa vernicima, (3) privucite one koji ne veruju.

"kao što je i Bog u Hristu oprostio vama" Ovo je krunski motiv svakog našeg delovanja – ono što je i kako je Isus nama učinio (Mt 6:12, 14-15; 18:21-35; Fil 2:1-11; 1. Jn 3:16).

Predlozi za razgovor

Rekli smo da je ovaj udžbenik tek vodič u tumačenju. Svako od nas je za sebe odgovoran za svoje tumačenje Pisma. Svako treba da sluša svoje unutrašnje vođstvo. Seti se: Ti, Pismo i Duh Sveti. Nikada ne odustaj od ovoga.

I ova pitanja su osmišljena da bi ti pomogla u sažimanju glavnih misli ovog odeljka. Dakle, da u njima nađeš izazov, a ne konačne odgovore.

1. Nabrojte osobine “dostojnog života”. Kako u tom svetlu ocenjujete svoj život?
2. Zašto je jedinstvo toliko važno?
3. Šta je apostolov naglasak u st.4-6?
4. Ima li svaki hrišćanin duhovni dar? Odakle? Ko ga nam je i zašto dao?
5. Koji je krajnji cilj crkve?
6. Koje su odlike bezbožnog načina života (st. 17-19)?
7. Koje tri stvari su važne za hrišćansko delovanje (st. 22-24)?
8. Nabrojte neprijatelje hrišćanskog života (st.25-31).

Efescima 5

Podela poglavlja prema revidiranom prevodu dr. Dimitrija Stefanovića
Hrišćanska svetost
5:1-21
Dužnosti u porodici i u kući
5:22-33

Treći krug čitanja (vidi uvodne napomene)
Prema izvornim piščevim namerama

Ovaj komentar je tek vodič u vašem proučavanju Pisma. To znači da ste za svoje tumačenje sami odgovorni. Svako od nas treba to da radi u svetlu objave koja mu je data. Tu ste vi, Sveto pismo i Sveti Duh – najvažniji u tumačenju. Ne prepuštajte sve drugim tumačima.

Čitajte ovo poglavlje u njegovom kontekstu. Uočite o čemu je reč. Pokušajte sami da sačinite svoju skicu ovog prvog poglavlja. Tek onda to svoje uporedite sa prevodima Biblije koje posedujete. Podele na poglavlja i manje celine nisu deo nadahnutog teksta, ali nam pomažu da dokučimo izvorne piščeve naume, a to je suština svakog dobrog tumačenja. Neka svaki odeljak govori o jednom jedinom subjektu.

1. Prvi odeljak
2. Drugi odeljak
3. Treći odeljak

Kontekstualni uvid u celinu 5:1 – 6:9

A. Odeljak 5:1-14 je proširenje dela 4:17-32. Nastavlja se misao o hrišćanskom životu i objašnjavanjima šta vernik ne treba, a šta treba da čini.

B. Odeljak 5:3-5, su misli o požrtvovnoj Hristovoj ljubavi, u st.2, prelazi opet na sebičnu, svetsku ljubav ogrehovljenog čovečanstva.

C. Odeljak 5:8-18 daje kontrast lažnih učitelja i pravih vernika

1. tama, st. 8	svetlo, st.8
2. besplodna dela tame, st.11	plodovi svetla, st.9
3. tajna sramota, st.12	razobličavanje, st.11
4. nemudri ljudi, st.15	mudri ljudi, st. 15
5. bezumlje, st.17	znati Božiju volju, st.17
6. opijanje vinom, st.18	opijanje Duhom, st.17

D. Glagolsko vreme – prezent pasiv imperativ – u 5:18, "budite puni Duha", određuje blok od pet participa (st. 19-21). Ovo je najvažniji svetopisamski odeljak o ispunjavanju Duhom.

E. Pavle na primeru hrišćanskog doma objašnjava šta znači biti pun Duha. On oslovljava: (1) muževe i žene, 5:22-31; (2) roditelje i decu, 6:1-4; (3) gospodare i robove, 6:5-9.

Tumačenje reči i izraza

"Ugledajte se, dakle, na Boga, kao voljena deca, i živite u ljubavi, kao što nas je i Hristos voleo i prinese sebe za nas kao prinos i žrtvu Bogu na ugodan miris" *Ef 5:1-2*

5:1 "Ugledajte se, dakle, na Boga" Vrlo jasan oblik zapovednog načina u sadašnjem vremenu. Reč "mimika", "imitator", dolazi iz korena ove grčke reči. U 4:32 i 5:2 "Božiji imitator" je opisan kao onaj koji: (1) oprašta; (2) koji živi u ljubavi i nesebičnosti poput Isusa. Ove vrline uspostavljaju i održavaju hrišćansko jedinstvo (4:2-3). Svim vernicima treba da je stalo do zajedničkog dobra, a ne do pojedinačne dobiti i prava, nekih privilegija ili sloboda (4:3).

"kao voljena deca" I vernici su oslovljeni titulom kojom je oslovljen i Isus (1:6). Voljeni smo jer je i Isus voljen. Ovo je osnovna odlika Božijeg očinstva. Isus i Duh u nama obnavljaju katastofalne posledice pada u greh (1. Mojs 3).

5:2 "živite" Doslovno "hodajte". Još jedan prezent imperativ, slika hrišćanskog življenja (4:1, 17; 5:2,15). Hrišćanstvo započinje odlukom obraćenja i nastavlja trajnim odlukama posvećenja, predanog učeništva. Prvo je trenutna odluka u vremenu a drugo trajno odlučivanje kroz vreme, sa konačnim vrhuncem na kraju vremena! Posebna tema: "Vremena grčkih glagola koji opisuju spasenje", u Ef 1:7.

“kao što nas je i Hristos voleo” Najstariji starogrčki NZ prepisi imaju i “nas” i “vas”. P46, D, G, K imaju “nas”, dok “vas” stoji u A i B. Ipak, prema kontekstu “vas” bolje odgovara. Isus je naš najbolji primer (1Jn 4:11).

“**i prinese sebe za nas kao prinos i žrtvu Bogu”** Isusova žrtva je zastupnička, slavna i pobednička (Isa 53; Mk 10:45; Rim 5:8; 8:32; 2. Kor 5:21; Fil 2:6-11; 1. Sol 5:9). Grčki predlog “*huper*” zajedno sa genitovom (ablativ) je sinonim predlogu “*anti*” – “umesto”. Zato prepisi koji umesto “nas” imaju “vas” ističu bolje nadmoć Hristove žrtve. “Vas” imamo u P46, A, D, a “nas” jedino u B papirusu.

“na ugodan miris” ovo je SZ ritualna metafora za Božije prihvatanje žrtve (1. Mojs 8:21; 2. Mojs 29:18; 3. Mojs 1:9, 13; Jez 20:41; 2. Kor 2:14; Fil 4:18). Nad zapaljenom žrtvom se podizao dim. Ova fizička stvarnost dobija preneseno, duhovno značenje

“Da se među vama ne spominju blud i svaka nečistota ili lakomstvo, kao što dolikuje svetima, niti sramotne i budalaste reči, ili uvredljive šale, što ne pristoji, nego zahvaljivanje! Jer ovo treba dobro da znate: nijedan bludnik, nečist ili lakomac – to je idolopoklonik – neće imati nasledstva u Božijem i Hristovom carstvu! ***Ef 5:3-5***

5:3 “blud” “*porneia*” je izvorna grčka reč od koje dolazi i naš pojam “pornografija”. Za NZ blud je prekoračenje Bogom-danih seksualnih granica. A to su: (1) seks van braka (Mt 21:31-32; Mk 7 :21; Dl 15:20, 29); (2) preljuba (Mt 5:32; 19:9); (3) incest (1. Kor 5:1); (4) raskalašnost (Rim 1:29). SZ jasno razlikuje preljubu, kada je reč o osobama u braku, i nemoral, predbračnu polnu aktivnost. U NZ nema više te granice. Naime, osuđen je svaki seks mimo braka: predbračni, vanbračni, homoseksualni, sodomijski.

“svaka nečistota” Zanimljiva konstrukcija pojma “čist” sa negativnim prefiksom. Tri poroka - “blud i svaka nečistota ili lakomstvo” – mogu se ticati: (1) lažnih učitelja (2. Tim 3:6); (2) paganskog načina života, iz koga su došli efeški vernici, a gde su seksualne razuzdanosti smatrane bogoslužbenim obredom.

“lakomstvo” Misli se na stav – “ja, mene, meni, moje”. No, kako je u pitanju kontekst seksualnih grehova, verovatno se misli na egocentričnu požudu i iskorišćavanje drugih (Kol 3:5).

“Da se među vama ne spominju” Jak oblik prezent pasiv imperativa sa negacijom. Dakle: treba prestati sa nečim što je postojalo i postoji. Verovatno su se upravo ti gresi dešavali među vernicima. Efesci im se moraju odupreti (1. Sol 5:22). Moraju da žive veru onako kako je ispovedaju.

“kao što dolikuje svetima” Izraz koji se slaže sa pozivom na “ne spominjanje”. (Vidi posebnu temu: “Sveci”, u Kol 1:2).

5:4 Hrišćani treba da paze na svoj rečnik. On ih odaje onakve kakvi jesu (Mk 7:15, 18-23; Kol 3:18; Ef 4:19; Jak 3:1-12). Vidite posebnu temu u Kol 3:8. Ovo poglavlje oslovljava drugu grupu greha koja takođe ima tri elementa. Slično je i u 4:17-32.

“nego zahvaljivanje” Pravi vernici pokazuju svoju vrednost u stavu zahvaljivanja, bez obzira na životne okolnosti (5:20; Kol 3:17; 1. Sol 5:18). (Vidi posebnu temu: “Zahvalnost”) .

5:5 “Jer ovo treba dobro da znate” Izraz koji nešto jako naglašava, koristi dva oblika glagola “znati”: (1) perfekt imperativ *(oida)*; (2) prezent particip *(gnosko)*. Setimo se da su gnostički učitelji tvrdili da poseduju puninu tajnog znanja od Boga. Zato Efesci moraju da znaju da se pravo znanje prepoznaje iz pobožnog načina života (Mt 7).

“nijedan bludnik, nečist ili lakomac” Ovo je ponavljanje st. 3 i ključnog pojma “*porneia*”. Pridevi su u muškom rodu i verovatno se odnose na muške hramske prostitutke, sodomiste i raskalašne gnostičke učitelje.

“to je idolopoklonik” Misao poput one u Kol 3:5. Slična izjava je i u 1. Jn 5:21. Kada seks postane životna preokupacija, on postaje i božanstvo života. Isto tako je i sa novcem – postaje idol kome se klanjamo i služimo (Mt 6:24). Mnogi tumači ovaj greh vide kao porok iste vrste već navedenih grehova, st. 3-5.

“neće imati nasledstvo” Naš način života pokazuje ko je naš Otac – ili Bog ili Đavo? (Mt 7; 1Jn 3:6,9).

"u Božijem i Hristovom carstvu" Genitivni oblik u strukturi ove fraze jasno povezuje Oca i Sina u jedno (Lk 22:29; Kol 1:13). Ovo je jedan od načina kako NZ ističe Hristovo božanstvo. "Carstvo" je bilo glavna tema Isusovih poruka. Ono se tiče Božije vladavine u ljudskim srcima sada, baš kao i trenutka kada će ta vladavina preplaviti celu zemlju (Mt 6:10). Jednog dana će sav ljudski i anđeoski rod priznati Hrista za Gospoda (Fil 2:10-11). Ali samo oni koji to urade sada, u pokajanju i veri, biće deo tog Carstva (Dan 7:13; 1. Kor15:27-28).

Posebna tema: Carstvo Božije

SZ veliča Jahvu kao izraelskog kralja (1. Sam 8:7; Ps 10:16; 24:7-9; 29:10; 44:4; 89:18; 95:3; Isa 43:15; 4:4,6) i Mesiju kao konačnog, večnog kralja (Ps 2:6). Kada se Isus rodio u Vitlejemu (6-4 god.), to Carstvo je ušlo u istoriju čovečanstva sa novom snagom otkupljenja (Novi savez Jer 31:31-34; Jez 36:27-36). Jovan preteča je propovedao skori dolazak tog Carstva (Mt 3:2; Mk 1:15). Zato je Isus objavljivao da je ono – Carstvo – već tu u njemu i sa njim (Mt 4:17,23; 9:35; 10:7; 11:11-12; 12:28;16:19; Mk 12:34; Lk 10:9,11; 11:20; 12:31- 32; 16:16; 17:21). Opet, ono je i stvar budućnosti koju očekujemo (Mt 16:28; 24:14; 26:29; Mk 9:1; Lk 21:31; 22:16,18).

U podudarnim odeljcima sinoptika – Marka i Luke – srećemo izraz "Carstvo Božije". Hrist je Propovedao i naučavao Božiju vladavinu u ljudskim srcima, prisutnost koja će jednog dana sasvim i zauvek zagospodariti tvorevinom. To se vidi u Isusovoj molitvi "Oče naš", Mt 6:10. Opet, evanđelist Matej, koji piše vernicima jevrejskog porekla izbegava Božije ime, pa ovu stvarnost naziva "Carstvom nebeskim". Za Marka i Luku, koji pišu vernicima nejevrejskog porekla ovo nije važno, te slobodno spominju Božije ime.

Carstvo je ključna ideja prva tri evanđelja. Isusova i prva i poslednja Propoved, kao i mnoštvo priča, govore o Carstvu. No, najvažnije je: ono započinje sada i ovde – u našim srcima! Zanimljivo je da apostol Jovan tek dva puta koristi ovaj izraz, i to nikada u Isusovim pričama. Kod njega, u njegovom evanđelju je metafora "večni život" ključna ideja.

Ovu napetost izaziva činjenica dva Hristova dolaska. I dok SZ računa samo na dolazak Mesije – vojnog i političkog vođe – NZ otkriva drugi vid tog dolaska: Sluga koji pati (Isa 53), ponizni Kralj (Zah 9:9). Reč je o dva tipa vremena za Jevreje, o preklapanju doba zla i pokvarenosti sa dobom mira i pravednosti. Isus sada vlada u srcu svog naroda. Jednog dana će zavladati svakim kutkom vasione. Sve to je već predviđeno u SZ proroštvima! Mi živimo u "već sada, ali ne još" raskoraku proročkih doba.

"Niko da vas ne prevari praznim rečima: jer za to Božiji gnev dolazi na sinove nepokornosti. Ne budite, zato, zajedničari sa njima! Jer ste nekad bili tama, ali sad ste svetlost u Gospodu. Živite kao deca svetlosti – plod svetlosti je u svakoj dobroti, pravednosti i istini –

Istražujte šta je Gospodu ugodno. Nemajte ništa s besplodnim delima tame, nego ih razobličujte. Jer je sramno čak i reći ono što oni rade tajno. A sve što se razotkrije pod svetlošću, razotkrije se, a sve što se očituje, svetlost je. Zato je rečeno:

Ustani, ti koji spavaš, i vaskrsni iz mrtvih, i obasjaće te Hristos!

Zato, dobro pazite kako živite, ne kao nemudri, nego kao mudri, iskoristite svaku priliku, jer su dani zli!" ***Ef 5:6-14***

5:6 "Niko da vas ne prevari" Jasan zapovedni način u sadašnjem vremenu. Dakle: ako vas je neko i varao do sada, ne dozvolite to sebi više. Svakako Pavle ovde misli na podmuklosti lažnih učitelja, na "koktel" Propovednike judaističkog legalizma i gnostičkog liberalizma. Mnogo toga danas mi ne znamo o prvim crkvenim krivovercima.

- **"praznim rečima"** Ovde apostol verovatno misli na tada omiljeno učenje kako seksualni greh tela ne utiče na duhovni život. Jer – tvrdili su gnostici – spasenje je u tajnom znanju i anđeoskim sferama. Za njih opravdanje i posvećenje nemaju nikakve veze. Koliko je ova jeres živa i danas!
- **"jer za to Božiji gnev dolazi"** Sadašnje vreme koje ističe: (1) sud za ovog života (Jn 3:36; Rim 1:18-32; 2:8-9; 9:22; Kol 3:6 1. Sol 2:16); (2) Sud koji Hrist donosi (Mt 25:31; Rim 5:9; 1. Sol 1:10; 5:9). Božiji gnev je siguran kao i Božija ljubav.

Ali, da razjasnimo nešto. Tragično je kada se ova istina ili prenaglasi ili zapostavi. Tačno je da se Bog pravedno gnevi kada vidi kako se ljudi

ophode sa njim, njegovim svetom, njegovom Reči i jedni sa drugima. Ovo nije svet kakav je Bog želeo (Gal 6:7; 2. Kor 5:10). Treba ovu istinu sagledati iz celokupne biblijske perspektive. Treba uporediti izjavu 5. Mojs 5:9 sa sledećim stihom, 5:10, kao i 7:9. Božiji sud se prostire na naredne naraštaje, do trećeg i četvrtog kolena, ali se Božija milost daje nebrojenim generacijama. Zato Isa 28:21 naziva Božiji sud "delom čudnovatim" (Plač 3:32-22; Ps 103:8-14). Dakle, u svemiru, koji počiva na moralu, Sud je neizbežan ali nije mio Bogu. Pakao je rana Božijeg srca koja nikada neće zarasti. Jer, Bog voli one koje je stvorio sebi nalik (1 Mojs 1:26-27; 5:1 ; 9:6). Stalo mu je da se svaki čovek spase, da se svako pokaje i poveruje mu (1. Mojs 3:15; Jez 18:23,32; 1. Tim 2:4; 2. Pet 3:9).

"na sinove nepokornosti" Poznati jevrejski idiom (2:2; Kol 3:6). Zavetna poslušnost je osobina Božije zavetne dece. Neposlušnost je lična karta dece nečastivoga.

5:7 "Ne budite, zato, zajedničari s njima" Doslovno "ne držite nešto zajedno sa njima". Još jedan zapovedni način u negativu. I ovde, kao i u 2:5-6 i 3:6, Pavle spaja glagole sa predlogom "*syn*". Ista fraza se ponavlja i u st. 11. Mi ne samo da treba da bežimo od greha i od mogućih kušnji, već treba pažljivo da biramo svoje društvo. Jer, bliski prijatelji, baš kao i reči koje kazujemo, otkrivaju i nas same.

5:8-9 "tama … svetlost" Ovo jako podseća na dualizam apostola Jovana (1:4-5,7-8; 3:19; 8:12; 9:5; 12:46). Svetlo i tama su sveopšti drevni simboli kontrasta dobra i zla. Njima su se služile razne verske pustinjske grupe, o čemu svedoče svici sa Mrtvog mora.

Dakle, prvi glagol ovog odeljaka je u imperfektu, što oslikava nešto što je bilo – pređašnji način života i neprekidnog grešenja (1. Mojs 6:5, 11-12: 8:21; Ps 14:3; 58:3; Jer 12:9).

5:8 "ali sad ste svetlost u Gospodu" Najjače moguće iskazana suprotnost (Mt 5:19; Jn 8:12).

"živite kao deca svetlosti" Izrazita zapovest (Jn 3:19-21; 1. Jn 1:7). Naše reči, naši životni izbori i življenje shodno njima – to nas predstavlja svetu u kome živimo.

"deca *od*…" Naglašeni genitiv nas upućuje na još jedan jevrejski idiom, kao i u st. 6. Hrišćansko obraćenje se vidi u plodovima

promenjenog života. To će st. 9 posebno naglasiti: nema ploda bez korena (Mt 7-9; Jakov; 1. Jovanova).

5:9 "plod svetlosti" Neki prevodi imaju ovde "plod Duha", što odgovara manuskriptu P46 i još nekim. Ipak, uvaženi prepisi P49, A, B, D, G, P, baš kao i neposredni kontekst (st.8), ističu upravo ovo rešenje. No, ova i slična rešenja u našim prevodima zavise od toga kojoj grupi manuskripta prevodioci naginju.

"pravednost" Vidi posebnu temu u Ef 4:24

5:10 "istražujte" Glagol "*dokimazo*" – "testirati" - (Rim 12:2; 2. Kor 8:8,22; 13:5; Gal 6:4; 1. Sol 5:21; 1Tim 8:10; Jev 3:9), tj. "isprobati" (1. Kor 3:13; 1. Sol 2:4; 1. Pet 1:7; 1. Jn 4:1) naglašava neophodnost ispitivanja nečega pre upotrebe, pre korišćenja. Inače, glagol se koristio u zlatarskom i kovačkom zanatu za pretapanje i proveru plemenitosti raznih metala.

5:11 "nemajte ništa" Doslovno: "ne prihvatajte se, ne udružujte se". Još jedan "*syn*" predlog. Poziv može da se odnosi na: (1) intimnost; (2) učešće u paganskim ritualima; (3) učešće na sastancima i predavanjima lažnih učitelja.

"nego ih razobličujte" Kako ispuniti ovu zapovest, kako raskrinkati zlo? Kontekst st. 12 nas upućuje da to činimo svetim načinom života, baš kao i objavljivanjem evanđelja. Tama ne može da izdrži svetlo (Jn 3:17-19).

5:14 "Ustani, ti koji spavaš… i obasjaće te Hristos" Nismo sigurni koji se SZ odeljak ovde citira: Isa 29:19; 51:17; 52:1; 60:1? Ili je reč o delu himne koju je pevala Rana crkva (Fil 2:6-11; 1. Tim 3:16; 2. Tim 2:11-13). U svakom slučaju prepoznaje se ritmičnost pesme. Pavle se rado služio najrazličitijom prozom i poezijom: (1) Starog zaveta; (2) crkvenih himni; (3) hrišćanskih veroispovesti; (4) svetovnih pisaca.

"ti koji spavaš … iz mrtvih" Misli se na duhovno slepilo i duhovnu smrt nevernih ljudi (2:1; 2. Kor 4:4).

"obasjaće te Hristos" Misli se na sliku jutarnje zvezde (Isa 9:1-2; 59:8; 60:1; Lk 1:78-79), kao suprotnost Luciferu (Isa 14:12). Svetlo je drevni simbol zdravlja, blagostanja, znanja, dobrote (Mal 4:2).

"Zato, dobro pazite kako živite, ne kao nemudri, nego kao mudri, iskoristite svaku priliku, jer su dani zli! Zato ne budite nerazumni, nego razumite šta je Gospodnja volja. I ne opijajte se vinom, što vodi u nevaljalost, nego budite puni Duha, govorite među sobom u psalmima, himnama i duhovnim pesmama. U srcima svojim pevajte Gospodu i slavite ga. Uvek zahvaljujte Bogu i Ocu za sve u ime Gospoda našeg Isusa Hrista.

Budite pokorni jedan drugome u poštovanju prema Hristu"

Ef 5:15-21

5:15 "Zato, dobro pazite kako živite" Kako pažljivo odabrana jezička finesa: Ovo nije još jedan imperativ, već indikativ. Ovo je izjava o nečemu što jeste, a ne poziv, zapovest. Rekli smo da je poziv "živite" slika "hodanja", kao metafora načina života (4:1,17; 5:2).

"ne kao nemudri, nego kao mudri" Mudrost nije samostojeća vrednost već sve što čini pobožni život (Kol 4:5).

5:16 "iskoristite svaku priliku" Prezent particip, sa značenjem: "učiniti nešto kompletnim". Vernici su pozvani da koriste prilike života za duhovno dobro (Kol 4:2-6; 1. Pet 3:15). Jer; "dolazi noć kada niko neće moći da radi". Vreme nam otvara vrata mogućnosti objave evanđelja. Zato se mora iskoristiti!

5:17 "Zato ne budite nerazumni" Već vrlo poznati zapovedni način sadašnjeg vremena sa negativnim predznakom. Luksuz je za hrišćane da se ponašaju budalasto.

"Gospodnja volja" Bog hoće da se pouzdamo u Hrista (Jn 6:29, 40), a to znači nekoliko "volja", nekoliko Gospodnjih htenja. (Vidi posebnu temu "Božija volja" u 1:9).

5:18 "i ne opijajte se" Prezent pasiv imperativ, naravno opet u negativu. Nema mesta nečem takvom u hrišćanskom životu. Ako je i bilo – treba odmah stati (Izr 23:30-31). Tadašnji kultovi su rado koristili i alkohol i razne opijate da bi dosegli ekstatička iskustva. Opijanje podrazumeva opetovani doživljaj koji sasvim opseda nečiji život. Opiti se alkoholnim pićem znači popiti, "ispuniti se" tako mnogo da te piće sasvim obuhvati. Na isti način se treba "opijati" Duhom. Kao što smo

dragovoljno prihvatili Hrista u obraćenju, tako treba davati sebe Duhu (prezent pasiv), da nas on nadzire i vodi.

* **"nego budite puni Duha"** I opet prezent pasiv imperativ koji poziva na istrajnost u radnji, stalno i stalno. Ovo je zapovest a ne mogućnost! I to se tiče svih vernika a ne nekolicine. Dakle, treba biti na raspolaganju, biti osetljiv i poslušan oblikovanju Duha u nama, promeni u Hristov lik (Rim 8:28-29; Gal 4:19; Ef 1:4; 2:10; 4:13; Kol 1:28). Mi ne možemo da ispunimo sami sebe , ali možemo da damo Duhu punu slobodu da deluje. Nikakvo naše upinjanje ne može da poboljša istinsku duhovnost (Gal 3:1-3). Moramo se svojevoljno i svakodnevno otvoriti vođstvu Duha.

Pojam "ispunjenje" je čest u NZ kada se govori o motivima i putokazima duhovnosti. Svi mi biramo čime se ispunjavamo. Recimo, u Delima vidimo da punina Duha znači evangelizaciju. Petar je nekoliko puta bio "ispunjen", Dl 2:4; 4:8,31. Zato je ovde reč o trajnoj potrebi i iskustvu koje se ponavlja.

Misaona paralela "ispunjavanja Duhom" u Kol 3:16 (ove dve poslanice imaju skoro istovetnu šemu misli) glasi: "Hristova reč neka bogato obitava u vama". Tako i jedna i druga zapovest pozivaju na rado, oduševljeno i predano predanje delu Duha. A on ima smo jedno kao cilj – našu hristolikost – posebno kada je reč o našim odnosima sa drugima. Jer, Isus je umro za ljude. Oni su cilj spasenja i naš prioritet.

5:19 "govorite… pevajte… slavite" Tri od četiri prezent participa koji opisuju Duhom ispunjeni život. Ova tri se tiču pevanja i citiranja Psalama. Duh je taj koji u naša srca stavlja pesmu za Boga (Kol 3:16). Slaviti Boga je cilj Duha!

Ovaj odeljak je odličan kada je reč o nesporazumima oko različitih muzičkih pravaca po našim crkvama. Primećujemo nekoliko kategorija. Svi znamo da su slavljenje i obožavanje stvar ličnog doživljaja a ne dobrog ili lošeg, ispravnog ili pogrešnog. To je stvar srca a ne uha. Treba da nam je stalo do suštine, teologije slavljenja, a ne do prolazne i promenljive forme. Zato ne unosimo svoje lične stavove kao opšteважeće. Slavljenje je stvar srca a ne ritma! Pogledajte više tumačenje Rim 14:1-15:13.

"u srcima" (Vidi posebnu temu u Kol 2:2).

5:20 "Uvek zahvaljujte" Četvrti prezent pasticip. Zahvalnost je očigledni dokaz života po Duhu (5:4; Fil 4:6; 1. Sol 5:18). Ona je biblijski pogled na život i ukupnu stvarnost, uvid koji verniku daje snagu da istinski prihvati "sve" (Rim 8:29-30). Ako smo puni Duha znaćemo da je Bog sa nama i okolnosti života nam neće pomutiti taj mir i tu radost. Knjiga Hane Vithal Smit, "Hrišćanska tajna srećnog života" mi je veoma pomogla u ovom pogledu. (Vidi posebnu temu: "Pavlovi slavopoji, molitve i zahvalnosti Bogu" u 3:20).

5:21 "Budite pokorni" I ovaj glagol je u prezent participu (vidi 5:22). Ovom frazom apostol prelazi sa odeljka 1-20 na 22-31, ali kontekst se proteže sve do 6:9. Možemo reći da je ovo peti particip koji opisuje Duhom ispunjeni život. Uporedni odeljak je Kol 3:16, a on takođe ističe našu svakodnevnu hristolikost.

Danas je svaki pomen ideje "pokornosti" nepopularan. To je isključivo negativan i seksistički pojam. Izvorno, reč je o terminu koji u vojnom rečniku podrazumeva poslušnost u lancu komandovanja. NZ ga koristi na više načina. Recimo, njime se opisuje Isusov stav prema zemaljskim roditeljima (Lk 2:51) i nebeskom Ocu (1. Kor 15:28). Pavle koristi ovaj pojam 23 puta. Tek, st. 21 postavlja sveopšte duhovno pravilo odnosa vernika koji su ispunjeni Duhom. Kako god, bilo kakvo pokoravanje je skandalozno našoj zapadnjačkoj egoističkoj bahatosti. Sebičnost i individualizam se cene i brane, ali i dalje su neprihvatljivi standardima Božije reči (Rim 12:10; Gal. 5:13; Fil 2:3; 1. Jn 4:11)!

Ove nam reči naglašavaju uzajamni stav koji se tiče svih. Ovde niko posebno nije oslovljen niti izostavljen. Zato se treba obratiti posebna pažnja na kontekst (st. 22-31). Naime, kontekst nam ističe odnose unutar porodice, u okvirima braka, a ne opšte muško – ženske odnose. Dakle, žene nisu manje vredne ni u jednom smislu (Dl 2:16-21; Gal 3:28).

Posebna tema: Pokoravanje *(hupotasso)*

Ovom grčkom reči LXX prevodi čak deset jevrejskih SZ pojmova. Temeljni jevrejski pojam je "zapovedati", "komandovati". Kao takvog ga pronalazimo u LXX – Septuaginti.

1. Božije zapovesti (3. Mojs 10:1; Jona 2:1; 4:6-8)
2. Mojsijeve zapovesti (2. Mojs 36:6; 5 Mojs 27:1)
3. Kraljeve zapovesti (2. Dn 31:13).

Sličnu ideju srećemo i u NZ, u Dl 10:48, kada se govori o zapovestima apostola. Ali, ova je upotreba ipak potisnuta u poređenju sa novim razvojem ideje:

1. Dobrovoljnost
2. Isusovo samoograničavanje i potčinjavanje Ocu (Lk 2:51)
3. Voljnost hrišćana da prihvate neke vrednosti kulture, da napredak evanđelja ne bi trpeo. A to se tiče:
   a) svih vernika (Ef 5:21)
   b) hrišćanki koje su supruge (Kol 3:18; Ef 5:22-24; Tit 2:5; 1. Pet 3:1)
   c) hrišćana pred paganskim vlastima (Rim 13:1-7; 1. Pet 2:13)

Hrišćani treba da rade sve iz ljubavi kao glavnog motiva, na Hristovu slavu, napredak Carstva i opšte dobro svih ljudi. Crkva živi po *agape* zakonu, a to znači da ne postoji i ne živi radi sebe i svoga, već za druge, baš kao i njen Mesija. Dakle, "pokornost" je u funkciji najuzvišenih ciljeva Božije porodice.

5:21 "jedan drugome" Apostol snažno ističe uzajamnost ovog principa. On je poziv svima nama, a moguće ga je ispuniti jedino po Duhu. A to znači umreti sebi i svome.

"u poštovanju prema Hristu" Naši ukupni odnosi su određeni našom verom i predanjem Hristu. Voleti njega znači voleti sve druge za koje je on, takođe, dao život (Rim 14:1; 15:13). Naša se ljubav prema Isusu najbolje vidi u našoj ljubavi prema drugima (1. Jn 4:20).

"Žene, svojim muževima kao Gospodu; jer je muž glava ženi, kao što je Hristos glava crkvi, svom telu, čiji je Spasitelj. Nego, kao što je Crkva podložna Hristu, tako i žene muževima u svemu" *Ef 5:22-24*

5:22 "Žene (pokorne) **svojim muževima"** Ovaj stih u izvorniku nema glagol (što se i vidi iz Stefanovićevog prevoda, op. prev.). Glagol se nalazi u st. 21, kao jedna od odlika autentičnog duhovnog života. U ovom kontekstu nije reč o zapovesti već o pasivnom participu. Štaviše,

jedina direktna zapovest je upućena muževima u st. 25! Oni su pozvani da se žrtvuju nesebično, a na to će im se žene rado pokoriti.

Tek, nekoliko je uporednih NZ odeljaka na ovu temu: (1) Kol 3:18 (zapovest u sadašnjem vremenu); (2)Tit 2:5 (pasivni particip u sadašnjem vremenu); (3) 1. Pet 3.5 (isto). Zbog ovih stihova tumači particip, u Ef 5:21, ipak tumače kao imperativ. Kako god, više treba naglasiti pasivni oblik radnje: žene, supruge treba da dozvole Duhu da to potčinjavanje učini u njima.

Ovo ističu mnogi jezički stručnjaci ("*Analytical Greek New Testament*" od Barbare i Timoteja Friberg; "*An Analysis of the Greek New Testament*" od Maks Zerwick i Mary Grosvenor. Drugačija mišljenja iznosi u "*The Analytical Greek Lexicon Revised*" autor Harold K. Moulton; takođe "*Word Pictures In the New Testament*" od A. T. Robertson; "*The Anchor Bible Commentary*" od Markus-a Barta.

Dakle, Pavle oslikava praktičan život po Duhu u trojakom odnosu tadašnjeg grčko-rimskog domaćinstva. Cilj mu je da to istakne na tada obespravljenim grupama: suprugama, deci i robovima. To nam kazuje da izvorno hrišćanstvo kvalitetno menja odnose i osmišljava prava i odgovornosti.

Ukoliko ovaj particip nije u pasivu, naglašava se ženino voljno potčinjavanje radi opšteg dobra, mira i svega što donosi brak sa vernim suprugom. Ako je reč o pasivu, onda se radi o njenom ispunjavanju Duhom (5:18). To, svakako, deluje i na muža i na decu, kao i na sve u porodici.

"kao Gospodu" Isti smisao imamo i u Kol 3:18 – "u Gospodu". To svakako ne znači da muž ima neprikosnoveni, bespogovorni autoritet, već upućuje na odnos poštovanja koji prirodno proističe iz ženinog poštovanja prema Hristu. Isus je i njen i njegov model. On je uvek slušao autoritet Oca i u tome je imao i ima svoj autoritet nad crkvom (st. 25).

5:23 "jer je muž glava ženi, kao što je Hristos glava crkvi" Hrist je crkvi ono što je mladoženja nevesti (Otk 19:7; 21:2,9). Kao što Hristos vodi svoju crkvu, na isti način Bogom-danim autoritetom i muževi treba da vode svoje žene. A on je sebe dao za crkvu. Dakle, naglasak nije na kontroli već na davanju, žrtvi. Nažalost, usprkos svim ovakvim

objašnjavanjima, ovo je skandalozna tema našeg doba. Zato što: (1) ne razumemo pojam vođenja u služenju; (2) ne volimo ništa što podseća na partijarhat, jer se danas naglašava unitarizam i individualizam; (3) zbunjuje nas svetopisamska oštrina isticanja muškarčevog položaja u braku, a opet i objava jednakosti "muškoga i ženskoga".

Mislim da su svi odgovori i putokazi upravo u Hristovom odnosu prema crkvi i njegovom sinovskom potčinjavanju Ocu. Autoritet muškarca je sadržan u služenju punom samoodricanja. Koliko je to samo drugačije od današnjeg odbacivanja svakog autoriteta i obožavanja moći!

Takođe, vođstvo muškarca posmatram iz perspektive pada u greh (1. Mojs 3:16; 1. Tim 2:12-14). A posebno ga treba razumeti iz ugla Hristove vladavine nad crkvom (Ef 5:22-33). Ali, ne mogu da prihvatim patrijarhat kao sveopšti Božiji plan za veke vekova – za svako doba i svako društvo (Rim 3:27; 1. Kor 12:7,13; Gal 3:2 8-29; Col. 3:11). Pravo je pitanje: da li se jedinstvo muškarca i žene, davno izgubljeno u Edenu (1 Mojs 3:16) vraća sa našim spasenjem? Da li je bilo kakva potčinjenost žene deo prokletstva greha koji se skida, briše u Isusovom otkupljenju? Da li to bitno novo, što kao svetlo prodire u nas i naše odnose, obnavlja sve prvobitne Božije zamisli rajskog vrta?

Isto tako, hteo bih da naglasim i hermeneutički momenat. Usprkos Bogojavljanja koje nam je dato u Hristu, silno sam iznenađen jakim kulturološkim naglascima Svetog pisma. To je više nego očevidno u SZ – obrezanje, čista i nečista hrana, sitničavi zakoni, … Ali, još nam teže takve stvari padaju u NZ, nama, ljudima 21. veka. Zato treba naglasiti da uprkos svemu: (1) volimo i poštujemo Božiju reč; (2) ali bi rado da Proišemo jasna pravila.

Sve ovo je posebno vidljivo u NZ kontroverzama: (1) muško – ženskih odnosa; (2) robovlasništvu. NZ nikada direktno ne udara na nepoštenje ovih stubova društva i kulture tadašnjeg sveta. Verovatno zato što bi to značilo smrtnu samopresudu hrišćanstva. Ali, vremenom je sila evanđelja uništila i jedno i drugo zlo! Božanske istine su nepromenjive ali društvo i sve u njemu jeste. Zato je besmisleno bilo kakve vrednosti 1. veka proglašavati trajnim i opštevažećim. Pogubna je greška i radikalni neevanđeoski potez vrednosti grčko-rimskog sveta, ili

izraelske kulture podići na tron neprolaznog. Bog se uvek i svuda objavljivao na moćne i uočljive načine. Naša briga treba da bude kako da u krhkom i prolaznom kulturnom okviru sačuvamo večnu i nepromenljivu istinu.

Posao tumača je da uoči to večno od prolaznog, da prepozna i istakne ono što se nikada ne menja i važi za sve i svuda; ali i da jasno ukaže na ono što pripada prolaznom – pa ma kako jakom i dugom - trenutku vremena i kulture. Zato se iskreno bojim koliko mogu da prevaziđem svoja lična, denominacijska, kulturna ograničenja i uslovljenosti. Kako da sve to ne bude veće i važnije od najveće i najvažnije istine! Zato želim da moj vrhovni autoritet bude samo Gospod i njegova Reč, tj. Isus onakav kakav je zasvedočen u toj Reči. Zato želim da prepoznam kako se taj Večni i Nepromenljivi objavio u vremenskom i promenljivom. Naravno, Bog je uvek i svima govorio na tada jasan i prihvatljiv način. Pismo je dosledni i tačni istorijski dokument. I ne želim da zapostavim ni to kulturno i prirodno, baš kao ni ono božansko i natprirodno u Pismu.

5:24 "kao što je crkva podložna" Ovde se glagol može čitati i kao prezent pasiv i kao prezent indikativ (vidi 5:22). Žene se pokoravaju muževima: (1) jer je to najbolje za njih; (2) jer ih za to osposobljava punina Duha. Na isti način i crkva sluša Hrista.

"u svemu" Samo je Hrist, a ne muž najviši autoritet u svemu (Mt 10:34-39). Ova zapovest ne primorava nijednu suprugu da trpi nasilništvo muža, ili bilo kakvo zlo sa njegove strane samo zato što je on muškarac.

"Muževi, volite svoje žene, kao što je i Hristos voleo crkvu i sebe predao za nju, da je načini svetom, očistivši je vodenim kupenjem i rečju, da je pred se postavi kao slavnu crkvu, koja nema mrlja ni bora, ili druge mane, nego da bude sveta i bez mane. Na isti način su i muževi dužni da vole svoje žene kao svoja tela. Ko voli svoju ženu, voli samoga sebe. Jer niko nije omrznuo svoje telo, nego ga hrani i greje, kao što i Hristos čini za crkvu. Jer smo udovi njegovog tela.

***Zato će čovek ostaviti oca i mater i priljubiće se ženi svojoj, i biće dvoje jedno telo.* Ovo je velika tajna: - ali ja govorimo o Hristu i o crkvi.**

Ali i vi, svako da voli svoju ženu onako kao samog sebe, a žena da poštuje svoga muža".

Deco, slušajte svoje roditelje u Gospodu; jer to je ispravno. ***Poštuj oca svoga i mater*****, to je prva zapovest sa obećanjem:** ***da ti bude dobro i da dugo živiš na zemlji."*** ***Ef 5:25-6:3***

5:25 "Muževi, volite svoje žene" Već prepoznatljiv prezent imperativ. I to jedini u ovom odeljku. Muževi su oni koji donose u svoj dom ozračje ljubavi voleći svoje žene kao što i Hristos voli svoju crkvu. Ovako nešto izjaviti u onim danima bilo je krajnje radikalno. Nažalost, rekli smo, cela ova teološka ideja se danas shvata krajnje negativno jer, navodno, veliča mačizam (1. Mojs 3 :16; 1. Kor 11:3; 2. Tim 2:13). Hrišćani muževi nisu gospodari već sluge.

"i sebe predao za nju" Predlog "*huper*" u ovakvom sklopu znači "za dobrobit". Misli se na slavnu zastupničku Hristovu žrtvu. Na isti način muževi treba da sebe daju za svoje žene.

5:26 "da je načini svetom" Glavni glagol u ovom i naredom stihu je u aoristu (Jn 17:17-19; Tit 2:14; Jev 10:10,14,29; 13:12). Isti je rečnički koren u pitanju kod glagola "posvetiti" i prideva "svet". Cilj spasenja je posvećenje (1:4; Rim 8:29-30). I kao što crkva mora da saradjuje, da se vodi na putu posvećenja, tako i žene treba da prihvate vođstvo svoga muža.

"očistivši je vodenim kupenjem i rečju" Jaka SZ metafora očišćenja u: (1) obredu krštenja (Mt 28:19- 20; Dl 2:38; Tit 3:5); (2) ispovesti vere krštenika (Dl 22:16; 1Kor 6:11); (3) ceremoniji venčanja, obrednom kupanju mlade koja tako oslikava svoju nevinost. "Reč" se najverovatnije ne odnosi na Pismo u sadašnjem smislu reči, već na reč onoga ko krštava ili izriče veru krštenika.

5:27 "da je preda se postavi kao slavnu crkvu" Još jedan aorist aktiv koji naglašava mogućnost izrečenog. Misli se na konačnu svadbu Jagnjetovu (Otk 19:6-9). I kao što Hristova ljubav revolucionarno pokreće crkvu, tako i ljubav muževa treba da usreći i upotpuni sklad hrišćanskog doma.

"koja nema mrlje" Doslovno: "bezgrešna".

"ni bora" Doslovno: "nema znaka od godina" .

"da bude sveta" Koren glagola "posvetiti" , st. 26. Vidi posebnu temu "Svetost", u 1:4.

"i bez mane" Ovo je SZ žrtveni izraz (1. Pet 1:19). Istu sliku imamo kao Božiju volju za crkvu u 1:4. (Vidi posebnu temu "Besprekornost, neporočnost, nevinost", u Kol 1:22). Bog ima krajnji cilj sa svima nama, sa celom crkvom, a to je konačna svetost (Ef 1:4). Cilj hrišćanstva je hristolikost (Rim 8:28-29; Gal 4:14). To znači konačnu i trajnu obnovu Božijeg lika u nama.

5:28 "kao svoja tela" Kada suprug, hrišćanin, voli svoju ženu, on voli i samog sebe jer je sa njom "jedno telo" u Hristu (1. Mojs 2:24). Ako je crkva Hristov "produžetak", to su i muž i žena jedno drugome.

5:29 "hrani" Prepoznatljivi eufemizam za nešto što je živo i raste. Istu sliku imamo i u 6:4

"greje" Još jedna slika brige za život koja treba da osokoli hrišćane muževe da vole svoje žene. Oni su njihove vođe, oni koji im pomažu u svemu. A kao duhovne vođe najviše treba da brinu o duhovnoj zrelosti svih članova porodice.

5:30 "jer smo udovi njegovog tela" Crkva kao telo poznata je apostolova metafora zajedništva koja naglašava jedinstvo različitosti (1. Kor 12:12-27).

5:31 Ovo je citat 1. Mojs 2:24 prema LXX. I hrišćanski dom i crkva su živo jedinstvo. Ono je neraskidivo jer počiva u Gospodu (Jn 17:11, 21-22). Ova istina obara svaki ekskluzivizam i tadašnjih i sadašnjih lažnih učitelja.

5:32 "tajna" Vulgatino "*sacrament*" Rimokatolička crkva koristi kao potporu svoje sakramentalne teologije. Ali, ovaj pojam Pavle koristi nekoliko puta, jer je to bio omiljeni gnostički koncept. U ovom kontekstu on ističe odnos Hrist – crkva i muž – žena. (Za više detalja pogledajte 1:9 i 3:3).

5:33 "voli… poštuje" Poziv i za ženu i za muža je u sadašnjem vremenu. Muževi treba da istraju u svojoj predaji ženama, baš kao što i žene ne smeju da posustanu u iskazivanju poštovanja. I jedno i drugo će ojačati njihovu ljubav. Ovaj stih sažima misao celog odeljka st. 21-33.

Predlozi za razgovor

Rekli smo da je ovaj udžbenik tek vodič u tumačenju. Svako od nas je za sebe odgovoran za svoje tumačenje Pisma. Svako treba da sluša svoje unutrašnje vođstvo. Seti se: Ti, Pismo i Duh Sveti. Nikada ne odustaj od ovoga.

I ova pitanja su osmišljena da bi ti pomogla u sažimanju glavnih misli ovog odeljka. Dakle, da u njima nađeš izazov, a ne konačne odgovore.

1. Zašto je toliko važno da vernici žive pobožan život?
2. Zašto su u ovom odeljku naglašeni seksualni gresi?
3. Može li hrišćanin otpasti od milosti zbog svog načina života (st. 5)?
4. Šta sve podrazumeva ispunjenje Duhom?
5. Zašto je poruka odeljka 5:22-6:9 tada bila tako radikalno pozitivna a danas možda još i više negativna?
6. Da li nas stihovi 5:22-33 uče da je žena rob svog muža?
7. Zašto apostol poredi odnose hrišćanskog doma sa odnosom Hrista i crkve?

Efescima 6

Podela poglavlja prema revidiranom prevodu dr. Dimitrija Stefanovića

Treći krug čitanja (vidi uvodne napomene)

Prema izvornim piščevim namerama

Ovaj komentar je tek vodič u vašem proučavanju Pisma. To znači da ste za svoje tumačenje sami odgovorni. Svako od nas treba to da radi u svetlu objave koja mu je data. Tu ste vi, Sveto pismo i Sveti Duh – najvažniji u tumačenju. Ne prepuštajte sve drugim tumačima.

Čitajte ovo poglavlje u njegovom kontekstu. Uočite o čemu je reč. Pokušajte sami da sačinite svoju skicu ovog prvog poglavlja. Tek onda to svoje uporedite sa prevodima Biblije koje posedujete. Podele na poglavlja i manje celine nisu deo nadahnutog teksta, ali nam pomažu da dokučimo izvorne piščeve naume, a to je suština svakog dobrog tumačenja. Neka svaki odeljak govori o jednom jedinom subjektu.

1. Prvi odeljak
2. Drugi odeljak
3. Treći odeljak

Kontekstualni uvid u celinu 6:1-9

A. Literalno jedinstvo odeljka počinje u 5:22 kada apostol započinje da objašnjava šta znači biti ispunjen Duhom na primeru hrišćanskog braka i doma (5:18), ti opisuje duhovnost u svakodnevici.

B. Ovaj primer se tiče tri odnosa u tadašnjem domaćinstvu:

1. žene i muževi
2. deca i roditelji
3. kućni robovi i gospodari

C. Pavle se prvo obraća onima koji nisu imali nikakva prava (žene, deca, robovi), ali i onima koji im u pravima i moći stoje nasuprot: muževima, roditeljima i gospodarima.

D. Ovaj primer domaćinstva prevashodno označava hrišćanski dom. A u njemu je osnova svega ljubav iskazana u uzajamnom poštovanju. Ali, kontekst ove apostolske pouke prevazilazi i oslovljene. Ako se hrišćani ravnaju po Hristu a ne po krutim pravilima, tada mogu da budu svedočanstvo i drugima.

Tumačenje reči i izraza

"**Deco, slušajte svoje roditelje u Gospodu; jer to je ispravno.** ***Poštuj oca svoga i mater*****, to je prva zapovest sa obećanjem:** ***da ti bude dobro i da dugo živiš na zemlji."*** ***Ef 6:1-3***

6:1 "Deco" Ne znamo sa sigurnošću koji je uzrast dece koju apostol oslovljava. Kod Jevreja dečak već sa 13 godina postaje član zajednice, postaje muškarac s pravom na ženidbu, odgovoran pred Božijim Zakonom (Bar micvah). Devojčice postaju žene sa svim pravima u 12. godini. U rimskoj kulturi dečak je u 14. godini postajao muškarac, a u grčkoj tek sa 18 godina.

"slušajte" Prezent imperativ sačinjem od glagola "čuti" i predloga "niži, donji". Uporedna misao u Kološanima nadodaje "u svemu". Poslušnost je odlika detinjstva, vremena čovekovog odrastanja. Ova se istina treba sagledavati u svetlu Mt 10:34-39. Jer, jedino Bog ima neprikosnoveni autoritet, a ne roditelji.

"u Gospodu" Ovu frazu nalazimo u velikoslovnim grčkim prepisima: B, D4, F, G, ali i u poznatom P46. Papirusi A, D1, baš kao i Vulgata, Pešita, koptski i aramejski prevod takođe imaju ovaj dodatak. Tako da nema sumnje da apostol oslovljava hrišćansku porodicu. Kontekst nedvosmisleno govori o roditeljima vernicima i njihovoj deci.

"jer to je ispravno" Pismo jasno naučava Bogom-dane odnose roditelja i dece (Kol 3:20; Izr 6:20; 23:27). Jake porodice čine jaka društva.

6:2 "poštuj" Glagol je ponovo u čistom imperativu prezenta, a zapravo je reč o citatu iz Dekaloga (2. Mojs 20:12; 5. Mojs 5:16). Pojam je vrlo širok i doslovno znači "priznati nečiju težinu". Ništa neobično za SZ koji visoko ceni sve teško i veliko. Deca hrišćanskog doma uvažavaju

“težinu” svojih roditelja, makar da savršenih nema - ni jednih ni drugih – ni dece ni roditelja.

“oca svoga i mater” Nema sumnje: oba roditelja su ravnopravna u časti i poštovanju.

“to je prva zapovest sa obećanjem” Ovu istinu srećemo na nekoliko mesta u knjizi 5. Mojsijeva (4:40; 5:16,33; 30:17-18). Naglasak nije na ličnoj dugovečnosti već na kulturnom aspetku, na društvenoj stabilnosti. Primećujemo da Pavlovo slobodno i autoritativno citiranje Dekaloga pokazuje da Zakon (1. Mojsijeva – 5. Mojsijeva) još uvek upućuje hrišćane (4:25,26; Rim 10:4; 13:9-10; Gal 2:15-21). Svakako, ne i u spasenju (Gal 3).

6:3 “na zemlji” Pavle prilagođava citat “… na zemlji koju ti da Gospod Bog tvoj” (2. Mojs 20:12; 5. Mojs 5:16) i čini od njega sveopšti princip. Nije retkost da NZ pisci SZ Božija obećanja Izraelu pretaču u opštevažeće istine.

“I vi očevi, ne razdražujte svoju decu, nego ih odgajajte po Gospodnjim učenjima i poukama” ***Ef 6:4***

6:4 “očevi” Savremeniji prevodi imaju “roditelji”, u želji da prema st. 2 obuhvate i oca i majku. Ali, nema potrebe za tim, jer je apostol, u svom širem kontekstu, (5:21-6:9) već oslovio sve: prvo žene, decu i robove, a sada i muževe, očeve, gospodare. Svaki član porodice ima svoje odgovornosti.

“ne razdražujte” Ponovo zapovest, u negativu, u sadašnjem vremenu, što i u grčkoj gramatici znači: prestati sa nečim što postoji (Kol 3:21). I kao što smo u 5:25 kazali, valja naglasiti da nam je i ovde potrebna ravnoteža. I tada i sada hrišćanima treba oprez u vođenju braka, doma, porodice.

Hrišćani očevi moraju da shvate svoju Bogom-danu ulogu u životu dece. Nije na njima da sprovode svoja viđenja, već da deci donesu duhovnu istinu. Cilj vaspitanja nije prenošenje roditeljskog, već Božijeg autoriteta deci. Jer, uvek će biti jaza među generacijama ali nikada jaza u duhovnim istinama i duhovnom autoritetu. Deca ne moraju da teže roditeljskim ciljevima, prohtevima i idealima da bi udovoljila Bogu. Uvek moramo da pazimo da na svoju decu ne preslikavamo neke svoje težnje.

Stanujem blizu državne škole i često posmatram decu. Oni najproblematičniji dolaze upravo iz konzervativnih hrišćanskih domova. Nemaju slobodu izbora. Naravno, sloboda znači opasnost, ali odgovornost mora da raste u skladu sa dečijim godinama. Deca treba da se razvijaju na osnovu ličnog doživljaja vere a ne po diktatu roditelja.

“nego ih odgajajte” Ponovo jasna zapovest. Doslovno značenje ovog glagola je: “hraniti nekoga do zrelosti” (5:29). Muž ima odgovornost da se brine o duhovnom životu svoje žene, baš kao što i svoju decu treba da nadzire na putu duhovnog života i rasta (4:7).

“nego ih odgajajte po Gospodnjim učenjima” Ovakvo izražavanje je najklasičniji poziv roditeljima na podizanje dece (Jev 12:5,7,8,11), ali i na Gospodnju obuku svoje dece (2. Tim 3:16). Drugi pojam (“poučavajte”, što Stefanović nema, op. prev.) više naginje svemu što je opomena, prekor ili korekcija (1. Kor 10:11; Tit 3:10). Jevreji su mnogo polagali na učenje dece do doba zrelosti (5. Mojs 4:9; 6:7-9, 20-25; 11:18-21; 32:46). Roditeljstvo podrazumeva prenošenje kako istina Božje reči tako i lične vere novim naraštajima, a ne prolazne kulturne vrednosti.

“Robovi, slušajte svoje zemaljske gospodare sa poštovanjem i strahom, u iskrenosti svoga srca, kao što biste slušali Hrista, i ne služite samo pred očima, da ugodite ljudima, nego kao Hristovi robovi, koji Božiju volju izvršavaju od srca, koji dragovoljno služe, kao Gospodu, a ne ljudima, znajući da svako koji dobro učini, to će i primiti od Gospoda, bio rob ili slobodnjak.” ***Ef 6:5-8***

6:5 “robovi” Na redu je treći primer iz tadašnjeg domaćinstva, primer na kome apostol pokazuje šta na delu znači biti ispunjen Duhom (Kol 3:22). “Robovi” *(douloi)* su bili kućne sluge toga vremena.

“slušajte” Ponovo jasna zapovest u prezentu. Dobru paralelu za ovo imamo u 1. Pet 2:18-21. Očigledno je poređenje između supruga, dece i robova, s tim što žene nisu izjednačene u poslušnosti sa decom (privremeno).

Posebna tema: Pavlovo upozorenje robovima

1. Neka budu zadovoljni i neka ne teže za slobodom po svaku cenu (1. Kor 7:21-24).

2. U Hristu nema ni porobljenih ni slobodnih (Gal 3:28; Kol 3:11; 1. Kor 12:13).
3. Neka rade i služe kao da rade i služe Gospodu. Jer, on je taj koji plaća sve na kraju (Ef 6:5-9; Kol 3:22-25; 1. Pet 2:18-20).
4. U Hristu i robovi postaju braća (1. Tim 6:2; Flm 16-17).
5. Pobožni robovi proslavljaju Boga (1. Tim 6:1; Tit 2:9).

Ali, Pavle upozorava i robovlasnike:

Ako su i jedni i drugi hrišćani, neka znaju da nad sobom imaju jednog zajedničkog Gospodara. Zato neka se međusobno odnose sa uvažavanjem (Ef 6:9; Kol 4:1).

"svoje zemaljske gospodare" Doslovno: "gospodare po telu". Ovde je grčki pojam "*sarx*" upotrebljen u smislu ljudskog tela, a ne kao slika naše zle telesne prirode. Ova istina odnosi se na sve gospodare, i hrišćane i nehrišćane (što bi rekli, i na šefove koje volimo i one koje ne volimo). Takođe, ovde nema dodatka "u Gospodu", kao u prethodnim primerima (5:21; 6:1). Istina, u moderno vreme nemamo više robove, ali ove istine itekako važe i za hrišćane radnike i za hrišćane poslodavce.

"sa poštovanjem i strahom" Poznati izrazi uvažavanja (1. Kor 2:3; 2. Kor 7:15; Fil 2:12).

"u iskrenosti svog srca" Slika nastala iz pojma "poštenje, iskrenost". Dvojako se koristi u NZ: iskrenost (2. Kor 1:12; 11:3; Kol 3:22); sloboda (Rim 12:8; 2. Kor 8:2; 9:11,13). Prvo je rešenje očigledno prisutno u ovom kontekstu. Iz naših motiva kreću sva naša dela (st. 6-7). Treba da u svemu živimo kao da živimo u Bogu (Kol 3:22-25; Rim 14:7-9)! To je naš najuzvišeniji motiv – ko smo zaista u Hristu – a ne zasluge i nagrade.

Muževi ne vole svoje žene zato što su one to zaslužile svojim savršenstvom, već zato što su hrišćani. I ovo je istina za sve naše odnose. Mi volimo Boga tako što volimo njegovo obličje u svakoj osobi, jer je Isus umro za sve. Vidi posebnu temu: "Srce" u Kol 2:2.

"kao što biste slušali Hrista" Svaki naš odnos prema drugima, a posebno naša dela, treba da budu prožeta odnosom prema Hristu (5:22; Rim 14:7-9). I to važi za muževe i žene; roditelje i decu; gospodare i robove. Ljudi su naš cilj, naš prioritet, jer je u njima

Božiji lik. Volimo ih zbog Boga a ne zbog njih samih, njihove vrednosti ili dobrote.

6:8 "znajući da svako koji dobro učini" Iz konteksta se vidi da se ne misli na rad, posao koji obavljamo za život, već na dela svakodnevnih odnosa i sa vernicima i sa nevernicima. Bogu je stalo do svega našega, do svega što radimo. Zato ne vredi podela na sveto i svetovno!

St. 8a oblik je uslovne rečenice – možemo ako to želimo. Od nas se očekuju dobra dela (Ef 1:4; 2:10; 4:17-5:14). Mi se ne opravdavamo pred Bogom zbog svojih dobrih dela, već budući da smo opravdani, spaseni, zato činimo dobro drugima.

"to će i primiti od Gospoda" Bog prati naš život i nikome ne ostaje dužan (2. Kor 5:10). Pismo nam jasno govori o nagradama koje nas očekuju (Mt 5:12,46; 6:1-2; 10:41-42; Lk 6:23, 35; 1. Kor 3:8, 14; 9:17-18; 2Jn 8; Otk 11:18; 14:13; 22:12); govori o krunama (1. Kor 9:25; 2. Tim 4:8; Jak 1:23; 1. Pet 5:4; Otk 2:10). Upravo ovaj princip setve i žetve Pavle pominje u Gal 6:7-9.

"I vi gospodari, tako isto činite njima, bez pretnje; jer znate da je i njihov i vaš gospodar na nebesima, i on ne gleda ko je ko" ***Ef 6:9***

6:9 "gospodari" Još uvek smo u literalnoj celini 5:22-6:9. Još uvek apostol opisuje, odnosima svakodnevice, šta znači biti ispunjen Duhom. Ovim rečima se očigledno obraća hrišćanima imućnim ljudima, koji imaju svoje sluge-robove.

"tako isto činite njima" Kristalno jasan prezent imperativ. I oni, kao i muževi (5:28) i roditelji (6:4) traže ravnotežu. Posebno oni treba da pokažu principe duhovnosti na delu a ne staleške privilegije. Ovo je ono poznato Isusovo "zlatno pravilo" (Mt 7:12).

"bez pretnje" Doslovno "olabavite uzde, popustite".

"i da on ne gleda ko je ko" Ovaj izraz je sačinjen od imenice "lice" i glagola "podići". Koren mu je u SZ pozivu sudijama za nepristrasno suđenje gde sudija ne sme da "podiže lice", da vidi da li mu je optuženi poznat. Bog ne gleda na nečiji ugled, ime i sl. (5. Mojs 10:17; Dl 10:34; Rim 2:11; Gal 2:6; Kol 3:25; 1. Pet 1:17). Sve ovozemaljske razlike padaju pred Hristom i u njemu (Rim 3:22; Gal 3:26,28; Kol 3:11).

Predlozi za razgovor

Kazali smo da je ovaj udžbenik tek vodič u tumačenju. Svako od nas je za sebe odgovoran za svoje tumačenje Pisma. Svako treba da sluša svoje unutrašnje vođstvo. Seti se: Ti, Pismo i Duh Sveti. Nikada ne odustaj od ovoga.

I ova pitanja su osmišljena da bi ti pomogla u sažimanju glavnih misli ovog odeljka. Dakle, da u njima nađeš izazov, a ne konačne odgovore.

1. Zašto je ovaj odeljak bio tako izazovan u Pavlovo vreme?
2. Da li se ovde govori o pravima ili o dužnostima?
3. Šta nam ove reči govore o ženi? Možemo li ove pouke primeniti na nas i na naše vreme?
4. U kom je odnosu st. 21 sa odeljkom 5:22-6:9?
5. Da li deca treba da slušaju svoje roditelje? Odredite biblijski ko je dete?
6. Možemo li principe tadašnjeg odnosa rob – gospodar da primenimo na sadašnju, savremenu relaciju radnik – poslodavac?
7. Šta je to što u ovim tekstovima povezuje žene, decu i robove?

Kontekstualni uvid u celinu 6:10-24

A. Hrišćanski život je duhovni rat. Problemi, stradanja, čak i progoni nisu nenormalna, već uobičajena pojava u odnosu sveta palog u greh prema Hristovim sledbenicima (Rim 5:3-4; 8:17-18; 1. Pet 1;6-9; 2:11; 4:12-17; 5:10).

B. Kontekst odeljka koji nam oslikava ovaj duhovni rat može da se odnosi na poziv iz 5:18 (prezent pasiv imperativ) "nego budite puni Duha", ili na 6:10 (isti glagolski oblik) "jačajte u Gospodu". Jer, kao što je ispunjavanje Duhom svakodnevno iskustvo vere, tako je i sa duhovnom borbom. Bogu su ljudi najvažniji. Zato i naša najveća težnja su međusobni odnosi.

C. Moramo se čuvati dve krajnosti: (1) Sotona je kriv za sve; (2) nema poosobljenog zla. Tačno je da nam SZ svojim monoteizmom

oslikava Sotonu kao stvorenje koje ima moć (1. Kr 22:19-23; Jov 1-2; Zah 3:1-5; i analogije Isa 14:12-14; Jez 28:12-16). Ali, on ne poseduje svemoć i druge božanske osobine. Nije sveznajuć i sveprisutan. O njemu smo govorili ranije, kod tumačenja 2.2 i 4:14.

D. Bog nam daje duhovnu moć – oklop i oružje – ali do nas je da: (1) uočimo gde su naše svakodnevne bitke; (2) oslonimo se verom na Božiju snagu. Duhovna nam zrelost ne dolazi preko noći i sama od sebe. Ona ne zavisi od našeg stepena initeligencije.

E. Odeljak st. 21-22 je skoro isti sa Kol 4:7-8. Ovo je dobar primer koji ide u prilog mišljenju o zajedničkom izvoru ove dve poslanice. Ipak je vrlo zanimljivo da je govor o duhovnom ratu u pismu Kološanima sasvim izostao. Bez sumnje, obe poslanice su posebne na svoj način.

Tumačenje reči i izraza

"Na kraju: jačajte u Gospodu i u sili njegove snage! Obucite se u sve oružje Božije, da biste se mogli održati protiv đavolskog lukavstva. Jer naša borba nije s ljudima, nego s vladarima, s vlastima, s silama ovog mračnog sveta, sa zlim duhovima na nebu.

Zato uzmite sve oružje Božije, da biste u zli dan mogli da se oduprete i , sve svršivši, da se održite. Stojte, dakle, opasavši svoja bedra istinom, obukavši se u oklop pravednosti, obuvši noge spremnošću evanđelja mira. Povrh svega podignite štit vere, o koji ćete moći da pogasite sve vatrene strele nečastivoga. I uzmite kacigu spasenje, i mač Duha, t.j. Božiju reč". ***Ef 6:10-17***

6:10 "Na kraju" Poznati Pavlov izraz kojim privodi kraju svoje poslanice (2. Kor 13:11; Fil 3:1; 4:8; 1. Sol 4:1; 2. Sol 3:1). Najčešće uvodi u novu, završnu temu.

"jačajte u Gospodu" Prezent pasiv imperativ, što doslovno znači: "učiniće vas jakima baš sada". Istina, ovaj gramatički oblik može biti i mediji, ali je teološki naglasak kao i ranije: hrišćani moraju dozvoliti Duhu da ih ispunjava ako žele pobedu u duhovnoj borbi (3:20; 1. Kor 16:13). Ako ga čitamo kao pasiv, to znači da treba da se otvorimo za delovanje Duha: Ako ga posmatramo kao medij, to naglašava naše predano učešće u životu za Hrista. Ovu napetost srećemo u čitavom Pismu. Rekli smo da to postoji i u saveznom

odnosu čoveka i Boga. Naime, Bog uvek prvi čini korak prema nama, ali naše je da mu se okrenemo i odgovorimo (inicijacija i kontunuitet). Ponekad nam Pismo naglašava baš to drugo – našu odgovornost: "Načinite sebi novo srce i nov duh" (Jez 18:31). Nekada je Božija inicijativa u prvom planu: "I daću vam novo srce, i nov duh ću metnuti u vas" (Jez 36:26-27). I jedno i drugo je istina! Četiri grčka pojma (*dunamis* – snaga; *energia* – moć; *kratos* – jačina; *ischus* – sila) upotrebljena u 1:19 opisuju Božiju moć u Hristu. A ovde su čak tri upotrebljena.

"u sili njegove snage" Jahve je često u SZ oslikavan kao moćni ratnik u punoj bojnoj opremi (Isa 42:13; 49:24- 25; 52:10 i posebno 59:16-17). To je njegov oklop, njegova moć, a ne naša. Naša pobeda je u njegovoj pobedi. Zato moramo sudelovati u njoj (Fil 4:13).

6:11 "Obucite se u sve oružje Božije" Aorist imperativ naglašava hitnost (6:13). Ovo je odlučni akt naše volje. Bog se pobrinuo za sve što nam treba, ali mi treba da znamo šta nam to treba i da se rado predamo Bogu za te potrebe (1. Sol 5:8). Opravdanje pred Bogom (Rim 4) nam ne daje u paketu i oslobođenje od teškoća duhovne borbe (Rim 7). Prisustvo "novog čoveka" ne iseljava sasvim iz nas onog "starog". Nekada je borba između njih dvojice nesnosna. Jer, ako nas Sotona već nije odvratio od spasenja, uradiće sve da nas duhovno porazi i ućutka!

"da biste se mogli održati" Moćna gramatička forma: prezent pasiv infinitiv iz koga sledi aorist aktiv infinitiv. Borba je svakodnevna. Ona je pravilo a ne sporadični izuzetak jednog bojnog polja. U tom smislu, čitamo u Lk 4:13 je Sotona "za neko vreme" posle kušanja odstupio od Hrista, nakon napada u pustinji. Pojam "održati" je jak vojnički pojam za čuvanje osvojene kote. Ponavlja se u st. 13 i 14. Dakle, upravo je "održavanje" sva svrha "sveg oružja Božijeg".

Posebna tema: Održavanje *(histemi)*

Ovaj se pojam u NZ ima nekoliko teoloških naglasaka:

1. Uspostaviti
   a) SZ Zakon, Rim 3:31
   b) svoju pravednost, Rim 10:3
   c) novi Savez, Jev 10:9
   d) optužbu, 2. Kor 13:1

   e) Božiju istinu, 2. Tim 2:19
2. Duhovno odoleti
   a) odoleti Đavolu, Ef 6:11
   b) dan Suda, Otk 6:17
3. Odoleti stojeći na nečemu
   a) vojna metafora, Ef 6:14
   b) građanska metafora, Rim 14:4
4. Stajanje na istini, Jn 8:44
5. Stajanje u milosti
   a) Rim 5:2
   b) 1. Kor 15:1
   c) 1. Pet 5:12
6. Stajanje u veri
   a) Rim 11:20
   b) 1. Kor 7:37
   c) 1. Kor 15:1
   d) 2. Kor 1:24
7. Stajanje u ponosu, 1. Kor 10:12

Dakle, ovaj jaki pojam spaja u sebi Božiju zavetnu suverenu milost i našu potrebu da odgovorimo na nju. I jedno i drugo čine neraskidivu celinu!

"protiv đavolskog lukavstva" Đavo iskušenjima napada hrišćane (2:2; 4:14; 2. Kor 2:11; 1. Pet 5:8). I to su vrlo oprobani mehanizmi zla: (1) nejedinstvo; (2) naši lični gresi; (3) lažni učitelji; (4) obeshrabrenje; (5) bezvoljnost; (6) stradanja. Sve ovo, i mnogo više, je tištilo Efesce. Svakako, ne smemo i ne možemo, svako zlo i svaku posledicu greha, pripisati demonskim napadima duhovnog rata. Živimo u sasvim poremećenom svetu i suočavamo se neprestano sa: (1) svojom grešnom prirodom; (2) zlim sistemom sveta; (3) i, naravno, sa posebnim duhovnim ratom (Ef 2:2-3, Jak 4:1,4,7). Pravilo je da svaki rat počinje u nama, u našem umu, ali se njegov požar lako prenese na delo. Vidi posebnu temu: "Poosobljeno zlo" u 2.2

6:12 "Jer naša borba nije" Klasično sadašnje vreme naglašava trajnost ove duhovne borbe. Dakle, nije reč o izuzetku već o pravilu.

Ovde apostol koristi reč poznatu vojnicima i atletičarima, reč koja znači doslovnu borbu prsa u prsa. Hrišćanski život je više nego težak! Zapravo, nemoguće ga je živeti. On je natprirodni Božiji dar koji smo dobili u milosti spasenja, kroz pokajanje i veru.

"nije sa ljudima" Doslovno: "protiv tela i krvi". Nesvakidašnja fraza. Ovako nešto srećemo još jedino u Jev 2:14. Moguće je da je ovako Pavle napao gnostičku zabludu o Isusovoj telesnoj prirodi, o njegovom čoveštvu. Efesci ne smeju da zaborave da nisu pozvani na nadmetanje sa bilo kim, sa ljudima, već da im je problem greh, svet i Sotona.

"nego s vladarima, s vlastima, s silama " Svi ovi pojmovi mogu da se odnose na vladajuće, državne strukture, kao što je slučaj u Rim 13:1-7. Ali, naš kontekst jasno ukazuje na demonsku hijerarhiju (Rim 8:38-39; 1. Kor 2:8; Kol 1:16; 2:10,15; Ef 1:21; 3:10; 1. Pet 3:22). Demonologija je bila omiljena zabluda gnostika. U svakakva krivoverja su verovali u ovom domenu. Dakle, reč je o: (1) palim anđelima, demonima pod vlašću Sotone; (2) anđeoskim autoritetima, "*stiicheia*", strukturama koje nisu nužno otpadničke (Gal 4:3,9; Kol 2:8)

Posebna tema: Anđeli u Pavlovim spisima

Rabini uče da su neki anđeli postali ljubomorni zbog Božije ljubavi prema čoveku, te da su se zato pobunili. Zato su gnostici verovali da nam je spasenje jedino u poznavanju tajni – čudnih lozinki pomoću kojih možemo da se probijemo kroz te i takve anđeoske sfere. Samo tako možemo da dopremo do uzvišenog i dobrog Boga.

Teolog Džon Eldon Lad, u svom delu "Teologija Novog zaveta" izučava Pavlovo učenje o anđelima:

"Apostol nam ne govori samo o podeli na dobre i zle anđele, Sotonu i demone. On se služi posebnim terminima za opis rangiranja anđeoskih duhova. Evo koji su to izrazi:

"vlast" *(arche),* 1. Kor 15:24; Ef 1:21; Kol 2:10
"vlasti" *(archai),* Ef 3:10; 6:12; Kol 1:16; 2:15; Rim 8:38
"autoritet" *(exousia)*, 1. Kor 15:24; Ef 1:21; Kol 2:10
"autoriteti" *(exousiai)*, Ef 1:21

"sila" *(dynamis)*, 1. Kor 15:24, Ef 1:21
"sile" *(dynamies)*, Rim 8:38
"tronovi" *(thronoi)*, Kol 1:16
"gospodarstvo", Ef 1:21
"gospodarstva", Kol 1:16
"sile ovog mračnog sveta", Ef 6:12
"zli duhovi na nebu", Ef 6:12
"vlast tame", Kol 1.13
"iznad svakog imena", Ef 1.21
"oni koji su na nebu, na zemlji i pod zemljom", Fil 2:10

Posebna tema: Demoni

A. Drevni narodi su bili animisti. Poosobljavali su sile prirode, snagu životinja, prirodne objekte i strahove ljudske prirode. Život je za njih bio splet svih tih nedostižnih moćnih sila.

B. Takva personifikacija sila stvorila je mnogoboštvo. Demoni su bili niža božanstva silno umešana u živote pojedinaca.

1. Mesopotamija – haos i sukobi
2. Egipat – red i delotvornost
3. Hanan – vidi delo "Arheologija i religija Izraela" od W.F. Albrajta, str. 67-92

C. SZ se ne bavi razvojem ideje demona i nekakvih nižih božanstava, upravo zbog svog strogog jednoboštva (2. Mojs 8:10; 9:14; 15:11; 5. Mojs 4:35,39; 6:4; 33:26; Ps 35:10; 71:19; 86:6; Isa 46:9; Jer. 10:6-7; Mih 7:18). Ali, pominju se lažni bogovi okolnih naroda (5. Mojs 32:17; Ps 106:37):

1. Seim, demon požude (3. Mojs 17:7; 2. Dn 11:15)
2. Lilit, ženski demon zavođenja (Isa 34:14)
3. Manet, bog podzemlja smrti (Isa 28:15,18; Jer 9:21; 5. Mojs 28:22)
4. Rešef, bog kuge (5. Mojs 33:29; Ps 78:48; Av 3:5)
5. Dever, demon zaraze (Ps 91:5-6; Av 3:5)
6. Azazel, demon pustinje (3. Mojs 16:8,10,26)

Uprkos ovome, SZ nigde ne naučava dualizam ili nezavisnost palih anđela od Božije sile. Sotona je Jahvin sluga (Jov 1-3, Zah 3) a ne njegov neprijatelj.

D. Učenja judaizma su se razvila tokom progona u Vavilon (586-538 god. pre Hrista), pod jakim uticajem persijskog poosobljenog dualističkog učenja – Zoroastranijanizma. Po ovom verovanju postoji vrhovni dobri bog Mazda, ili Ormazd, ili glavni zli bog Ahriman. Ovaj uticaj je omogućio da se posle progona razvije učenje o sukobu uzvišenog Jahve, i Sotone sa njegovim demonskim legijama.
Judaizam personifikuje zlo na tri načina:

1. Sotona – Sammael
2. Zle namere unutar čoveka
3. Anđeo smrti

Teolog Aderhajm prema ovome u judaizmu vidi kategorije Zloga kao: (1) tužioca; (2) kušača; (3) napasnika. Ipak, mnogo je razlike između ove post-egzilske i NZ teologije.

E. Ceo NZ, a evanđelja posebno, ističu i postojanje i protivljenje zle duhovne stvarnosti Bogu i čovečanstvu. Judaizam uči da je Đavo samo naš neprijatelj, a ne i Božiji, jer je njegov sluga. Đavo, Sotona se protivi Bogu i svemu Božijem. Isus se direktno sukobljavao sa demonima i izgonio ih iz ljudi. Demoni se nazivaju: (1) nečistim duhovima (Lk 4:36; 6:18); (2) zlim duhovima (Lk 7:21; 8:2). Isus je jasno istakao razliku između opsednutosti Đavolom i bolesti, između mentalnih i fizičkih oboljenja i demonskog tlačenja. Pokazao je svoju suverenu nadmoć da prepozna i porazi zle sile. Demoni su ga sa strahom prepoznavali i bunili se, molili za poštedu. Ali, Hrist ih je ućutkivao i izbacivao iz opsednutih. Zato je egzorcizam – služba oslobađanja - znak poraza sotonskog carstva. Zanimljivo je da o tome ima premalo detalja u svim apostolskim pismima. Egzorcizam se nigde ne spominje kao duhovni dar, ili crkvena praksa, za nove naraštaje vernika i duhovnih službenika.

F. Zlo je stvarno; zlo je poosobljeno i vrlo prisutno. Makar i da nismo sigurni o njegovim počecima i razvoju, Pismo nam jasno govori o razornoj opakoj moći koja radi protiv nas. To, opet, ne znači da postoji stvarni dualizam snaga. Ne, Bog je jedan i jedini koji ima apsolutnu vlast.

On je porazio i osudio Zloga. Na kraju će ga sasvim odstraniti iz svega stvorenog.

G. Hrišćani mogu i treba da se odupru Zlome (Jak 4:7). On nas ne može kontrolisati (1. Jn 5:18), ali nas može napastvovati, može naneti štetu našem duhovnom uticaju (Ef 6:10-18). Bez sumnje, Sotona je vrlo važan deo našeg hrišćanskog poimanja stvarnosti. Savremeno doba nema pravo da demitologizuje pojam zla (Rudolf Bultman), ne sme da depersonalizuje zlo (Pol Tilih), ali ni da ga psihoanalizuje – objašnjava tipovima psihoanalize (Sigmun Frojd). I danas vernici treba da hodaju u Hristovoj pobedi!

* **"s silama ovog mračnog sveta"** Grčki *"kosmokrator"* je u množini. Pojam se sreće i kod grčkih klasika i kod jevrejskih rabina za opis nekoga ko je naklonjen sveopštoj kontroli. Upravo ta se osobina pripisuje Sotoni (Jn 12:31; 14:30; 2. Kor 4:4; Ef 2:2) i njegovim demonima (1. Kor 2:6,8 15:24; Ef 3:10; 6:12; Kol 2:15).

"sa zlim duhovima" Ovaj izraz su u Pavlovo vreme koristili astrolozi koji su verovali da moćni anđeli deluju iz nebeskih tela (Rim 8:39) i da te putanje utiču na naš život (zodijak). Izvor ovom verovanju je u vavilonskoj astrologiji, vrlo živahnoj i dan-danas (horoskopi).

"na nebu" Jedino se u poslanici Efescima koristi jak oblik lokativa, tzv. "lokativ sfere" (1:20; 2:6; 3:10; 6:12). Kontekst ovih mesta – sem 3:10 i 6:12 – govori o duhovnoj stvarnosti u kojoj živimo ovde i sada, a ne sutra i tamo, na nebu.

6:13 "Zato uzmite sve oružje Božije" Aorist imperativ, oblik koji naglašava odlučnost u delovanju (st.11). Apostol se služi još jednim vojnim terminom. Moguće je da se odnosi na Jahvu kao ratnika, prema Isa 59:17. Opis naoružanja koji sledi zaista prati redosled oblačenja tadašnjeg vojnika. Ne zaboravimo da sve ovo apostol piše iz rimskog zatvora. Ali, naglasak je na svemu onome što Bog ima! On se pobrinuo za sve, ali na nama je da to uzmemo i upotrebimo.

"da biste … mogli da se odupretе" Duhovna borba postoji i pre i posle našeg obraćenja. Neki od nas misle da je posle duhovnog preporoda gotovo sa nevoljama, ali one se tek tada rasplamsavaju. Zato i ne uzimaju na sebe Božiju zaštitu i ne mogu da se održe. Ove

rečenice liče na Jak 4:7 i 1. Pet 5:9. Možemo da narušimo svoj mir, da izgubimo sigurnost i prednosti darovane nam službe zbog: (1) neznanja; (2) nebrige; (3) greha (1. Kor 9:27; 15:2; Gal 2:2; 3:4; Fil 2:16; 1. Tim 1:19). Ovo ne znači da se lomimo između neba i pakla, već da gubimo ili zadobijamo delotvornu službu u Carstvu.

"u zli dan" Tipičan SZ idiom koji se tiče: (1) časa iskušenja; (2) čitavog doba zla u kome živimo; (3) vremena nevolja (Ps 49:5).

"i sve svršivši" Izraz se odnosi na nekoga ko završi povereni mu posao. Pavle ga čak 18 puta koristi u ovom pismu. Zato je u duhovnom ratu važna: (1) priprema; (2) izdržljivost; (3) znanje.

"da se održite" Aorist infinitiv znači "stajati čvrsto". Istu sliku imamo u st.11 i 14. Zapovеđeno nam je, i ohrabreni smo, da stojimo čvrsto. Odbranimo se, i nadvladajmo napade Đavola (4:14). A to se dešava: (1) našim znanjem evanđelja; (2) zbog našeg položaja u Hristu; (3) kada predano i voljno prebivamo u Duhu; (4) kada na sebe obučemo svu Božiju opremu; (5) kada voljno i predano delujemo. Vidi posebnu temu: "Održavanje", u 6:11.

6:14 Od četiri participa koji slede čak tri su iz knjige proroka Isaije. Svi su gramatički vezani za glagol "održavati" iz st. 13. Ova nas struktura podseća na 5:18, gde jedan imperativ sledi pet participa, 5:19-21:

1. "opasavši" – Isa 11:5, gde se govori o Mesiji.
2. "obukavši se" – Isa 59:17, gde se Bog oslikava kao ratnik na starani zalutalog Izraela (59:12).
3. "obuvši" – Isa 52:7, gde Bog žuri svom narodu sa dobrim vestima (61:1)
4. "podignite" (st. 13 i 16) – Isa 59:17, gde se Božija briga nudi za svaki dan.

"istinom" Kako nema člana moguće je prevesti imenicu i kao "istinitost". Vidi posebnu temu u 1:13

"oklop" Deo drevne ratničke opreme, pomenut u Isa 59:17, baš kao i kaciga iz st. 17.

"pravednosti" Misli se na Hristovu pravednost (2. Kor 5:21). Setimo se, da smo u st. 10, istakli poznatu napetost onoga što je do nas i što je do Boga. Naime, svaka pravednost je Hristova (poziciono opravdanje i posvećenje), i ona što je dobijamo u spasenju, i ona što

je stičemo kroz hristolikost. I jedno i drugo daje pobedu u duhovnom ratu. (Vidi posebnu temu u 4:24).

6:15 "obuvši noge spremnošću evanđelja mira" Misli se na: (1) spremnost (Isa 52:7); (2) sigurni temelj. Hrišćani svesno i spremno očekuju nevolje koje pre ili kasnije dolaze.

6:16 "Povrh svega" "Preko svega toga". Čak i vojna, ratna oprema treba uvek nešto "povrh".

"štit" Reč dolazi iz korena reči "vrata". Reč je o posebnom rimskom štitu odbrane, veličine 1,2 x 0,75 m. Pravili su ga od drveta, oblagali kožom a oivičavali metalom. Pažljivo su ga namakali u vodu, kako bi mokra koža što bolje gasila zapaljene strele neprijatelja. Taj štit je bio znak potpune zaštite tela.

"vatrene strele" Misli se na strele umočene u katran i potom zapaljene. Moćna slika duhovnog napada.

"nečastivoga" Grčka gramatika nam ovde zadaje malo muka. Naime, imenica se može čitati i kao lično ime (Mt 5:37; 6:13; 13:38; Jn 17:15; 2. Sol 3:3; 1. Jn 2:13-14) i kao opšti pojam za zlo. Recimo, u Mt 13:19 i 1Jn 5:18-19 jasno se misli na Sotonu.

6:17 "I uzmite kacigu spasenja" Ovo je simbol našeg poznavanja evanđelja, naše nade u Hristu (1. Sol 5:8). Glagol je u zapovednom načinu.

* **"i mač Duha, t.j. Božiju reč"** Pavlu je stalo do toga da naglasi koje je naše odbrambeno oružje (Pismo i molitva). Sličanu metaforu, za način Božijeg govora ljudima, imamo u Isa 49:2; Hoš 6:5. Na isti je način Božije otkrivenje (živa Reč, Isus Hrist i pisana reč, Sveto pismo) opisano u Jev 4:12. Ali, dok je u Poslanici Jevrejima za reč "reč" upotrebljen pojam "*rema*" – nasuprot "*logosu*" – ista reč se koristi za "mač": kratko dvoseklo oružje rimskih vojnika.

S jedne strane, nije dobro praviti preveliku razliku reči "koine" jezika koji je, ipak, živi, narodni jezik. U ovom slučaju je reč o "*rema*" i "*logos*". S druge strane, Isus je u kušnjama uradio tako (Mt 4:1). I mi možemo pobediti na isti način svakodnevne napade. Zato treba čitati i pamtiti reči Reči (Ps 119:105; Izr 6:23). Mač je jedino napadačko oružje koje se pominje u ovom opisu (mada bi prema st. 18 to mogla biti i molitva). Ali i napad je odbrana radi pobede Carstva!

"U svakoj molitvi i prošnji molite u svako vreme u Duhu i zato bdijte u svakoj ustrajnosti i prošnji za sve svete –

pa i za mene: da mi se da reč kad otvorim svoja usta, da sa slobodom objavim tajnu evanđelja, čiji sam poslanik u okovima; da smelo o njemu govorimo kako i treba" ***Ef 6:18-20***

6:18 "U svakoj molitvi i prošnji molite u svako vreme" Uočljivo je ponavljanje vremenskog predznaka "u svakoj", "u svakom". Molitva je više nego moćno oružje pobede našeg svakodnevnog duhovnog rata. Zato apostol traži molitve za sebe u st. 19 (Kol 4:3-4; 1. Sol 5:17). To nije traženje neke lične dobiti, već poslaničke hrabrosti u objavi evanđelja (Kol 4:3-4). Zanimljivo je da u Kološanima Pavle ne govori o duhovnoj borbi, ali itekako naglašava molitvu.

"u Duhu" Imenica je bez člana *(ananthrous)* i zato daje više značenja: (1) molitvu Duha za vernike (Rim 8:26-27); (2) našu molitvu u duhovnoj snazi (Jd 20); (3) "Duh i istina" (Jn 4:23); (4) duh koji stoji nasuprot uma (1. Kor 14:14-15). U svakom slučaju svaka naša molitva je delo zastupanja Boga Duha Svetog. Primetimo i osnovne osobine ovakve molitve: (1) u svako vreme; (2) u Duhu; (3) u svim okolnostima; (4) za sve hrišćane.

"za sve svete" Vidi posebnu temu "Sveci", u Kol 1:2.

6:19 "pa i za mene" Čak i ovde apostol ne misli na sebe i svoje potrebe, već na svoj uzvišeni poslanički poziv. Stalo mu je do toga da njegova objava evanđelja bude jasna i glasna, čak i u uslovima rimskog zatvora (Kol 4:3; 1. Sol 5:25; 2. Sol 3 :1). Stalo mu je:

1. "da mi se da reč"
2. "da sa slobodom objavim tajnu evanđelja" (3:12; Jev 4:16; 10:19, 35).
3. "da smelo o njemu govorimo kako i treba" (st. 20; Kol 4:4).

Posebna tema: Delotvorna molitva

A. Ukorenjena je u ličnom odnosu sa Trojedinim Bogom
   1. po Očevoj je volji
      a) Mt 6:10
      b) 1. Jn 3.22
      c) 1. Jn 5:14-15

2. izvire iz našeg prebivanja u Hristu
    a) Jn 15:7
3. izrečena je u Isusovo ime
    a) Jn 14:13,14
    b) Jn 15:16
    c) Jn 16:23-24
4. molitva u Duhu
    a) Ef 6:18
    b) Juda 20

B. Zavisi od naših motiva
1. ne tražimo
    a) Mt 21:22
    b) Jak 1:6-7
2. loše tražimo
    a) Jak 4:3
3. tražimo sebično
    a) Jak 4:2-3

C. Zavisi od našeg izbora
1. od upornosti
    a) Lk 18:1-8
    b) Kol 4.2
    c) Jak 5:16
2. ometa je bračna nesloga
    a) 1. Pet 3:7
3. ometa je greh
    a) Ps 66:18
    b) Isa 59:1-2
    c) Isa 64:7

Bog odgovara na svaku našu molitvu, ali ih ne uslišava sve. Jer, molitva je uvek ulica dvosmernog saobraćaja. Najgore bi bilo po nas kada bi nam Bog dao sve što tražimo. (Vidi posebnu temu: “Zastupnička molitva”, u Kol 4:3).

"sa slobodom" Vidi posebnu temu u Kol 2:15.

"tajnu evanđelja" Apostol ovaj izraz koristi na nekoliko načina dok opisuje Božiji plan otkupljenja. Ovde se misli na ujedinjenost Jevreja i pagana u jedno Hristovo telo. O tome je već govoreno u 2:11-3.13. Sam izraz se javlja još u 1:9; 3:3,4,9; 5:32. Vidi posebnu temu u 3:3

6:20 "čiji sam poslanik u okovima" Za Pavla je poziv apostolstva paganima poziv sluge (1. Kor 4:1; 9:17; Tit 1:7) i poziv ambasadora (2. Kor 5:20). Njegov se autoritet Propovedanja protezao od Rima do Judeje (Dl 9:15).

"Tihik, mili brat i verni sluga u Gospodu, sve će vam kazati šta radim da i vi znate kako sam ja, koga baš zbog toga i šaljem k vama, da saznate kako smo i da uteši vaša srca"

Ef 6:21-22

6:21 "Tihik, mili brat i verni sluga u Gospodu" Tihik se spominje u Dl 20:4; Kol 4:7; Tit 3:12; 2. Tim 4:12. On Efescima donosi apostolovo pismo. Najverovatnije je, zajedno sa Onisimom, nosio i pisma Kološanima i Filemonu, kao i još nekim maloazijskim crkvama. Možda je bio i Pavlov pisar, poput Tertija, u Rim 16:22.

6:21-22 Istovetni stihovi - naravno u izvorniku - sa Kol 4:7-8, osim dodatka u Kološanima "i radnik u Gospodu". To nam kazuje da je Pavle oba pisma pisao u kratkom vremenskom razmaku, ako ne i jedno posle drugog.

6:22 Pavlu je stalo da Efesci znaju šta je i kako je sa njim, da nepotrebno ne brinu i da se tačno mole. On zna da iza svega u njegovom životu i službi stoji Božiji plan (Dl 9:15).

"srca" Vidi posebnu temu u Kol 2:2

Postoji verovatnoća da je sam apostol dopisao i ove reči i završne misli u 6:23-24

"Mir braći i ljubav s verom od Boga Oca i Gospoda Isusa Hrista. Blagodat neka je svima koji vole vašeg Gospoda Isusa Hrista u nepropadljivosti" *Ef 6:23-24*

6:23-24 Na isti način je i započeto ovo pismo! Pavlu nije bilo strano da, zbog autentičnosti, i započne i završi svoje poslanice.

6:24 "u nepropadljivosti" Značenje je upravo takvo: "nepokvarljivo" (1. Kor 9:25; 15:52; 1. Tim 1:17). Jak idiom za nešto neprolazno i večno. I poslednjim rečima Pavle želi da ulije sigurnost vernicima, koji prolaze bure smutljivih gnostičkih učenja, i bore se u teškim duhovnim borbama.

Predlozi za razgovor

Rekli smo da je ovaj udžbenik tek vodič u tumačenju. Svako od nas je za sebe odgovoran za svoje tumačenje Pisma. Svako treba da sluša svoje unutrašnje vođstvo. Seti se: Ti, Pismo i Duh Sveti. Nikada ne odustaj od ovoga.

I ova pitanja su osmišljena da bi ti pomogla u sažimanju glavnih misli ovog odeljka. Dakle, da u njima nađeš izazov, a ne konačne odgovore.

1. Da li u kosmosu postoji poosobljeno zlo?
2. Šta je naša odgovornost u duhovnom ratu?
3. Zašto Pavle opisuje teškoće hrišćanskog života u slici duhovnog rata?
4. Šta apostol za sebe traži od vernika?

Uvod u poslanicu Filimonu

Osnovne napomene

A. Ova poslanica je novozavetni primer ličnog apostolskog pisma, spis tipičan za grčko-rimski svet prvoga veka. Verovatno se radilo o jednom listu papirusa, poput 3. Jovanove. Ne postoji potpuna saglasnost kome je poslanica upućena: (1) Filimonu; (2) Ahipu (Kol 4:17); (3) čitavoj kućnoj zajednici.

B. Poslanica nam pruža uvid u:

1. pastoralni rad apostola Pavla
2. kućne zajednice hrišćana prvoga veka (Rim 16:5; 1. Kor 10:19; Kol 4:15)

C. Hrišćanstvo je uveliko menjalo socijalni milje mediteranskog sveta. Mnoge ustaljene podele su padale pred evanđeljem (1. Kor 12:13; Gal 3:28; Kol 3:11).

Pisac

A. Lični ton pisma daje uverenje mnogim tumačima da ga je pisao upravo sam apostol Pavle**.**

B. Poslanica Filimonu i Kološanima imaju:

1. isti početak
2. iste osobe koje pozdravljaju
3. isti završetak
4. Tihik je putovao sa Onisimom i nosio pismo Kološanima (Kol 4:7,9). To ističe isto poreklo oba pisma, premda neke savremeni tumači sumnjaju u to.

C. Ova se poslanica nalazi i u kanonu Markiona, jednog od prvih otpadnika ranog hrišćanstva (došao u Rim 140. god.). Takođe, pominje se i u problematičnom Muratorijevom spisu, pisanom u Rimu 180-200 god. po Hristu.

Vreme pisanja

A. Vreme nastanka pisma se vezuje za Pavlovo zatočeništvo (efeški, filipski, kesarijski ili rimski zatvor). Prema Delima, najverovatnije je reč o boravku u zatvoru grada Rima.

B. Ukoliko je reč o Rimu, postavlja se pitanje kada je pisano ovo kratko pismo? Dela nam kazuju da je Pavle bio zatvoren početkom 60-ih godina. Nakratko je bio pušten i, za to vreme, je napisao korpus pastoralnih poslanica (1. i 2. Timotiju i Titu). Posle drugog hapšenja ubrzo je i pogubljen, svakako pre Neronovog samoubistva – 09. juna 68. god. Tako da je, najverovatnije, vreme pisanja i ovog pisma – kao i pisma Kološanima i Efescima – baš početak 60-ih godina. Takođe, poslanica Filipljanima je nastala sredinom pomenutog desetleća.

C. Tihik i Onisim su poneli barem tri pisma u svoj maloazijski kraj. Otprilike sedam godina kasnije, od bolesti oporavljeni Epafrodit, u isti kraj je doneo i poslanicu Filipljanima.

D. Evo i predloženog vremenskog rasporeda nastanka poslanica, prema učenim bogoslovima F. F Brusu i Mariju Harisu

Knjiga	**Datum**	**Mesto pisanja**	Odnos prema Delima
Galatima	48	Sirija	14:28; 15:2
1. Solunjanima	50	Korint	18:5
2. Solunjanima	50	Korint	
1. Korinćanima	55	Efes	19:20
2. Korinćanima	56	Makedonija	20:2
Rimljanima	57	Korint	20:3
zatvorska pisma			
Kološanima	rane 60.	Rim	
Efescima	rane 60.	Rim	
Filimonu	rane 60.	Rim	
Filipljanima	62-63	Rim	

četvrti misijski put			
1. Timotiju	63. ili kasnije	Makedonija	
Titu	63. ili pre	Efes	
2. Timotiju	64.	Rim	

Razlozi nastanka poslanice (osobe koje se pominju u pismu)

A. Filimon je Onisimov robovlasnik. Živi u Kolosima. Najverovatnije se obratio dok je Pavle služio u Efesu.

B. Onisim je u to vreme Filimonov odbegli rob. I on se obratio Hristu, ali dok je Pavle tamnovao u Rimu (61.-63. po Hristu). Ne znamo jasno kada i kako su se sreli. Možda su: (1) obojica bili u zatvoru; (2) Onisima poslali Pavlu zbog problema; (3) možda je sam Onisim shvatio težinu svog bega.

C. Epafras je maloazijski vernik i osnivač prvih tamošnjih crkava – u Kolosima, Laodikiji i Ierapolju. Došao je čak u Rim da bi obavestio Pavla o krivoverju gnostičkih učitelja u kološkoj zajednici, ali i o postojanosti obraćenika Filimona.

D. Tihik je donosilac tri apostolova pisma: Kološanima, Efescima i Filimonu (Kol 4:7-9; Ef 6:21-22). Sa njim se vratio odbegli rob – Onisim – i susreo sa svojim gospodarem (st. 11). Poslanica Filimonu je jedno od dva NZ lična apostolska pisma. Drugo je Treća poslanica Jovanova. Pedesetak godina kasnije, oko 110., vladika Ignacije je na svom putu za Rim, gde ga je čekala mučenička smrt, napisao "Poslanicu Efescima". U njoj je, kao vođu tamošnjih hrišćana, oslovio izvesnog Onisima! Možda je, upravo to, bio obraćeni rob ove naše poslanice.

Svrha pisma

A. Poslanica ističe Pavlovu upotrebu apostolskog autoriteta i pastoralnog ohrabrivanja.

B. Ovo je poslanica koja na predivan način ističe hrišćansko bratstvo u Gospodu! Evanđelje nas povezuje, bili mi robovi ili gospodari, bogataši ili siromasi. I upravo će evanđelje vremenom bitno izmeniti moćno i nepobedivo Rimsko carstvo.

C. Pismo nam otkriva apostolovo uverenje da će biti pušten iz zatvora, i da će kao slobodan čovek obići sve maloazijske crkve.

Prvi krug čitanja

Ovo je tek vodič u tumačenju. Dakle, sami ste odgovorni za sopstveno tumačenje Pisma. Činite to u svetlu objave koju imate. Vi, Sveto pismo i Duh Sveti – vi ste najvažniji u tumačenju. Ne morate sve da prepustite drugome.

Zato, pročitajte željeni tekst odjednom. Odredite mu glavnu temu i iskažite je svojim rečima.

1. Tema čitavog odeljka ili biblijske knjige
2. Vrsta literature – žanr

Drugi krug čitanja

Rekli smo da je ovaj udžbenik tek vaš vodič. Niko ne sme odlučiti umesto vas. Ne prepustite drugima ono što vi i Duh već imate u Pismu.

Zato, još jednom pročitajte željeni odeljak. Skicirajte glavne pojmove i iskažite ih u jednoj rečenici.

1. tema prve literalne celine
2. tema druge literalne celine
3. tema treće literalne celine
4. tema četvrte literalne celine

Poslanica Filimonu

Podela poglavlja prema revidiranom prevodu dr. Dimitrija Stefanovića[2]
Uvod
st. 1-3
Filimonova vera i ljubav
st. 4-7
Pavle preporučuje Onisima
st. 6-22
Završni pozdravi i blagoslov
st. 23-25

Treći krug čitanja (vidi uvodne napomene)
Prema izvornim piščevim namerama

Ovaj komentar je tek vodič u vašem proučavanju Pisma. To znači da ste za svoje tumačenje sami odgovorni. Svako od nas treba to da radi u svetlu objave koja mu je data. Tu ste vi, Sveto pismo i Sveti Duh – najvažniji u tumačenju. Ne prepuštajte sve drugim tumačima.

Čitajte ovo poglavlje u njegovom kontekstu. Uočite o čemu je reč. Pokušajte sami da sačinite svoju skicu ovog prvog poglavlja. Tek onda to svoje uporedite sa prevodima Biblije koje posedujete. Podele na poglavlja i manje celine nisu deo nadahnutog teksta, ali nam pomažu da dokučimo

[2] Makar da podele poglavlja nisu deo nadahnutosti teksta, one su ključ ispravnog shvatanja izvornih piščevih namera. Svi se moderni prevodi služe takvim podelama. Zato svako poglavlje ima svoju glavnu temu, glavnu istinu. Istina, razni prevodi imaju različite pristupe. Kada pročitate ovu kratku poslanicu, uporedite neki od ovakvih prevoda sa svojim razmišljanjem.

Ne zaboravite: važno je da pre svega sami iščitavate željeni tekst i prepoznate o čemu je reč. Tek tada posegnite za poznatim prevodima. Samo kad nam je jasno šta je prbovobitno nadahnuti autor želeo, možemo da kažemo da ispravno tumačimo tekst Pisma. Ne zaboravimo da je samo on, nadahnuti pisac vođen Duhom, i mi nemamo pravo da sebi prilagođavamo njegove reči. Naša je odgovornost da ono što pravilno protumačimo pravilno i primenimo u svakodnevici.

izvorne piščeve naume, a to je suština svakog dobrog tumačenja. Neka svaki odeljak govori o jednom jedinom subjektu.

1. Prvi odeljak
2. Drugi odeljak
3. Treći odeljak

Tumačenje reči i izraza

"Pavle, zatvorenik Isusa Hrista, i naš brat Timotej" ***st. 1a***

st. 1a "Pavle" Grčko ime koje znači "mali". Nekoliko je teorija o apostolovom imenu: (1) To mu je nadimak zbog niskog rasta i opšteg fizičkog izgleda. Prema tradiciji II veka apostol je bio izrazito nizak, gojazan, ćelav, iskolačenih očiju i kosmatih obrva. O tome pišu vankanonske poslanice "Solunjanima"; (2) Pavle je sam sebe tako nazvao jer je bio – kako sam kaže – "najmanji među svim apostolima". Naime, progonio je crkvu (Dl 9:1-2; 1. Kor 15:9; Ef 3:8; 1. Tim 1:15); (3) Većina Jevreja u rasejanju je imala dva imena – jevrejsko (Savle) i grčko (Pavle).

"zatvorenik" NZ kazuje da je Pavle tri puta tamnovao: (1) U Kesariji; (2) u Filipima; (3) u Rimu. Prema nagoveštajima 1. Kor 15:32 i 2. Kor 1:8, moguće da je bio zatvaran i u Efesu. U svakom slučaju ovde je reč o rimskom tamnovanju početkom 60-ih godina. Mnogi tumači smatraju da je, nošen pastirskim srcem prema prijatelju, Pavle svesno Proustio svoje prepoznatljivo pozivanje na apostolsku službu.

"Isusa Hrista" Iako je ovo vrlo kratko pismo, u njemu nalazimo nekoliko oblika Gospodnjih imena i titula: st. 1 "Isus Hrist"; "Gospod Isus Hrist" st. 3; "Gospod Isus" st. 5; "Hrist" st. 8; "Isus Hrist" st. 9; "Gospod", "Hrist" st. 20; "Isus Hrist" st. 23; "Gospod Isus Hrist" st. 25.

"Hrist" je grčka paralela jevrejskom "Mesija", "Pomazanik". A to je onaj koji je "pozvan i opremljen za posebnu službu". SZ je poznavao pomazivanje tri grupe vođa: sveštenika, kraljeva i proroka. Isus je u sebi sažeo sve ove pomazane službe (Jev 1:2-3).

Ime Isus znači "Jahve spasava", ili "spasenje je u Jahvi" (Mt 1:21). Isus je NZ paralela SZ Jošua, ime istog glagolskog korena "*osija*". Jošua je zavetno Božije ime.

"Timotej" Ime koje znači "uzdignut od Boga". Timotej je obraćenik sa prvog apostolovog misijskog puta u Devri i Listi (Dl 16:1). Pavle ga je pozvao u svoj mali tim saradnika na drugom misijskom putu, verovatno umesto Jovan-Marka (Dl 15:36-41). Majka mu je bila Jevrejka a otac Grk (Dl 16:1; 2. Tim 1:5). Pavle ga je obrezao radi službe među Jevrejima (Dl 16:3). Timotej je postao možda najverniji apostolov saradnik, učenik i saputnik (Dl 16:1-17:14; 18:5-19:22; 20:4; Rim 16:21; 1. Kor 4:17; 16:10; 2. Kor 1:1, 19; Fil 1:2; 2:19; Gal 1:1; Flm 4; 1. i 2. Timoteju). Pavle ga pominje u više svojih pisama (1. Kor 4:12; 16:10; 2. Kor 1:1; Fil 1:1; Kol 1:1; 1. Sol 1:1; 2. Sol 1:1; 1. Tim. 1:2; 2. Tim 1:2). To ne podrazumeva njegovo koautorstvo, već vernu prisutnost i uključenost u zbivanja. Verovatno je bio Pavlov lični sekretar, pisar, najbliži saradnik poput Sile, Tertija i Tihika.

"… Filimonu, našem saradniku, našoj sestri Apfiji, Arhipu, našem drugaru u vojevanju, i tvojoj kućnoj crkvi: blagodat vam i mir od Boga, našeg Oca, i Gospoda Isusa Hrista" ***st. 1b-3***

"Filimonu" Filimon je bio aktivan član crkve u Kolosima. Istina, pominje se jedino u ovom pismu. Sasvim je moguće da se Kološka zajednica okupljala baš u njegovom domu. Apostolov način obraćanja naslućuje njihovo međusobno poznanstvo. No, nije Pavle, već je Epafras započeo duhovni rad u tom mestu (Kol 1:6-7).

Verovatno su se sreli još ranije, u Efesu (st. 10, 19). Istina, st. 5 naslućuje i mogućnost da se nisu sreli, i da je možda Epafras preneo Pavlu vesti o Filimonu.

"Apfija" Pošto se ime ove žene pominje odmah posle Filimonovog, moguće je da je reč baš o njegovoj supruzi.

"Arhip" Neki tumači misle da je reč o Filimonovom sinu, te da je on bio vođa njihove kućne zajednice (Kol 4:17). E. J. Gudspid i J.Noks smatraju da je upravo ovaj čovek vlasnik odbeglog roba, Onisima, a da je Filimon tamošnji pastir. Zato mu Pavle i piše, ne bi li ovaj ohrabrio Arhipa da primi Onisima nazad kako dolikuje.

"našem saradniku" Pavle rado upoređuje duhovni život sa vojnim borbama (Ef 6:10-18). I to vidimo u nekoliko pisama (Fil 2:25; 2. Tim 3:2).

"…crkvi" Imenicu"*Ekklesia*" čine dve reči: "*ek*" – "iz" i "*kaleo*" – "pozvan". Koine grčki (korišćen od 200. god. pre Hrista do 200. god.

posle Hrista) je koristi za opisivanje bilo kojeg skupa ljudi, poput gradskih skupština i sl. (Dl 19:32). Crkva je prisvojila ovaj termin jer ga koristi i LXX prevod, nastao oko 250. god. pre Hrista, za potrebe čuvene egipatske biblioteke u Aleksandriji. Eklesija je prevod starojevrejskog pojma *"Qahal"*, zavetnog pojma za "zajednicu Izraela" (4. Mojs 20:4). NZ pisci vide eklesiju kao Božiju zajednicu svog vremena, "one koje Bog poziva da izađu". To nije radikalna razlika između SZ zajednice i Isusovih sledbenika, neki nepremostivi prekid. Ali, jedno je tačno: Hristov narod ispunjava sva SZ mesijanska proroštva, a ne rabinski Judaizam.

"tvojoj kućnoj crkvi" Posebnih crkvenih građevina nije bilo sve do 3. veka (Dl 2:40; 5:42; 20:20; Rim 16:5; 1. Kor 16:19; Kol 4:15). Ovaj model okupljanja liči na sinagogu (čitanje Pisma, molitve, pevanje i sl.). Izvorni tekst je ovde neprecizan, te se ne zna o čijoj je kući reč.

"Otac" Nije reč o ocu u smislu krvne veze, već o slici najveće moguće prisnosti u odnosima. Bog je sam izabrao i ovaj i druge pojmove porodične stvarnosti da bi se otkrio buntovnom čovečanstvu. Osija 2 do 3 ga oslikava kao muža koji strasno voli, a Osija 11 kao brižnog oca i majku.

"Uvek zahvaljujem svom Bogu svagda kad te se prisetim u svojim molitvama, jer čujem za tvoju veru koju imaš prema Gospodu Isusu i za ljubav prema svim svetima. Molim se da budeš vredan u svedočenju o tvojoj veri, tako da imaš puno razumevanje svakog dobra koje imamo u Hristu. Zbog tvoje ljubavi imam veliku radost i utehu, jer si ti, brate, osvežio srca svetih" ***st. 4-7***

st. 4 "Uvek zahvaljujem svom Bogu" Pisma grčko-rimskog sveta su imala svoju ustaljenu šemu: (1) ko piše; (2) kome se piše; (3) blagoslovi i zahvalnosti. Pavle se drži ovog reda i zahvaljuje za čitaoce (Rim 1:8 ; 1. Kor 1:4; Fil 1:3; Kol 1:3; 1. Sol 1:2; 2. Sol 1:3; 2. Kor 1:3; Ef 1:3; 1. Tim 1:12; 2. Tim.1:3).

"svagda kad te se prisetim u svojim molitvama" Vidi posebnu temu: "Zastupnička molitva", u Kol 4:3.

st. 5 "jer čujem za tvoju veru" Pavle nije osnivač crkve u Kolosima. Najverovatnije mu je Epafras doneo vesti o širenju tamošnjeg krivoverja (Kol 1:4), ali i o Filimonovoj službi vernicima.

"veru" (Kol 1:4). Grčki "*pistis*" prevodimo kao "vera", "pouzdanje", "verovanje". Pojam ima vrlo širok spektar značenja: (1) u SZ se misli na "vernost", na nekog "pouzdanja vrednog". Koriste ga vernici koji se oslonjaju na Boga; (2) u NZ se koristi kao pojam prihvatanja Božijeg besplatnog oproštenja u Hristu; (3) "*pistis*" označava sadržaj vere, doktrinu, skup učenja i istina o Isusu (Dl 6:7; Juda 3,20). U nekim odeljcima je teško odrediti o kom značenju je reč (2. Sol 3:3).

"prema svim svetima" Svetost se odnosi na poziv onih koje Bog hoće u službi. Ona nije stanje vakumirane bezgrešnosti već našeg stanja u Hristu. Imenica "svetac" je uvek u množini – osim Fil 4:21 – ali i tu je korporativni smisao prisutan. Zato, biti spasen znači biti deo duhovne porodice. Na isti način – "sveti narod" - u SZ se opisuje cela zajednica Izraela (2. Mojs 13:5; 19:5-6; 5. Mojs 7:6; 1. Pet 2:9; Otk 1:6).

Ne iznenađuje što se ovaj pojam koristi za Božiji narod, ako se zna da pripadamo Hristu. Pozvani smo ne samo u spasenje, već i u trajni rast u svetosti. To je proces progresivnog posvećenja (Gal 2:15-18, 19-20). Šta više, predodređeni smo za svetost (Mt 5:48; Rim 8:28-29; Gal 4:19; Ef 1:4). Nebo nam jeste krajnje odredište, ali cilj nam je služba svetu i jedan drugome. Vidi posebnu temu "Sveci" u Kol 1:2.

st. 6 "da budeš vredan u svedočenju" Na nekoliko načina možemo da razumemo ovu izjavu: (1) međusobno zajedništvo vernika ("*tvoje učestvovanje u veri*" Savremeni srpski prevod); (2. Kor 8:4; Fil 2:1-5); (2) svedočenje vere nevernicima (Fil 1:5); (3) deljenje dobara sa onima koji su u potrebi.

"tako da imaš puno razumevanje svakog dobra" Nekoliko je pitanja ovde: (1) O čijem razumevanju govori apostol – Filimonovom, Onisimovom ili cele kućne crkve? (2) O kakvom se razumevanju radi – oproštenju, ropstvu, apostolstvu ili evanđelju (*epignosko* Fil 1:10; Kol 1:9; 3:10)? U Pavlovoj teologiji mudrost i razumevanje nisu nikada odvojeni od praktičnih etičkih vrlina. Oni su delo celovite duhovne stvarnosti (Fil 1:9; Kol 1:9-10).

"koje imamo u Hristu" Dve su mogućnosti: (1) reč je o onome što činimo za Hrista; (2) reč je onome što imamo u Hristu.

st. 7 "ljubav" Pavle tri puta koristi reč "*agape*" u ovom kratkom pismu. Čuo je za veru i ljubav ove kućne crkve (st. 5). Radovao se iskreno u tome (st. 7). Zato sada svesno želi da osokoli Filimona.

"srca" Doslovno pojam znači "utroba" ("*splagchna*" Dl 1:18). Verovatno su koreni još u SZ žrtvenom sistemu, kada je svaki deo zaklane životinje imao svoje mesto i značenje na oltaru (2. Mojs 29:13; 3. Mojs 3:3-4,10, 15; 4:8-9; 7:3-4; 8:16, 25; 9:10,16). Ljudi drevnog doba su stomak videli kao vrelo svih osećanja (Isa 53:15; Jer 4:19). Na sličan način Pavle govori o hrišćanskoj ljubavi (2:1; 2. Kor 6:12; 7:15; Fil 1:8, 21; Kol 3:12; Flm 7, 12, 20).

"svetih" vidi opažanja u st. 5

"Zato, iako imam veliku slobodu u Hristu da ti zapovedim to šta treba da uradiš, zbog ljubavi te radije molim. Ja, starac Pavle, a sad još i zatvorenik Isusa Hrista, molim te za svog sina Onisima, koji mi postade sin dok sam bio u okovima. Nekad ti je bio nekoristan, a sad je i tebi i meni postao koristan. Njega šaljem tebi natrag, njega, t.j. svoje srce. Ja sam hteo da ga zadržim kod sebe, da mi umesto tebe pomaže dok sam u okovima za evanđelje. Ali bez tvoga pristanka nisam hteo ništa da učinim, da bi dobro koje ti činiš bilo dobrovoljno, a ne od prisile. Jer možda se samo zato rastao sa tobom na kratko, da ga ponovo dobiješ zauvek – ne više kao roba, nego mnogo više od roba: kao dragog brata. On je meni veoma drag, a tebi je još draži: i kao čovek i kao brat u Gospodu" ***st. 8-16***

st. 8 "da ti zapovedim to šta treba da uradiš" Ovde već vidimo svesno pozivanje na apostolski autoritet. Ali, Pavle to radi ohrabrujuće i vrlo pažljivo.

st. 9 "Ja, starac Pavle" Doslovno svi grčki manuskripti imaju "*presbutos*" – "starac". Ipak, bibličari napominju da u koine jeziku "starac" i "ambasador" *("presbeutes")* skoro isto zvuče, te da su zabune vrlo moguće (LXX 2. Dn 32:31). Zato savremeni zapadni prevodi nisu podudarni ovde.

Tek, Pavle navodi nekoliko razloga zbog kojih bi Filimon trebalo da posluša njegovu molbu:

1. Pavlovo apostolstvo, st. 8
2. Pavlove godine, st. 9

3. Pavlovo zatočeništvo, st. 9
4. Pavlova služba Onisimu, st. 10
5. Onisimova služba Pavlu, st. 11,13
6. Pavlova ljubav za Filimona, st. 12
7. Onisimov preobražaj iz roba u brata po Hristu, st. 15-16
8. Filimonov stav prema Pavlu, st. 17
9. Filimonovo obraćenje na Pavlovo svedočanstvo, st. 19
10. Filimonova služba Pavlu, st. 20

"zatvorenik Isusa Hrista" Vidi 1:1

st. 10 "za svoga sina" Rabini su ovako oslovljavali svoje učenike. Ipak, prema kontekstu, Pavle misli na Onisimovo obraćenje na njegovo svedočanstvo (1. Kor 4:14-15; 2. Kor 6:13; 12:14; Gal 4:19, 1. Sol 2:11; 1. Tim. 1:2; 2. Tim 1:2; 2:1; Tit 1:4).

"dok sam bio u okovima" Ne znamo kako je Onisim obilazio i sretao. (1) Možda je bio i sam zatvorenik. (2) Možda su ga vernici poslali Pavlu zbog problema sa begom. (3) Možda je, znajući Filimonovo i apostolovo prijateljstvo, Onisim sam zatražio Pavlovu pomoć i posredovanje.

st. 10-11 "Onisim" Vrlo simbolično ime: "koristan". Iz st. 20 naslućujemo Pavlovo poigravanje s ovim imenom, u smislu molbe koju piše. Jer, "nekad ti je bio nekoristan", ali sad je vrlo "Onisim" – "koristan" (*"euchretos"* 2. Tim 4:11) i jednom i drugom. F.F Brus, u svom delu *"Pavle: apostol oslobođenog srca"*, naglašava ovo svojim slobodnim prevodom – "Onisim je sada koristan i sam po sebi i po svome radu. Znam da ti ranije nije bio od koristi, ali sada – uveravam te – naučio je šta znači njegovo ime. Sada je od koristi i tebi i meni" (str. 393).

st. 12 "Njega šaljem tebi natrag" Ovo je pravni izraz i znači: "Poveravam ti ovaj slučaj". U ovome vidimo nešto veoma važno: vernici treba da budu spremni da se suoče sa posledicama svojih postupaka pre svog obraćenja. Ovo indirektno potvrđuje tadašnji red i poredak, a u ovom slučaju legalna prava robovlasnika (st. 14,18).

"njega, t.j. svoje srce" Veoma jak izraz. Apostol se poistovećuje sa obraćenicima svoje službe. Ovo ističe njegovo beskrajno pastirsko srce, makar da poverava Onisima čvrstoj ruci Filimona.

st. 13 Pavle novčano nije zavisio ni od koga. Znao je i da odbije ponuđenu pomoć vernika samo da mu šarlatani i lažni učitelji ne bi prebacivali kako iskorištava crkve. Ipak, tokom godina je sve više bivao u prilici da treba i da primi svakovrsnu pomoć. Znamo da su mu pomagali Filipljani (Fil 1:5,7; 4:15) i Solunjani (2. Kor 11:9). Slali su mu novac dok je bio u zatvoru, a filipska crkva je poslala i Epafrodita da mu praktično pomogne (Fil 2:25). Zato Pavlu nije teško da u Onisimu vrlo iskreno prepozna pomoć i Filimona i kološke zajednice.

st. 14 Bog ne prisiljava nikoga. On u prvom redu gleda u naše srce, u naše motive (1. Sam 16:7; 1. Kr 8:39; 1. Dn 28:9; Jer 17:10; Lk16:15; Dl 1:24). Pavlu je stalo da Filimon doživi raskoš blagoslova svoje dobrovoljnosti i ljubavi prema Hristu (2. Kor 8-9), a ne suvoparnost poslušnosti Pavlovoj zapovesti (st. 8).

st. 15 "Jer možda se samo zato rastao s tobom na kratko" Pošto je glagol u pasivu, dvojako se može shvatiti: (1) u smislu Božijeg plana predodređenja. Zato neki studijski prevodi povezuju ove tekstove sa 1. Mojs 45:5,8; (2) u smislu da je Božija providnost okrenula Onisimovu grešku u njegovo spasenje, te tako u služenje Filimona Hristu i ojačano prijateljstvo sa Pavlom.

st. 16 "ne više kao roba, … kao dragog brata" Hrišćanstvo nikada nije otvoreno napalo robovlasništvo (Ef 6:5-9). Ali ga je delotvorno uništavalo objavljujući i živeći dostojanstvo svakog čoveka (Gal 3:28; Kol 3:11). Vidi posebnu temu: "Pavlovo upozorenje robovima" u Ef 6:5.

"i kao čovek i kao brat u Gospodu" Onisimov povratak doprinosi opštem dobru na dva načina: ljudski i duhovno. Filimon će imati koristi od njega i kao domaćin svog gazdinstva i kao vernik, vođa kućne crkve.

"Ako sam ti ja, dakle, brat, njega primi kao mene. Ako ti je pričinio neku štetu ili ako ti je dužan, to zapiši na mene. Ja, Pavle, pišem ovo svojom rukom: ja ću ti platiti – da i ne spomenem da si ti sam sebe meni dužan.

Želim, brate, da imam od tebe koristi u Gospodu; razveseli moje srce u Hristu"! *st. 17-20*

st. 17-18 Klasična Pavlova retorična uslovljena rečenica. Njegovo "ako" podrazumeva potvrdan odgovor, jer očekuje slaganje sa svim što je rekao do sada. Pavle je Filimonov prijatelj i zna da ga je Onisim povredio i naneo štetu (st. 18).

"brat" U izvornom stoji "*koinonus*", što je imenica izvedena iz pojma "*koinonia*" – "deliti nešto zajedničko sa nekim". Pavle time misli na njihovu novčanu potporu (Fil 4:15). Ipak, moguće je da se apostol opet poigrava rečima, misleći na svoje prijateljstvo sa Filimonom (st. 19), i na štetu koju je Onisim pričinio (st. 17).

"njega primi kao mene" Pavlove reči kao da izviru iz Isusovih – Mt 25:44-45 – ili je reč o dramatičnom susretu na putu za Damask (Dl 9:4). Naime, proganjajući hrišćane, Pavle je proganjao samog Hrista. Zato prihvatajući Onisima, Filimon prihvata samog Pavla. Prava ljubav je uzajamna i brine o dobru drugih. Bogu iskazujemo svoju ljubav na način na koji volimo druge ljude oko sebe (1. Jn 2:9,11; 4:20).

st. 18 Moguće je da je Onisim na neki način potkrao svog gazdu, te da mu na taj način duguje. Pavle nudi delotovorno rešenje: on će platiti štetu.

st. 19 "Ja, Pavle, pišem ovo svojom rukom" Apostol je često koristio pisara za svoje poslanice (Tertije, Rim 16:22), najverovatnije zbog svog problema sa vidom (Gal 4:15; 6:11). Možda je doslovno zaslepljujuće iskustvo obraćenja doprinelo tome (Dl 9:8, 18; 22:11; 26:13). Opet, sasvim je verovatno da su tada po crkvama kružile kojekakve "Pavlove" poslanice (2. Sol 3:17). Tek, dosta je razloga zbog kojih bi Pavle na kraju ovakvog pisma svojeručno dopisao završne redove (1. Kor16:21; Gal 6:11; Kol 4:18; 2. Sol 3:17; Flm 19).

"da i ne spomenem da si ti sam sebe meni dužan" Iz ovih reči jasno vidimo da je lično Pavle doveo Filimona do spasenja u Hristu. Ne znamo gde i kako, ali sigurno znamo da apostol nije začetnik crkve u Kolosima. Najverovatnije je da su se i Filimon i Epafras obratili tokom Pavlovog boravka i rada u Efesu (Dl 19:10,20).

st. 20 Misao slična onoj u Rim 1:12. Naime, naš predani duhovni život jeste najsilnija motivacija i ohrabrenje drugim vernicima.

"Pišem ti uzdajući se u tvoju poslušnost i znam da ćeš još više učiniti nego što ja tražim od tebe" ***st. 21***

st. 21 Vrlo mudar i taktičan način kojim apostol osigurava ono što hoće da postigne u Filimonu.

"I još nešto: spremi mi sobu, jer se nadam da ću se vašim molitvama vratiti k vama" ***st. 22***

st. 22 "spremi mi sobu" Pavle je iskreno očekivao svoje oslobođenje (Fil 1:25; 2:24) Pastoralne poslanice opisuju četvrti misijski put, dok je apostol u rimskom zatvoru na kraju svog trećeg velikog misijskog poduhvata. Opet, zanimljivo je da se Filimon vezuje za Kološane i Efesce, jer u tim poslanicama Pavle iskazuje svoju nesigurnost s obzirom na ishod svog zatočeništva. A u Filipljanima poslanici, rekli smo – koja je pisana pod kraj boravka u zatvoru – apostol očekuje slobodu. Zato, napomenu u st. 22 možemo shvatiti kao: (1) podsećanje Filimona da će uskoro videti Pavla lično; (2) poznati idiom tog vremena za gostoljubivost.

* **"vašim molitvama"** Pavle duboko veruje u moć molitve (Ef 6:18-19). Sam je živeo ono što je drugima objavljivao (*deomai* 2. Kor 5:20; 8:4; *proseuchomai* Dl 16:25; 20:36; 21:5; 22:17; 28:8; Fil 1:9; Kol 1:3,9; 4:3; 1. Sol 5:17,25; 2. Sol 1:11; 3:1; 1. Tim 2:8; *proseuch* Dl 16:13,16; Rim 1:9; 12:12; 15:30; 1. Kor 7:5; Ef 1:16; Fil 4:6; Kol 4:2,12; 1. Sol 1:2; 1. Tim 2:1; 5:5; Flm 4,22).

"Pozdravlja te Epafras koji je sa mnom zatvoreni u Isusu Hristu, (pa) Marko, Aristarh, Dimas i Luka, moji saradnici"

st. 23-24

st. 23-25 Završetak vrlo sličan završetku u Kološanima. Naime, obe poslanice imaju istovetne istorijske okolnosti i misaone kontekste.

st. 23 "Epafras" Osnivač tri novozavetne zajednice u Kolosima, Ierapolju i Laodikiji (4:12-13; Flm 23). Najverovatnije se obratio tokom velikog duhovnog probuđenja u Efesu (Dl 19:10). Puno ime mu je Epafroditus, očigledno izvedenog iz imena čuvene boginje Epafrodite. Postoji još jedna osoba istog imena, pomenuta u Fil 2:25; 4:18, ali iz drugog kraja.

st. 24 “Marko” Znamo ga još i kao Jovan-Marka. Misli se da je upravo njegov dom pružio Isusu i učenicima čuvenu gornju sobu za poslednju Pashu (Dl 12:12). Bio je Varnavin rođak. Zapisao je drugo kanonsko evanđelje prema diktatu apostola Petra (1. Pet 5:13). Zbog njega su Pavle i Varnava došli do sukoba u mišljenjima oko misije (Dl 12:25; 13:5; 15:36-39). Pavle ga je ipak kasnije prihvatio za bliskog saradnika (2. Tim 4:11).

Dimas” Još jedan član apostolovog tima. Pominje se pored Epafrasa, Luke, Aristarha i Marka u Kol 4:10-12. A tu je i spomen u 2. Tim 4:9. Ipak, čitamo kako je Dimas napustio Pavla, “jer je zavoleo ovaj svet”. Od nekoliko saradnika, Pavlu je najverniji bio lekar Luka. Drugi su, poput Jovan-Marka posustajali pod naporima misije, ali su i sazrevali i stasavali. Ipak, bilo je i takvih koji su trajno odustajali. Ne znamo zašto se to desilo Dimasu.

“Luka” Najodaniji apostolov saradnik, lekar i vrlo učen čovek (Kol 4:14; 2. Tim 4:11). Pratio je Pavla na mnogim putovanjima, kažu nam Dela apostolska. Zato stalno u toj uzbudljivoj NZ knjizi čitamo ono poznato “mi” (Dl 16:11,16; 20:6,7,13; 21:1,5, 7,10,12,15,17,25; 27:1,18,26,27). Možda je on čovek iz “Makedonske vizije”, prema Dl 16:9?

“Blagodat Gospoda Isusa Hrista s vašim duhom”

st. 25 Klasičan Pavlov završni blagoslov. Izraz “s vašim duhom” je dobar primer malog “d” u imenici “duh”, tj. preciznog oslovljavanja čovekovog duha (Dl 7:59; 2. Tim 4:22). Dakle, ne radi se o Bogu Duhu Svetom (Gal 6:18; Fil 4:23). Naravno, čovekov duh može da se osnaži jedino u Božijem Duhu, i na to apostol svakako misli.

Predlozi za razgovor

Rekli smo da je ovaj udžbenik tek vodič u tumačenju. Svako od nas je za sebe odgovoran za svoje tumačenje Pisma. Svako treba da sluša svoje unutrašnje vođstvo. Seti se: Ti, Pismo i Duh Sveti. Nikada ne odustaj od ovoga.

I ova pitanja su osmišljena da bi ti pomogla u sažimanju glavnih misli ovog odeljka. Dakle, da u njima nađeš izazov, a ne konačne odgovore.

1. U kakvim prostorima su se okupljale prve hrišćanske zajednice?
2. Kome je ova poslanica napisana?
3. Na koji način ovo pismo ističe apostolovo pastirsko srce?
4. Kako se u ovoj kratkoj poslanici tretira robovlasništvo?
5. Zbog čega iznenađuje st. 22?
6. Zašto je u st. 23 imenica "duh" napisana malim slovom?

Uvod u poslanicu Filipljanima

Osnovne napomene

A. Ovo je jedna od najneformalnijih Pavlovih poslanica. Apostol ne oseća potrebu da posebno ističe Filipljanima svoje apostolstvo. Pismo je prepuno jasnih iskaza njegove ljubavi prema njima. Kao retko kome, Pavle je baš njima dozvolio da ga pomažu novčano (1:5,7; 4:15). A to je bio izuzetak u njegovoj službi, nipošto pravilo.

B. Pavle je utamničan, ali skoro dvadeset puta govori o radosti (imenice i glagoli)! Njegov unutrašnji mir i nada nisu zavisili od spoljašnjih okolnosti.

C. Filipljani su ipak imali problema sa jednim lažnim učenjem (3:2, 18-19). Izgleda da je reč o krivovercima koji su zavodili i Galate – Judaistima. Zahtevali su od svih čovek prvo postane Jevrejin pa tek onda hrišćanin.

D. U ovom pismu imamo primer predivne starohrišćanske himne, doktrinalnog kreda a možda i liturgijske poeme (2:6-11). U svakom slučaju reč je o najuzvišenijoj hristologiji u celom NZ
(Jn 1:1-14; Kol 1:13-20; Jev 1:2-3). U ovoj doksologiji Pavle uzima primer Hristovog samoponiženja kao model koji svaki vernik treba da sledi (2:1-5). Tako da u tom kontekst naglasak nije toliko na doktirni koliko na etici.

E. Pismo ima 104 stiha a Isusovo ime i titule se javljaju 51 put. Nema sumnje ko je središte apostolovog srca, uma i teologije.

Filipi i Makedonija

A. Grad Filipi

1. Filip II Makedonski – otac svog čuvenijeg sina Aleksndra - je 356. god. pre Hrista osvojio, ali i proširio ovaj grad. Zna se da se naselje prvobitno zvalo Krenides i da su ga osnovali drevni Tračani. Filipi su oduvek bili važni, jer su onovani na terenu bogatom rudom zlata.

2. U boju kod Pidne, 168 god., ceo region je pripao Rimskoj imperiji, te kasnije postao jedna tetrargija provincije Makedonije.
3. 42. god., na oim su područjima Brut i Kasius (borci za republičko uređenje imperije) izgubili svoju ključnu bitku protiv Antonija i Oktavijana (boraca za monarhiju). U znak pobede, Oktavije je mnogo toga u ovom području dao kao nagradu svoji ratnim veteranima.
4. Kada je 31. god. Oktavijan porazio Aktijuma, sve pristalice gubitničke strane su doživotno prognane u filipske krajeve.
5. Te iste godine Filipi postaju rimska kolonija (Dl 16:12). Tako su stanovnici grada dobili prestižni status rimljana. Govorio se latinski i grad je u mnog čemu podsećao na mali Rim. Stajao je na Ignatijevom putu, žili kucavici koja je povezivala istok i zapad. Posebne pogodnosti rimskog građanstva su bile:
   a) oslobođenje od zemljišnog poreza
   b) zemljišno kupoprodajno pravo
   c) uživanje svih civilnih zakonskih prava i zaštite
   d) gradske vlasti

B. Dolazak evanđelja u Filipe
1. Pavle je na svom drugom misijskom putu odlučio da krene na sever, put Azije (Bitanija, današnja Turska). Ali, tada je dobio viziju (možda je to bio Luka) u kojoj je pozvan u Makedoniju (severna Grčka) da “dođe i pomogne” (Dl 16:6-10). I to je bio iskorak evanđelja na tlo Evrope.
2. Pavlovi saradnici
   a) Sila (Silnavus)

Sila je bio jedan od vođa jerusalimske crkve i prorok koji je došao na Varnavino mesto (Dl 15:15:22,32; 36-41).
Sila i Pavle su zajedno uhvaćeni i bačeni u filipski zatvor (Dl 16:16-26).
Pavle ga je uvek zvao Silvan (2. Kor 1:19; 1. Sol 1:1; 2. Sol 1:1).
Moguće je da je, poput Jovan-Marka, Sila kasnije postao saputnik i saradnik apostola Petra (1. Pet 5:12).

b) Timotej

Obraćenik prvog Pavlovog misijskog puta (Dl 16:1-2; 2. Tim 1:5; 3:15).
Baka i majka su mu Jevrejke a otac Grk (Dl 16:1; 2. Tim 1:5).
Bio je veoma hvaljen od vođa svog kraja (Dl 16:2), te ga je apostol uzeo kao saradnika (1. Tim 4:14; 2. Tim 1:6). U tome je zamenio Jovan-Marka (Dl 13:13).
Pavle ga je obrezao zbog bolje prihvaćenosti kod Jevreja (Dl 16:3).
Postao je Pavlov predstavnik najvišeg poverenja
(Fil 2:19-22; 1. Kor 4:17; 3:2,6; 2. Kor 1:1,19).

c) Luka

Najverovatniji autor trećeg istoimenog kanonskog evanđelja i knjige Dela apostolska.
Bio je grk po poreklu i lekar po zanimanju (Kol 4:14). Neki tumači smatraju da "lekar" označava samo njegovo visoko obrazovanje a ne strogo i samu struku. I to je tačno. Naime, učeni ljudi tog doba su bili svestrani. I Isus nekoliko puta govori o lekarima (Mt 9:12; Mk 2:17; 5:26; Lk 4:23; 5:31).
Skoro uvek je putovao sa Pavlom (Dl 16:10-17; 20:5-15; 21:1-18; 27:1-28:16; Kol 4:14; 2. Tim 4:11; Flm 24)
Inače, zanimljivo je da stalno prisutnog "mi", iz Dela, nema više nakon posete Filipima. F.F Brus misli da je Pavle tu ostao da bi pomogao novoj grupi vernika i da bi odatle sakupljao pomoć vernika grčkog porekla za vernike u Jerusalimu i Judeji.
Svakako da je Luka bio i Pavlov lekar. Čitamo o apostolovim zdravstvenim problemima kod obraćenja (Dl 9:3,9), i tokom službe
(2. Kor 4:7-12; 6:4-10; 11:23-29). Imao je i posebne slabosti (2. Kor 12:1-10).

3. Pavle je na trećem putu svog misionarenja ponovo posetio Filipe (Dl 20:1-3,6). Tamo su ga već čekali Sila i Tomotej, koje je sam posalo ranije (Dl 10:19-24; Fil 2:19-24).

C. Filipi kao rimska kolonija (Dl 16:12)

1. Pavle pominje u svojim govorima statusom ovog grada.
   "pretorijanska garda" 1:13
   "građanstvo" 3:20 (Dl 16:22-34, 35-40)

"cezarev dvor" (4:22)

2. Grad su naseljavali i penzionisani i prograni rimski vojnici i oficiri. U mnogo čemu Filipi su bili "mali Rim". Moda prestonice se u mnogo čemu ogledala u gradskom životu (Dl 26:21).

3. I Pavle (Dl 22:25; 26:32) i Sila (Dl 16:37) su imali pravo rimskog građanstva i sve što je to pravo podrazumevalo.

D. provincija Makedonija

1. U makedonskoj regiji žene su imale više slobode i prava nego bilo gde u Rimskom carstvu.

2. To vidimo po:

Lidiji, poslovnoj ženi (Dl 16:14)
ženama, saradnicama u misiji (4:2-3)
nekoliko vodećih žena u Solunu (Dl 17:4)

Pisac

A. Poslanica se oduvek pripisaivala apostolu Pavlu. Za menice "ja" i "moje" pojavljuju se 51 put.

B. Poslanicu spominju i citiraju najraniji teolozi:
Klement Rimski u "1. Klementovoj Korinćanima", pisanoj oko 95. god.
Ignacije, oko 110. god.
Polikarp, učenik Jovana Bogoslova, u svom pismu Filipljanima, takođe oko 110. god.
Jeretik Markion oko 170. god. piše svoj prolog u Pavlovoj poslanici Filipljaniam.
Irinej, oko 180. god.
Klement Aleksandrijski, oko 190. god.
Tertulijan Kartagijski, oko 210. god.

C. To što se I Timotej u 1:1 spominje uz Pavla, ne znači da je autor, već prisutni i predani saradnik. Moguće je da je po potrebi bio i apostolov pisar.

Vreme pisanja

A. Poslanica je nastala ta vreme apostolovog utamničenja (2. Kor 11:23). Moguće lokacije:

1. Filipi, Dl 16:23-40
2. Efes, 1. Kor 15:32; 2. Kor 1:8
3. Jerusalim/Kesarija, Dl 21:32-33:30
4. Rim, Dl 28:30 (Markionov prolog Filipljanima)

B. Većina tumača misli da je rimsko zatočeništvo vrene nastanka poslanice, posebno prema kontesktu knjige Dela apostolskih. Najverovatnije početkom 60-ih god.

C. Pismo se ubraja u skup tzv. "Zatvorskih poslanica" (Kološanima, Efescima, Filimonu, Filipljanima). Smatra se da su ova pisma napisana u kratkom periodu, te da ih je poneo Epafras u maloazijsko područje tih crkava (Kol 4:7; Ef 6:21). Među svim pomenutim pismima, ovo odiše drugačijim tonom. Naime, Pavle očekuje svoje oslobođenje (1:17-26) i raduje se što će obići tamošnju zajednicu (2:24). No, u periodu svog zatočeništvo Pavle je: (1) preneo evanđelje pretorijanskoj gardi (1:13; Dl 28:16) i slugama (4:22); čuo u više navrata vesti iz Gilipa, vesti koje su doneli glasnici crkve.

Svrha pisma

A. Apostol želi da iskaže svoju veliku zahvalnost za novčanu pomoć, kao i za Epafrodita koga je crkva poslala (1:3-11; 2:19-30; 4:10-20). Pavlu je stalo da objasni vernicima zašto se Epafrodit vraća, a on je još uvek u zatvoru.

B. Pavle hoće da ohrabri Filipljane usprkos svojih okolnosti. Evanđelje se ne može vezati. On jeste okovan, ali Dobra vest nije!

C. Filipljani se moraju suočiti sa lažnim učiteljima koji ni njih nisu zaobišli. Reč je o grupi sličnoj Judaistima iz poslanice Galatima. Oni su od svih zahtevali da prvo postanu Jevreji, pa tek onda mogu da prihvate hrišćanstvo (Dl 15).

Ipak, popis greha iz 3:19 odgovara gnosticima, više nego Judaistima. Utoliko je tačno prepoznavanje o kojoj grupi krivoveraca je reč otežano.

Moguće je i da su se neki od vernika vratili svom pređašnjem, paganskom načinu života.

D. Apostol posebno želi da ohrabri vernike usprkos svih nedaća koje ih sustižu. Njegova radost nije zavisila od neslavnih zatvorskih uslova, već od vere u Hrista. Tako tema radosti dotiče problem stoičkog učenja o rezignaciji – preziru. Radost hrišćana traje usprkos stalnih nevolja. Pavle se u pismu poslužio sa nekoliko metafora da bi oslikao ovu napetost hrišćanskog života:

1. atletika (3:12,14; 4:3)
2. vojska (1:7,12,15,16,17,22,28,30)
3. novac (3:7,8; 4:15,17,18)

Skica poslanice

A. Teško je skicirati pismo po bilo kojem sistemu, jer je reč o neformalnom štivu šrešunom ličnih nota. Apostol piše prijateljima i saradnicima. Njegovo srce isijava mnogim mislima pre nego razum uspe da ih dovede u neki red. Poslanice je predivan primer Pavlovog srca za službu paganskim narodima. On se "raduje" u Hristu, raduje se u svim okolnostima i u službi evanđelja!

B. Literalno jedinstvo

1. Tipičan Pavlov uvod, 1:1-2
   a) pozdravi
      od Pavla (i Timoteja) ,1:1
      svetima u Filipima (zajedno sa episkopima i đakonima), 1:1
      tipična Pavlova molitva, 1:2
   b) molitva, 1:3-11
      zbog zajedništva u evanđelju, 1:5
      zbog pomaganja službe, 1:7
      Pavlov zahtev za:
      izobilnu ljubav, 1:9
      izobilno znanje, 1:9
      izobilno prosuđivanje, 1:9
      puninu svetosti, 1:10

2. Pavlova briga za njih, njihova briga za njega, 1:12-26
   - a) Bog je upotrebio vreme zatočeništva ua širenje evanđelja:
     - pretorijanskoj gardi, 1:13
     - nekima sa cezarevog dvora, 1:13; 4:22
     - Pavlovo zatočeništvo je osnažilo evangelizaciju, 1:14-18
   - b) Pavlovo uverenja da će biti oslobođen zbog:
     - njihovih molitava, 1:19
     - Svetog Duha, 1:19
   - c) Pavlovo uverenje bilo po oslobađanju, bilo po smrti, 1:20-26
3. Pavlovo ohrabrenje, 1:27-2:18
   - a) jedinstvo u hristolikosti usprkos progona, 1:27-30
   - b) život u Hristovoj nesebičnosti, 2:1-4
   - c) Hrist kao primer, 2:5-11
   - d) život u miru i Hristovom jedinstvu, 2:12-18
4. Apostolov plan za Filipe, 2:19-30
   - a) poslati Timoteja, 2:19-24
   - b) vratiti Epafrotita, 2:25-30
5. Ostati čvrst pred krivovercima, 1:27; 4:1
   - a) “psi”, lažno obrezanje, Judaisti (Dl 15, Galatima), 3:1-4
   - b) Pavlovo jevrejsko nasleđe:
     - u svetlu lažnih učitelja, 3:5-6
     - u Hristovom svetlu, 3:7-16
   - c) Pavlovo žaljenje, 3:17-21
6. Apostol ponavlja svoju želju:
   - a) za jedinstvom, 4:1-3
   - b) hristolikim karakterom, 4:4-9
7. Pavle ponavlja svoju zahvalnost zbog pomoći:
   - a) kroz sadašnje darove, 4:10-14
   - b) kroz pređašnje darove, 4:15-20
8. Prepoznatljiv apostolov završetak, 4:21-23

Prvi krug čitanja

Ovo je tek vodič u tumačenju. Dakle, sami ste odgovorni za sopstveno tumačenje Pisma. Činite to u svetlu objave koju imate. Vi, Sveto pismo i Duh Sveti – vi ste najvažniji u tumačenju. Ne morate sve da prepustite drugome.

Zato, pročitajte željeni tekst odjednom. Odredite mu glavnu temu i iskažite je svojim rečima.

1. Tema čitavog odeljka ili biblijske knjige
2. Vrsta literature – žanr

Drugi krug čitanja

Rekli smo da je ovaj uxbenik tek vaš vodič. Niko ne sme odlučiti umesto vas. Ne prepustite drugima ono što vi i Duh već imate u Pismu.

Zato, još jednom pročitajte željeni odeljak. Skicirajte glavne pojmove i iskažite ih u jednoj rečenici.

1. tema prve literalne celine
2. tema druge literalne celine
3. tema treće literalne celine
4. tema četvrte literalne celine

Filipljanima 1

Podela poglavlja prema revidiranom prevodu dr. Dimitrija Stefanovića[3]
Uvod
1:1-11
Apostol položaj i evanđelje
1:12-26
Poziv na jedinstvo i srdačnu predanost
1:27-30

Treći krug čitanja (vidi uvodne napomene)
Prema izvornim piščevim namerama

Ovaj komentar je tek vodič u vašem proučavanju Pisma. To znači da ste za svoje tumačenje sami odgovorni. Svako od nas treba to da radi u svetlu objave koja mu je data. Tu ste vi, Sveto pismo i Sveti Duh – najvažniji u tumačenju. Ne prepuštajte sve drugim tumačima.

Čitajte ovo poglavlje u njegovom kontekstu. Uočite o čemu je reč. Pokušajte sami da sačinite svoju skicu ovog prvog poglavlja. Tek onda to svoje uporedite sa prevodima Biblije koju posedujete. Podele na poglavlja i manje celine nisu deo nadahnutog teksta, ali nam pomažu da

---

3
Makar da podele poglavlja nisu deo nadahnutosti teksta, one su ključ ispravnog shvatanja izvornih piščevih namera. Svi se moderni prevodi služe takvim podelama. Zato svako poglavlje ima svoju glavnu temu, glavnu istinu. Istina, razni prevodi imaju različite pristupe. Kada pročitate ovu kratku poslanicu, uporedite neki od ovakvih prevoda sa svojim razmišljanjem.

Ne zaboravite: važno je da pre svega sami iščitavate željeni tekst i prepoznate o čemu je reč. Tek tada posegnite za poznatim prevodima. Samo kad nam je jasno šta je prbovobitno nadahnuti autor želeo, možemo da kažemo da ispravno tumačimo tekst Pisma. Ne zaboravimo da je samo on, nadahnuti pisac vođen Duhom, i mi nemamo pravo da sebi prilagođavamo njegove reči. Naša je odgovornost da ono što pravilno protumačimo pravilno i primenimo u svakodnevici.

dokučimo izvorne piščeve naume, a to je suština svakog dobrog tumačenja. Neka svaki odeljak govori o jednom jedinom subjektu.

1. Prvi odeljak
2. Drugi odeljak
3. Treći odeljak

Skica poslanice

A. Prva dva stiha su opšti uvod u celo pismo. Lako se uočava Pavlov stil, s tim da izostaje pozivanje na apostolsko poslanje. No, kako su Pavle i Filipljani imali predivan odnos, ne čudi taj izuzetak. Crkva je s vremena na vreme slala novčanu pomoć Pavlu (1:5,7; 4:15). Inače, Pavle je još jedino od Solunjana prihvatao takav dar (2. Kor 11:9).

B. Pisma onog doba su obično započinjala molitvom zahvalnosti. Tako je odeljak st. 3-8 Pavlova zahvalnost za filipsku zajednicu. Zahvalnost je bitni deo istine hrišćanstva, ali i smer cele ove poslanice.

C. Pismo ima neobično veliki broj složenica koje počinju predlogom "*syn*" – "zajedno, sa":

1. 1:7; 4:14 *syn* + zajedništvo (*koinonia*, isti koren 1:5; 2:1; 3:10; 4:14,16).
2. 1:27 *syn* + borba (*atheo* u 4:3 kao lično ime)
3. 2:2 *syn* + duša (*psuche,* isto kao i 1:27)
4. 2:17-18 *syn* + radost (*chairo*)
5. 2:25; 4:3 *syn* + radnik (*ergon*, Rim 16:3,9,21; 2. Kor 1:24)
6. 2:25 *syn* + vojnik (*straitiole*, Flm 2)
7. 3:10 *syn* + oblikovan (*morphe*)
8. 3:17 *syn* + primer (*animeomai*, isto u 1. Kor 4:16)

D. U st. 9-11 čitamo Pavlovu molitvu za duhovni rast vernika i zrelost čitave zajednice. Naglasak je na hristolikom životu, dok odeljak st. 3-8 naglašava stanje vernika u Hristu. Dakle, dva poznata elementa spasenja: opravdanje i posvećenje (pozicija i progresija).

E. Na nekoliko načina Pavle iskazuje svoju nadu u skoro oslobađanje iz zatvora, st. 17-26:

1. "spasenje", u smislu "otpuštanja", st. 19

2. uslovna rečenica, st. 22, koja podrazumeva potvrdan odgovor
3. lično uverenje, st. 25
4. višeznačna izjava

Tumačenje reči i izraza

"Pavle i Timotej, sluge Hrista Isusa, svima svetima u Isusu Hristu koji su u Filipima, s episkopima i đakonima:

blagodat vam i mir od Boga, našeg Oca, i Gospoda Isusa Hrista"

Fil 1:1-2

1:1 Pavle je grčko ime. Osnovno značenje mu je "mali". Nekoliko je teorija o nastanku ovog imena: (1) nadimak koji oslikava nečiji rast, visinu. Odgovara tradiciji drugog veka koja tvrdi da je apostol bio baš takav – nizak, debeo i ćelav, kosmatih obrva i buljavih očiju. Opis potiče iz apokrifne knjige pomenutog doba, poznate kao "Pavle i Tekla"; (2) ime koje je odraz apostolovog samoshvatanja (1. Kor 15:9; Ef 3:8; 1Tim 1:15). Sam sebe naziva "najmanjim od svih svetih" zbog toga što je progonio crkvu (Dl 9:1-2). Odatle je vrlo moguć njegov osećaj za ličnu nedostojnost, "malenkost". Sa druge strane, u poslanici Galatima srećemo snažni naglasak na istovetnosti njegovog apostolstva sa apostolstvom jerusalimskih starešina, sa Dvanaestoricom. I taj opis je apostolu netipičan (2. Kor 11:5; 12:11; 15:10); (3) većina Jevreja koji su rođeni izvan svoje zemlje su imala dva imena – jevrejsko i grčko. U apostolovom slučaju to su imena Savle (Saul) i Pavle.

Timotej" Ime koje znači "uzdignut od Boga". Timotej je obraćenik prvog apostolovog misijskog puta u Devri i Listi (Dl 16:1). Pavle ga je pozvao u svoj mali tim saradnika na drugom misijskom putu, verovatno umesto Jovan-Marka (Dl 15:36-41). Majka mu je bila Jevrejka a otac Grk (Dl 16:1; 2. Tim 1:5). Pavle ga je obrezao radi službe među Jevrejima (Dl 16:3). Timotej je postao možda najverniji apostolov saradnik, učenik i saputnik (Dl 16:1-17:14; 18:5-19:22; 20:4; Rim 16:21; 1. Kor 4:17; 16:10; 2. Kor 1:1, 19; Fil 1:2; 2:19; Gal 1:1; Flm 4; 1. i 2. Timoteju). Pavle ga šalje u Filipe da pomogne tamošnjim hrišćanima (Dl 19:22; Fil 2:19-24).

"sluge" Titula koju srećemo kao: (1) iskaz poštovanja u odnosu prema Bogu (Mojsije: 2. Mojs 14:31; Jošua: Sud 2:8, proroci: Ezra 9:11; Jer 7:25; Dan 9:6; Am 3:7, kraljevi: Ps 78:70); (2) naglasak Hristovog gospodstva *(kurios)*; vernici su Božije sluge *(doulos)*.

"svima svetima" Doslovno "svecima" *(hagioi)*, onima koji su izdvojeni za posebnu službu Bogu. To ne znači da je moguć bezgrešan život, već ističe naše stanje u Hristu (poziciona svetost). U NZ je imenica uvek u množini. Osim na jednom mestu, i to baš u ovom pismu (4:21), ali i tada se iz iz konteksta naslućuje plural. Biti spasen znači biti deo celovite porodice. Pojam je poznat još iz SZ, kada se sav Izrael gledao kao Božiji narod (2. Mojs 13:5; 19:5-6; 5. Mojs 7:6; 1Pet 2:9; Otk 1:6). Ne čudi isti koren NZ i SZ pojma "svet", s obrzirom na naše stanje u Hristu. Vernici su pozvani ne samo na spasenje, već i na svakodnevno posvećenje. Predodređeni smo za svetost (*hagiasmos,* Ef 1:4), ne samo za nebo. Pozvani smo da služimo a ne da nam se služi. Vidi posebnu temu: "Sveci" Kol 1:2

"u Isusu Hristu" Tipičan NZ lokativ. Njime apostol rado opisuje položaj vernika. Sam Isus je područje našeg života (Dl 17:28). Teološka paralela kod apostol Jovana je "ostanite u njemu" (Jn 15).

Ovaj padež uvek ističe blisko zajedništvo sa Hristom. On naglašava teološku poziciju, objektivno stanje našeg subjektivnog doživljaja (Rim 3:24; 4:17; 8:39; 15:17; 1. Kor 1:2; Gal 2:17; Ef 1:4,7; Fil 1:13; 2:1,5; 4:7,13). U pojedinim odeljcima izraz "u Hristu" je sinonim izrazu "u crkvi" (Rim 12:5; 1. Kor 4:15; Gal 1:22; 3:28; Ef 3:6; Kol 1:2). Dobar primer ovog "Pavlovog lokativa" je u Ef 1:3-14: (1) "u Hristu" st. 3,10, 12; (2) "u njemu" st. 4,7,10,13; (3) "u ljubljenome", st. 6.

"u Filipima" Moćna i poznata kolonija Rimskog carstva (vidi Uvod).

"episkopima" Titule (1) "pastor"; (2) "starešina"; (3) "biskup"; (4) "episkop" – "nadglednik" su različiti nazivi jedne službe u crkvi (Dl 20:17,28; Tit 1:5,7). "Episkop" ima pozadinu u grčkom građanskom životu, a "starešine" – "*presbuteros*" u jevrejskom. Takođe, pojam "nadglednika" srećemo u strogim jevrejskim zajednicama kraj Mrtvog mora *(mebaqqerim)* (1QS 6:11,20) . Ove titule imamo i u množini, u Dl 20:17; Ef 4:21. Crkva u Filipima je imala nekoliko

tipova vođa. Neki prepisi, svesni sličnosti, pokušavaju varijacijama da načine razliku, tu u 1:1.

“đakonima” Reč se koristila i za kućnog slugu (*diakonoi*). Doslovno značenje je: “podignuti prašinu čisteći”. Isus je sebe nazivao slugom – đakonom (Mk 10:43-45). Apostoli su đakoni (Dl 1:17). Đakonstvo je duhovni dar (1. Kor 12:5). Ovaj se tekst uzima kao dokaz starešinske i đakonske službe u crkvi. U 1. Tim 3:11 se spominju i starije žene, udovice, i njihova uloga. Tek, pojam se od uobičajenog vrlo brzo pretvorio u formalan i zvaničan naziv službe (1. Klementova 42; Ignacijevo pismo Smirni 8:1). Ignacije Antiohijski (II vek) je započeo tradiciju titule “biskup” (nadglednik), kao službe koja je nad svim drugim u crkvi.

Ali, NZ ravnopravno govori o sva tri modela upravljanja: (1) episkopalni (apostoli); (2) prezbiterijanski (starešine); (3) kongregacioni (zajednica). Sve ih vidimo na Prvom apostolskom saboru, u Dl 15. A to znači da oblik upravljanja nije toliko važan koliko duhovnost onih koji upravljaju (1. Tim 3:1-13)! Moć i vlast se tako lako preobraze od sluge u tiranina.

1:2 “blagodat vam” “*Haris*” je vrlo sličan uvodnom “*pozdrav*” – “*charein*” (Jak 1:1). Pavle voli da uobičajeno učini hrišćanski posebnim. Upravo to i čini sa tipičnim započinjanjem pisama. Takođe, rekli smo da je značajno što Pavle Proušta svoje klasično pozivanje na apostolstvo. Upravo je to slučaj u većini njegovih poslanica (Rimljanima; 1. i 2. Korinćanima; Galatima; Efescima; Kološanima; 1. i 2. Timoteju i Titu). Jednom rečju, Pavle je imao dubok odnos sa ovom crkvom.

“mir” Pozadina reči je još u jevrejskom “šalom”. Jer, ako su obraćenici ove zajednice iz obe pozadine – jevrejske i grčke – onda Pavle svesno spaja oba pozdrava u jedan. Neki tumači vide dublji smisao u isticanju milosti pre mira. U teološkom smislu to je tačno, ali konteskt je ovde vrlo jasan: ovo je tek uvodni pozdrav, ne doktrinarna izjava.

“od Boga, našeg Oca” Isus je pozvao sve svoje sledbenike da Boga oslovljavaju ocem – imenom najbliskijeg porodničnog odnosa (Mt 6:9). Ovo je radikalno drugačiji pogled na Boga (Os 11). Naime, pojam Boga u sebi nosi onostranost, dok “otac” oslikava najbližu moguću porodičnu bliskost.

“Gospoda Isusa Hrista” Puni naziv koji ističe Hristovo božanstvo (Gospod = Jahve) i čoveštvo (zemaljsko ime). On je Mesija – Pomazanik. No, to se posebno vidi iz gramatičke veza sa “Bogom, našim ocem” – jedan je predlog za obojicu! Na taj način pisac ističe Isusovo božanstvo i jedinstvo sa Ocem. Bog je jedan ali i trojičan – objavljen u tri lica.

“Zahvaljujem mome Bogu kad god vas se setim i uvek, u svakoj svojoj molitvi molim se za sve vas s radošću, Zato što ste postali zajedničari u evanđelju još od prvog dana pa do danas, uzdajući se u to, da će onaj koji je počeo dobro delo u vama, i da ga dovrši do dana Isusa Hrista.

Ispravno je da ovo mislim za sve vas, jer vas imamu srcu, u okovima i u odbrani i potvrđivanju evanđelja, svi ste vi saučesnici sa mnom u blagodati. Jer Bog mi je svedok koliko čeznem za svima vama s ljubavlju Hrista Isusa. Za ovo se molim Bogu: da vaša ljubav sve više napreduje u spoznaji i prosuđivanju, da možete da birate ono što je najbolje, da bi za Dan Hristov bili čisti i bez krivice, ispunjeni plodom pravednosti kroz Isusa Hrista, na slavu i hvalu Bogu”

st. 3-11

1:3 “Zahvaljujem mome Bogu kad god vas se setim” Apostolovo sećanje može da se tiče: (1) novčanog dara Filipljana. Grčki predlog “*epi*” je čest kod opisivanja zahvalnosti; (2) čestih Pavlovih prisećanja, tipičnih u njegovim prisećanjima (Rim 1:8-9; Ef 1:16; 1. Sol 3:6; Flm 4).

1:4 “i uvek, u svakoj svojoj molitvi” Kazali smo da je radost uočljiva tema čitavog pisma *(chara,* 1:4, 25; 2:2, 29; 4:1); “radost” (*chairo,* 1:18; 2:17, 18, 28; 3:1; 4:4 dva puta, 10) “radovati se sa” (*synchairo* 2:17, 18). To je posebno uočljivo ako imamo na umu da je, pišući sve ovo Pavle bio u zatvoru, ne očekujući ništa drugo sem smrtne presude.

* **“za sve vas”** “Sve”, “uvek”, “svaki” i slične reči su takođe tipične za ovo pismo (1:3,4,7,8,25; 2:17; 4:4, 5, 6, 8, 13,21). Istorijski i teološki ovo može da se tiče podela koje su izazvali lažni učitelji grčke misli i jevrejski ekskluzivisti. 13,21).

1:5 “zajedničari u evanđelju” Koncept “*koinonia*” znači; (1) “pridružiti se”; (2) “zajedništvo u “; (3) idiom za davanje novca

(Fil 4:15; Rim 12:13; 15:26; 2. Kor 9:13; Gal 6:6; 1. Tim 6:18). Ne zaboravimo da je ova crkva, kao retko koja, novčano pomagala apostolovu službu (1:7; 4:10,14-18).

"još od prvog dana pa do danas" Misli se na događaje opisane u Dl 16:12-40. Tako da se zajedništvo, pomenuto u prethodnoj misli izgleda, ipak, tiče Propovedanja evanđelja, pre nego finansiranja tih misijskih puteva.

1:6 "uzdajući se" Perfekt particip glagola "nagovarati, ubeđivati". Ovde ima ličnu notu i oslikava pojedinačnu sigurnost. Bog se imenom ne spominje *(Theos)*, ali se podrazumeva (Rim 8:11; Gal 1:6,15; 1. Sol 5:24).

"da će onaj koji je počeo dobro delo u vama" Aorist particip. Naglašeno je učešće subjekta u trajnoj glagolskoj radnji. U teološkom smislu ovo odgovara Božjoj inicijalnoj ljubavi kojoj je dana čovekova vera. Inače sama izjava može da se tiče: (1) početka filipske crkve; (2) početka zajedništva vernika i apostola u širenju evanđelja; (3) samog početka njihovog spasenja.

"i da ga dovrši" Apostol sada koristi aktivno buduće vreme. Ono je znak nečega što će se svakako desiti. Ne treba da zaboravimo napetost – "da, ali ne još" – u kojoj živimo. Već sada imamo nebesko građanstvo, ali Carstvo nas čeka tek sutra. Živimo u preklapanju dve proročke ere vremena, s obzirom na Jevrejski narod. Novo doba je stiglo (Vitlejem – Pedesetnica) ali staro još uvek traje. Još uvek u svekolikoj tvorevini vlada zakon pada u greh.

"do dana Isusa Hrista" Ovo je još jedna odlika uvoda Pavlovih poslanica – Isus ponovo dolazi! (1. Kor1:7,8; 2. Kor 1:10; Kol 1:5; 1. Sol 1:10; 2. Sol 1:4). Isti eshatološki osvrt imamo i u 1:6,10; 2:16.

Apostol na nekoliko načina iskazuje ovo svoje duboko presvedočenje o blizini Gospodnjeg povratka: (1) "dan našeg Gospoda Isusa Hrista" (1. Kor 1:8); (2) "dan Gospodnji" (1. Kor 5:5; 1. Sol 5:2; 2. Sol 2:2); (3) "dan Gospoda Isusa" (1. Kor 5:5; 2. Kor 1:14); (4) "dan Isusa Hrista" (Fil 1:6); (5) "Hristov dan" (Fil 1:10; 2:16); (6) "Njegov dan (Sina čovečijeg) (Lk 17:24); (7) "dan pojave Sina čovečijeg" (Lk 17:30); (8) "otkrivenje našeg Gospoda Isusa Hrista" (1. Kor 1:7); (9) "kada se pokaže Gospod Isus sa neba" (2. Sol 1:7); (10) "pred našim Gospodom Isusom kad on bude došao" (1. Sol 2:19).

Starozavetni pisci su isticali dva doba: trenutnu eru zla i doba pravednosti koje tek treba da dođe. Bog će poslati Mesiju a on će uspostaviti svoje večno carstvo. Ovaj događaj znamo kao "dan Gospodnji". S druge strane, svi novozavetni pisci taj "dan" pripisuju Hristu. Njegovo, rođenje, utelovljenje – dakle, Prvi dolazak – prorečen je u mnogim SZ odeljcima. Ali, Jevreji, koliko god da su očekivali božansku intervenciju, nisu očekivali božansku osobu. Zato govorimo o dva Mesijina dolaska. Prvi put dolazi kao Sluga koji pati, a Drugi kao sveslavni Gospod i Sudija. Ipak, ovo nije bilo otkriveno očima SZ vernika.

"onaj koji je počeo… i da ga dovrši" Zanimljivo je što su oba izraza – "počeo" i "dovrši" – tehnički izrazi žrtvenog sistema (Rim 12:1-2).

1:7 "jer vas imam u srcu" Donekle nejasan iskaz. Naime, u izvornom se može shvatiti kao Pavlova ljubav prema njima, ali i kao njihova ljubav prema Pavlu. Vidi posebnu temu: "Srce" u Kol 2:2.

"u odbrani i potvrđivanju evanđelja" Tehnički izrazi pravne odbrane. Prvi je "*apologia*" (Dl 22.1; 25:16; 2. Tim 4:16) a drugi "*bebaiosis*" (Jev 6:16; Džejms Molton i Džorž Miligan ističu značenje "legalne garancije"). Ovo može da se tiče: (1) apostolove pojave pred Neronom i rimskim visokim autoritetima; (2) njegovog propovedanja evanđelja.

"svi ste vi saučesnici sa mnom u blagodati" Složenica predloga "*syn*" i imenice "*koinonia*". Pavle istinski i živo oseća svoje zajedništvo sa Filipljanima. Pomenuli smo da ova poslanica ima izrazito mnogo složenih reči koje počinju predlogom "*syn*" – "sa, zajedno"

1. 1:7; 4:14 *syn* + zajedništvo (koinonia)
2. 1:27 *syn* + zajednički rad
3. 2:2 *syn* + duša ili um
4. 2:17-18 *syn* + radost
5. 2:25; 4:3 *syn* + saradnici
6. 2:25 *syn* + vojnici
7. 3:10 *syn* + saobličavanje
8. 3:17 *syn* + primer
9. 4:3 *syn* + saborac (lično ime)

Različite oblike imenice "*koinonia*" srećemo i u (1:5,7; 2:1; 3:10; 4:14,16). Pavle se osećao u srcu i u službi iskreno povezan sa vernicima.

1:8 "Jer Bog mi je svedok" Apostol čini zavet. Na ovaj način se iskazuje odlučnost i lična verodostojnost (Rim 1:9; 2Kor 1:23; 1Sol 2:5, 10).

"koliko čeznem za svima vama" Pavle ume da iskaže svoja najdublja prijateljska osećanja (Fil 4:1; Rim 1:11; 1. Sol 3:6; 2. Tim 1:4).

"s ljubavlju Hrista Isusa" Neki prevodi ostavljaju doslovnu sliku "Hristov stomak, utroba". Očigledno je reč o zakonskom pravilu žrtvovanja iznutrica (Hananci su je obavezno jeli) na hramskom žrtveniku (2. Mojs 29:13; 3. Mojs 3:3-4,10, 15; 4:8-9; 7:3-4; 8:16, 25; 9:10, 16). Svi drevni narodi su abdomen videli kao središte onoga što jesmo i osećamo (Isa 63:15; Jer 4:19). I sam Pavle tako oslikava ljubav (2:1; 2. Kor 6:12; 7:15; Fil 1:8,21; Kol 3:12; Flm 7,12,20).

1:9-11 U ovom odeljku Pavle se moli za dobro cele crkve. U st. 3-8 se usredsredio na naš položaj u Hristu, a sada ističe potrebu hristolikosti. I tu ponovo imamo dva vida našeg spasenja: pozicioni i progresivni; onaj koji nam je legalno dat i onaj kome na delu treba da težimo. U teologiji se to još zove forenzičko opravdanje i progresivno posvećenje. Inače, ovaj odeljak je jedna rečnica u izvornom grčkom.

Posebna tema: Istrajnost

Nimalo nije lako našom zapadnjačkom dijalektikom objasniti biblijsko učenje o hrišćanskom životu. Posebno kada pokušavamo da sistematizujemo očigledne paradokse i prividne isključivosti. Zato imamo sklonost da se priklonimo jednoj strani istine, na račun odbacivanja ili zanemarivanja one druge.

1. Da li je spasenje jednokratni događaj, svršeni čin pouzdanja u Hrista ili je reč o doživotnom i predanom učeništvu?
2. Da li je spasenje delo milosti koja suvereno izabira, ili je reč o pokajanju i veri kao našem odgovoru na božanski poziv?
3. Da li je jednom primljeno spasenje nemoguće izgubiti, ili postoji potreba trajnog istrajavanja u njemu?

Pitanje održanja, istrajavanja u spasenju je vekovno pitanje teologije. Problem nastaje prividnim sukobom nekih svetopisamskih odeljaka.

1. Tekstovi o sigurnost spasenja
   a) Isusove izjave u Jovanovom evanđelju (Jn 6:37; 10:28-29)
   b) Pavlove izjave (Rim 8:35-39; Ef 1:13; 2:5,8-9; Fil 1:6; 2:13; 2. Sol 3:3; 2. Tim 1:12; 4:18)
   c) Petrove izjave (1. Pet 1:4-5)
2. Tekstovi o potrebi za istrajnosti
   a) Isusove izjave u sinoptičkim evanđeljima (Mt 10:22; 13:1-9,24-30; 24:13; Mk 13:13)
   b) Isusove izjave u Jovanovom evanđelju (Jn 8:31; 15:4-10)
   c) Pavlove izjave (Rim 11:22; 1. Kor 15:2; 2. Kor 13:5; Gal 1:6; 3:4; 5:4; 6:9; Fil 2:12; 3:18-20; Kol 1:23; 2. Tim 3:2)
   d) Izjave pisca poslanice Jevrejima (2:1; 3:6,14; 4:14; 6:11)
   e) Jovanove izjave (1. Jn 2:6; 2. Jn 9; Otk 2:7,17,20; 3:5,12,21; 21:7)

Naše spasenje je duhovna stvarnost koja pripada središtu Božijeg srca, njegovoj ljubavi i milosrđu, dobroti Trojedinog Boga. Niko ne može da se spase bez poticaja Duha. Bog je taj koji je sve osmislio i Proisao. On traži odgovor pokajanja i vere na svoj poziv. I to trenutni i trajni odgovor. To je njegov zavetni odnos sa ljudskim rodom. A to podrazumeva privilegije i odgovornosti!

Spasenje je omogućeno svima. Isusova smrt doseže svaki naš greh i svaki atom ogrehovljene tvorevine! Bog se sam pobrinuo za put i način našeg povratka k njemu. On želi da se svi, kao njemu slična bića odazovemo Hristovom pozivu ljubavi.

Pismo oslovljava dva različita problema u ovoj sferi: (1) sigurnost kao dozvola da živimo sebično i besplodno; (2) sigurnost kao ohrabrenje onima koji stradaju u službi i ličnim gresima. No, sav problem nastaje kada pogrešni ljudi govore pogrešne stvari i grade teološke imperije na delimičnim biblijskim stihovima. Jer, nekim hrišćanima očajnički treba dobra reč o sigurnosti spasenja, dok drugi ništa manje nisu u potrebi za opomenama o predanju i izdržljivosti. U kojoj smo mi grupi?

Istorija nam kazuje da su ove bogoslovske zavrzlame uvukle Avgustina u debatu s Pelagijem, a Kalvina sa Arminijem koji je bio polu

pelagijanista). A sve se vrti oko spasenja: Da li istinski spasena osoba treba i dalje da se trudi i radi na svojoj plodonosnosti?

Kalvinisti naglašavaju biblijske tekstove o Božijoj suverenoj svemoći i našem sigurnom počivanju u njoj (Jn 10:27-30; Rim 8:31-39; 1. Jn 5:13,18; 1. Pet 1:3-5). Tu su i jaka glagolska vremena, poput perfekt pasiv participa u Ef 2:5,8.

Arminijanci, opet, ističu one stihove Pisma koji upozoravaju, pozivaju: "držite se" i sl. (Mt 10:22; 24:9-13; Mk 13:13; Jn 15:4-6; 1. Kor 15:2; Gal 6:9; Otk 2:7,11,17,26; 3:5,12,21; 21:7). Takođe, pozivaju se – s čim se ja lično ne slažem – na Jev 6 i 10, kao upozorenje protiv otpadništva. Isusove priče o sejaču (Mt 13; Mk 4) se takođe navode kao dokaz o mogućem prividu života i promene, baš kao i Jn 8:31-59. I dok se kalvinisti pozivaju na pomenutu jezičku neumitnost, arminijanci takođe tvrde kako prezent -–sadašnje vreme kazuje suprotno (1. Kor 1:18; 15:2; 2. Kor 2:15.

Sve ovo je tipičan primer nasilja u tumačenju, tzv. metoda učitavanja ("proof-texting": doslovno, dokazujem svoj stav onim što mi odgovara iz Pisma, op. prev.), nasilje unapred određenih teoloških sistema nad jasnim pravilima tumačenja. Naprosto, izabere se odgovarajuća grupa tekstova i ugradi se u doktrinarni blok, makar i da se zna da postoje tekstovi koji tome ne idu u prilog. Ovoga se, po svaku cenu, moramo čuvati. Naša zapadnjačka logika nas tera na ove sisteme a ne otkrivenje Reči. Biblija je istočnjačka knjiga. Ona nam bez uvijanja objavljuje zbunjujuće istine koje naizgled protivureče međusobno. Svejedno, kao takve ih treba živeti svakodnevno. NZ nam objavljuje da smo sigurni u svom spasenju, ali i da treba da ga istrajno živimo iz dana u dan. Hrišćasnki život je jasno prepoznatljiv čin spasenja, koji se po pokajanju i veri desio jednom i zauvek. Ali, spasenje nije gotovi proizvod (ulaznica za nebo u džepu, polisa osiguranja), već živi odnos. Ono je svakodnevni odluka i uporno učeništvo. Evo kojim glagolskim vremenima ga opisuje NZ:

aorist (završeno delo) Dl 15:11; Rim 8:24; 2. Tim 1:9; Tit 3:5
perfekt (završeno delo sa trajnim posledicama) Ef 2:5,8
prezent (trajna radnja) 1. Kor 1:18; 15:2; 2. Kor 2:15

futur (budući, ali izvesni događaji) Rim 5:8,10; 10:9; 1. Kor 3:15; Fil 1:28; 1. Sol 5:8-9; Jev 1:14; 9:28

1:9 "da vaša ljubav sve više napreduje" Prezent konjuktiv koji naglašava rast pomenute vrline (1. Sol 3:12). Ljubav je siguran znak prave vere (1. Kor 13; 1. Jn 4:7-20).

"u spoznaji i prosuđivanju" I jedno i drugo pripadaju natprirodnim vrednostima i vode u sveopštu hristolikost (Kol 1:9). Prva reč, "*epignosko*" se koristi za opis svesti o potrebi spasenja: poruka o spasenju je dobra i osoba koja je nosi je prihvaćenja. Druga reč, "*aisthesis*" naginje delotvornosti i naglašava izbor načina života (2:15). Hrišćanska zrelost podrazumeva: (1) tačno učenje (1. Jn 4:1-6); (2) lični odnos (Jn 1:12; 3:16); (3) pobožni život (1. Jn 1:7; 2:6); istrajnost (Mt 10:22; 24:11-13; Gal 6:9; Otk 2:7, 11, 17, 26; 3:5, 12, 21; 21:7).

1:10 "da možete da birate" Glagol iz oblasti metalurgije, poznat zlatarima i kovačima *(dokimazao)*. Doslovno: "topiti, pretapati", a znači "isprobavati nešto do potpune verodostojnosti" (Rim 2:18; 1. Kor 16:3; 1. Sol 2:4).

"ono što je najbolje" Doslovno: "ono što vredi, ubraja se". isti izraz imamo u Rim 2:18.

"čisti" Pojmovi "sunčeva svetlost" *(elie)* i "osuda" *(krino)*. Doslovno značenje: "isprobati na suncu", a slikovito se misli na nepomešanost: (1) iskrenost (1. Kor 5:8; 2. Kor 2:17; 2. Pet 3:1); (2) moralna čistoća (2. Kor 1:12).

"i bez krivice" "Bez mrlje", "bez spoticanja drugog" (slično u 2. Kor 8:16). U svakom slučaju, misli se na neporočnost, besprekornost (Dl 24:16; 1. Kor 10:32). Ceo koncept je ukorenjen u SZ pojam krivice" (1. Mojs 44:10; Isu 2:17; Sud 15:3). Besprekornost se nekoliko puta spominje u Filipljanima (2:15; 3:6). Svaki vernik je odgovoran za svog brata i sestru po istoj veri, kao i za svoje svedočanstvo pred onima koji ne veruju (1. Tim 3:2,7).

"za Dan Hristov" Vidi posebnu temu: "NZ pojmovi koji opisuju Hristov povratak" u Kol 3:4

1:11 "ispunjeni" Perfek pasiv particip. Pojam ispunjavanja je uvek vezan za delo Duha (Ef 5:18). On je taj koji nas uhristoličuje – što je

krajnji cilj spasenja - i deluje u svima koji sarađuju sa njim (Rim 8:28-29; 2. Kor 3:18; Gal 4:19).

"plodom pravednosti" Imenica "plod" je u jednini, kao i u Gal 5:22, gde se navodi ljubav kao rod Duha. Ovde je to "pravednost". U Pavlovim se spisima pravednost nekada odnosi na naše legalno stanje u Hristu pred Bogom (poziciono, forenzičko opravdanje), kao u Rim 8:4-8. Svakako, to podrazumeva da se unutrašnji događaj iskaže na vidljive načine (progresivno posvećenje, st. 10; Jak 3:18). Vidi posebnu temu u Ef 4:24.

"na slavu i hvalu Bogu" (Mt 5:16; Ef 1:6, 12, 14). Naš život treba u svemu da proslavlja Boga! Opravdanje vodi u posvećenje. Ko nema plod nema ni koren! Isus nas spasava od greha, ali i obnavlja u nama Božiji lik. Hrišćani su oni koji žive sve odlike Božije porodice. Vidi osvrt u Ef 1:6.

"Želim da znate, braćo, da je ono što mi se ranije dogodilo koristilo evanđelju, tako da sva careva garda i svi ostali znaju da sam ja u okovima za Hrista, i većina braće u Gospodu, uzdajući se u okove, ohrabrila se da govori Božiju reč bez straha.
Istina je da jedni iz zavisti i rivalstva, a drugi zbog dobre volje Hrista Propovedaju, ovi pak iz ljubavi, znajući da sam zatvoren zbog odbrane evanđelja, oni prvi zbog sebične ambicije objavljuju Hrista, ne s čistom namerom, misleći da će tako da mi nanesu nevolju dok sam u okovima. Šta to ima veze? Važo je samo da se na svaki način, zbog lažnih motiva ili iskreno Propoveda Hristos! I za to se radujem. A i radovaću se i dalje, …" ***Fil 1:12-18***

1:12 "Želim da znate" Iz ovog naslućujemo da je zajednica ranije poslala neka svoja pitanja apostolu (to isto su uradili i Korinćani 1Kor 7:1,25; 8:1; 12:1; 16:1) preko Epafrodita. Po njemu su poslali i svoj novčani dar za Pavlove potrebe u zatvoru (2:25).

"da je ono što mi se ranije dogodilo" Svakako se misli na njegovo hapšenje, presudu i utamničenje. Prorok Agav je, prema Dl 21,10 upravo tako nešto najavio Pavlu. Zapravo, proroštvo da će Pavle objaviti evanđelje i pred Cezarem izrečeno je još u vreme njegoog obraćenja (Dl 9:15). Sada Bog ispunjava ono što je kazao, istina na

način koji Pavle nije mogao da predvidi. Isto pravilo važi za život svakog hrišćanina, svakoga od nas. Naš život ne zavisi od dobre sreće, sudbine ili lične snalažljivosti. Bog je kadar da nešto najgore što nam se dešava, nešto sasvim neželjeno okrene svojim čudesnim putevima sebi na slavu (st. 20; Rim 8:2-29).

"koristilo evanđelju" "Napredak" vidimo i u st. 25 i 1. Tim 4:15. Dve su moguće etimološke pozadine iz kojih se apostol služi ovim pojmom: (1) Rimljani su imali inžinjerske vojne trupe koje su išle ispred redovnih snaga i – po potrebama – ravnali puteve, uklanjali prepreke sa njih; (2) Stoici su koristili razne krilatice kao iskaze mukotrpnog puta do mudrosti. I evanđelje napreduje uz mnoge teškoće. Taj napredak je vrlo praktično izražen. Naime: (1) sav dvor zna za Pavla i razlog njegovog utamničenja (st. 13); (2) Rimski hrišćani su u Pavlu imali živo svedočanstvo koje im je davalo snagu i hrabrost. Zato su i sami smelo i živeli i propovedali evanđelje.

"careva garda" Neki prevodi imaju "dvor, palata". Ništa neobično, jer se ista reč sreće u Dl 23:35. Izvorno se pojam odnosio na šatore rimskih generala *(preator)*. Tek, posle više od veka upotrebe, dobio je i administrativno značenje, kao vojni i politički centar moći (Mt 27:27; Jn 18:28,33; 19:9; Dl 23:35).

U vreme pisanja poslanice reč se odnosila i na posebnu vojnu jedinicu – Pretorijance – cezarevu gardu. Car Avgust je osnovao ovaj red, a Tiberija ih ozvaničio u Rimu: (1) svi su bili istog čina – centurioni – stotnici; (2) bili su dvostruko plaćeni; (3) imali su posebne pogodnosti; (4) bili su moćna grupacija, pa se njihov izbor da služe cezaru visoko cenio; (5) raspušteni su kao elitna formacija tek u Konstantinovo doba.

Dakle, u periodu apostolovog utamničenja, ovaj pojam je označavao skup ovih specijalaca, a ne pomenuto vojno mesto. To vidimo iz reči "i svi ostali", koje se tiču određenih lica. Ne znamo ništa više o njima, ali u svakom slučaju se radilo o legalnoj grupi cezarovih predstavnika vlasti, zvaničnika uključenih u Pavlov sudski slučaj.

1:14 "u Gospodu" "Gospod" može da se veže, u izvornom grčkom, i sa "braćom" i sa "ohrabrenjem". U jednu ruku je i svejedno, jer je reč o izvoru Pavlove hrabrosti u zatvoru. Uvek je dobro primetiti kako hrabro držanje nekog vernika u nevoljama postaje izvor ohrabrenja nekom drugom (Jov, Jeremija).

"da govori Božiju reč bez straha" Izraz "Božija reč" srećemo u mnogim manuskriptnim varijantama. Rukopisi poput A, B, P imaju običan genitiv - "Reč od Boga". Ali zato D, Ki P46 izostavljaju genitiv. No, ovakve raznolikosti malo utiču na suštinski smisao.

1:15 "da govori Božiju reč bez straha" Mnoge su rasprave između tumača Pisma o tome ko su ti što iz "sebičnih ambicija" Propovedaju evanđelje (st 15, 17, 18)! Ustvari, iz konteksta odeljka st. 11-18, vidimo da oni dobro Propovedaju, ali su im motivi nečasni. Više su gledali na Pavla nego na samu poruku i Gospoda. Neki tumači smatraju da je reč o poznatim rimskim vođama – i Jevrejima i nejevrejima - koje je Pavlova teološka i duhovna nadmoć bacila u zasenak. Moguće je da su u pitanju bili samo Judaisti, ali znatno slabijeg uticaja od onih u Galatima. Ali, znajući kako oštro se apostol obraća toj galatskoj krivovernoj struji (3:2), teško da se ove reči odnose na grupu sličnih lažnih učitelja. Ne, ovde je reč o ljudima siromašnih motiva. O, pa to zvuči baš savremeno, baš kao da je reč o našem dobu – ljubomora, nadmetanje, loši odnosi. Zar to sve nije osobina Hristove crkve naših dana, crkve od koje se uvek traže ljubav i prihvatanje (1. Kor 13; Rim 14; Gal 5:26).

1:16 "znajući da sam zatvoren zbog" "*Keimai*" je vojnički pojam za stražara. U prenosnom smislu se koristio za nekoga ko je označen za poseban zadatak (Lk 2:34). Pavlove muke sa zatvorom i sudom nisu loša sreća, nezgoda, već unapred spremljeni Božiji plan (Dl 9:15). Isus je na isti način bio "obeležen" (Lk 22:22; Dl 2:23; 3:18; 4:28). Zar nije predivno gledati i na sebe na ovakav način!

"zbog odbrane evanđelja" Istu reč – "*apologia*" – sreli smo i u 1:7. Od nje dolaze svi naši pojmovi pravne odbrane. U njoj je sadržana i ideja sudskog procesa (Dl 22:1), ali i Propovedanja u sinagogi.

1:16-17 Zanimljivo je da *Textus Receptus* ovu frazu prilagođava kontekstu st.15. To čine i mnogi drugi manuskripti, ali ništa od toga nema uticaja na osnovni smisao celog odeljka.

1:17 "sebične ambicije" Doslovna slika je "presti vunu u najam". Slika dolazi iz nadmenog aristokratskog odnosa bogatih prema svima koji su morali da žive od svoga rada. Dakle, izraz je metafora sebičnih htenja. Tek, veličina Pavlovog srca za napredak evanđelja se vidi iz toga

da je u stanju da se raduje širenju Radosne vesti (st. 18), čak i ako je neko objavljuje radi sebe samog. Veličina je u poruci a ne u onome ko je nosi!

1:18 Za Pavla je evanđelje snaga koja potire svaku sebičnost i prizemnost međuljudskog rivalstva. Ovaj stih je više nego dobar za naša denominacijska trvenja, za gloženja kojima crkva danas obiluje. U ovome imamo i teološku i ličnu korekciju (Rim 14, 1. Kor 8-10).

"iskreno" Vidi posebnu temu u Ef 1:13

"... jer znam da će sve voditi prema spasenju po vašoj molitvi i zanimanju Duha Isusa Hrista.

Ja čekam i nadam se da se ni u čemu neću postideti, nego da ću imati hrabrosti da se Hristos proslavi u mom telu kako ranije tako i sad bilo životom ili smrću. Jer je meni da živim Hristos, a da umrem dobitak. A ako živeti u telu za mene znači plodan rad, ne zna šta ću da izaberem. Podeljen sam između dve strane: želju imam da umrem i da budem s Hristom, jer je to mnogo bolje; ali ostati u telu potrebnije je radi vas.

Pouzdajući se u ovo, znam da ću da ostanem i biću kod svih vas za vaš napredak i radost u veri, da kroz moj ostanak s vama, vaša radost u Hristu Isusu bude preobilna" ***Fil 1:19-26***

1:19 "prema spasenju" Pavle doslovno pominje spasenje, izbavljenje u religioznom smislu *(soteria).* Istom reči govori o našem spasenju u Hristu (Rim 1:16; 11:14; 1. Kor 1:21; 7:6; 1. Tim 4:16; 2. Tim 2:10; 3:15; 4:18; Tit 3:5). Ipak, ovde se misli na fizičko oslobođenje (2Tim 4:18; Jak 5:15). Takođe, koristi se i za izbavljanje od nevolja (Mk 13:11; Lk 12:11-12). Moguće je da je reč o aluziji na Jova i njegovo konačno izbavljenje (LXX Jov 42).

Apostol predoseća svoje skoro oslobođenje. To znači da su poslanice Kološanima i Efescima pisane u ranom periodu njegovog utamničenja, a da ovo pismo piše već pri kraju. I zaista, nakon puštanja Pavle kreće na četvrti misijski put, o čemu čitamo u Pastoralnim poslanicama – 1. Timoteju; Titu i 2. Timoteju. Njegovo poslednje hapšenje se dešava iznenada, neposredno pred Neronovo samoubistvo 68. god.

Njegova sigurnost je dvostruka: (1) Filipljani se za to mole; (2) Duh je kadar i tako šta da uradi. Zanimljivo je primetiti da apostol često traži

od crkava da se mole za njega (Rim 15:30; 2. Kor 1:11; Ef 6:18-19; Kol 4:3; 1. Sol 5:25). Zastupnička molitva je nedokučiva tajna. Bog je sebe obavezao molitvama svoje dece (Mt 7:7-11; 18:19; 21:22; Lk 11:9-13; Jn 14:13-14; 15:7,16; 16:23-24; 1. Jn 3:22; 5:14-15). Naime, uistinu, uporno i iskreno zastupanje, na neobične načine, oslobađa silu Duha. Zato nas Jakov prekoreva da "nemamo, jer ne tražimo" (Jak 4:2).

"zauzimanju" Reč je o doslovnom potpomaganju nečijih potreba, kao kada neko sponzoriše nečiji rad. U prenosnom smislu reč je o božanskom izobilju u duhovnim potrebama.

"Duha Isusa Hrista" Nije retkost da se Sveti Duh opisuje pojmovima koji su u odnosu na Sina (Rim 8:9; 1. Kor 15:45; 2. Kor 3:18; Gal 4:6; 1. Pet 1:11). G. Kempbel Morgan zove Duha "Drugim Isusom", i to sasvim odgovara opisu poslova Duha prema Jn 16:7-15. Duh je taj koji uverava čoveka, zove ga spasenju, rasvetljavajući mu ko je Isus i šta je učinio. On krštava obraćenike u Hrista i trajno ih oblikuje u Spasiteljev lik.

Apostol povezuje delo Sina i Duha kao siguran znak da dolazi novo doba. To je doba Duha. Samo on može da uvede u stanje pravednosti. Svakako, to doba je doba Mesije. A iza svega stoji Otac koji je, kroz Sina u Duhu, ostvario sve. Vidi posebnu temu: "Isus i Duh", Kol 1:26.

1:20 "Ja čekam i nadam se" Redak izraz. Srećemo ga još u Rim 8:19. Slikovito korišćenje doslovnog "istezanja vrata" dok se neko iščekuje sa nestrpljenjem.

"da se ni u čemu neću postideti" U jednoj misli imamo Pavlovu visoku svest i odgovornost nad poverenom mu službom, ali i težinu pritiska zbog iskušenja i nevolja (1. Kor 4:1-29; 9:27).

"nego da ću imati hrabrosti" Doslovno: "imati snage da nešto kažeš": (1) pred vlastima – Bogom, sudijama, kraljem; (2) u napetostima (Dl 4:13,29,31; Ef 3:12; 1. Tim 3:13; Jev 10:9; 1. Jn 4:17). To je stalna Pavlova molitva (Ef 6:19; Kol 4:3).

"da se Hristos proslavi u mom telu" Pavle pažljivo, biranim futur pasivom ističe Hrista, a ne sebe. On će se u njemu, kao sluzi proslaviti, po sili Duha i molitvama Filipljanima (st. 19). Zanimljivo je i to da ističe ljudsko telo kao žižu svega. Bez sumnje, hrišćani su

pozvani da u telu, i telom proslave Boga (1. Kor 6:20). Drugačije i ne mogu! Učenja grka su na telo gledali kao na nužno zlo. Pavle ističe totalnu neutralnost našeg čoveštva, naše telesnosti. Zato je naše telo bojno polje mnogih iskušenja, ali i prilika da proslavimo Hrista.

“bilo životom ili smrću” Vernici imaju uzvišeni cilj proslavljanja Boga – bilo svojim životom, bilo svojom smrću (Rim 14:8; 2. Kor 5:1-10; 1. Sol 5:20; Otk 13:14).

1:21 “Jer je meni da živim Hristos, a da umrem dobitak” Glagol “živeti” je u klasičnom infinitivu sadašnjeg vremena, dok je glagol “umreti” u infinitivu aorista. To je najsnažnije moguće naglašeno celoživotno predanje Hristu (Rim 12:1-2). Nije lako razumeti ovaj stih, ali u kontekstu drugih Pavlovih izjava znamo da apostol misli na smrt grehu, zakonu, sebi. S druge strane, živ je za sve novo u Hristu, posebno za služenje u evanđelju (Rim 6:1-11; Kol 3:4; Gal 2:20; 5:24; 6:14). Ali, u sklopu ovog odeljka Pavle svakako misli na svoju fizičku smrt. Iako mu je život visio o koncu – u pravnom smislu – znao je da je njegov život odavno predat Hristu!

“a da umrem dobitak” Pavle zna da kroz kapiju smrti prelazi u savršeno zajedništvo sa Gospodom (st. 23). To, svakao ne znači da je priželjkivao smrtnu kaznu. Ne, on otvoreno govori o svojim strahovima u 2. Kor 5:1-10. Svi se mi manje ili više plašimo umiranja i smrti, ali evanđelje je dobra vest o pobedi u Bogu. Dakle, “dobitak” nije toliko njegovo lično dobro, koliko dobro evanđelja (st. 12).

1:22 “ako” Prepoznatljivi početak uslovljene rečenice

“živeti u telu za mene znači plodan rad” Ovo možemo dvojako da razumemo: (1) njegov rad je na vrhuncu i plodovi su sve vidljiviji; (2) željan je novih izazova i još više duhovnog rada. Mnogo je naznaka da je nedugo posle pisanja ovog pisma pušten, da je proveo jedno vreme u misiji pre nego su ga ponovo uhapsili. Zna se da je to moralo da bude pre 68. god., kada se ubio imperator Neron.

Dokazi za ovo su: (1) njegovo iščekivanje “spasenja” (st.19); (2) Iščekivanje jednog ili drugog (st.22); nastanak Pastoralnih poslanica koje hronološki ne pripadaju događajima Dela apostolskih; (4) Klement Rimski, u svom pismu Korinćanima, 5. poglavlju, spominje Pavlovo puštanje i rad na zapadu; (5) sličan navod u uvodu Pavlovih poslanica

“Muratorijevog fragmenta”; (6) o tome govori i Jevsevije u svojoj “Istoriji crkve” 2:22; (7) Hrizostom govori o tome u propovedima.

“ne znam šta ću da izaberem” Glagol koji Pavle ovde koristi doslovno znači “objaviti”. Baš zato nije reč o njegovom doslovnom premišljanju o tome hoće li da živi ili da umre, već o onome šta Bog zapravo hoće. Reč je o: (1) njegovoj ličnoj dobiti kroz mučeničku smrt; (2) dobiti vernika i crkava, ako dobije još vremena da služi evanđeljem – da Propoveda, ohrabruje, poučava.

1:23 “Podeljen sam između dve strane” “*Sunecho*” znači “čvrsto stešnjen” ili “držati se zajedno” (Lk 12:50; 19:43). Pavle je istinski bio pritisnut sa svih strana.

* **“želju imam da umrem”** Reč koju prevodimo sa “želja” je vrlo jaka, te znači strast. Ovde je upotrebljena u pozitivnom smislu

Ovaj pojam (“da odem”, prevode Karadžić i drugi naši prevodi, kao i engleski, op. prev.) je vrlo slikovit. Odnosi se na čamac koji je odvezan od pristaništa, kao i na vojni kamp koji se pakuje (2. Tim 4:6). Kako istu reč srećemo u 2Kor 5:1,11, nema sumnje da apostol misli na svoju smrt.

“da budem s Hristom” Fariseji su stalno očekivali vaskrsenje poslednjeg vremena (Job 14:14-15; 19:25-27; Dan 12:2). Mnogi drugi slični NZ stihovi nesumnjivo govore o Hristovom povratku, sudu i večnosti koja će uslediti. Oseća se tradicionalni jevrejski koncept Hadesa. Naime, kad vernici umru, ne spavaju u nekakvom nesvesnom stanju već odlaze u Gospodnju prisutnost (Mk 12:26-27; Lk 16:19-31; 23:43; 2. Kor 5:8). Iako je mnogo nejasnog u ovom području, Pismo uči o našem svesnom vantelesnom stanju posle smrti (1. Kor 15:51-52; 1. Sol 4:13, 17; Otk 6:9; 20:4). Vernici odlaze Gospodu, ali to je nepotpuno zajedništvo, jer će dan sveopšteg vaskrsenja reći konačnu reč (1. Jn 3:2).

“jer je to mnogo bolje” Slede tri poređenja kojima apostol dočarava svoju ushićenost zbog zajedništva sa Isusom.

1:25 “vaš napredak i radost u veri” U izvornom jeziku st. 25-26 čine jednu rečenicu. Ideja “napretka” (1. Tim 4:15) podrazumeva teško putovanje, ali je zanimljivo da je “radost” – jedna od ključnih tema poslanice – povezana baš sa tim poteškoćama. Jedinstvena osobina

hrišćana je da se mogu radovati i u središtu stradanja i nevolja, progona čak (Mt 5:10-12; Rim 5:3; 8:18; 1. Sol 5:16; Jak 1:2-4; 1. Pet 4:12-16).

1:26 "da… vaša radost u Hristu Isusu bude preobilna" Moguće je da se Filipljani raduju ili zbog Hrista ili zbog Pavla – ili zbog evanđelja, ili zbog skorog apostolovog dolaska i službe koju će im iskazati. Kontekst daje prednost drugom rešenju. Uostalom, Pavlova služba je svakako na Hristovu slavu.

Predlozi za razgovor

Rekli smo da je ovaj udžbenik tek vodič u tumačenju. Svako od nas je za sebe odgovoran za svoje tumačenje Pisma. Svako treba da sluša svoje unutrašnje vođstvo. Seti se: Ti, Pismo i Duh Sveti. Nikada ne odustaj od ovoga.

I ova pitanja su osmišljena da bi ti pomogla u sažimanju glavnih misli ovog odeljka. Dakle, da u njima nađeš izazov, a ne konačne odgovore.

1. Ko su starešine i đakoni? Koje su njihove dužnosti?
2. Zašto je ova crkva posebno draga Pavlu?
3. Zašto je st. 6 značajan? U kom odnosu stoji prema st. 5 i st. 10?
4. Za koje se vrednosti Pavle moli?
5. Na koji način je Pavlovo zatočeništvo napredak za evanđelje?
6. Ko su propovednici koji propovedaju evanđelje iz zavisti i rivalstva?
7. Zašto je st.18 toliko značajan današnjem denominacionalizmu?
8. Zašto se Sveti Duh zove i Duh Isusa Hrista? U čemu je značaj ovog poistovećivanja?
9. Na šta misli apostol kada kaže da mu je "živeti - Hristos, a da umre dobit"? Koji je značaj ovih reči danas, našem hrišćanskom pogledu na svet?
10. Šta se dešava sa vernicima kada umru?

11. U kom su odnosu problemi i radost u našem iskustvu?

Tumačenje reči i izraza

"Samo živiti dostojno evanđelje o Hristu, da bih, bilo da dođem i vidim vas, bilo da sam daleko, čuo za vas da čvrsto stojite u istom duhu, da se jednodušno zajedno borite za veru evanđelja. Ne dajte da vas protivnik bilo čim uplaši. Ovo je znak Proasti za njih a vama spasenja, i to je od Boga. Jer je vama dato zbog Hrista – ne samo da u njega verujete, nego da za njega i stradate: jer prolazite kroz istu borbu koju ste videli da sam ja vodio i sad čujete da je i dalje vodim" ***Fil 1:27-30***

1:27 "Samo živiti dostojno evanđelje o Hristu" I ovaj odeljak čini jednu dugačku rečenicu u izvornom grčkom jeziku. Glagol ima koren u poznatoj imenici "*polis*" – grad (3:20; Dl 23:1; Ef 2:19) i doslovan smisao bi bio: "Živite i dalje kao građani" (3:20). Neki moderniji engleski prevodi služe se ovim rešenjem (Barkli, Gudspid, Roterman). Ovo naglašava gradski položaj Filipa, velike rimske kolonije. Takođe, ovo podseća hrišćane na njihovo dvostruko građanstvo – ovozemaljsko i nadzemaljsko – i obaveze prema njima. A glagol "živeti" je prevod poznate Pavlove metafore "hodati". Ne zaboravimo da su u početku hrišćane zvali "sledbenici Puta" (Dl 9:2;18:25-26; 19:9,23; 22:4; 24:14,22). Biti vernik znači živeti autentičan duhovni život (Ef 4:1, 17; 5:2, 15; Kol 1:10; 1. Sol 2:12).

"da bih, bilo da dođem i vidim vas, bilo da sam daleko" U 2.12 i Ef 6:6 imamo iste pozive za doslednim hristolikim životom. Naime, Pavle poziva čak i robove da žive svesni trajnog Božijeg pogleda na sebi, a ne pogleda kontrole svog zemaljskog gospodara. Bog je svudaprisutan!

"čuo za vas da čvrsto stojite u istom duhu" Apostol na dva način koristi ovaj izraz: (1) za naš položaj u Hristu (Rim 5:2; 1. Kor 15:1); (2) za našu aktivnu hristolikost (4:1; 1. Kor 15:1; 16:13; Gal 5:1; Ef 6:11,13,14; 1. Sol 3:8; 2. Sol 2:15). Ovoga puta izraz je u službi poziva na duhovno jedinstvo (Dl 4:32; Ef 4:1-6). Govorili smo dosta o jedinstvu u Duhu. Videli smo dvojakost ideje: Sveti Duh i otkupljeni ljudski duh. Na ovom mestu – kao i u 2:1 – imamo spoj obe mogućnosti. Hrišćani imaju Bogom - danu privilegiju jedinstva

duha i uma *(psyhe)*. Naprosto, jedinstvo je neprikosnovena vrednost (Ef 4:1-6).

“jednodušno zajedno borite” Particip prezenta. Predlog *syn* ide ispred: (1) atletska timska disciplina grčkih igara; (2) vojna akcija. Naš pojam “atleta”, “atletika” dolazi odavde (4:3; 2. Tim 2:5). O hrišćanskom životu, kao duhovnom ratu, smo više govorili u Ef 4:14; 6:10-20. Jedan moderan prevod (NJB) kaže: “borite se kao tim za jedna cilj”.

“za veru evanđelja” Cilj zajedničkog stremljenja nije nepoznat. Kontekst određuje “veru” kao zbir hrišćanskih istina (Ef 4:5; 1. Tim 4:20; 2. Tim 1:14; Juda 3, 20). Treba reći da o mnogim našim pitanjima Pismo ne kazuje mnogo: tačan tok stvaranja, nastanak Sotone, poreklo anđela, detalji neba i pakla i dr. Ali, Pismo nam pruža sve što nam treba za promenu života, za spasenje i za delotvoran duhovni život. Čak i “sveta radoznalost” nema pravo na više od onoga što joj je pružemo kroz otkrivenje.

1:28 “Ne dajte da vas protivnik bilo čim uplaši” Jak oblik prezent particip pasiva je živopisna slika krda krupne stoke u stampedu (Dl 18:9,10; 1. Kor. 2:3). Protivnici bi mogli da budu: (1) gradska zajednica Jevreja, makar da se ne spominje tamošnja sinagoga; (2) putujući judaisti, legalisti poznati iz Galata (Dl 17:13; Fil 3:2-6); (3) sugrađani vernika (Dl 16:16-21); gradske vlasti (Dl 16:21-40).

“Ovo je znak Proasti za njih” Reč “znak” je pravi izraz za dokaz zasnovan na činjenicama (Eim 3:25-26; 2. Kor 8:24). A “Propast” je jak izraz za posledice ratnih pustošenja i razaranja. Upravo zato je odsustvo straha i svake bojazni u hrišćanima, baš kao i sveti način života, najveći udarac protivnicima spasenja i vere.

“a vama” Naglašena zamenica u st. 28 i st. 29, kao jasna razlika između onih koji veruju i onih koji ne veruju.

“a vama spasenja” Istu nejasnoću oko “izbavljenja” imamo u 1:19. Da li je reč o: (1) duhovnom spasenju; (2) starozavetnom naglasku fizičkog izbavljenja (Jak 5:15)? U kontekstu lažnih učitelja i prisutnih progona nije lako prepoznati o čemu je reč.

“i to od Boga” “Znak” i “spasenje” u st. 28 su u ženskom rodu, dok je “to” u srednjem. Zato se “to” tiče hrabrosti koju Bog daje svojoj

deci u sukobu sa protivnicima. Isti jezički oblik je i u Ef 2: 8-9, gde se "to" odnosi na "milost" i "veru".

1:29 "Jer je vama dato" Aorist pasiv indikativ glagola koji ima koren u "*charis*" (2:9; Rim 8:32). Božija raskošna milost je ključ i našeg spasenja i našeg novog života (st. 28).

"ne samo da u njega verujete, nego da za njega i stradate" Infinitivi sadašnjeg vremena naglašavaju ono što nam je Bog dao u Hristu. Verom se i spasavamo ali i rastemo u zrelosti. Hrišćanima modernog doba na zapadu je veoma teško da govore o stradanjima. A u NZ stradanja su mera zdravog duhovnog života (Dl 14:22; Rim 8:17; 1. Sol 3:3; 2. Tim 3:12; 1. Pet 3:14; 4:12-16). Mogući razlozi stradanja su: (1) Hristova slava (Jev 2:10; 5:8); dobrobit vernika (2:10; Rim 5:3; Jak 1:2-4; 1. Pet 1:6,7); (3) osiguranja radosti zbog našeg pripadanja Hristu (Mt 5:10-12; Dl 5:41; Jak 1:2; 1. Pet 3:14; 4:12-16).

1:30 "jer prolazite kroz istu borbu" Vernici iz Filipa su trpeli progon. "Borba" je česti apostolov izraz, bilo da se služi sportskom ili vojnom metaforom. Naš pojam "gonita" dolazi iz ove grčke reči.

"kakvu ste videli da sam ja vodio" Mnogo možemo da naučimo od Pavlovih stradanja u Filipima, o čemu čitamo u Delima 16:22-24 i 1. Solunjanima 2:2. Apostol je u ovom predivan primer svim vernicima.

Predlozi za razgovor

Rekli smo da je ovaj udžbenik tek vodič u tumačenju. Svako od nas je za sebe odgovoran za svoje tumačenje Pisma. Svako treba da sluša svoje unutrašnje vođstvo. Seti se: Ti, Pismo i Duh Sveti. Nikada ne odustaj od ovoga.

I ova pitanja su osmišljena da bi ti pomogla u sažimanju glavnih misli ovog odeljka. Dakle, da u njima nađeš izazov, a ne konačne odgovore.

1. Šta Pavle traži od vernika u st. 27?
2. Ko su spomenuti protivnici iz st. 28?
3. Koje su dobrobiti za hrišćane od nevolja i stradanja?

Filipljanima 2

Podela poglavlja prema revidiranom prevodu Dimitrija Stefanovića
Poziv na jedinstvo i srdačnu predanost
2:1-11
Svetila koja svetu svetle
2:12-18
Timotej i Epafrodit
2:19-30

Treći krug čitanja (vidi uvodne napomene)
Prema izvornim piščevim namerama

Ovaj komentar je tek vodič u vašem proučavanju Pisma. To znači da ste za svoje tumačenje sami odgovorni. Svako od nas treba to da radi u svetlu objave koja mu je data. Tu ste vi, Sveto pismo i Sveti Duh – najvažniji u tumačenju. Ne prepuštajte sve drugim tumačima.

Čitajte ovo poglavlje u njegovom kontekstu. Uočite o čemu je reč. Pokušajte sami da sačinite svoju skicu ovog prvog poglavlja. Tek onda to svoje uporedite sa prevodima Biblije koje posedujete. Podele na poglavlja i manje celine nisu deo nadahnutog teksta, ali nam pomažu da dokučimo izvorne piščeve naume, a to je suština svakog dobrog tumačenja. Neka svaki odeljak govori o jednom jedinom subjektu.

1. Prvi odeljak
2. Drugi odeljak
3. Treći odeljak

Skica poslanice

A. Kontekst ovog poglavlja ističe jednu od bitnih tema poslanice – Poziv filipskim hrišćanima na jedinstvo (1:27; 2:1-4; 4:2-3,5,7,9; Ef 4:1-6).

B. Mnogo se među tumačima debatuje oko predivne himne Hristu (st. 6-11), oko njenog značenja za spasenje i etiku.

1. Ona poziva hrišćane na nesebičnost i život davanja (st.1-5)

2. U njoj su najdublje objave o Mesijinom prepostojanju, utelovljenju, ali i o njegovom poniženju i proslavljenju.
3. Himna je vrlo poučna i u domenu spasenja i etike.

C. Odeljak 2:6-11 je najverovatnije jedna od najstarijih hrišćanskih himni.

1. U izvornom jeziku je uočljiva poetika i metrika.
2. U njoj su retke starogrčke reči, netipične za Pavla.
3. U njoj nema nekih važnih Pavlovih misli, ideja koje su nezaobilazne u njegovoj hristologiji.
4. Apostol rado citira ranohrišćanske himne i u drugim svojim pismima: 1. Tim 3:16; 2. Tim 2:11-13.
5. O drugim pitanjima pogledajte delo Gordona Fija, "To What End Exegesis"?

D. Struktura himne je od strane tumača sagledavana sa mnogih strana. Naziru se dva podjednaka naglaska:

1. Isusova ličnost i delo
   a) prepostojanje, st.6
   b) utelovljenje, st.7
   c) zastupnička smrt, st.8
2. Očev odgovor
   a) sveopšta božanstvenost, st.9
   b) sveopšta ispovest, st.10
   c) suverena titula (Gospod), st.11

E. Skica himne Hristu

1. st. 6-8
   a) Hristovo poniženje
   b) SZ pozadina u 1. Mojs 3 (Adam – Hristova praslika)
   c) usredsređenost na Isusovo delo
2. st. 9-11
   a) Hristovo uzvišenje
   b) SZ pozadina u Isa 52:13-53:12 (Sluga patnik)
   c) usredsređenost na Očevo delo
3. Ovde su dobrodošla izdanja Pisma koja različitim stilom slova izdvajaju prozu od poezije. U ovome se najbolje vide

misaoni i metrički paralelizmi (od srpskih prevoda to čini jedino "Novi srpski prevod s napomenama", op. prev.)

F. Osnovne istine ove hristološke himne:
   1. Isus je istinski Bog (u suštini, *morfe)*
   2. Isus je istinski čovek (u obliku, *schema*)
   3. Isus ostvaruje najbolje za nas, ne za sebe
   4. Isus nam je od Oca dat za verovanje i obožavanje

G. Himnu nije pisao Pavle:
   1. Izostavljeno je vaskrsenje, što je ključni koncept apostolove hristologije.
   2. Nedostaju apostolovi uobičajeni naglasci odnosa Hrista i crkve.
   3. Nekoliko je pojmova koje Pavle nikada nije koristio.

   Pavle rado navodi ranohrišćanske himne, katihetske i liturgijske poeme (1. Tim 3:16; 2. Tim. 2:11-13; verovatno i Kol 1:15-20; 1. Tim 1:17; 6:15-16).

Tumačenje reči i izraza

"Je li, dakle, u Hristu kakvo ohrabrenje, kakva uteha ljubavi, kakvo zajedništvo Duha, kakvo srce i milosrđe; upotpunite moju radost, pa jedno mislite, imajte jednu ljubav, budite jedno u duhu i nameri.

(Ne činite) ništa uz prkos ili za praznu slavu, nego u poniznosti smatrajte jedan drugog većim od sebe; ne mislite na svoje, nego i na ono što je u interesu drugih.

Imajte iste stavove kao i Isus Hristos. On, koji je trajno lik Božiji, nije smatrao dobitkom da bude jednak Bogu, nego je ostavio Božije obličje i uzeo je obličje sluge, postao je kao i drugi ljudi. I našavši se na izgled kao čovek, ponizio je sebe i postao poslušan do smrti, čak smrti na krstu. Zato ga je Bog uzvisio i darovao mu ime koje je iznad svakog imena, da se u Isusovo ime pokloni svako koleno od onih koju su na nebu, na zemlji i pod zemljom, i da svaki jezik ispovedi na slavu Boga Oca, da je: Isus Hrist Gospod". ***Fil 2:1-11***

2:1 “Je li” Prva u seriji od četiri uslovne rečenice za koje apostol pretpostavlja potvrdan odgovor. Inače, odeljak st. 1-4 je jedna rečenica u izvornom jeziku.

“u Hristu kakvo ohrabrenje” Na nekoliko načina možemo da prevedemo ovaj izraz: “podsticaj”, uteha”, ali i “počast”. Sličnim rečima apostol poziva vernike da međusobno brinu o svom duhovnom jedinstvu (Ef 4:2-3).

“u Hristu” Lokativ sfere, vrlo prepoznatljiv način Pavlovog prozivanja našeg novog identiteta. Da bismo živeli duhovni život izobilja treba da ostanemo u vitalnoj vezi sa Hristom, po veri (Jn 15).

“kakva uteha ljubavi” Ljubav je bila i ostala i koren i plod hrišćanskog života (Jn 13:34-35; 15:12,17; 1. Kor 13; Gal 5:22; 1. Jn 3:11,27; 4:7-21). Isus je živeo takvu ljubav. Zato ju je i zapovedio svim svojim sledbenicima.

“kakvo zajedništvo Duha” Poznati pojam “*koinonia*” – “pridružiti se nekome” (2. Kor 13:14). I ponovo pitanje: Da li je ovde prozvan čovekov obnovljeni duh, koga osnažuje Sveti Duh, ili je naglasak samo na Božijem Duhu koji nam je dat? Nema sigurnog rešenja, pošto ispred imenice ne postoji član. No, možda je i namerno izostavljen, jer su oba rešenja teološki ispravna.

“kakvo srce” Kao i u 1:8 reč je doslovno o utrobi. Napomenuli smo da su ljudi drevne antike verovali da je stomak centar osećanja. Isto imamo i u Kol 3:12.

“milosrđe” Četiri puta apostol koristi ovaj izraz: (1) kada opisuje Božiji karakter (Rim 12:1; 2. Kor 1:3); (2) kada poziva vernike na prepoznatljivo ophođenje (2:11; Kol 3:12). Bogu je stalo da u svojoj deci izgradi svoj lik, svoj karakter. Isus je zato i došao – do obnovi davno narušeni edenski plan.

2:2 “upotpunite moju radost” Aorist imperativ kojim apostol otkriva svoja osećanja prema Filipljanima, čak i tako ponižen u zatvoru. Oni su ti koji mogu i da ga oraspolože i da ga ražaloste.

“jedno mislite” Zanimljiv spoj aktiva i participa sadašnjeg vremena, koji kreće od st. 2 sve do st. 4. Pavle pokušava da naglasi pragmatična pitanja jedinstva i zajedništva (Rim 14:1-15:13; 1. Kor 8:1-13; 10:23-33). Ovo je presudna pouka ne samo za Filipljane, ili vernike toga doba, nego i za nas danas. Dakle, četiri participa: (1) negujte

ljubav; (2) ujedinite se u duhu oko zajedničkog cilja; (3) uvažavajte druge više nego sebe; (4) brinite se oko dobrobiti drugih. Čuvajte se individualne religije. Hrišćanstvo je familijarno iskustvo. Takođe, apostol često koristi termin "mislite" *(phroneo)*, što je u ovom pismu tema za sebe: dva puta u 1:7 i 2;2; 2:5; 3:15; 3:19; 4:2 i 4:10.

2:3 "(Ne činite) ništa uz prkos ili za praznu slavu" Vrlo je verovatno da ovde apostol misli na okolnosti koje su nastale ili zbog delovanja lažnih učitelja, ili zbog progona (1:15,17; Gal 5:26). Iako rečenica nema glagol, imperativni prizvuk je očigledan. Jer, ponavljanje poziva da se "razmisli" *(phroneo)* pretpostavlja glagol.

"nego u poniznosti" Poniznost je bila sve, samo ne vrlina u grčko-rimskom svetu. Ali, Hrist je svojim životom pokazao drugačije standarde, te je pozvao svoje sledbenike na život poniznosti (st. 8; Mt 11:29; 1Pet 5:5,6). Jak kontrast "sebičnosti" i "praznoj slavi".

"smatrajte jedan drugog većim od sebe" Prezent particip. Ovo je nešto što prevazilazi sve ljudsko, svako naše najplemenitije stremljenje. A upravo to Bog želi (Rim 12:10; 1. Kor 10:24, 33; Gal 6:2; Ef 5:2). Vidi posebnu temu: "Pavlova upotreba predloga "*huper*" – "nad" u Ef 1:19.

2:4 "ne mislite na svoje, nego i na ono što je u interesu drugih" Još jedan particip zanimljivog oblika: zapovedni način u negativu. Obično je reč o pozivu da se prekine sa nečim što se upravo radi, što se dešava. Pojam "gledati" je naglašen: "gledati uporno u nešto" (2. Kor 4:18). A "interes" se tiče: (1) stvari; (2) duhovnih darova; (3) posla. No, ključna reč je "samo" (Stefanović je nema, op. prev.). Dakle, ovo nije poziv da uopšte ne marimo za sebe i svoje (1. Tim 5:8), već da pazimo da od toga ne napravimo izgovor – ne možemo da služimo drugima. Ovu ravnotežu vidimo u Gal 6:1-2.

2:5 "Imajte iste stavove" Jak oblik zapovednog načina u sadašnjem vremenu. Vernici su pozvani da bez prekida razmišljaju Hristovim mislima *(phroneo)*. Cilj hrišćanstva jeste hristolikost našeg uma, naših misli (Kol 3:16). Ovo je sam početak velike hristološke himne. Rekli smo da je u njoj nekoliko važnih pojmova sasvim netipičnih za Pavlov stil pisanja. Slične citate imamo i u Ef 5:14; 1. Tim 3:16; 2. Tim 2:11-13 a verovatno i u Kol 1:15-20; 1. Tim 1:17; 6:15-16.

Hrišćani su dvojako podstaknuti da slede Hristov primer: (1) Isus je napustio svoju večnu slavu da bi postao čovek, ne zbog samog sebe, već zbog svih nas; (2) rado je otišao u smrt, ne zbog svojih greha, nego zbog naših. U tome je ključni motiv za našu nesebičnost i požrtvovanost (1. Jn 3:16). Zato mi jesmo "čuvari braće svoje", jer i oni u sebi nose Božiji lik.

2:6 "On, koji je trajno lik Božiji" Doslovno "onaj koji je Bog sam". Ovde, usred nekoliko aorist participa imamo sadašnje vreme. Tako apostol naglašava prepostojanje Isusa iz Nazareta (Jn 1:1; 8:57-58; 17:5,24; 2. Kor 8:9; Kol 1:17; Jev 10:5-7; 1. Jn 1:1). Ovo je najdirektniji dokaz Isusovog božanstva. On nije tek u Vitlejemu iz ničega pozvan u biće. Nikada nije bilo vremena da ga nije bilo i da, pri tome, nije bio Bog.

"jednak Bogu" Pojam *morphe* se može shvatiti na više načina: (1) kao Aristotelovo poimanje suštine; (2) kao prirodu nečega, nečiju nepromenljivu bit (ovo je bila argumentacija ranih crkvenih Otaca); (3) spoljašnji oblik nekoga ili nečega, kako i prenosi Septuaginta (LXX). To svakako ne znači da Jahve ima fizičko telo, ali znači da su suštinski atributi Boga Oca sasvim, i vidljivo, utelovljeni u Bogu Sinu. I ovo je najneposredniji dokaz Hristovog božanstva.

"nije smatrao plenom" Doslovno: "Nije smatrao da biti jednak Bogu jeste plen koji treba otimati" (Novi srpski prevod s napomenama). Još jedan prezent, ali ovoga puta u infinitivu. Grčka reč "jednak" je naš pojam izometrije, uporednih vrednosti istih veličina. Dakle, još jedan oblik isticanja Hristovog božanskog bića (Jn 1:1; 2. Kor 4:4; Kol 1:15; Tit 2:13, Jev 1:3).

"plen" Retko sretana grčka reč "*harpagmos*", doslovnog značenja "oteti, zgrabiti". Tu je i "*harpagma*" – "osvojiti plen". Koristi se i u pasivnom obliku ("*mos*"-završetak): "nešto zgrabljeno". Treća mogućnost prevoda je upravo ova: "moći, imati nešto, ali ne koristiti za ličnu dobit". Filips ističe to u svom prevodu st.7: "Odrekao se svake lične koristi".

Isus je oduvek bio Bog. Postoje jasni teološki razlozi za ovu jezičku zavrzlamu. Naime, reč je o tipologiji Adam-Hrist u kojoj je Adam hteo da prigrabi božanstvo jedući zabranjeni plod. Isus, kao "Drugi Adam" (Rim 5:12), ispunjava prvobitne Božije namere svojom potpunom poslušnošću. A na tom putu patnja prethodi slavi (Isa 53).

2:7 “nego je ostavio Božije obličje” Naglašeni oblik zamenice “on”, zato što je sve ovo Isusov lični i slobodni izbor! Doslovno: “ispraznio sebe” (2. Kor 8:9). Nekoliko je teorija o značenju ove moćne ideje: (1) Pavle je koristi u više navrata (Rim 4:14; 1. Kor 1:17; 9:15; 2. Kor 9:3). Isus je svojevoljno odlučio da postane čovek. Suverenom slobodom je odlučio da napusti nepomućenost svoje slave i utelovljenjem prihvati sva ljudska ograničenja. Svakako je posedovao i dalje u sebi neizrecivu duhovnu veličinu i silu, neizrecivo veću od čovečanstva ograničenog grehom. Postao je ono što je čovek oduvek sanjao i želeo da bude. Postao je Drugi Adam; (2) Napustio je slavu neba i postao čovek. No, u svemu tome, utelovljenjem nije izgubio ništa od svog večnog božanstva. Šta više – svom savršenom božanstvu je dodao savršenu ljudskost. Nijednu prirodu nije podredio onoj drugoj. Isus se svakodnevno punio Duhom tokom ovozemaljske službe, ali ni jednog trena nije prestao da bude potpuni Bog i potpuni čovek. Bio je iskušavan (Mt 4); umoran (Jn 4); uplašen (Mk 14:32-42). Istinski je poznavao Boga Oca i savršeno ga odražavao u sebi (Jn 1:18). U isto vreme bio je do poslednjeg atoma poistovećen sa našom ljudskošću (Jn 1:4); (3) Moguće je da se ovo “ispražnjenje” shvati kao isupunjenje proroštva u Isa 53:1-3. Dakle, to se nije desilo u njegovoj božanskoj prirodi (Fil 2:7-8a), već u njegovom raspeću kao sluzi Jahvinom (Mk 10:45-15:53).

“i uzeo je obličje sluge” Precizna paralela frazi “jednak Bogu” iz st. 6. “Sluga” – “*doulos*” je “sluga koji pati” iz Isa 42:1-9; 49:1-7; 50:4-11; 52:13-53:12. Isus je menjao presto neba za jasle (2. Kor 8:9). Istu misaonu pozadinu imamo u st. 9-11. Naglašeno je utelovljenje (aorist particip), a ne raspeće, kao u st. 8. Isus je nepobitno na sebi pokazao silu autoriteta sluge. Ko hoće da vodi – taj mora da služi (Mk 10:42-45; Mt 20:25-28). Njegovo poniženje je dokaz njegove snage. Njegova požrtvovana ljubav dokazuje njegovo božanstvo.

“postao je kao i drugi ljudi” Neki prevodi naglašavaju “rodio se”. Ovo je drugi naglasak ove himne – Hristova ljudskost. Ovo je posebno važno kada znamo za gnostičke zablude - ontološki dualizam materije i duha. Isusova dvojaka priroda je okosnica NZ učenja (1. Jn 4:1-6). Sam Isus je o ovome govorio kada je sebe nazvao “Sinom čovečijim”. Ps 8:4 i Jez 2:1 nam pokazuju da je to

opšti jevrejski naziv za svakog čoveka. Pa opet, "Sinu čovečijem" se pripisuju božanske osobine "dolaska na oblacima i primanja večnog carstva" (Dan 7:13). Upravo taj naziv je Isus primenjivao za sebe. Rabini se baš i nisu previše služili njime, jer nema taj, njima potrebni ratoborni, ekskluzivistički i nacinalistički prizvuk. Tako početak st. 8 ističe teološku istinu Isusovog poistovećivanja sa celovitom ljudskošću. Naravno, to još uvek ne znači da je imao udela u našoj grešnoj prirodi (Rim 8:3; 1. Kor 5:21; Jev 4:15; 7:26; 1. Pet 2:22; 1. Jn 3:5).

2:7- 8 "naizgled kao čovek" Još uvek postoje zabune oko ove fraze – da li ona pripada st. 7 ili st. 8? Pojam "*shema*" se obično suprostavlja pojmu "*morphe*". Ovaj drugi pojam grčki filozofi su koristili da opišu unutrašnju bit, ono što odražava nečiju suštinu. Prvi pojam označava promenljivu spoljašnjost, ono što u potpunosti ne oslikava našu unutrašnjost (1. Kor 7:31). Bez sumnje, Isus je u svemu – sem greha – poput nas.

"ponizio je sebe i postao poslušan do smrti" Sličnu misao imamo u LXX prevodu SZ, u Isa 53:8. Isus je ispunio Očev plan o konačnom iskupljenu čovečanstva (Lk 22:22; Dl 2:23; 3:18; 4:28), i to otkupljenju kroz stradanje i smrt.

"čak smrti na krstu" Krst je bio teška sablazan za Jevreje (1. Kor 1:23). Očekivali su Mesiju koji ni izdaleka nije trebalo da bilo u čemu trpi i strada, već da pobedi i vlada. Takođe, 5. Mojs 21:23 jasno kaže da oni koji se sramotno i javno pogubljuju nose Božije prokletstvo na sebi. Mesija koga su oni očekivali nije imao bilo šta sa smrću. Ali u Gal 3:13 čitamo upravo suprotno – On je postao proklet umesto nas (1. Mojs 3:15; Ps 22). Na taj način je Jahve pobednički rešio greh čovečanstva – Hristovom zastupničkom žrtvom (Isa 52:13-53:12; Mk 10:45; Jn 1:29; 1. Pet 1:19). Krst je centralna istina Novog zaveta – mesto na kome su se pomirili Božja ljubav i pravda.

2:9 "Zato" NZ dvojako oslikava Isusa: (1) kao večnog Boga (Jn 1:1-3,14; 8:57-58; Kol 1:17); (2) kao uzvišenog Boga zbog svetog života poslušnosti (Rim 1:4; Fil 2:9). Zbog ovog je u prvim vekovima bilo sukoba između ortodoksne i adoptivne teologije. Ali, i jedno i drugo je istina. Naime, Isus je potvrđen (usvojen) u onome što jeste i šta je uradio. Ovo nisu dve hristologije, već dva ugla gledanja jedne te iste istine. Nije

naše da biramo između njih, već da slavimo Boga što je Hrist - od večnosti Bog – postao deo našeg vremena i sveta. On je pre vremena, u vremenu i posle vremena!

"Zato ga je Bog uzvisio" Aluzija na LXX prevod Isa 52:13. Ovako jak oblik "*huperupsoo*" srećemo jedino ovde u celom NZ i vrlo retko u klasičnom grčkom. Vidi posebnu temu oko predloga "*huper*" u Ef 1:19. Dakle, nije ovde reč o adoptivnoj hristologiji koja tvrdi da je Isus nagrađen božanskim statusom. Ne, Isusu je vraćena slava koju je večno i imao (Ef 4:10). U Jovanovom evanđelju o njegovoj smrti čitamo, uvek, kao o onome što vodi u proslavljenje (7:39; 12:16,23;13:31-32; 16:14; 17:1). Sluga patnik je Kralj slave!

"i darovao mu ime koje je iznad svakog imena" To se posebno odnosi na titulu "Gospod" (st.11). Glagol "*echarisato*", u st.9 doslovno znači "dati raskošno", kao i u 1:29. "Gospod" je jak SZ pojam zavetnog Boga Jahve (2. Mojs 3:14; 6:3). Ovo ime Jevreji nisu ni izgovarali, bojeći se kršenja jedne od zapovesti Dekaloga (2. Mojs 20:7; 5. Mojs 5:11). Zato su se služili imenicom "Adon" – "gospodar, vlasnik, suprug". Isus se iz ovozemaljske službe vratio svom kosmičkom gospodstvu (Jn 17:5; Kol 1:15-20). Ispovest vere "Isus je Gospod" bila je tipična za Ranu crkvu (Rim 10:9; 1. Kor 8:6; 12:3). Da, to je upravo taj Isus iz Nazareta (Ef 1:21; Jev 1:4).

2:10 "da su u Isusovo ime pokloni svako koleno od onih koju su na nebu, na zemlji i pod zemljom" Jednoga dana svi će znati i priznati da je Isus Gospod. Jedino pitanje je: hoće li ljudi to priznati sada u veri, za života – te postati deo Božije porodice – ili će to priznati na Sudu pred njim (Mt 25:31-48; Otk 20:11-15)?

Ovo se tiče svih stvorenja, anđela i ljudi, mrtvih i živih. Svako svesno biće će shvatiti da je Isus Gospod, ali u pravom smislu reči on će to biti samo iskupljenima. Stihovi 10 i 11 su aluzija na Isa 45:23, stih koji se citira u Rim 14:11. A to znači da obožavanje Jahve pripada i obožavanju Mesije (Jn 5:23). Tako titule i odnos Jahve i Isusa u NZ ističu puninu Isusovog božanstva. Vidi posebnu temu "Anđeli u Pavlovim spisima", u Ef 6:12.

2:11 "i da svaki jezik ispovedi" Neobično upotrebljen aorist kao futur – "*exomologeo*". Kraj svekolike realnosti i vremena biće usmeno i

javno ispovedanje Hristovog božanstva. Smatra se da su krštenici na isti način ispovedali svoju veru u apostolskom periodu crkve. Pavle koristi ovaj pojam kada citira SZ prema LXX (2:11 i Rim 14:11 od Isa. 45:23; Rim 15:9 od Ps 18:49). *Homologeo* srećemo još u citatu Rim 10:13, tj. Jl 2:37.

Posebna tema: Ispovest (Veruju)

A. Dva su oblika za grčki pojam "ispovesti" – "homologeo", "exhomologeo". Zajednički im je prvi deo, "homo", i "lego" – "govoriti". Predlog "ex" znači "iz". Dakle, "reći nešto", "složiti se". Predlog "ex" naglašava javnu proklamaciju, ispovest.

B. Naši prevodi glase:
1. objaviti
2. ispovediti
3. priznati
4. proglasiti
5. proslaviti

C. Dakle, uočavamo dve grupe. dva naglaska:
1. proslaviti Boga
2. ispovediti greh

Raspon ideja potiče od naše svesti ko je Bog i ko smo mi: On je svet i uzvišen a mi smo grešnici. Znati istinu Hristovog gospodstva znači znati i jedno i drugo.

D. NZ dvojako koristi ovu ideju:
1. obećati (Mt 14:7; Dl 7:17)
2. složiti se sa nekim sadržajem (Jn 1:20; Lk 22:6; Dl 24:14; Jev 11:13)
3. slaviti (Mt 11:25; Lk 10:21; Rim 14:11; 15:9).
4. prihvatiti
    a) osobu (Mt 10:32; Lk 12:8; Jn 9:22; 12:42; Rim 10:9; Fil 2:11; Otk 3:5)
    b) istinu (Dl 23:8; 2. Kor 11:13; 1. Jn 4:2)
5. javno objaviti (uglavnom pred vlastima Dl 24:14; 1. Tim 6:13)

a) bez priznanja greha (1. Tim 6:12; Jev 10:23)
b) sa priznanjem greha (Mt 3:6; Dl 19:18; Jev 4:14; Jak 5:16; 1. Jn 1:9)

"na slavu Boga Oca" Otac je poslao Sina da bi ga slavili. No, ovaj izraz je u jakoj vezi sa 1:11 i tiče se dela Boga Sina. Ista fraza je ključ Pavlovog slavoslovlja Trojedinom Bogu u himni Ef 1:3-14. Isus će svu slavu i moć predati Ocu (1. Kor 15:27-28). Vidi tumačenje pojma "slava" u Ef 1:6

Predlozi za razgovor

Rekli smo da je ovaj udžbenik tek vodič u tumačenju. Svako od nas je za sebe odgovoran za svoje tumačenje Pisma. Svako treba da sluša svoje unutrašnje vođstvo. Seti se: Ti, Pismo i Duh Sveti. Nikada ne odustaj od ovoga.

I ova pitanja su osmišljena da bi ti pomogla u sažimanju glavnih misli ovog odeljka. Dakle, da u njima nađeš izazov, a ne konačne odgovore.

1. U kom odnosu stoje poslednja tri stiha prvog, i prva četiri stiha drugog poglavlja?
2. Šta je smisao stradanja u hrišćanskom životu?
3. Nabrojte četiri načina na koji vernici neguju jedinstvo.
4. Koje dve teme su glavne u hristološkoj himni u st. 6-11?
5. Zašto st.10 i 11 naglašavaju javnu ispovest Hrista?

Tumačenje reči i izraza

"Zato, dragi moji, kao što ste uvek bili poslušni – ne samo kad sam kod vas, nego sad još više kad nisam kod vas – izgrađujte svoje spasenje sa strahom i drhtanjem! Jer, Bog je taj koji u vama čini da hoćete i delujete u skladu sa njegovim dobrim namerama" ***Fil 2:12-13***

2:12-13 I ovaj odeljak je jedna rečenica u izvornom grčkom.

2:12 "Zato" Apostol povezuje nove misli sa prethodno rečenim o Hristovom poniženju i poslužnosti. Njegov primer je neprikosnoven (st. 6-11) i zato su vernici pozvani da žive: (1) u poniznosti i sa obzirom, st. 1-5; (2) poput Hrista, st. 12-18.

"dragi moji" Pavle je na poseban način voleo ovu crkvu (4:15-16). Ovim rečima najčešće oslovljava one koji su se obratili dok im je služio (Rim 12:19; 16:8,9,12; 1. Kor 4:14,17; 10:14; 15:58; 2. Kor 7:1; 12:19; Ef 6:21; Fil 4:1 [dva puta]; Kol 4:7,9,14; 1. Tim 6:2; 2. Tim 1:2; Flm 1,2,16).

"kao što ste uvek bili poslušni" Tekst ne kazuje jasno na koga se misli, kome su bili poslušni: (1) Ocu, Sinu ili Duhu; (2) hrišćanskoj veri; (3) Pavlu. Poslušnost Hrista, pomenuta u 2:8, je primer na koji su Filipljani pozvani (Lk 6:46). Možda se misli na poslušnost apostolovom učenju (st.12b). Hrišćanstvo je proces koji započinje pokajanjem i verom, ali se nastavalja poslušnošću, službom i istrajavanjem!

"ne samo kad sam kod vas, nego sad još više kad nisam kod vas" Hrišćanstvo je ono što jesmo a ne ono šta radimo! Vernici se ne smeju pretvarati da bi ih drugi videli (1:27; Ef 6:6; Kol 3:22).

"izgrađujte svoje spasenje" Ovo je matematički pojam za problem koji treba da se reši. Jak oblik imperativa sadašnjeg vremena u množini. Odeljak st.12-13 je primena ranije iznesenog teološkog koncepta, s posebnim naglaskom na suverenost Božiju i slobodu čovekove volje. Ipak, treba odmah reći da ovaj pojam "spasenje" nije pojam večnog duhovnog spasenja, već slika: (1) fizičkog oslobođenja; (2) celovitosti, kao u 1:19. Ista ideja je prisutna u Dl 4:10; 14:9; 27:34. Naime, iz Ef 2:8-9 jasno je da se spasavamo odazivom pokajanja i vere na poziv suverene Božije milosti. U ovom spasenju nemamo svoj udeo, ali kao spaseni sarađujemo sa Duhom na svojoj hristolikosti (st. 14-17; Ef 2:10; 5:18). Spasenje je isključivo delo milosti i niko ne može da ga zaradi, ali traži od nas odgovor vere i pokajanja, traži požrtvovanost i delotvornost (Mt 13:44-46).

Drugo, sam konteskt nam ne da pravo na bilo kakvo individualističko tumačenje. Naime, množina je očigledna u oba stiha, i kod zamenica i kod glagola. Ovo je poziv celoj crkvi, a ne verniku pojedincu za lično spasenje. A to zajedničko spasenje (1:28) je progresivno (1. Kor 1:18; 15:2; 2. Kor 2:15). Apostol hoće da ih ohrabri da se pouzdaju u Boga, a ne u njega.

"sa strahom i drhtanjem" Klasičan SZ idiom koji izkazuje strahopoštovanje prema Bogu (Ps 2:11; 119:120). Srećemo ga

nekoliko puta u Pavlovim spisima (1. Kor 2:3; 2. Kor 7:15; Ef 6:5). Vernici nikada ne smeju da zaborave uzvišenost i onostranost Božiju!

2:13 "Jer, Bog je taj koji u vama čini" Bog je naglašena imenica u rečenici, a glagol "činiti", "raditi" je u prezent participu. Dakle, naglašena trajnost nečeg što je delotvorno (Gal 5:6). Ovaj glagol je i u prethodnom stihu, ali u drugačijem obliku. Kako je zamenica u množini, može se prevesti i kao "među vama". A to ponovo naglašava Božije delo u životu crkve (Kol 1:27).

"delujete u skladu sa njegovim dobrim namerama" Naši motivi i delotvornost su delo Boga Duha. Tako pređašnji prezent particip (st.13a) sada postaje prezent infinitiv (st.13b). Ponovo imamo paradoks između Božije suverenosti i zaveta koji je spreman da uradi. Tačnije, spasenje je potpuno nezasluženi dar, ali traži potpuno i doživotno predanje! Sam Pavle je odličan primer nezaslužene milosti (1Kor 15:10). Tek, u ovom kontekstu ta milost poziva crkvu na predanje u jedinstvu, svedočanstvu i ljubavi.

"Sve činite bez gunđanja i raspravljanja, da budete bezgrešni i čisti, deca Božija bez mane usred pokvarenog i naopakog ljudskog roda, među kojima svetlite kao zvezde u svemiru. Držite se reči života, da ja mogu da se pohvalim na dan Hristov, da nisam uzalud trčao i radio. Ali, ako i svoju krv moram da prolijem kao žrtvu i službu vašoj veri, drago mi je i radujem se sa svima vama. A i vama isto tako, neka bude drago i radujte se sa mnom" ***Fil 2:14-18***

2:14-16 Ponovo se nalazimo pred jednom zahtevnom i dugom rečenicom.

2:14 "Sve činite bez gunđanja i raspravljanja" Van svake je sumnje da su Filipljani imali međusobne sukobe. Uviđamo da su: (1) crkvene vođe bile ljubomorne (1:14-17); (2) dve žene su imale sukob (4:2-3); (3) verovatno prisustvo lažnih učitelja (3:2). Kako god, sam tekst nam ne otkriva da li su u "gunđanja i rasprave" bili uključeni Pavle, neki od Filipljana, ili neko izvan zajednice.

2:15 "da budete" Apostol se služi aoristom, te tako naglašava da vernici, jednom odabrani za spasenje voljno i trajno odlučuju da žive za Hrista. Novi zavet je i novi savez. Hrišćani imaju i prava i odgovornosti.

"bezgrešni" Doslovno: "bez kvara" (3:6). U SZ pojam se odnosio na životinje posvećene hramskim žrtvama, ali u prenesenom značenju koristio se i za ljude (Noje, 1. Mojs 6:9,17; Jov 1:1). Njome se opisuje i Isus u Jev 9:14 i 1. Pet 1:19. Moćna slika hristolikog života. Bog upravo to želi od svog naroda (3. Mojs 19:2; 5. Mojs 18:13; Mt 5:48; 1. Pet 1:16). On ih zove svojom decom i kao Otac želi da ga drugi vide u njima (Ef1:4, 6:27; Kol 1:22; Juda 24). Tako će privući svet ka sebi (st.15). Vidi posebnu temu "Neporočnost" u Kol 1:22

"čisti" Neobičan pojam iz vinogradarstva za "nepomešano vino". U NZ je česta slika moralne čistoće (Mt 10:16; Rim 16:19).

"bez mane" Pojam uzet iz LXX prevoda kao slika žrtvovanih životinja. U NZ se često koristi za opis moralnih vrlina (Ef 1:4; Kol 1:22; Juda 24; Otk 14:5,6). Ipak, više se tiče zrelosti nego bezgrešnosti.

"usred pokvarenog i naopakog ljudskog roda" U 5. Mojs 32:5 ovaj se izraz odnosi na Izrael u kontekstu neverničkog sveta. I ovo je primer kako NZ pisci uopštavaju SZ navode i primenjuju na ceo svet. Pojmovi "pokvaren" i "naopak" u SZ često stoje nasuprot slici pravednog Boga koji je "mera vrednosti" svega (visak, metar). Sve mimo njegovih mera je "pokvareno" i "naopako". To je osnova ideje greha. Ali, naglasak je na tome da je crkva pozvana da u takvom svetu bude svetlo u tami.

"među kojima svetlite kao zvezde u svemiru" Još jedan plural koji ističe korporativni kontekst. Dakle, naglasak nije na pojedincu – kao i Dan 12 – već na crkvi kao celini (Ef 4:13-14). Značenje je dvojako: (1) kao i u Dan 12:3, gde se vernici upoređuju sa sjajnim zvezdama na nebu; (2) kao oni koji nose svetlo (evanđelje) svetu *(kosmos)*. Mt 5:14-16 nas oslikava u ovom drugom smislu, sa Isusom kao primerom koga sledimo (Jn 8:12; Ef 5:14).

2:16 "držite se reči života" Klasičan prezent particip koji se dvojako tumači: (1) "čvrsto se držati", u smislu trajne vernosti; (2) "isticati ono čega se držiš", u smislu svedočanstva vere. Oba značenja odgovaraju kontekstu.

"na Dan Hristov" Misli se na Hristov povratak. Slična fraza je i u 1:6,10. NZ vrlo često ovim Danom podstiče hrišćane na sveti život. Vidi posebnu temu u 1:10

"da ja mogu da se pohvalim" Pobožnost Filipljana je dokaz Pavlovog apostolstva (Fil 4:1; 1. Sol 2:19-20).

"da nisam uzalud trčao i radio" Doslovno – "uzalud trčati". Oba glagola su u aoristu. U drevnim egipatskim papirusima prvi glagol se koristio kao slika "vode koja teče bez smisla". U svakom slučaju "uzaludnost" se ne tiče spasenja već hrišćanske zrelosti, podobnosti onih koji treba da svetle Hristu na slavu! Neretko apostol iskazuje svoju strast za duhovnom zrelošću mladih crkava. Ovo je jedna od metafora kojom se služi (Gal 2:2; 4:11; 1. Sol 2:1; 3:3,5). Takođe, Pavle često oslikava svoju službu atletskim slikama (1. Kor 9:24-27; 1. Tim 6:12; 1. Tim 4:7).

2:17-18 U ovim stihovima srećemo četiri pojma koji se najčešće prevode kao "radost". Pavle je voljan da služi Hristu služeći njima, makar ga to dovelo i do gubitka života. A na isto hrabri i Filipljane. Jer, i mi smo pozvani da do kraja služimo drugima, kao što je i Hrist služio nama (st.5-11; 2. Kor 5:13-14; Gal 2:20; 1. Jn 3:16).

2:17 "ako" Prepoznatljivo apostolovo pogodbeno "ako" na koje očekuje potvrdan odgovor. U svakom slučaju to još ne znači da Pavle očekuje svoje smaknuće, jer u istom pismu on govori o svojoj nadi u skoro oslobađanje (1:25; 2:24).

"svoju krv moram da prolijem" Glagol je u prezent pasivu, jer apostol vidi sebe kao potrebnu žrtvu za dobrobit vere Filipljana (Rim 15:16). Na nekoliko mesta on govori na sličan način (Rim 15 :16; 2Tim 4:6). Sam izraz ima jaku liturgijsku, hramsku pozadinu zapovesti o izlivanju vina na žrtveniku (2. Mojs 29:38-41; 4. Mojs 15:3-10).

"kao žrtvu i službu vašoj veri" Za Pavla su sav njegov život i služba žrtva Bogu. Služeći paganima on služi Bogu (Rim 15:16). Isus je žrtvovan za celo čovečanstvo (Ef 5:2). Hrišćani u Isusu i Pavlu imaju primer svog živog žrtvovanja (st.18; Rim 12:1-2).

Grčka reč za žrtvu – *leitourgia* – poznata je i nama kao pojam liturgija. Sreće se u LXX prevodu kod opisa svešteničke službe. I ovo je aluzija na Pavlovo predanje evanđelju.

"Nadam se u Gospodu Isusu , da ću vam uskoro poslati Timotija, da se i ja razveselim kad saznam kako ste vi. Jer nijednog drugog nemam kao što je on; on će se iskreno starati za vaše dobro. Jer svi gledaju svoju korist, a ne ono što je od Isusa Hrista. On se dokazao da vredi, znate: kao dete ocu, tako mi je pomogao u radu za evanđelje. Nadam se da ću njega odmah poslati čim vidim šta će biti sa mnom. Uveren sam u Gospodu da ću i sam uskoro doći.

Zato mislim da je potrebno da vam vratim Epafrodita, svog brata, pomagača i drugara u vojevanju, vašeg kurira koji je bio sluga mojim potrebama. On čezne za svima vama i brine se što ste čuli da se razboleo. Zaista je bio jako bolestan, skoro do smrti. No, Bog mu se smilovao, ali ne samo njemu, nego i meni, da mi ne dođe žalost posle žalosti.

Tako ga šaljem što pre, da se obradujete kad ga opet vidite i da se ja malo manje brinem. Primite ga, dakle, u Gospodu sa velikom radošću i takve ljude poštujte, jer za delo Hristovo skoro da je umro, ne brineći za svoj život, da nadoknadi za ono što me niste mogli pomoći.

I na kraju, braćo moja, radujte se u Gospodu! Da vam opet isto pišem, meni nije dosadno, a za vas je sigurnost."

Ef 2:19-3:1

2:19 "Nadam se u Gospodu Isusu , da ću vam uskoro poslati" Apostol je znao da nije vlasnik svog života i svojih planova. Božija volja ga je vodila u svemu (st. 24; 1. Kor 4:19; Jak 4:13-17).

da se i ja razveselim" "Da mi dobro bude", "da mi se sreća osmehne" je natpis na drevnim nadgrobnim spomenicima. Ovo je jedino mesto u NZ gde srećemo ovaj izraz.

2:20 "kao što je on" "*Isopsuchos*" je "srodna duša". Timotej nije ništa manje od Pavla izgarao u ljubavi prema Filipljanima. U 2:2 je sličan izraz – "jednomisleni" – "*sumpsuchos*".

"on će se iskreno starati za vaše dobro" Izvorno značenje izraza je "legitimno rođen", a u metafori se tiče nečeg što je autentično, izvorno. Takođe, izraz "iskreno" srećemo u 4:6 u negativnom značenju, kao "zabrinutost".

2:21 Nismo sigurni na koga apostol misli. No, svakako je reč o nekome iz kruga Pavlove tamošnje službe; možda neko od ljubomornih propovednika rimske crkve (1:14-17). Neki smatraju da je reč o lažnim učiteljima o kojima se govori u 3. poglavlju. No, ovo je nesigurno tumačenje, jer takve Pavle nikada ne bi nazvao "Hristovim propovednicima" (1:15). Možda je Dima najbolji primer kombinacije svih ovih pomenutih stvari (2. Tim 4:10). U svakom slučaju, sebičnost je trajni problem crkve (1. Kor10:24; 13:5; Fil 2:4).

2:22 "on se dokazao da vredi" Slikovita reč za proveravanje kvaliteta tadašnjeg kovanog novca. Timotije je bio sa Pavlom u Filipima, kako čitamo u Dl 16 i 20, i zavoleo ovu crkvu bratskom hrišćanskom ljubavlju.

Posebna tema: Grčke reči za pojmovi "probe, testa" i njihovo značenje

Dva su pojma kojima se iskazuje ideja nečije probe:

1. *Dokimazo, Dokimion, Dokimasia*

Rekli smo da pojam potiče iz kovačkog ili zlatarskog zanata i da doslovno znači "pretapati u vatri". Ova slika je moćna metafora za nečije testiranje, bilo od strane Boga ili neke osobe. Pojam se koristi samo u pozitivnom smislu i tiče se nečijeg usavršavanja do potrebne prihvatljivosti. U NZ ga srećemo na sledećim mestima:

a) proba volova – Lk 14:19
b) samoispitivanje – 1. Kor 11:28
c) iskušavanje vere – Jak 1:3
d) iskušavanje Boga – Jev 3:9

Očekuje se da će konačni ishod ovih proba biti pozitivan (Rim 1:28; 14:2 2; 16:10; 2. Kor 10:18; 13:3; Fil 2:27; 1. Pet 1:7). Dakle, ovo isprobavanje ima za cilj:

a) dobrotu
b) pouzdanost
c) izvornost
d) uračunljivost
e) dostojanstvo

2. *Peirazo, Peirasmus*

Ovaj pojam nosi u sebi ideju odbacivanja, teranja na grešku. Najčešće se pominje u slučaju Isusovog kušanja u pustinji. Dakle:

a) pustinjsko kušanje Hrista (Mt 4:1; 16:1; 19:3; 22:18, 35; Mk 1:13; Lk 4:38; Jev 2:18).

b) Sotona je *Peiracon* – "Kušač" (Mt 4:3; 1. Sol 3:5)

c) Isus nas upozorava da "ne iskušavamo" Boga (Mt 14:7; Lk 4:12). Ili Hrista, prema 1. Kor 10:9. Pojam se koristi i za opisivanje neuspelih dela, pokušaja (Dl 9:20; 20:21; Jev 11:29). Takođe, i za iskušavanja koja donose stradanja vernika (1. Kor 7:5; 10:9, 13; Gal 6:1; 1. Sol 3:5; Jev 2:18; Jak 1:2, 13, 14; 1. Pet 4:12; 2. Pet 2:9).

"kao dete ocu, tako mi je pomagao" Pavlov način da istakne svoje verne saradnike (Tit 1:4). Ali i obraćenike, kao što je Timotej (1. Tim 1:2; 2. Tim 1:2).

2:23 "čim vidim šta će biti sa mnom" Apostol je očekivao da uskoro čuje zvanične vesti o svom položaju . Nažalost, bilo je ili – ili: Ili će biti pušten – a onda će ih posetiti - ili će biti pogubljen. Inače, smatra se da je redosled Pavlovih zatvorskih poslanica sledeći: Kološanima, Efescima, Filimonu. One su nastale pre suđenja. Pismo Filipljanima je nastalo pred sam kraj sudskog procesa.

2:24 "Uveren sam" Perfekt koji apostol koristi naglašava njegovu utemeljenost u stavu (2. Kor 2:3; Jev 13:18). Naravno, Pavle se pouzdaje u Boga (st.24), u Duha (1:19b) i zastupničke molitve Filipljana (1:19a). On iskazuje više nade u svoje oslobođenje iz zatvora ovde, nego u Kološanima i Efescima.

2:25 "mislim" tzv. "epistolarni aorist" – Pavle piše o nečemu što je već učinio kao o onome što tek treba da uradi.

"potrebno" Jak izraz (Dl 1:24; 13:46; 2. Kor 9:5; Jev 8:3). Stoji na početku radi naglaska.

"Epafrodit" Muško ime koje odgovara imenu čuvene boginje Afrodite. Jedan drugi Apafras se pominje u Kol 1:7; 4:12; Flm 23. Ali, i ovo ime je skraćeni oblik istog korena.

"svog brata, pomagača i drugara u vojevanju" Epafrodit je najbliži apostolov saradnik. Svojevremeno su ga Filipljani poslali da donese Pavlu novčani dar, da ostane neko vreme sa njim i pomogne mu. Tokom tog perioda se teško razboleo (st.27). Sada ga apostol, prepun zahvalnosti šalje nazad Filipljanima. Stalo mu je da mu ne zameraju što se vraća pre dogovorenog vremena.

"vašeg kurira koji je bio sluga mojim potrebama" "Kurir" je prevod reči "*apostolos*" – "poslanik". Ovde se ne koristi u strogo tehničkom smislu (4:18; 2. Kor 8:23). Ne zaboravimo da kontekst određuje značenje reči, a ne njihovo rečničko značenje.

2:26 "On čezne za svima vama" Još jedna jaka fraza čežnje da vidi crkvu kojoj apostol piše (1:8; 4:1). Epafrodit je bio bolestan telesno i od želje za domom.

"i brine se" Značenje ovog izraza je čežnja za domom, kako svedoče drevni egipatski papirusi. Grizlo ga je to što njegovi znaju da je bolestan. Ista se reč koristi za opis Gospodnje agonije u Getsemanskom vrtu (Mt 26:37; Mk 14:33).

2:27 "Zaista je bio jako bolestan, skoro do smrti" Očigledno da Pavle nije mogao da ga izleči (st.30). Inače je teško odrediti gde i kada je apostol koristio svoj natprirodni dar izlečenja, i gde i kada nije mogao da ga upotrebi (2. Kor 12; 2Tim 4:20). Naime, ozdravljenje se ne dešava automatski. Zar savremeni iscelitelji, koji tvrde da Bog hoće da svi budemo zdravi, stvarno misle da Pavle nije imao dovoljno vere u pomenutim prilikama? Nije vera ta koja leči, već Božija odluka, volja da neko ozdravi. U svakom slučaju Pavle misli da je dobro da Filipljani znaju koliko ozbiljno je Epafrodit bio bolestan. Jer, neki će se sigurno pitati zašto se ranije vraća kući (st.28-30).

2:30 "ne brineći za svoj život" Particip aorista glagola koji doslovno znači "kockati se". Svakako, misli se na njegovu bolest. Apostol zato i koristi reč "*psyche*" – "duša, život". Pismo ne podržava grčku ideju života kao "besmrtnih duša", ali jevrejski koncept "živih duša" je vrlo jasan (1 Mojs 2:7). Naše fizičko telo je u potpunosti ograničeno ovozemaljskim postojanjem. U tome smo isti sa svim drugim živim bićima, ali dušom smo okrenuti Bogu. To ne stvara nikakvu podvojenost u nama – dihotomiju ili trihotomiju. Ne, mi smo celovita bića (1. Sol 5:23; Jev

4:12). To jedinstvo je u NZ oslikano pojmovima: (1) stari čovek – novi čovek; (2) sadašnje doba – buduće doba; (3) unutrašnje – spoljašnje; (4) telo – duh; (5) vaskrsli život – dan vaskrsenja.

Čuvajmo se nametanja svojih stavova Božijoj reči. Ne dozvolimo da nekoliko stihova, istrgnutih iz konteksta, postanu zlatni ključ tumačenja celog Pisma. Naime, ako je trihotomija čoveka – duh, duša, telo - ključ svekolikog tumačenja, gde o tome jasno i glasno uče Gospod Isus i apostol Pavle? Svako može da se lati nekog stiha i da kaže – evo, to je to. Ali, to bi značilo da Pismo nije jasno i glasno običnim ljudima, već samo maloj grupi onih koji imaju posebnu objavu (gnosticizam). Ovakav način tumačenja Pisma još uvek je kuga hrišćanstva.

"da nadoknadi za ono što me vi niste mogli pomoći" U engleskim prevodima ova izjava ima negativan prizvuk. Ali, u izvornom jeziku je naglasak na pozitivnoj želji, istina neostvarenoj, zbog ograničenja ili nedostatka mogućnosti (4:10; Rim 1:10).

Predlozi za razgovor

Rekli smo da je ovaj udžbenik tek vodič u tumačenju. Svako od nas je za sebe odgovoran za svoje tumačenje Pisma. Svako treba da sluša svoje unutrašnje vođstvo. Seti se: Ti, Pismo i Duh Sveti. Nikada ne odustaj od ovoga.

I ova pitanja su osmišljena da bi ti pomogla u sažimanju glavnih misli ovog odeljka. Dakle, da u njima nađeš izazov, a ne konačne odgovore.

1. Objasnite značenje st. 12-13, u njihovom kontekstu i teologiji.
2. Zbog čega su Filipljani "gunđali i raspravljali" (st.14)?
3. Zašto apostol u nekim svojim saradnicima vidi pomešane interese (st.21)?
4. Zašto Pavle nije iscelio Epafrodita?

Filipljanima 3

Podela poglavlja prema revidiranom prevodu Dimitrija Stefanovića
Upozorenje protiv Judaista
3:1-21

Treći krug čitanja (vidi uvodne napomene)
Prema izvornim piščevim namerama

Ovaj komentar je tek vodič u vašem proučavanju Pisma. To znači da ste za svoje tumačenje sami odgovorni. Svako od nas treba to da radi u svetlu objave koja mu je data. Tu ste vi, Sveto pismo i Sveti Duh – najvažniji u tumačenju. Ne prepuštajte sve drugim tumačima.

Čitajte ovo poglavlje u njegovom kontekstu. Uočite o čemu je reč. Pokušajte sami da sačinite svoju skicu ovog prvog poglavlja. Tek onda to svoje uporedite sa prevodima Biblije koje posedujete. Podele na poglavlja i manje celine nisu deo nadahnutog teksta, ali nam pomažu da dokučimo izvorne piščeve naume, a to je suština svakog dobrog tumačenja. Neka svaki odeljak govori o jednom jedinom subjektu.

1. Prvi odeljak
2. Drugi odeljak
3. Treći odeljak

Tumačenje reči i izraza

"I na kraju, braćo moja, radujete se u Gospodu! Da vam opet pišem, meni nije dosadno, a za vas je sigurnost" ***Fil 3:1***

3:1 "I na kraju" Pavle na ovaj način vrlo često prelazi na novu misao, novu temu. Posebno kada završava poslanicu (2. Kor 13:11; Ef 6:10; 1. Sol 4:8; 2. Sol 3:1).

"radujte se u Gospodu" Tema na koju se apostol još jednom vraća. Radujte se u stradanjima, u spasenju, u Njemu!

"**Da vam opet isto pišem, meni nije dosadno, a za vas je sigurnost"** Ključne istine valja ponavljati, naglašavati. Mora da im je apostol ovo usmeno saopštio, a možda i pisao u nekom prethodnom pismu.

"Čuvajte se pasa, čuvajte se zlih poslanika, čuvajte se osakaćenosti! Jer, obrezanje smo mi, koji Duhom Božijim Bogu služimo, hvalimo se Hristom Isusom i ne pouzdajemo se u telo, iako bih ja mogao imati razlog da se pouzdam u telo. Ako ko drugi misli da se može pouzdati u telo, ja još više. Obrezan sam osmog dana, od Izraelskog sam naroda, od Venijaminovog plemena, Jevrejin od Jevreja, u odnosu na zakon – farisej, po revnosti sam gonio crkvu, a po zakonskoj pravednosti bio sam bez mane" ***Fil 3:2-6***

3:2 "čuvajte se pasa" *"blepo"* – prezent imperativ, tri puta ponovljen, prenaglašen u jednoj rečenici. Rabini su sve paganske narode zvali "psima". Sada Pavle uzvraća pogrdan izraz na račun lažnih učitelja. U SZ "psi" su: (1) muške prostitutke (5. Mojs 23:18); (2) zli ljudi (Ps 22:16,20). *"Blepo"* je idiom za pse mešance, ulične lutalice. Lažni učitelji su opasni poput divljih pasa i podlih nevernika (Mt 7:6; Gal 5:15; Otk 22:15).

"čuvajte se osakaćenosti" Otvoreni šamar judaističkom navaljivanju za obrezanje (Dl 15:1,5; Gal 5:2-3, 12). Njima je stalo samo do toga da ljudi prvo postanu Jevreji, pa tek onda hrišćani. Ko god bi postajao prozelit, prvo bi se obrezivao, zatim bi krštavao sam sebe i onda prinosio žrtvu u hramu. Tako je obrezanje postalo metafora "jarma" starozavetnog, Mojsijevog Zakona.

3:3 "Jer, obrezanje smo mi" Duhovno obrezanje je opisano u Rim 2:28-29 i Gal 3:29. U određenom smislu crkva je duhovni Izrael (Gal 6:16). U SZ obrezanje je bilo znak Avramovog zaveta (1. Mojs 17:11,14,23-25). Ali, i tada je naglasak bio na pravom stavu, a ne na ritualnosti (3. Mojs 26:41; 5. Mojs 10:16; Jer 4:4). Duhovno je obrezanje oslikano sa tri participa u sadašnjem vremenu: (1) obožavanje u, ili po, Duhu; (2) proslavljenje u Hristu; (3) nepouzdavanje u telo.

"hvalimo se Hristom Isusom" Vrlo čest Pavlov izraz (Rim 2:23; 3:27; 4:2; 5:2,3,11; 11:18; 15:17; 1. Kor 1:31; 3:21; 4:7; 5:6; 7:14; 8:24; 9:2,4,11,15,16; 10:8,13,15,16; 11:10,12; 2. Kor 1:14; 5:12; 7:4; 10:17; 11:17,18,30; 12:1,5,6,9,11; Gal 6:4,13,14; Ef 2:9; Fil 1:26; 2:16; 3:3; 2. Sol 1:4). Glagol se prema kontekstu prevodi kao "ponosimo se", "uzdižemo"

"i ne pouzdamo se u telo" Misli se na ponos zbog nečega ili nekoga. Ovaj izraz je kontrast prethodnom. Pavle je imao pouzdanje zbog

odnosa sa Hristom i svog shvatanja evanđelja. Možda je ovo udarac judaističkom razmetanju zbog porekla koje su imali u Avramu (st.4-5; Mt 3:9; Jn 8:33,37,39). U svakom slučaju za njih je obrezanje bilo najveća uzdanica (Dl 15 i Galatima).

3:4 "iako" Klasična apostolova uslovljena rečenica koja podrazumeva potvrdan odgovor, slaganje.

"bih ja mogao imati razlog" Pavle nevoljno upoređuje judaističke hvalospeve sa svojim jevrejskim prednostima. Čak ni u tome oni nemaju nadmoć nad njim (st. 5-6; 2. Kor 11:22). Napadnut je i brani se. Brani evanđelje koje obezvređuju.

3:5 "Obrezan sam osmog dana" Jevreji su dečake obrezivali tačno u osmi dan (1. Mojs 17:9-14; 3. Mojs 12:3). Josif Flaivije beleži da se Arapi odvajkada, prema 1 Mojs 17:23-27, obrezuju tek u 13. godini života.

"od Izraelskog sam naroda" Za popis jevrejskih prednosti pogledajte tumačenje Rim 9:4-5, 11:1.

"od plemena Venijaminovog" Prvi izraelski kralj, Saul, je poreklom iz ovog plemena. Nakon podele države 922. pre Hrista, ovo malo pleme je bilo deo južnog Judinog carstva.

"Jevrejin od Jevreja" Idiom koji ukazuje na: (1) rasnu pripadnost; (2) poznavanje jevrejskog (aramejskog) jezika.

3:5-6 "u odnosu na zakon – farisej" Fariseji su bili narodna konzervativna verska frakcija koja je nastala u vreme Makaveja (Jn 3:1). Zahtevali su sitničavu odanost Mojsijevom zakonu (Dl 26:4-5). Imali su brojne Proise za svaki detalj života, kao plod debate dva učena rabina - Šamaja i Hilela. Svoje bogato usmeno predanje su zapisali i Vavilonski i Palestinski Talmud. Znamo da su Nikodim i Josif iz Arimateje, u iskrenosti i predanju, bili retki pozitivni primeri farisejizma.

"po revnosti" Verska ostrašćenost nije uvek od Boga (Rim 10:2).

"gonio sam crkvu" Pavle je hapsio i zatvarao hrišćane, a neke od njih i ubijao (Dl 8:3; 9:1,13,21; 1. Kor 15:9; Gal 1:13-14,23; 1. Tim 1:13). On ovde govori o crkvi u sveopštem smislu (Mt 16:18; Ef 1:22; 3:10,21; 5:23-32).

"a po zakonskoj pravednosti bio sam bez mane" Apostol ističe svoje prehrišćansko shvatanje Zakona (Mk 10:20) i njegovog tumačenja (Talmud). Naime, ako lažni učitelji hoće i mogu da se

razmeću svojim poreklom – može i Pavle (2. Kor 11:16-23). Vidi posebnu temu u Ef 4:24.

"Bez mane" je SZ izraz sa hramske žrtve (2:15). Ipak, biti "bez mane" ne znači i biti bezgrešan (1. Mojs 6:9,17; Jov 1:1), već znati šta Bog hoće. Vidi posebnu temu u Kol 1:22.

"Ali, ono što sam smatrao za dobitak, sad smatram za gubitak, zbog Hrista. Šta više, sve smatram za štetu prema prevažnom poznanju Hrista Isusa, svog Gospoda, zbog koga sam sve izgubio i sve smatram za smeće, samo da bih Hrista dobio. I da bih bio nađen u njemu, ne imajući svoju pravednost, onu od Zakona, nego onu po veri u Hrista, onu pravednost od Boga, kroz veru. Hoću da upoznam njega i snagu njegovog vaskrsenja i zajedništvo njegovih muka, da budem saobličen smrti njegovoj, ne bih li kako dostigao do vaskrsenja mrtvih" ***Fil 3:7-11***

3:7 "sada smatram da je gubitak" Pavle je shvatio uzaludnost Proisa i rituala u dosezanju pravednosti (Kol 2:16-23). Ovo je krunski prevrat u njegovoj teologiji, preobražaj koji se desio napuštanjem pređašnjeg načina života i verskih ubeđenja. A to je trenutak obraćenja pred kapijama Damaska (Dl 9:1-22; 23:3-16, 26:9-18).

3:8-11 Još jedna kolosalna rečenica u izvornom jeziku.

3:8 "Šta više, sve smatram" Tri puta ovaj izraz srećemo u st.7-8. Reč je o poslovno-pravnom terminu za "manjak, gubitak". Sve svoje najbolje u upinjanju da dosegne zakonsku pravednost, Pavle sada vidi kao potpuni "manjak".

"prema prevažnom poznanju Hrista Isusa, svog Gospoda" Suština hrišćanstva je lični odnos sa Hristom. U jevrejskoj svesti "znati" nekoga uvek podrazumeva kontakt, čak i sasvim intiman, a nipošto samo činjenično znanje (1. Mojs 4:1; Jer 1:5). Evanđelje je: (1) dobrodošlica nekoj osobi; (2) sadržaj verovanja; (3) način življenja! O "prevažnom poznanju" *(huperecho)* vidi posebnu temu o "Pavlovoj upotrebi predloga *huper*", u Ef 1:19. Ista reč je upotrebljena i u 2:3 i 4:7.

"zbog koga sam sve izgubio" Glagol je u aorist pasivu. Moguće je da apostol misli na širu porodicu, pravo na nasledstvo, s mukom sticani ugled i obrazovanje. Sve to - nekada mu više nego dragoceno - je

izgubio. Sve se dramatično i radikalno promenilo na putu za Damask (Dl 9; 22:3-16; 26:9-18).

"i sve smatram za smeće" Doslovno je reč o psećoj nečistoći (st.2). U prenosnom značenju slika se koristila za potpuno bezvredne stvari.

"samo da bih Hrista dobio" Ovde apostol koristi poznatu trgovaču reč za "dobitak", "prihod" (1:21; 3:7-8; 1. Kor 9:19-22) kao metaforu. Opet, u Tit 1:11 koristi je u doslovnom smislu.

3:9 "i da bih bio nađen u njemu" Aorist pasiv. Pavle iskazuje svoju najdublju čežnju. "U njemu", "u Hristu" je njegova omiljena gramatička forma kojom oslikava vernike (Ef 1:3, 4, 6, 7, 9, 10,12, 13).

"ne imajući svoju pravednost, onu od Zakona" Ovo je ključna ideja (Rim 3:9-18,21-31). Kako čovek može da bude pravedan pred Bogom? Svojim delima ili po milosti? Pavle je jednom i zauvek dobio odgovor u prašini damaščanskog puta (Dl 9; 22:3-16; 26:9-18). Vidi posebnu temu u Ef 4:24.

"nego onu po veri u Hrista" Vera je naše prihvatanje Božijeg dara milosti u Hristu (Rim 3:24; 6:23; Ef 2:8-9). Vera i pokajanje su dve neophodnosti u našem prihvatanju Novog zaveta (Mk 1:15; Dl 3:16,19; 20:21).

"onu pravednost od Boga, kroz veru" Pravednost je Božiji dar ("*dorea*", Rim 5:15; 2. Kor 9:15; Ef 3:7; "*dorema*" Rim 5:16; "*doron*" Ef 2:8; "*sharisma*" Rim 6:23). Bog uvek prvi čini korake prema nama (Jn 6:44,65). On hoće da se svi ljudi spasu (Jez 18:23,32; 1. Tim 2:4; 2. Pet 3:9). I ne samo da to hoće, već se i pobrinuo za put koji je dostupan svim ljudima: (1) kroz pokajanje; (2) kroz veru; (3) kroz poslušnost; (4) kroz službu; (5) kroz izdržljivost. Vidi posebnu temu u Ef 4:24.

3:10 "snagu njegovog vaskrsenja" Slika našeg novog života u Hristu. Možda apostol ovde misli na svoja stradanja zbog evanđelja (2. Kor 4:7-12,16; 6:4-10; 11:23-28), posebno na svoje trenutno tamnovanje. Neki tumači ovde vide naše otajstveno jedinstvo sa Hristom, našu zrelost u hristolikosti. Naime, i Isus je dosegao puninu kroz svoja stradanja (Jev 5:8), tako i mi sazrevamo u svojim nevoljama (Rim 5:1-5).

"i zajedništvo njegovih muka" Stradanja su zajedničko iskustvo hrišćana prvih vekova, ali i mnogih vernika danas u svetu (Rim 8:17;

1. Sol 3:3; 2. Tim 3:12; 1. Pet 3:14; 4:12-19). Ali, ako delimo Hristovu pobedu, tada delimo i njegovu službu (Mt 10:24; Lk 6:40; Jn 13:14-16; 15:20; 17:18; 20:21; 2. Tim 3:12).

"da budem saobličen smrti njegovoj" Zanimljiv oblik pasiv participa u sadašnjem vremenu. Vernici treba da na sebe gledaju kao na one koju su trajno mrtvi grehu, a živi Bogu (Mt 16:24-26; Rim 6:1-11; Gal 2:20; Kol 3:3). Pravi, novi život počinje smrću starog života!

3:11 Još jedna uslovljena rečenica opšteg tipa. Tiče se budućeg događaja, ali ne treba tumačiti u kontekstu st.10. Jer, ne iskazuje se sumnja u spasenje, već u ljudsku snagu.

"ne bih li kako dostigao" Ponovo smo pred dijalektikom, pred teološkim paradoksom. Pavle zna da je hrišćanin; zna da je Isus vaskrsnuo kako bi i on mogao da vaskrsne (Rim 8:9-11). Ali, to spasenje nije samo nešto iz prošlosti (Dl 15:11; Rim 8:24; 2. Tim 1:9; Tit 3:5), već nešto što traje (1. Kor 1:18; 15:2; 2. Kor 2:15), nešto što tek treba da se zbude (Rim 5:9,10; 10:9; 1. Kor 3:15; Fil 1:28; 1. Sol 5:8-9; Jev 1:14; 9:28). Hrišćanstvo ima svoje uporište u Božijoj prirodi, u njegovom daru po Hristu, ali i u predanom, oduševljenom i pobedničkom životu na Božiju slavu (Ef 2:8-10). Džordž E. Lad, u svojoj "Teologiji NZ" ima sjajna opažanja o ovome na str.521-522.

"do vaskrsenja" Jedinstvena složenica doslovnog značenja – "od smrti do vaskrsenja". U čitavom NZ je srećemo samo ovde i nigde više. Pavle opisuje dubinu odnosa između sebe i vaskrslog Hrista. Čezne za krajem vremena kada će, kao što je već doživeo vaskrsenje duha, doživeti i preobražaj svoga tela (Rim 6:4-11; 2. Kor 5:17; 1. Jn 3:2). To je ona, već pominjana – "da, ali ne još" – napetost Božijeg carstva.

"Ne kao da sam se već uhvatio, ili da sam već savršen, nego trčim, ne bih li uhvatio, ono, za šta je mene uhvatio Hristos (Isus). Braćo, ja još ne mislim da sam uhvatio, ali jedno činim: šta je za mnom, zaboravljam, a pružam se za onim što je preda mnom, i trčim ka meti, k nagradi za koju me je Bog k nebu pozvao u Isusu Hristu. Koji smo, dakle, zreli tako da mislimo: i ako u čemu različito mislite, Bog će vam i

to razjasniti. Samo da se držimo – onoga što smo dostigli".
Fil 3:12-16

3:12 "Ne kao da sam se već uhvatio" Pavle je svestan raskoraka između onoga što jeste, ali nije još u potpunosti. Poznavao je Hrista, zna ko je on, zna da je prihvaćen, ali i dalje strada dok se u njemu obrazuje Hristov lik (Rim 7). Tu je, "uhvatio je", stigao je – ali još ne sasvim.

Neki od najstarijih manuskripta – P46, D, G – imaju dodatak "još nisam opravdan". Isto je i sa tekstovima kojima su se služili Inriej i Ambrozije. Tek, kraću verziju podržavaju MSS; P61, A, B, Dc, K, P, baš kao i poznati nam najstariji celoviti prevodi: Vulgata, Sirijski, Koptski.

"ili da sam već savršen" Perfekt pasiv koji naglašava događaj prošlosti, nešto što je sam Bog uradio i ozvaničio: (1) sasvim dovršeno: (2) potpuno opremljeno; (3) dokrajčeno; (4) sazrelo; (5) odgovarajuće. U svakom slučaju valja naglasiti da ni ovde nema traga onome što mi zovemo savršenom bezgrešnošću.

"nego trčim" Aktivna radnja u sadašnjem vremenu. Ovo je lovački izraz za životinju u trku. Slikovito se koristi za trku. Apostol još ne uživa puninu spasenja (Rim 9:30), ali raste u zrelosti i hristolikosti (Rim 6:4-9).

"za šta je mene uhvatio Hristos (Isus)" Još jedna uslovljena rečenica koja, umesto sa "*ei*" počinje sa "*ean*", a to se tiče nečega u budućnosti (st.11). Tiče se: (1) spasenja (st.9); (2) hristolikosti (st.10); (3) vaskrsenja (st.11). Vrlo jaka grčka reč. Pavle je bio "uhvaćen" od strane Hrista pred kapijama Damaska (Dl 9:1-22; 22:3-16; 26:9-18). Presreo ga je Vaskrsli – Onaj čije je sledbenike nemilosrdno proganjao. Kakav spoj najdublje teologije i ličnog doživljaja! Pavle postaje poput onoga koga je proganjao.

3:13 "Braćo, ja još ne mislim da sam uhvatio" Još jedan perfekt, treći u odeljku st.12-13. Pavle teži zrelosti, ali zna da je još uvek daleko od nje (Rim 7). Ipak, velika je istina da je u Hristu već dosegnut i celovit. Tako je i sa svakim vernikom. Dovršeni smo – opravdani i posvećeni (Rim 8:29-30). "Mislim" (Rim 4:3; 6:11; 1. Kor 13:5) ističe napor ogrehovljenog čoveka da shvati evanđelje, te da odabere da živi hristoliko na nov način, po novootkrivenoj istini.

I ovde su – kod reči “još” i “ne” – uočljive tekstualne razlike. Neki prepisivači su najverovatnije svesno Pavlovo “ne” pretvorili u “ne još”, misleći da ispravljaju njegovu preskromnost. Ipak, ovo neznatno utiče na tumačenje.

“šta je za mnom, zaboravljam” Prezent particip. Apostol gleda na sve očima duhovnosti. Napustio je svoju jevrejsku pozadinu. Ali, ako piše u sadašnjem vremenu, moguće je da misli i na apostolsku službu, a možda i na trenutno zatočeništvo. Njegovo duhovno stanje pred Bogom nije vezano za vreme, mesto i okolnosti.

“a pružam se za onim što je preda mnom” Prvi u maloj seriji od nekoliko atletičarskih izraza. Doslovno – “trkači sežu za ciljem”. Naglasak je postignut dvostrukim predlogom “*epi*” i “*ek*”. Pavle je živeo zahvalno i pobednički. I nakon spasenja je ostao podjednako silan u predanju, u odrešitosti, ali je radikalno promenio svoje stremljene sa sebe samog na službu evanđelja.

3:14 Nekoliko sportskih, atletičarski izraza. Oni nam ističu važnost predanja u hrišćanskom životu (1. Kor 9:24,27; Jev 12:1).

“i trčim ka meti” Vidi posebnu temu u Ef 4:1

3:15 “Koji smo, dakle, zreli” Pojam “savršen”, kao i u st.12, apostol dvojako koristi. Hrišćani mogu da budu zreli u veri a da ne budu bezgrešni (1. Kor 2:6; 14:20; Ef 4:13; Jev 5:14; 6:1).

“tako da mislimo” Apostol često ističe naše umne tokove. Nekoliko je reči koje koristi za pojmove razmišljanja, shvatanja. Ovde je reč o pojmu “*phroneo*” (1:7; 3:15,19). Tu su još: “*ginosko*” (cf. 1:12); “*psuche*‘” (1:27); “*noema*” (4:7); “*logizomai*” (4:9); “*manthano*” (4:9, 11). Pozvani smo da veličamo Boga svojim umom (5. Mojs 6:23, citiran u Mt 22:36-38; Mk 12:29-34; Lk 10:27-28). Izvorno hrišćanstvo nikada nije protiv razuma. To svakako ne znači da je naše konačno pouzdanje u našem shvatanju, već u onome što nam je Bog sam objavio u Pismu.

“ako” Još jedan poznati uslovljeni Pavlov “ako”. Misli se prevashodno na zajedništvo sa onima koji “drugačije misle”.

“Bog će vam i to razjasniti” Uvek će biti određenih neslaganja među nama po nekim pitanjima vere. Ali, apostol je uveren da će sam Duh, koji prebiva u vernicima, kroz nova srca i obnovljene

umove, voditi vernike i kroz ova područja (Jer 31:31-34; Jez 36:26-27; Jn 6:45; Ef 1:17; 1. Sol 4:9; 1. Jn 2:27).

U najužem kontekstu, ovo znači da se Pavle uzda u autoritet onoga što govori. Jer, vođen je Duhom (1. Kor 2:10; 7:10-12; 11:23; 14:37-38; 2. Kor 10:8; 12:1; Gal 1:12,16; 2:2; 2. Sol 3:14). Ovo je jedan od načina iskazivanja njegovog apostolskog autoriteta.

Dva su načina kako možemo ovo da shvatimo: (1) Bog će otkriti svoju istinu vernicima koji greše; (2) Bog će sam objaviti istinu onima koji doktrinarno ili praktično greše. Drugo rešenje više odgovara kontekstu.

3:16 "Samo da se držimo – onoga što smo dostigli" Na kraju svega, apostolu je stalo do toga da ohrabri Filipljane na istrajan hrišćanski život (Ef 4:1, 17; 5 :2,15). Opravdani smo i posvećeni kroz Hrista, koji je Božiji dar, ali trebamo težiti svojoj konačnoj duhovnoj zrelosti (2. Kor 3:18). Nekoliko je dodataka ovom stihu u nekim od sačuvanih prepisa. Kraću verziju imaju P16, P46, A, B. Dodatak "budimo jednomisleni" ima *Textus receptus* u MSS, K, P. Postoji i još nekoliko manjih dodataka. Oni pokazuju prepisivačeva nastojanja da izmenama bolje objasne tekst.

"**Ugledajte se na mene, braćo, i gledajte na one koji žive onako kakav smo vam primer dali. Jer mnogi žive – ja sam vam mnogo puta govorio za njih, a sada i plačući govorim: kao neprijatelji Hristovog krsta! Njihova sudbina je Proast, njihov Bog je njihov trbuh, a njihova slava je u njihovom sramu, oni misle na zemaljske stvari. A vaša domovina je na nebu, odakle nestrpljivo Spasitelja očekujemo, Gospoda Isusa Hrista, koji će preobraziti naše poniženo telo da bude jednako njegovom slavnom telu, po sili kojom sve može da sebi pokori.**

Zato, braćo moja koju volim i za kojom čeznem, radosti i kruno moja, ovako čvrsto stojte u Gospodu, ljubljeni" ***Fil 3:17 – 4:1***

3:17 "**Ugledajte se na mene"** U ovom stihu su dva imperativa u sadašnjem vremenu. Apostol ih ohrabruje da ga slede kao što i on sledi Hrista (4:9; 1. Kor 4:16; 11:1; 1. Sol 1:6; 2. Sol 3:7,9). Misao se logički naslanja na st.15-16. Primetimo kako Pavle vešto uključuje i sebe i svoje saradnike u sve ovo o čemu govori: "ja" - "mi".

3:18 "Jer mnogi žive – ja sam vam mnogo puta govorio za njih" Bilo je i uvek će biti lažnih učitelja u crkvi. U ovom slučaju reč je o Judaistima (3:2-16), ili o gnosticima. Vidimo ih u Delima 15, poslanici Galatima (1. Jn 2:18,22; 4:1-6). Zato je jedini lek, jedina zaštita od zabluda znati, prihvatiti i živeti isitinu! Zavodljive vođe su u priči neodoljive i privlačne. Ali – veruj Sinu; sledi Pismo, prioni uz Duha!

"a sada i plačući govorim" Fraza prekomerne žalosti (Mt 2:18; 26:75; Mk 5:38-39; Jn 11:31; Jak 4:9; 5:1). Pavle nema druga osećanja prema onima koji skandalozno greše u teologiji i životu.

"kao neprijatelji Hristovog krsta" Tumači se ne slažu o kome je ovde reč. Zbog jačine izraza moguće je da u u pitanju već prozivani lažni učitelji (3:2-16). Ali, gresi nabrojani u st.19 ne odgovaraju judaistima već grčkim antinominijanistima, ili obraćenicima koji su se vratili svom paganskom načinu života (Kol 2:16-23; 2. Pet 2:20-22). Pa, kontekst daje najveću prednost ovom poslednjem. S druge strane, kontrast st.20 naslućuje da dotične apostol i vidi kao spasene (Mt 7:13; 1. Jn 2:19; 2. Pet 2:1-22; Otk 2:4-5; 10-11; 16-17; 25-26; 3:2,5,11,21).

I ovde ne treba da se čuva učitavanja u svetopisamski tekst. Pazimo na svoja kulturološka, lična i denominacijska iskustva i stavove. Nemojmo ih nametati tekstu. Setimo se da izvorne piščeve namere i literalni kontekst jesu prevashodna mera tumačenja. NZ nije udžbenik sistematske teologije, već spis istočnjačkih žanrova, nama često paradoksalnih poruka. Zapravo, NZ skoro uvek iznosi istine dvojako – suprostavljajući teze. Hrišćanski život je, s jedne strane život nade i osigurane budućnosti, ali, s druge strane, imamo mnoga upozorenja i odgovornosti! Spasenje koje imamo nije gotova stvar već način življenja.

3:19 "Njihova sudbina je Proast" Reč je o ozbiljnim, obaveštenim i vrlo religioznim ljudima. "*Apoleia*" označava konačan Božiji sud (1:28; Rim 9:22; 2. Sol 2:3; 1. Tim 6:9). To je ono što se zove "uzaludnim" slušanjem evanđelja (Mt 26:8; Mk 14:4). Istini za volju, nemoguće je sa potpunom sigurnošću reći da li apostol ovde govori o vernicima ili ne.

"njihov Bog je njihov trbuh" To je sklonost ka: (1) odbacivanju svakog zakona i ograničenja (antinominijanizam); (2) proždrljivosti i materijalizmu. Rekli smo, veća je mogućnost da je reč o grčkim

lažnim učiteljima (Rim 16:17-18) nego o Judaistima, jevrejskim legalistima (3:2-6). Neki slobodniji prevodi kažu – "Njihov je bog njihova telesna želja".

"njihova slava je u njihovom sramu" Moguće je da se misli na: (1) judaističko zahtevanje obrezanja ili celokupni jevrejski ponos; (2) gnostičko prenaglašavanje znanja; (3) nemoralan život grupe tzv. libertanaca. U svakom slučaju ta grupa se ponosila onim čime je trebalo da se stidi! NZ često povezuje versku zabludu sa seksualnim i novčanim nemoralom.

"oni misle na zemaljske stvari" To je koren svake ljudske religioznosti (Isa 29:13; Kol 2:16-23; 3:1-2).

3:20 "A naša domovina je na nebu" Jak kontrast odeljku st.18-19. Zamenica "naša" je posebno naglašena u izvornom jeziku. Takođe, imenica "nebo" je u množini (2. Kor 12:2; Ef 4:10; Jev 4:14; 7:26), a to je starojevrejska jezička kovanica – "*šamajim*". Moguće je da apostol misli na status rimske kolonije Filipa (1:27).

"odakle nestrpljivo Spasitelja očekujemo, Gospoda Isusa Hrista" Pavle često govori o "nestrpljenju" kada je reč o Hristovom povratku (Rim 8:19,23,25; 1. Kor 1:7; Gal 5:5; Jev 9:28). A ta čežnja za Gospodnjim dolaskom je očigledna iz njegovog odnosa prema Hristu, iz predanog načina života (Rim 8:19, 23; 1. Kor 1:7). Iako često govori o tome, mnogo je nejasnoća oko vremena kada će se to dogoditi. Na nekoliko mesta vidimo da on ubraja sebe u grupu onih koji će živi dočekati Spasitelja (1. Kor 15:51-52; 2. Kor 5; Fil 3:20; 1. Sol 4:15,17). Takođe, nekoliko je odlomaka u kojima govori o tome kao o događaju posle njegovog života (1. Kor 6:14; 2. Kor 4:14 i cela 2. Solunjanima). Moguće je da je "mi", iz prve grupe tekstova, način kako Pavle razvija ovu ideju. Opet, nije uputno pripisati tako nešto nadahnutom bibiljskom piscu. Sigurnije je vratiti se i ovde već sretanoj dijalektičkoj napetosti. Naime, za sve NZ pisce Hristov povratak "tek što nije". Vernici treba da žive kao da će Isus doći svakog trena! Ali, ne govori li i sam Isus (Mt 24), baš kao i Pavle (2. Sol 2) o događajima koji prvo moraju da se dese? Da, ali istina je i jedno i drugo. Svaki naraštaj vernika je u bliskosti Isusovog dolaska nalazio svoje nadahnuće!

Samo na još jednom mestu Pavle naziva Isusa Spasiteljem (Ef 5:23). S druge strane, deset puta ga tako oslovljava u Pastoralnim poslanicama. Ovo je bila titula rimskih imperatora. U Titu se koristi i za Boga Oca i za Boga Sina (1:3 -1:4; 2:10 - 2:13; 3:4 -3:6). Prvi hrišćani su radije odlazili u smrt nego da slavnu titulu svog Spasitelja pripišu cezarima. “Gospod” i “Spasitelj” je mogao da bude samo Isus.

3:21 “koji će preobraziti naše poniženo telo da bude jednako njegovom slavnom telu, po sili kojom sve može da sebi pokori” Ovim apostol u potpunosti potvrđuje dostojanstvo ljudskog tela i našeg budućeg postojanja (2. Kor 5:1-10) – i tu i u nebu. Ovo je teologija proslavljenja (Rim 8:30; 1. Jn 3:2). To je čas kada će spasenje biti sasvim ostvareno. Naše trošno telo (Ps 103:14) će se, dramatično i potpuno, promeniti (1. Sol 4:13-18) u duhovno telo poput Isusovog (1. Kor 15:45; 1. Jn 3.2).

* **“po sili kojom sve može da sebi pokori”** Da, vaskrsli Hrist je suvereni Gospod svega (1. Kor 15:24-28; Kol 1:20).

Predlozi za razgovor

Rekli smo da je ovaj udžbenik tek vodič u tumačenju. Svako od nas je za sebe odgovoran za svoje tumačenje Pisma. Svako treba da sluša svoje unutrašnje vođstvo. Seti se: Ti, Pismo i Duh Sveti. Nikada ne odustaj od ovoga.

I ova pitanja su osmišljena da bi ti pomogla u sažimanju glavnih misli ovog odeljka. Dakle, da u njima nađeš izazov, a ne konačne odgovore.

1. Na koga apostol misli u st.2?
2. Zašto navodi svoje jevrejske prednosti?
3. Kako u našoj praksi deluje st.10?
4. Da li su lažni učitelji spaseni?

Filipljanima 4

Podela poglavlja prema revidiranom prevodu dr. Dimitrija Stefanovića
Miroljubivost i vrlina je poželjna
4:1-9
Apostolova zahvalnost
4:10-20
Završni pozdravi i blagoslov
4:21-23

Treći krug čitanja (vidi uvodne napomene)
Prema izvornim piščevim namerama

Ovaj komentar je tek vodič u vašem proučavanju Pisma. To znači da ste za svoje tumačenje sami odgovorni. Svako od nas treba to da radi u svetlu objave koja mu je data. Tu ste vi, Sveto pismo i Sveti Duh – najvažniji u tumačenju. Ne prepuštajte sve drugim tumačima.

Čitajte ovo poglavlje u njegovom kontekstu. Uočite o čemu je reč. Pokušajte sami da sačinite svoju skicu ovog prvog poglavlja. Tek onda to svoje uporedite sa prevodima Bibije koje posedujete. Podele na poglavlja i manje celine nisu deo nadahnutog teksta, ali nam pomažu da dokučimo izvorne piščeve naume, a to je suština svakog dobrog tumačenja. Neka svaki odeljak govori o jednom jedinom subjektu.

1. Prvi odeljak
2. Drugi odeljak
3. Treći odeljak

Tumačenje reči i izraza

“Zato, braćo moja koju volim i za kojom čeznem, radosti i kruno moja, ovako stojte čvrsto u Gospodu, ljubljeni”

Fil 4:1

4:1 "braćo moja koju volim" Pavle spaja dva tipična NZ pojma za vernike: "braćo" i "ljubljeni". Ova naglašena kombinacija ističe njegovu ljubav prema crkvi, što se vidi iz misli koja sledi, ali i iz 1:8.

"za kojom čeznem" Jak izraz "*epipotheo*", upotrebljen i u 1:8; 2:26; 2. Kor 9:14.

"radosti i kruno moja" "Kruna" *("stephanos")* je pobednički venac na glavi atletičara. Slične raskošne pojmove imamo i kod Pavlovog opisivanja makedonskih crkava (1. Sol 2:19-20; 3:9). Ova je crkva dokaz apostolove uspešne službe (1. Kor 9:2; 1. Sol 2:19).

"stojte čvrsto" Klasičan zapovedni način u sadašnjem vremenu. Slika pripada vojnoj terminologiji i tiče se sposobnosti hrišćana da ostanu verni i usred nevolja (1:27; 1. Kor 16:13; Ef 6:11-14). Svakako, tiče se i istrajnosti (vidi posebnu temu u 1:9-11), a ona je jedino moguća "u Gospodu" (Gal 6:9; Otk 2:7, 11,17,26; 3:5,12,21).

Još jedan biblijski paradoks na relaciji Božije suverenosti i čovekove slobodne volje (uporedi Jez 18:31 i Jez 36:26-27). U ovim tekstovima vernicima je zapoveđeno da "budu čvrsti", dok u Juda 24 se kaže da je Bog taj "koji može da nas sačuva". I jedno i drugo je istina.

"Evodiju molim i Sintihiju molim, da se slože u Gospodu. Da, molim i tebe, verni druže, pomaži im, jer su se sa mnom borile za evanđelje, zajedno s Klimentom i ostalim mojim pomagačima, čija imena su u knjizi života" ***Fil 4:2-3***

4:2 "Evodiju… Sintihiju" Čak je, i u ovako duhovno poletnoj crkvi, bilo međuljudskih napetosti. Nisu u pitanju bile stvari verovanja, kao što je spominjano u gl. 3, već nešto iz domena zajedništva. Prvo ime znači "put uspeha i napretka", a drugo "dobra sreća". U svakom slučaju, imena im se nisu slagala sa tadašnjim odnosom. U Makedoniji su žene imale više slobode nego bilo gde u tadašnjem Rimskom carstvu (Dl 16:12-15). Ali, sloboda nekad postaje lična korist i dozvola za mnogo šta.

"da se slože u Gospodu" Ključ međusobne sloge je naš lični odnos sa Hristom, odnos koji iz korena menja odnos sa našom duhovnom porodicom. Naime, naša ljubav prema Bogu se najviše ogleda u našoj međusobnoj ljubavi (Ef 4:1-6; 2:1-5; 1. Jn 4:20-21).

4:3 “verni druže” Doslovno – “prijatelj u istom jarmu”. Kako “*sizigus*” može da bude i muško ime, verovatno se apostol ovde poigrava rečima.

Možda je Pavle ovako oslovljavao Luku? Naime, “mi” u Delima započinje i završava u Filipima. Možda je Luka ostao kako bi pomogao novoobraćenicima i sakupio novac za pomoć jerusalimskoj crkvi.

“pomaži im” Doslovno značenje ovog imperativa je “prihvati se posla”. Pavle moli pouzdanog vernika iz tamošnje crkve da pomogne dvema vernicama u prevazilaženju međusobnog problema (Gal 6:1-4).

“jer su se sa mnom borile za evanđelje” Osim ovog mesta, frazu još jedino srećemo u 1:27. Reč je o vojnom, sportskom rečniku za “tešku borbu”. U metaforičnom smislu se tiče napornog evanđeoskog rada. Treba reći da je na popisu apostolovih saradnika, u Rim 16, veliki broj žena. Ali, treba reći da su neslaganjima skloni čak i muškarci, misionari (Dl 15:36-41). To nije sporno. Sporno je, da li će i kako, razrešiti svoje sukobe, i šta će time poručiti ostalima!

“Kliment” Poznato ime tadašnjeg sveta. Ipak, jedino ga ovde srećemo u čitavom NZ. Origen Aleksandrijski, Jevsevije i Jeronim veruju da je ovaj Kliment upravo Kliment Rimski, vođa Rane crkve potkraj 1. veka, koji je iza sebe ostavio poslanicu Korinćanima. Ipak, ova teorija je previše nategnuta.

“i ostalim mojim pomagačima” Pavle je rado uzimao pomagače za službu. Nikada nije bio “zvezda misije”, “solo igrač”. Hteo je i znao da opunomoći i muškarce i žene za duhovnu službu. Stvarno je zanimljivo videti zavidan broj žena u napred pomenutom odeljku, Rim 16.

“čija imena su u knjizi života” Tipičan SZ iskaz za označavanje Božijeg zavetnog naroda (Dan 7:10; 12:1), kao metafora Božijeg pamćenja. Dan 7:10 i Otk 20:12-15 pominju dve knjige: (1) Knjigu sećanja; (2) Knjigu života. Prva sadrži imena i dela i spasenih i izgubljenih (Ps 58:6; 139:16; Isa 65:6; Mal 3:16). Druga sadrži samo imena otkupljenih (2. Mojs 32:32; Ps 69:28; Isa 4:3; Dan 12:1; Lk 10:20; Fil 4:3; Jev 12:23; Otk 3:5; 13:8; 17:8; 20:12,15; 21:27). Bog poznaje svoj narod. Zato će suditi zlima a nagraditi spasene (Mt 25:31-36; Otk 20:11-15). U grčko-rimskom svetu ovo je bio pojam

za zvaničnu gradsku registraciju. A to, opet, upućuje na mogućnost apostolove igre reči sa kolonijalnim statusom grada Filipi (1:27; 3:20)

“Uvek se radujte u Gospodu! I opet kažem: radujte se! Neka vaša dobrota bude poznata svim ljudima: Gospod je blizu!
Ne brinite se ni za šta, nego u svemu molitvom i molbom i sa zahvaljivanjem Bogu predajte svoje želje. I mir Božiji, koji prevazilazi svako razumevanje, sačuvaće vaše srce i vaše misli u Isusu Hristu”

Fil 4:4-7

4:4 Poziv na radovanje nam dolazi u obliku dva imperativa. Značenje ove reči je i “oproštaj”, ali svakako ne u ovom kontekstu (1. Sol 5:16). Ovo je jedna od glavnih tema poslanice. Vidimo učestalost reči “u svemu”, “uvek” u odeljcima st.4-13 i 1:1-8. Hrišćanska radost ne zavisi od životnih okolnosti. Njen izvor je u našem odnosu sa Hristom – “u Gospodu”.

4:5 “Neka vaša dobrota” Poziv na dosledan hrišćanski život je započeo već u 3:1. Sada se apostol vraća ovoj misli posle upozorenja na delovanje lažnih učitelja. Pozvani smo na na “blag duh” (1. Tim 3:3; Tit 3:2; Jak 3:17; 1. Pet 2:18).

“bude poznata svim ljudima” Dva su načina da protumačimo ove reči: (1) Naša međusobna dobrota je poziv na obraćenje svima izvan zajedništva vere (Mt 5:16); (2) Dobrotu treba iskazati svim ljudima, ne bi li se obratili Gospodu. Božija sila u životima obraćenih pagana će ućutkati bezočne prigovore (Rim 12:17; 14:18; 2. Kor 8:21; 1. Pet 2:12,15; 3:16).

“Gospod je blizu”! Još jedna uočljiva tema ove poslanice (Mt 24:32-33). Fraza je vrlo slična značenju aramejskog izraza “maranata” (1. Kor 16:22; Otk 22:10). Stvarnost blizine Hristovog povratka je najjači podsticaj hrišćanskog življenja (Rim 13:12; Jak 5:8-9). Moguće je da se ovde misli i na neprestanu Božiju prisutnost – iz trena u tren – u našem životu (Mt 28:20; Rim 10:8).

4:6 “Ne brinite se ni za šta” Jak prezent imperativ. Filipska crkva je bila, i spolja i iznutra, pod pritiscima. Ali, briga nije odlika hrišćanskog života (Mt 6:25-34; 1. Pet 5:7). Nas jedino treba da brine kako nas Bog vidi, da smo mu verni i odani u službi. Briga je ubica duhovnog mira.

“nego u svemu molitvom i molbom i sa zahvaljivanjem” Molitva je lek protiv brige – lek za nas i za druge. Molitva i zahvaljivanje. Pavle često kombinuje ove dve vrednosti (Ef 5:20; Kol 4:2; 1. Sol 5:17-18; 1. Tim 2:1). Tako je uočljivi kontrast između “ništa” i “u svemu”. Vidi posebnu temu: “Pavlovi slavopoji, molitve i zahvalnosti Bogu”, u Ef 3:20.

“Bogu predajte svoje želje” Još jedan poziv, još jedna zapovest. Nekoliko je NZ poziva na ustrajnost u molitvi (Mt 7:7-11; Lk 18:2-8). Važno je da u molitvama mislimo na ove bitne sastojke – istrajnost i zahvaljivanje. Zna Bog šta nama treba, ali stalo mu je do zajedništva sa nama i naših molitava. Zato je svojevoljno ograničio sebe našim molitvama – “Nemate jer ne tražite” (Jak 4:2).

4:7 “I mir Božiji” Zanimljivo je da se u ovom kontesktu sam mir spominje (st. 7) pre “Boga mira” (st. 9), onog koji daje mir. Prvo naglašava dar a drugo karakter Darodavca. U NZ o miru se govori na više načina: (1) to može da bude titula (Isa 9:6; Rim 15:33; 16:20; 2. Kor 13:11; Fil 4:9; 1. Sol 5:23; 2. Sol 3:16); (2) pominje se sveopšti mir evanđelja (Jn 14:27; 16:33; Kol 1:20); (3) mir koji evanđelje daje pojedincu (Ef 2:14-17; Kol 3:15). Nekada se drugo i treće spaja u jedno, kao u Rim 5:1. Vidi posebnu temu: “Mir”, u Kol 1:20.

“koji prevazilazi svako razumevanje” Prezent particip dvojakog značenja: (1) Božiji mir je bolji od sve naše pameti; (2) Božiji mir prevazilazi svako naše umovanje. Paralelan odeljak u Ef 3:20 baca više svetla. Božiji putevi su iznad naših puteva (Isa 55:8-9). Sam Pavle je primer za ovo, o čemu je govorio u st. 11-13. Božiji mir ne zavisi od bilo kakvih okolnosti, jer je ukorenjen u Hristu i svemu njegovom. Za pojam “pevazilazi” – “*huperecho*” vidi posebnu temu u Ef 1:19.

“sačuvaće vaše srce i vaše misli” Božiji mir bdi nad nama poput nebeskog stražara. O tome imamo divne misli u 1. Pet 1:4-5. Pojmovi “srce” – “*kardia*” i “misli, um” – “*nous*” su sinonimi za celu osobu (osećanja i razmišljanja). Već smo istakli da je apostolu u ovom pismu stalo do našeg načina razmišljanja. Vidi tumačenje 3:15 i posebnu temu “Srce”, u Kol 2:2.

“u Isusu Hristu” Ključ Pavlove teologije! Sve dobro, svaki blagoslov koji svet uživa jeste zbog života, učenja, smrti i vaskrsenja, zajedništva i blizine Hristovog povratka. A mi smo suštinski

sjedinjeni sa njim. Ovaj izraz odgovara Jovanovom "ostanite u meni" (Jn 15).

"Na kraju, braćo, što god je istinito, što god je pošteno, što god je pravedno, što god je čisto, što god je prijatno, što god je hvale vredno, da je što vrlina, da je što pohvala – na to mislite. Ono što ste naučili ili primili ili čuli i videli od mene, to činite, i Bog mira biće s vama"

Fil 4:8-9

4: 8-9 Nastavlja se misao o važnosti hrišćanskog života. Rabini su o našem umu govorili kao o leji duše. Jer, ono što razmišljamo – to i jesmo. Ova istina je preko potrebna današnjim zapadnim crkvama, u vreme kada su svakovrsna zla sociološki prihvatljiva. Apostolov popis vrlina liči na popis Stoika. Kao stanovnik Tarsa, Pavle je rastao i pod uticajem grčke misli. To vidimo u njegovom citiranju nekih od tadašnjih mislilaca (Dl 17:28; 1. Kor 15:37; Tit 1:12). Vidi posebnu temu: "Gresi i vrline u NZ", u Kol 3:5.

4:8 "Na kraju" Vidi tumačenje 3:1

"istinito" Ovo je suprotnost svim pominjanim lažima. Najzad, nije reč o akademskoj istini, već o stilu pobožnog života. Isto imamo u Rim 3:4.

"pošteno" Doslovno – "dostojanstveno". U 1. Tim 3:8,11 i Tit 2:2 ima značenje "poštovanja", "integriteta" u odnosu na vernike i nevernike.

"pravedno" Tiče se nečijeg stanja pred Bogom, nečijeg karaktera. U SZ se ovaj pojam ticao slike "merne trske" i Božijih mera za sve ljude, standarda prema kojima će svi biti mereni. Hrišćani nisu svojom dobrotom i moralnom čistoćom postigli ovaj standard. Naprotiv, ucepljena im je Hristova pravednost kroz veru. Bog ih menja.

"čisto" Pojam koji oslikava moralnu čistoću (1. Jn 3:3).

"prijatno" "*Hapaks legomena*" – "jednom rečeno", tu i nigde više i NZ. Ovo je osobina koja osvaja ljudska srca.

"što god je hvale vredno" Ponovo jedinstvena fraza u celom NZ. Misli se na uočljivost, na privlačnost koja nema mane.

"da je što vrlina" Osam vrlina apostol navodi, a posle šeste, gramatički menja rečenicu u uslovan oblik. Time želi da osigura ono o čemu govori. I ovaj pojam Pavle koristi samo jednom i ovde, dok ga tri puta srećemo kod apostola Petra (1. Pet 2:9; 2. Pet 1:3,5). Misli se na prestižno delo. Stoici su voleli ovu vrlinu. Njome su izražavali praktičnu pobožnost.

"da je što pohvala" To su vrednosti koje prihvataju i Bog i ljudi (1:11). To je sociološki prihvatljivi red stvari, ali u cilju privlačenja ljudi Bogu (1. Tim 3:2,7,10; 5:7; 6:14).

"na to mislite" Ponovo zapovedni način. "*Logizomai*" je široko upotrebljavan pojam za nešto uobičajeno, sveopšte. U vrlinama treba misaono prebivati kako bi nas one oblikovale (vidi 3:15). Bog će učiniti svoj deo u nama po milosti, ali do nas je da se odreknemo onoga što nas odvaja od Boga (1. Sol 5:21-22).

4:9 "Ono što ste naučili ili primili ili čuli i videli" Četiri aorista nam ukazuju na apostolove doživljaje u Filipima. Reč je i o Pavlovom verovanju i o njegovom delovanju (Jzd 7:10). To je bio ključ obraćenja Filipljana. Samo to može u njima da privuče i druge ljude Bogu. Zanimljivo je da druga reč - "primili", "*paralambano*" – jeste zvaničan pojam "primanja tradicije" (1. Kor 11:23; 15:3).

"videli" Ovaj naglasak je počeo već u 3:17. Naime, kao što je Pavle sledio Hrista, tako su i Filipljani trebalo da slede njega.

"to činite" Neopozivi imperativ – "držite se toga"! Ne treba biti samo onaj koji sluša, već i onaj koji čini (Lk 11:28; Jak 1:22). Vrlo sličan koncept je i jevrejski "*šema*" (5. Mojs 5:1; 6: 4; 9:1; 20:3; 27:9-10) – "uradi kako čuješ": Hrišćanstvo ne sme da postane recitovanje nalickanih načela koja nemaju veze sa svakodnevnom pobožnošću.

"i Bog mira" Posle poziva na mir (st.7), poziva onome koji je izvor mira. Ovo srećemo i u Rim 15:33; 16:20; 2. Kor 13:11; 1. Sol 5:23; Jev 13:20. Isus je Princ mira, prema 2. Sol 3:16.

"Veoma sam se obradovao u Gospodu, što ste konačno opet mogli da pokažete svoje staranje za mene. Jer ste se zaista brinuli, ali niste imali prilike da to pokažete. Ne govorim ovo zato što sam u potrebi; jer sam se ja navikao da budem zadovoljan onim u čemu sam. Znam da oskudevam, znam i da izobilujem. Sve i svašta znam, i sit biti i

gladovati, i živeti u izobilju i oskudevati. Sve mogu kroz onoga koji me osnažuje. Ali, dobro ste učinili što učestvujete u mojoj nevolji"
Fil 4:10-14

4:10 "Veoma sam se obradovao" Pavle je iskreno ushićen svom pomoći filipske crkve: novac, briga, molitve i Epafrodita.
"što ste konačno opet mogli da pokažete svoje staranje za mene" Sličnu misao imamo i u Rim 1:10. Nesvakidašnja konstrukcija, koja u nekim engleskim prevodima ima čak i negativno značenje. Naime, Pavle hvali njihovo nastojanje koje su imali, ali ga sve do sada nisu ostvarili (oba glagola su u imperfektu). Najverovatnije se tiče njihovog novčanog dara (st.14).

4:11 "jer sam se ja navikao da budem zadovoljan onim u čemu sam" Apostol koristi poznati stoički izraz "*autark's*". Za njih je zadovoljstvo bilo konačni cilj sve filozofije, makar pri tome nemali ništa sa praktičnim životom. To je samoispunjenje. Ali, apostol to ne kaže ovde. Ne, on je "Isusom-ispunjen" ("u Gospodu", st.10). Rekli smo da mir sa Bogom ne zavisi od okolnosti života, već od našeg odnosa sa Hristom. To je ukupno ispunjenje, kao sveobuhvatan pogled na stvarnost, kao prijateljstvo sa Spasiteljem. Istu ideju zadovoljstva imamo i u 2. Kor 9:8; 1. Tim 6:6,8; Jev 13:5.

4:12 Tri glagola ovog stiha su u perfektu a čak šest u infinitivu prezenta. Pavle na predivan, poetski način, opisuje svoje pouzdanje u Boga i ispoveda dan-za-danom Hristovo staranje. Vidi posebnu temu u Ef 4:28.
"Sve i svašta znam, i sit biti i gladovati, i živeti u izobilju i oskudevati" Apostol je doživeo obe krajnosti imanja i nemanja! "Poniznost" ("oskudica" kod D.Stafanovića, op. prev.) je ona Hristova poniznost iz 2:8. To znači da je iskusio neimaštinu, u pravom smislu reči.
"Živeti u izobilju" je druga krajnost i druga opasnost hrišćanskog života, ništa manja od siromaštva (Izr 30:7-9). U siromaštvu ljudi gube nadu i obeshrabruju se. U izobilju gube veru i zavisnost od Boga.
"Sve i svašta znam" Doslovno: "Oprobao sam, uverio sam se". Složen oblik perfekt pasiva. Naravno, nigde ga više ne srećemo u NZ. Ovim pojmom su drevni kultovi iskazivali svoju inicijaciju, obred ulaska u kult.

Pavle naglašava da ga je verovanje vodilo u Proisno delovanje, ali da je tajnu duhovne sreće otkrio u Hristu, a ne u okolnostima kao takvim.

4:13 Neki prevodi imaju "Hrist" umesto "onome". Najuticajniji grčki prepisi ne podržavaju to rešenje. No, u svakom slučaju "onaj" može biti samo Isus i niko drugi. Istina o duhovnom životu može se i ovako iskazati (Jn 15:5). Rekli smo da nam biblijske istine dolaze u otvoreno kontradiktornim tezama. Obično jedna naglašava Božije, a druga čovekovo delo. Ovaj istočnjački način opažanja stvarnosti je više nego težak našem zapadnjačkom umovanju. Mnoge nesloge među crkvenim denominacijama potiču upravo odavde! Zaboravlja se dijalektičnost objavljene istine. Upiljiti se u jedno na račun drugog znači izgubiti i jedno i drugo! Citiranje samo nekih stihova iz Reči je sakaćenje istine.

"osnažuje" Prezent particip, sa značenjem – "Onaj koji me uvek i uvek osnažuje" (Ef 3:16; Kol 1:11; 1. Tim 1:12; 2. Tim 4:17). Hrišćani treba stalno da doživljavaju ovo. Svako od nas treba njegovu snagu (1. Kor 16:13 Ef 6:10; 2. Tim 2:1). Napred pomenuta napetost je vrlo tipična za ovu istinu. Recimo, hrišćanstvo je zavetni odnos: Bog pokreće sve, daje ljudima sve privilegije, ali Proisuje put koji treba slediti. U ovom slučaju, Filipljani su ometani učenjem smutljivih učitelja i neprijateljstvom progonitelja. Ali, ako je Pavle u takvim okolnostima i dalje ostajao ispunjen, to isto mogu i oni da dožive.

4:14 Mnogi od Filipljana su sa apostolom živo učestvovali u propovedanju evanđelja (1:5), ali i u progonima koji su usledili. Vidi posebnu temu o ovome u Ef 3:13.

"Jer i vi Filipljani znate da u početku (Propovedanja) evanđelja, kada sam otišao iz Makedonije, nijedna crkva nije bila sa mnom u davanju i primanju, osim vas jedinih. Jer ste mi i u Solun više puta poslali ono što mi je bilo potrebno. Ne da ja tražim dar, već ja tražim plod koji se pripisuje na vašu korist.

Sve sam primio i više od toga. Dobro sam snabdeven otkako sam primio od Epafrodita darove koje ste mi poslali, slatki miris, prihvatljivu žrtvu, ugodnu Bogu. A moj Bog ispuniće svaku vašu potrebu po svom bogatstvu, u slavi, i Isusu Hristu. A Bogu i našem Ocu večna slava! Amin" ***Fil 4:15-20***

4:15-16 U jednu ruku, ova je izjava suprotstavljena odeljku 2. Kor 11:8-9, jer se tamo pominju i druge Makedonske crkve koje su pomagale Pavla. Ali, faktor vremena je ovde presudan. Apostol ovde misli na neko krizno vreme njegovih potreba, u kome su samo Filipljani bili darežljivi. Inače, Pavle je bio vrlo nerad da prima novčanu pomoć (1. Kor 9:4-18; 2. Kor 11:7-10; 12:13-18; 1. Sol 2:5-9; 2. Sol 3:7-9).

4:15 "Jer i vi Filipljani znate" Naglašeno "vi" u prošlom vremenu. I on i oni su se nesebično međusobno davali.

"u davanju i primanju, osim vas jedinih" Ponovo serija trgovačkih izraza u odeljku od 15. do 18. stiha. Ove izraze srećemo na drevnim papirusima i glinenim pločicama još iz staro-egipatskog doba. "Davanje i primanje" su čisti novčani pojmovi. Pavle je bio svestan kolike teškoće zna da izazove novac. Rabinima je bilo zabranjeno da naplaćuju svoja učenja. Pavle je posebno bio osetljiv na brutalne optužbe lažnih učitelja iz Korinta. Zato je energično odbijao novac od crkava. To samo ističe u kako dobrim odnosima je bio sa ovom zajednicom.

4:17 "… tražim … tražim" Ponovljeni izraz samo pojačava nejasnoću oko novčanih davanja u Pavlovoj službi. Naime, onoliko koliko nije tražio ovu pomoć, utoliko više se za nju zahvaljivao. Ali, njegovo zadovoljstvo je bilo veće zbog njih – darodavaca – nego zbog njega – daroprimaoca.

"već ja tražim plod koji se pripisuje na vašu korist" Još jedan bankarski izraz, tipičan za novčanu transakciju od koje ulagač ima dobitak. Davanje evanđelja donosi evanđeosku dobit (st.19).

4:18 "Sve sam primio i više od toga" I ponovo pojam novčane dobiti. Pavle je osećao da je ova crkva učinila sve što je mogla, pa i više od toga. "više" znači "punina", "izobilje".

"Epafroditus" Predstavnik filipske crkve koji je doneo apostolu namensku pomoć, te ostao da mu bude pri ruci u potrebama (2:25-30).

"slatki miris, prihvatljivu žrtvu, ugodnu Bogu" Ovo je SZ metafora za Proisno prinetu žrtvu paljenicu (1. Mojs 8:21; 2. Mojs 29:18,25,41; Otk 1:9,13; Jez 20:41). Istu sliku imamo u 2. Kor 2:15; Ef 5:2. Sve što

su dali Pavlu, dali su Bogu samom. On sam će im to vratiti i blagosloviti ih.

4:19 "A moj Bog ispuniće svaku vašu potrebu" Pazimo – ovo nije neispunjeni ček naših želja! "Potrebe" su nešto drugo. Za njih važe principi duhovnog davanja iz 2. Kor 8 i 9, posebno odeljka 9:6-15. Ovo nije dozvola za udovoljavanje naših beskrajnih prohteva. Ne, kontekst govori o potrebama apostolske službe. Bog će se uvek pobrinuti za one koji se brinu za druge, daće onima koji daju. Naravno, ovo pravilo se primenjuje i na naše lične potrebe, ali evanđelje je važnije od svega!

"po svom bogatstvu, u slavi, i Isusu Hristu" Ova nas misao vraća na ideju Hristovog dela. Naime, sve što jesmo i uspevamo, uspevamo samo zbog onoga što je Isus postigao. Bogati smo, jaki i slavni "u Gospodu" (st.1-2,4). Svi Očevi blagoslovi nam dolaze samo kroz Sina.

4:20 "A Bogu i našem Ocu večna slava"! Tipičan Pavlov završetak poslanica i prigodnih molitava. "Večna slava" doslovno znači "od veka do veka", što je grčki idiom za "večno". Vidi posebnu temu u Ef 3:20.

Zvati Boga svojim Ocem je najveličanstvenije svetopisamsko učenje (Os 11). Rekli smo da nam slike porodičnih odnosa (Otac, Sin) pomažu da donekle shvatimo Božiji karakter. Bog nam se velikodušno otkrio u ljudskim imenima, titulama, slikama. Vidi tumačenje Ef 1:6.

"Amin" Jevrejska reč za "vera", "vernost" (Av 2:4). Izvorno značenje je "čvrst stav", "jako uporište nogu". Slikovito se koristi za nekog ko je pouzdan u reči i delu, da se na njega može osloniti i pouzdati. Vremenom je postao svečani i liturgijski povik odobravanja i potvrđivanja.

"Pozdravite sve svete u Isusu Hristu. Braća koja su sa mnom pozdravljaju vas.

Pozdravljaju vas svi sveti, a posebno oni koji su iz cezarevog dvora. Blagodat Gospoda Isusa Hrista neka je s vašim duhom" ***Fil 4:21-23***

4:21-23 Možda je ove reči apostol vlastoručno pisao. U to vreme se tako davala autentičnost pisanih dokumenata (1. Kor 16:21; Gal 6:11; Kol 4:18; 2. Sol 3:17; Flm 19). To pokazuju i nalazi starih koine papirusa iz Egipta. Ipak, većinu poslanica su pisali apostolovi pisari (Rim 16:22).

4:21 "Pozdravite sve svete" Samo se ovde u čitavom NZ imenica "sveti" nalazi u jednini. Ali, sledi je množina u st.22. No, i kao takva ima prizvuk mnoštva, jer naše lično spasenje nas pridružuje mnoštvu Božije dece – duhovnoj porodici; Telu crkve; duhovnoj živoj građevini. Nema usamljeničke, individualne duhovnosti. Svi se mi sami za sebe pred Bogom spasavamo, ali spasenje je uvek porodični doživljaj.

Čuvajmo se savremenog prenaglašavanja ličnih prava i sloboda. Hrišćanstvo je doživljaj zajedništva. Prema ovome je nepotpun čak i čuveni reformatorski naglasak "sveštenstva svih vernika". Jer, NZ ljudi vere su opisani SZ slikama (1. Pet 2:5,9; Otk 1:60). Ali, primetimo svuda množinu – "carsko sveštenstvo".

Takođe ne zaboravimo da sva naša pojedinačna duhovna obdarenost jeste za zajedničko dobro (1. Kor 12:7). Spaseni smo da bismo služili. Naša savremena sebičnost menja suštinu ove istine u frazu – Šta ja tu lično dobijam? Strašno je od spasenja napraviti ličnu ulaznicu za nebo, a ne trajnu pozivnicu da služimo. Nismo spaseni da bismo iskazivali mogućnosti svoje slobode, već da bismo bili slobodni od greha da služimo Bogu (Rim 6). Vidi posebnu temu u Kol 1:2

4:22 "posebno oni koji su iz carevog dvora" Reč je o slugama, robovima, ili nižim činovnicima rimske gradske uprave (1:13). Jednog će dana evanđelje, koje je Pavle skoro neprimetno doneo na tamošnji dvor, prouzrokovati kolaps celog sistema i pad moćnog, ali moralno trulog Rimskog carstva.

4:23 "s vašim duhom" Misli se na čovekovu osobnost. Inače, u NZ je teško odrediti kada pisci misle na Svetog Duha a kada na čovekovog duha koji je pokrenut Duhom. No, u ovom kontesktu se svakako radi o ljudima i njihovoj unutrašnjosti.

Manuskripti predlažu nekoliko rešenja završetka ovog pisma (Gal 6:18 i Flm 25). Neki od njih imaju dodatak "sa svima vama", kako čitamo u 1. Kor 16:24; 2. Kor 13:13; 2. Sol 3:18; Tit 3:15. Ali, većina velikoslovnih prepisa imaju "s vašim duhom".

Predlozi za razgovor

Rekli smo da je ovaj udžbenik tek vodič u tumačenju. Svako od nas je za sebe odgovoran za svoje tumačenje Pisma. Svako treba da sluša svoje unutrašnje vođstvo. Seti se: Ti, Pismo i Duh Sveti. Nikada ne odustaj od ovoga.

I ova pitanja su osmišljena da bi ti pomogla u sažimanju glavnih misli ovog odeljka. Dakle, da u njima nađeš izazov, a ne konačne odgovore.

1. Koji izraz je ključni u ovom poglavlju?
2. Šta znači poziv “stojte čvrsto”?
3. Na koji način se rešava nejedinstvo u crkvi?
4. Šta su odlike molitve koju apostol pominje u st.4-7?
5. Svojim rečima opišite važnost st.8-9 za naše vreme.
6. Zašto iskaz u st.10 ima negativan prizvuk?
7. Šta je, prema st.11-13 izvor trajne sreće?
8. Nabrojte i objasnite tri trgovačka pojma u st.15,17,18.
9. Objasnite kako na primeru st.19a kontekst određuje pravilno tumačenje?